

SALIH AZABAGIĆ

PORIJEKLO OBAVEZUJE

Dr Salih Azabagić

PORIJEKLO OBAVEZUJE

Tuzla-Tešanj 2001.

BIBLIOTEKA>POSEBNA IZDANJA<
Knjiga 7.

Dr Salih Azabagić

PORIJEKLO OBAVEZUJE

Autor fotografija: Dr Salih Azabagić

IZDAVAČI:

Autor

Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj

RECENZENTI:

Prof.dr.Salih Kulenović

Mr.Husnija Kamberović

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

929.52AZA

94(497.6) "14/..."

AZABAGIĆ, Salih

Porijeklo obavezuje / [autor teksta i
fotografija] Salih Azabagić. - Tuzla : autor ;
Tešanj : Centar za kulturu i obrazovanje, 2001.-
267 str., [1] presavijeni list sa tablom : ilustr.
; 30cm. - (Biblioteka Posebna izdanja / Centar
za kulturu i obrazovanje Tešanj ; knj. 7)

Bibliografija: str. 266-267 ;bibliografske i
druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-792-16-8 (Centar za kulturu i
obrazovanje)

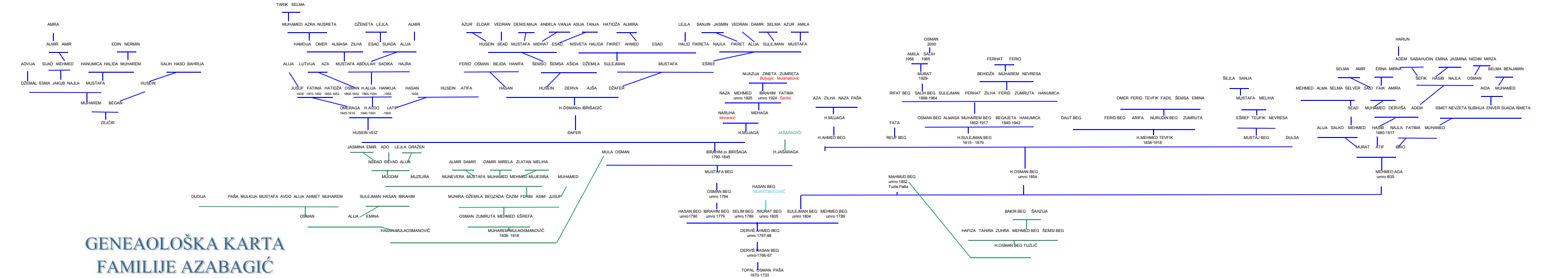
COBISS/BiH-ID 9586950

Štampa: GG Grafotisak Tuzla

Tiraž:120

SADRŽAJ

Dova.....	1
Geneaološko stablo (karta).....	2
Umjesto uvoda.....	3
Tuzla-istorijat.....	4
Administrativno teritorijalno uređenje-Kapetanije.....	10
Berat i Tugra.....	13
Topal Osman-paša.....	17
Derviš Hasan-beg.....	22
Dervš Ahmed-beg.....	26
Ibrahim-beg.....	28
Murad-beg.....	30
Sulejman-beg.....	31
Hasan-aga.....	32
Osman-beg.....	33
Mustafa-beg.....	35
Mehmed-aga.....	36
Kratak istorijski presjek.....	38
Mahmud-beg (Pokret za autonomiju BiH).....	42
H.Osman-beg.....	50
Porijeklo prezimena Azabagić.....	52
Porodična etnološka zbirka.....	53
Iz porodičnih albuma.....	97
Kratak osvrt na familiju Azabagić u XX vijeku.....	134
Reis Mehmed Tevfik-ef. Azabagić.....	136
Risala o hidžri.....	141
Ferid-beg Azabagić.....	163
Prim.dr.Sulejman Azabagić.....	166
Hafiz Abdulah-ef Azabagić.....	170
Ferhad-beg Azabagić.....	173
Salih-beg Azabagić.....	175
Hafiz Hamdija-ef Azabagić.....	178
Ing. Suad Azabagić.....	179
Prof. Denis Azabagić.....	180
Dr.Amila Azabagić.....	181
Ing. Suada/Azabagić/Mandžić.....	182
Vanja Azabagić.....	183
Dokumenti.....	184
Spisak vjenčanih iz porodice Azabagić od 1919 do1946.....	230
Spisak rođenih u porodici Azabagić od 1929 do 1944.....	236
Vakufnama tuzlanske dobrotvorke Tahire-hanume Tuzlić.....	240
Bosanski namjesnici.....	247
Bilten sa porodičnih skupova.....	254
Bibliografija.....	266

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

*Gospodaru naš,
Tebi se utječemo i samo od Tebe milosti tražimo
Ti si stvoritelj nebesa i zemlje, gospodar Sudnjega dana,
Ti određuješ zakone svjetova i sudbinu svih bića.*

*Molimo Te dragi Bože
Da naše staze obilježiš putokazima vjere i dobrih dijela.
Učini vjerovanje nama milim, okiti ga u našim srcima,
A učini nama mrskim nevjerstvo, nepokornost i griješenje.*

*Gospodaru naš,
Podari nam i prosvijetli um i razum, daj u naša srca hrabrosti i vjere,
Daj u naše duše ljubavi i ljepote,
Obdari nas strpljivošću kako bismo se držali pravog puta.*

*Gospodaru naš,
Ne dopusti da nas zavara uspjeh, niti poraz baci u očaj.
Podsjećaj nas da je neuspjeh iskušenje koje prethodi uspjehu.
Nauči nas da je tolerancija najviši stupanj moći,
A osveta prvi znak slabosti.*

*Gospodaru naš,
Učini nas kadrin da svoj krhki vijek
Proživimo u granicama pravde i čestitosti,
Da budemo iznad strasti,
Da se ophrvemo pohlepi i zavidljivosti, mržnji i neprijateljstvu.*

*Bože naš jedini,
Daj nam blagoslov u rod i porod naš,
Sačuvaj nas i naše potomstvo grijeha, zle nakane,
Nesretna mjesta i opakog društva.
Sačuvaj nas ružnih ćudi, poslova, želja i bolesti.*

*Bože naš jedini,
Ako mi zaboravimo Tebe, nemoj Ti zaboraviti nas.
Samo si Ti veliki i samo nam Ti možeš ukazati milost.
Dragi Allahu, daj nam da doživimo slavu Tvoje počasti
I na ovom i na budućem svijetu.*

Amin

UMJESTO UVODA

U razvojnem putu ličnosti, spoznajući sebe, neminovno dolazite do pitanja: Šta sam?, Ko sam?, Odakle sam?. Ovo su kondicionalna pitanja da bismo znali Kuda idemo i Kakvi treba da budemo. Nepoznavanje vlastitih korjena, porjekla loze i njene prošlosti, kao i širih kulturnih horizonata na smatra se samo nadostatkom folklornog ukusa i nobilitetne tankočutnosti, nego odrazom amorfnosti i dekadentnosti. Ko ne gleda i ne razumije prošlost, taj ne razumije ni budućnost.

Mula Mustafa Bašeskija reče: "Sve što se pamti nestaje, sve što se zapiše ostaje". Preseljenjem (smrću) Dr. Sulejmana Azabagića, Saliha Seleskovića, Nafije Ponjavić-Azabagic, meni veoma bliskih osoba, nesvakidašnjeg pripovjedačkog dara i blistave memorije, koji su svojim tananim vezom izvezli najljepše dionice moga sjećanja, ali koji su svojim preseljenjem odnijeli ogromnu riznicu koju više nikada neću moći dokučiti, ja sam shvatio svu dubinu istinitosti ove Bašeskijine misli. Vjerujem da se ovo desilo svakome od vas, samo su imena druga.

Da li zbog svoje častoljubivosti i poštenja, čvrste povezanosti sa svojim korjenima i zemljom Bosnom, jednom rječju tradicionalnog odgoja, da li zbog proste ljudske ljubomore ili zbog mnogo dubljih tendencioznih razloga ili pak sasvim slučajno ili zato što smo gledali ispred svoga vremena (a ljudi to ne vole), često smo bili opozicija vlasti, koja je svojim mehanizmima pokušavala marginalizirati i onemogućiti naš rad. Živ Musliman može opstati samo kao otuđenik i rob! Ako je ono što jeste, on je državni neprijatelj. Ako ima nešto u glavi, valja ga skratiti za glavu. Ako se nečemu nadao, ovozemaljskom i onozemaljskom, valja ga slomiti i natjerati da se kaje i pljuje na sebe. Ako je nešto pisao ili istraživao svoju prošlost, valja mu odsjeći ruke i spaliti svaku poruku ostavljenu budućim generacijama.

Kad bolje razmislim, možda nas jesu materijalno osiromašili i ostavili po koji ružan ožiljak, trag svoje vlastite nakaznosti, ali smo zato na duhovnom i karakternom planu postali veći.

Odgovarajući na ova pitanja napravili smo dva tri koraka u istoriju, dva-tri koraka vremenski duga oko 300 godina. 300 godina je, naime, vremenski period u kome postoji pisani tragovi porodice Azabagić, koji su do sada istraženi, što ne znači da korjeni ne sežu i dublje.

TUZLA

$\varphi = 44^{\circ}33'$ geografske širine

$\lambda = 18^{\circ}42'$ geografske dužine

Površina: 30.235 ha ili 303 km²

Nadmorska visina: između 200 i 770 m/nm

Klima: umjereno kontinentalna, srednja godišnja temperatura 10,1 °C

Podaci o najranijoj prošlosti Tuzle i njene uže okoline vrlo su oskudni, svode se na nekoliko osnovnih činjenica. Arheološkim ispitivanjima utvrđeno je da su na području Gornje i Donje Tuzle postojala još prahistorijska naselja. Naselje u Donjoj Tuzli prostiralo se na padini desne strane rječice Jale, čiju je najvišu tačku predstavljalo dominantno mjesto gdje se danas nalazi Stara ili Šarena džamija, dakle na dijelu centralne površine grada Tuzle. Gornja Tuzla, udaljena 9 km sjeverozapadno od Tuzle, prahistorijsko naselje. Predstavlja do sada najranije naselje u Bosni i pruža prve podatke o proučavanju zemljoradničkih kultura u ovim krajevima, na temelju tih i drugih oskudnih nalaza, kao što su neki bronzani nalazi u Gornjoj Tuzli koji se datiraju u HALSTADTSKI period i nalazi ilirskih grobova sa srebrnim nakitom pored potoka Soline, ispod Gradovrha iz mlađeg željeznog doba. Zaključuje se da je područje oko tuzlanskih slanih izvora bilo kontinuirano naseljeno od najranijih vremena sve do definitivnog pokoravanja Ilira i zaposjedanja cijelog područja današnje BiH od strane Rimljana¹. Vjeruje se da prvi pisani podatak iz kojeg se razumije postojanje tuzlanskih slanih izvora i naselja oko njih potiče iz ranog srednjeg vijeka. To je spomen što ga nalazimo kod bizantijskog historičara cara Kostantina Porfirogenita iz sredine 10. vijeka koji u svom poznatom geografsko-istorijskom djelu spominje "Castron to salenes". Salenes u grčkom predstavlja latinski naziv **salines** (ad salinas) što bi na našem jeziku značilo grad solana.² Stanovišta da Salenes odgovara današnjoj Tuzli općenito je u nauci prihvaćeno. Od najstarijih vremena do danas tuzlanski bazen dobijao je imena po svom prirodnom bogatstvu solju. Ne samo da je V. Škarić ime rječice Jale dovodio u vezi sa grčkom riječju **jalos** (so), nego se pretpostavlja da nastanak tog imena ima vezu i s nekim po obliku sasvim sličnim imenima gradova, rijeka i oblasti u Evropi koje su također bogate solju. Kroz grad i oblast Halle u Njemačkoj, bogatom solju, čije ime također znači so, protiče rijeka Saale. Isto tako nalazi i nazivi bogatih nalazišta soli u Austriji, Halleni i

¹ Dr A. Handžić, Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Svjetlost, Sarajevo, 1975. str. 15

² Isto, str 17

Hallstadtu imaju isti korijen i isto značenje, te zbog toga neki pretpostavljaju da su Kelti ili neka druga germanska plemena koja su živjela u tim oblastima, a prolazila su ili se zadržavala u našim krajevima, dala ime i riječici Jali zbog čega su oblici imena Halle, Saale, Jala vrlo slični.¹

*Turci su zauzeli ovaj kraj oko 1512. godine i od tog vremena spominju se dvije Tuzle: Donja i Gornja Tuzla. Oni su slane izvore i naselja oko tih izvora samo doslovno preveli **tuz** (so). Službeni naziv za ova naselja i nahije bio je u obliku arapsko-perzijske složenice Memlehateini - Zir (Donja Tuzla) i Memlehateini - Bala (Gornja Tuzla). Do 1580. g. bile su obje Tuzle u Kadiluku i Sandžaku zborničkom, a od te godine čine jedan kadiluk. Kadija je sjedio ponekad u Gornjoj, a ponekad u Donjoj Tuzli. Prema imenu solana nazvan je i Tuzlanski kadiluk Kada i Memlehateyn (Kadiluk dvije Solane). Ti su nazivi prevedeni i na druge jezike, npr. Salina Inferiore i Salina Superiore.*

Prvu opširniju vijest o Donjoj Tuzli nalazimo u Turalibegovoj zakladnici, napisanoj 1572.g. Iz te zakladnice saznajemo da je on u Donjoj Tuzli sagradio džamiju, mekteb, javnu banju (hamam), vodovod, han, 38 dućana, te sve to sa jednom baščom, četvrtinom od izvora slane vode i 300.000 srebrnih akči uvakufio za svoje zadužbine, za gotovinu je odredio da se daje za poslovanje trgovcima sa obrtnicima i drugima koji su stalno nastanjeni u kadiluku. Njegova džamija postoji i danas i zove se Poljska džamija, mekteb je postojao donedavno, a banja je stajala na trgu pred gradskom vijećnicom. Tu su oko njih bili i njegovi dućani koji su glavni zametak tuzlanskoj čaršiji. Na tom mjestu je početkom stoljeća sagrađen grad. Još jedan jak vakuf osnovao je Behram-beg i podigao jednu medresu prije 1626. g. Oko ove godine sagradio je ovdje jedan vodovod i česmu budimski vezir i osnivač današnje Nove Kasabe, Musa paša, rodом iz Vikoča kod Foče. Iz Memibegovićevog opisa napisanog oko 1624. g. znamo da je ovdje tada bilo oko 500 kuća koje su davale 800 ratnika. Godine 1655. bilo je u Tuzli oko 550 muslimanskih i kršćanskih kuća, 6 džamija i jedan samostan. Tada se ovdje u nešto jačoj mjeri dobijala so i raznosila po Bosni. Nakon izгона Turaka iz Ugarske i Slavonije i nakon Karlovačkog mira 1699. g. naselilo se nešto muslimana iz tih krajeva i u Tuzlu.

Od početka 18. stoljeća ovdje je sjedište kapetana Tuzlanske kapetanije. Poslije Karlovačkog mira podignut je u Tuzli grad od drvenog materijala (Palanka).² Stajao je na onom trgu pred zgradom današnje Skupštine općine Tuzla, gdje je prije stajao Turalibegov hamam, koji je u tom vremenu porušen. Godine 1760. pristupilo se izgradnji grada od kamena. Tada je jedan dio varoši opasan kamenim zidom.

¹ Dr A. Handžić, Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Svjetlost, Sarajevo, 1975, str. 19

² H. Kreševljaković, Izabrana djela, knjiga II, Sarajevo, V.Masleša, 1991. str 374- 375

Gradnja je potrajala do iza 1768. g. Zbog ove gradnje došlo je do seljačke bune u ovom kraju 1765. g., jer seljaci Spreče, Đurdevika i Banovića ne htjedoše dotjerati u Tuzlu 6.000 kola kamena što je pri razrezu na njih bilo otpalo. Buntovnici su opljačkali brojne kuće u Tuzli, neke popalili, a neke porušili, tako da je Tuzla toga vremena dosta stradala. Ovaj kameni grad je djelomično porušen prije 1878., a potpuno ga je nestalo 1894. g.

Tuzla je postala glavni grad Zvorničkog sandžaka godine 1851., kad je nakon poraza Posavaca Omer-paša u njega premjestio stolicu mutesarifa (okružnika) iz Zvornika. U isto doba preselio se pravoslavni vladika. Nešto kasnije podignuta je u Tuzli i pravoslavna crkva i otvorena srpska osnovna škola. Godine 1852. ponovno je uspostavljena katolička župa. Varoš se širila, a naročito njena čaršija. Izgrađeno je više većih zgrada, obnovljen je stari vodovod i na njemu podignuto 5 novih česama. Godine 1868. spojena je Tuzla brzojavnom žicom sa Sarajevom i Bijeljinom, a 5 godina kasnije dobila je poštanski ured i redovnu poštansku vezu. U to vrijeme otvorena je i ruždija (niža srednja škola u kojoj je nastava trajala 4 godine). Nastava se održavala dvokratno, a školska godina je trajala do kraja juna. Troškove školarine snosila je vilajetska vlada. Ovdje je bilo kraće vrijeme sjedište austrijskog konzularnog agenta. U jesen 1867. g. osnovan je menafij sanduk (poljoprivredna zaklada), osim onog u Gradačcu najjači u zemlji, koji je početkom godine 1878. raspolagao glavnicom od 273.000 groša. 1874. g. Tuzla je dobila stalnog liječnika - dr Mehmed Sami Šerbić (rođen 1847., umro u Tuzli 1918. g. Završio je Medicinski fakultet u Carigradu 1873. g. Notificirao je diplomu u Beču 1879. g.), te je austrougarska okupacija ovdje našla bolnicu sa devet kreveta. 9. septembra 1871. g. tuzlansku čaršiju je zadesio strašan požar. Tada je izgorjelo 296 dućana, 13 magaza, čaršijska džamija medresa, mekteb, 5 hanova, 12 kafana, 3 mehane, dvije solane i više kuća pod gradom. Iz ovih se brojeva približno vidi kolika je bila tuzlanska čarsija. Iza požara nastala je jaka građevna djelatnost i kroz ovo vrijeme popravljeno je sve što je izgorjelo. Nakon ovog požara porušeni su gradski zidovi oko jednog dijela Tuzle. U tuzlanskoj čaršiji zabilježene su tri velike epidemije kolere: 1846., 1855. i 1866.g.¹

Austrougarske okupacijske čete zauzele su Tuzlu bez otpora 22. septembra 1878. g. Trebalo je da Tuzla bude zauzeta još 8. avgusta, dakle 46 dana ranije, ali je narodna vojska žestokim bojevima, koji su se vodili 9. i 10. avgusta zapadno od Tuzle, natjerala okupatora na povlačenje prema Gračanici i kasnije prema Doboju. Taj uspjeh Posavaca pod vođstvom energičnog muftije Vehbi efendije Šemsekadića

¹ H. Kreševljaković, Izabrana djela, knjiga II, Sarajevo, V.Masleša, 1991., str. 375

natjerao je austrougarske čete da mobiliziraju još jednu diviziju i tek onda da zauzmu ove krajeve. U času okupacije bilo je u Tuzli 1.290 kuća sa 5.119 stanovnika od kojih su se 353 bavila trgovinom i obrtom.

Područje sjeveroistočne Bosne u Austro-Ugarskoj državi organizirano je kao okrug. U njegov sastav ulazili su gradovi: Tuzla, Bijeljina, Brčko, Gračanica, Gradačac, Modriča, Bosanski Šamac, Kladanj, Maglaj, Orašje, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik. U prvo vrijeme okupacije Gornja Tuzla je imala status grada, ali je 1885. g. izgubila taj status. Središte okruga bila je Tuzla.¹ Period Austro-ugarske okupacije predstavlja period intenzivne industrijalizacije ovog kraja. Prva moderna solana proradila je 1885. g. u Simin Hanu. Druga solana je 1891. izgrađena u Kreki. 29. aprila 1886. godine puštena je u saobraćaj uskotračna željeznička pruga Doboj-Tuzla-Simin Han, dužine 67 km. 1885. g. u Kreki je otvoren rudnik uglja, tada najveći na prostoru Bosne i Hercegovine. Iste godine počela je proizvodnju ciglana, koja je pred Prvi svjetski rat godišnje proizvodila više od 3,5 miliona komada cigle. 1885. podignuta je fabrika špirita, a 1893. g. fabrika amonijakne sode. Tih godina je počela i proizvodnja piva, podignut je jedan parni mlin i proradile su dvije električne centrale².

Sakralna arhitektura: Atik, Behrambegova ili Šarena džamija sagrađena je prva, 1545. g., a Hadži Hasanova ili Čaršijska džamija 1548. godine. Turalibegova ili Poljska džamija sagrađena je 1572, a krajem 16. stoljeća i Džamija Huseina Čauša, u narodu poznata kao Džindijska džamija. Kizler-djevojačka ili Jalska džamija, po mnogima najljepša, prvi put se spominje 1600. godine.

Srpska pravoslavna crkva počela se graditi 1874., a gradnja je završena 1882. godine. Rimokatolička crkva sagrađena je 1893. g., a porušena je 1987. usljed deformacija izazvanih slijeganjem terena.

Iz kulture i školstva: Zabilježeno je preko 300 imena Bošnjaka koji su pisali na nekom od orijentalnih jezika, a neki su prevedeni na više evropskih jezika. Bošnjaci njeguju književnost na tri islamska orijentalna jezika: na arapskom pišu djela iz oblasti prava, teologije, filozofije, filologije. Na turskom je njegovana divanska književnost, putopisi i epigrafika. Perzijski je služio za rafinirano pjesničko iskazivanje. U Tuzli je živio i stvarao jedan od prvih bosanskohercegovačkih književnika, najveći pjesnik alhamijado književnosti i prvi leksikograf slavenskog juga- Muhamed Hevai Uskufi, rođen u selu Dobrnja (1601-1651.). Njegova najčešće spominjana pjesma je Poziv na viru, kojom poziva sve sunarodnjake na bratstvo i toleranciju. Autor je čuvenog tursko-bosanskog rječnika. Uskufijev rječnik je drugi rječnik na tlu Evrope,

¹ A. Kožar, Tuzlansko- Podrinski kanton, TPK, Tuzla 1998. str. 16

² Isto, str 146

nastao 200 godina prije rječnika srpskog pisca Vuka Stefanovića Karadžića. Rječniku je dao naziv Makbul-i' aryf ili Potur šahidija.

Jedna od najstarijih školskih ustanova u Bosni i Hercegovini je Behram-begova medresa osnovana 1684. godine. Medrese su bile srednje i više škole u kojima se vršila obuka u vjerskim i šerijatskopравnim znanostima, učilo tumačenje Kur'ana, izučavala gramatika arapskog jezika, a izučavani su turski i perzijski jezik. Školovanje je trajalo od 12 do 20 godina. Tuzlanska gimnazija osnovana je 1899. godine. U Tuzli je 17. aprila 1898. godine osnovano prvo bosanskohercegovačko pozorište.

Period Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevine Jugoslavije) predstavlja period stagnacije kako na kulturnom, tako još više na ekonomskom planu gdje se, takozvanom agrarnom reformom, Bošnjaci razvlašćuju i osiromašuju, a njihove se zemlje pretežno dodjeljuju srpskim seljacima, bivšim kmetovima.

Period ponovnog bržeg razvoja nastupa između Drugog svjetskog rata i agresije na BiH 1992. godine. Univerzitet u Tuzli osnovan je 1976. g., a čine ga Medicinski fakultet, Fakultet elektrotehnike i mašinstva, Tehnološki, Ekonomski, Rudarsko-geološki, Filozofski, Defektološki, Akademija dramskih umjetnosti, te više instituta. Od osnivanja prve visokoškolske ustanove u Tuzli (1958.godine Viša rudarska tehnička škola, Tehnološki fakultet 1959.), pa do danas, diplomiralo je i steklo višu spremu 11.714 studenata, visoku spremu 8.315 studenata, magistriralo je 237 postdiplomaca, a doktorske disertacije je odbranilo 160 kandidata. Danas se na Univerzitetu u Tuzli obrazuje preko 6.000 studenata¹.

Tuzlanska Stara čaršija detaljno je restaurirana 1998. g., a na Kapiji je postavljena spomen-ploča građanima Tuzle poginulim od agresorske granate ispaljene sa Ozrena 25. maja 1995. g. Na ovoj ploči uklesani su slijedeći stihovi Mehmedalije Maka Dizdara :

Ovdje se ne živi samo
da bi se živjelo
Ovdje se ne živi samo
da bi se umrlo
Ovdje se umire
da bi se živjelo

Stanovništvo:

1991. g. - 131.618
(1997.g. - oko 165.000)

¹ A. Kožer, Tuzlansko- Podrinski kanton, TPK , Tuzla 1998., str 146.

*Nacionalna struktura: Bošnjaci 62.669 (47,62%), Srbi 20.271 (15,4%),
Hrvati 20.398 (15,49%), Jugosloveni i ostali 28.280 (21,49%).
Žene: 66.804, muškarci: 64.814, zaposleni: 51.876, domaćinstva: 41.092,
stanovi: 15.594, kuće: 18.200.*

ADMINISTRATIVNO-TERITORIJALNO UREĐENJE ZA VRIJEME OSMANSKE UPRAVE – KAPETANIJE

Nakon pada Bosne pod tursku vlast ne sjede više feudalci po utvrđenim dvorovima, gradovima. Nova feudalna gospoda ili spahije grade na ustupljenim im posjedima odžake i kule i u njima stanuju. Manja lena što ih novi gospodar, sultan, daje spahijama, zovu se timari, a veća zijameti; uživaoci prvih zovu se timarnici, a drugi zaimi. Najveći prihod od timara iznosi 19.999, a od zijameta 99.999 akči. Prema tome prihodu lena spahije vode u rat određeni broj vojnika. Posjedi sa prihodom većim od 100.000 akči zovu se hasovi. Oni su pripadali sultanu i ostalim članovima dinastije te visokim dvorskim i državnim funkcionerima. Njima upravljaju vojvode ili emini (povjerenici). U kraljevske ili plemićke gradove stavili su Turci svoje plaćeničke posade da ih čuvaju i po potrebi brane. Tvrđavni zapovjednici zovu se dizdari.

Još prije 1463. g. zauzeli su Turci jedan dio bosanskog teritorija i vojnički ga organizirali kao krajište ili serhat sa vojvodom ili krajišnikom na čelu. Tu su ustanovu Turci preuzeli od Bizanta. U tome je krajištu od 1435. g. glavni logor Vrhbosna, kasnije prozvan Sarajevo. Drugo krajište organizirano je u Humskoj zemlji nakon smrti hercega Stjepana 1466. Daljim osvajanjem pomicala su se krajišta. U zaleđu krajišta organizirali su upravu osnivajući nahije, kao upravne, i kadiluke, kao sudbene jedinice. Kada su ta osvajanja doprla do obale Save i Une, upознаše se Turci sa institucijom kapetanije, koje su osnovane sa ugarsko-hrvatske strane da brane dalje prodiranje Turaka, pa ih i oni počеше osnivati, a u osvojenim gradovima, gdje su već postojale, zadržavati postavljajući tu svoje kapetane i vojnike.¹

Veće administrativno-političke i vojničke jedinice u Turskoj zvalu se sandžaci ili live (sandžak turski, a liva arapski znači zastava). Prvi sandžak na bosanskom teritoriju organiziran je 1463. g. odmah nakon pada Bosne, a zahvatao je sav prostor bivše bosanske države, osim zemlje hercega Stjepana. Taj sandžak nazvan je Bosna, a sjedište mu je u Vrhbosni do 1533, onda u Banjoj Luci do 1639, pa opet u Sarajevu do kraja XVII st., zatim u Travniku do 1850. g. Njegov se opseg povećavao sve do 1592. g. pripajanjem osvojenih sela, gradova i varoši u severozapadnom pravcu.

Sjeverno od sandžaka Bosne ustrojen je nešto kasnije sandžak Zvornik, a južno sandžak Hercegovina, 1470. g. Padom Požege 1536. g. i Klisa 1537. g. osnovani su sandžaci istih imena. Zasad nepoznate godine nastao je sandžak Začesna (Čazma), koji se kasnije nazivaše Pakrac, odnosno Cernik. Od osvojenih sela i gradova u području rijeka Krke i

¹ H. Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954, str 7.

Zrmanje i od kraja oko Udbine koji su bili u sandžacima Bosni i Klisu, organiziran je nešto prije 17. jula 1580. sandžak Krka ili Lika. Posljednji sandžak je Bihać, a nastao je odmah poslije zauzimanja Bišća 1592. god.

Sve do godine 1541. svi gore navedeni sandžaci bili su potčinjeni ejaletu (beglerbegluk, pašaluk) Rumeliji. Od 1541. do 1580. g. Zvornik i Požega pripadali su ejaletu Budim.

Sandžaci su se djelili na nahije, a ove na sela, varoši i gradove. Jedna ili više nahija čine sudbeni kotar ili kadiluk. Na čelu nahije su vojvode, sandžaka sandžakbezi, beglerbegluka beglerbezi¹.

Do reformi Mahmuda II (1808-1839) računale su se plate gradskih posada i drugih službenika u akčama. Akča (aspra ili jaspri od turskog ak, a znači bijel), bijaše najsitniji srebreni novac promjera 10-12 mm, težine 0,65-1,1 grama. Četiri akče čine jednu paru, a četrdeset para jedan groš.

Kapetanije su bile manji tačno ograničeni teritoriji, u prvo doba njihova opstanka samo duž onih granica bosanskohercegovačkih, koje su djelile Tursko carstvo od hrvatskih zemalja što stajahu pod vlašću bečkog cesara i mletačkog dužda, a od 18. stoljeća bilo ih je i u unutrašnjosti, i to uz glavne drumove koji su vodili sa periferije u srednju Bosnu. One su bile vojnički organizirane. Vojskom kapetanije zapovjedao je kapetan. Od kapetana do prostog vojnika svako je bio plaćen za svoju službu. Sve službe u kapetaniji bile su nasljedne. U svakoj je kapetaniji bio bar jedan grad i jedna kula, a u nekim je bio još i pokoji utvrđeni čardak. Ova institucija postojala je u ovim zemljama od polovine 16. stoljeća do 1835. Kapetanije su se službeno zvale imenom glavnog grada. Imena kapetanija nisu se mijenjala ako bi se sjedište kapetana prenijelo iz jednog grada u drugi. Dostojno se nije znao tačan broj kapetanija. Po nekim izvorima bilo ih je 36, a po drugim 48. Danas se zna da je u cijelom Bosanskom ejaletu 1829. g. bilo 39 kapetanija. Evo popisa kapetanija sa pravim službenim imenima i sjedištima njihovih kapetana²:

1. Bihaćka (Bihać),
2. Ostrožacka (Ostrožac),
3. Krupska (Krupa),
4. Novska (Novi),
5. Pridorska (Prijevor),
6. Kamengradska (Stari Majdan),
7. Dubička (Dubica),
8. Gradiška (Bos. Gradiška ili Berbir),
9. Kozaračka (Kozarac),
10. Banjalučka (Banja Luka),
11. Džisri-sanska (Tomina),

¹ H. Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954., str 8.

² Isto str.15.

12. Kobaška (Kobaš),
13. Jajačka (Jajce),
14. Vrandučka (Derventa),
15. Maglajska (Maglaj),
16. Dobojska (Doboj),
17. Tešanjaska (Tešanj),
18. Novopazarska (Novi Pazar),
19. Staroostrovička (Prkosi),
20. Petrovačka (Petrovac),
21. Ključka (Ključ na Sani),
22. Kupreška (Kupres),
23. Glamočka (Glamoč),
24. Hlivanjska (Hlivno),
25. Seddi-đedidska (Duvno),
26. Ljubuška (Ljubuški),
27. Mostarska (Mostar),
28. Počiteljska (Počitelj),
29. Vidoška (Stolac),
30. Ključka (Ključ kod Gacka),
31. Trebinjska (Trebinje),
32. Klobučka (Klobuk),
33. Onogoštska (Nikšić),
34. Hutovska (Hutovo),
35. Kolašinska (Kolašin),
36. Džisri-tarska,
37. Zvornička (Zvornik),
38. Tuzlanska (Tuzla),
39. Gradačaćka (Gradačac).

Najstariji spomen kapetanu potiče iz 1558. g. Te godine postojala je Gradiška kapetanija. Njen kapetan bio je Džafer-beg, sin kliškog sandžaka Malkoč-bega Karaosmanovića. U 17. stoljeću Bosanski pašaluk je dostigao najveći opseg, ali u istom stoljeću on je počeo opadati. Od 1606. do 1690. g. postojalo je na teritoriji ovog ejaleta 29 kapetanija. Od tih 29 kapetanija bile su u sandžaku¹:

Požega	2,	Krka (Lika)	7,
Bosna	7,	Klis	4,
Bihać	4	i	Hercegovina 4.

¹ H. Šabanović, Bosanski pašaluk, Svjetlost- Sarajevo, 1982. str. 92

BERAT I TUGRA

U sedamnaestom stoljeću vodila je Porta dva rata: Kandijski (1646-1669) i Veliki ili Bečki (1683-1699) u kojima se suzio opseg Bosanskog pašaluka. Tako je Bosanski pašaluk izgubio svu Slavoniju i Lički sandžak, te dijelove Kliškog i Hercegovačkog sandžaka, te je Bosanski pašaluk bio sveden na granice Bosne iz 15. stoljeća. 1700. g., dakle godinu dana nakon Karlovačkog mira, grade se novi, prepravljaju stari i formiraju se novi agaluci i kapetanije. Taj rad je nastavljen još življe nakon Požarevačkog mira 1718. g., a tih godina nastaje i Tuzlanska kapetanija, čiji se kapetan prvi put spominje u Mostarskom mahzaru.

Razne službe u turskoj državi bile su nasljedne. Služba je prelazila sa oca na sina, ako ga nije imao, onda na brata i bližeg ili daljeg rođaka, samo ako je bio sposoban da tu službu vrši. Svako se mogao zahvaliti na službi kad god je htio, samo to nije smio učiniti u slučaju rata. Uz pristanak svoga zapovjednika mogao se svako odreći službe u korist neke druge osobe koja je sposobna da je vrši. Služba se mogla izgubiti po kazni, a po kazni se mogla i plaća sniziti. Na koji god bilo način, upražnjena mjesta odmah su se popunjavala. Ko je htio stupiti u službu, pa makar mu ona pripadala i po pravu nasljedstva, morao je podnijeti molbu agi onog džemata u kome je mjesto upražnjeno; ako je pak aginska služba onda kapetanu, a ako je kapetanska onda bosanskom veziru. Age su sa preporukom opremale te molbe bosanskom veziru, ovaj sultanu odnosno Porti. Prije nego bi se akt uputio u Stambol, izdao bi bosanski defterdar (šef finansija) potvrdu da postoji takvo i takvo mjesto uz izvjesnu platu. Ta potvrda se zove mukabela teskera. Nakon sultanova odobrenja upućivali su akt Velikoj kancelariji gradova (Bujuk kala kalemi) koja je ove promjene bilježila u svoje knjige i izdavala berate.¹ Nasljedno pravo u službi učinilo je od kapetana jednu vrstu vojničkog plemstva.

Berati: *Rečeno je da su age i neferi postavljani carskim beratom. Te berate izdavala je Velika kancelarija gradova. Svaki berat sadrži ime kapetanije u kojoj služi nosilac berata, njegovo ime i zvanje, dnevnu plaću i alufu. Pored toga u berat u je naznačeno ime onog age ili vezira na čiji je prijedlog dotični aga ili nefer postavljen i datum izdavanja berata. Uz to je naglašeno da plaća teče od dana kada imenovani plati bosanskoj blagajni propisanu taksu za berat. Aginski, a naročito kapetanski berati bili su vrlo lijepo izrađeni i ornamentirani. Berati su dolazili službenim putem. Pri nastupu novog sultana na prijestolje svi su se berati morali obnoviti, stari su se berati slali u spomenute kancelarije i u zamjenu dobivali novi. I u tom je slučaju trebalo platiti bosanskoj*

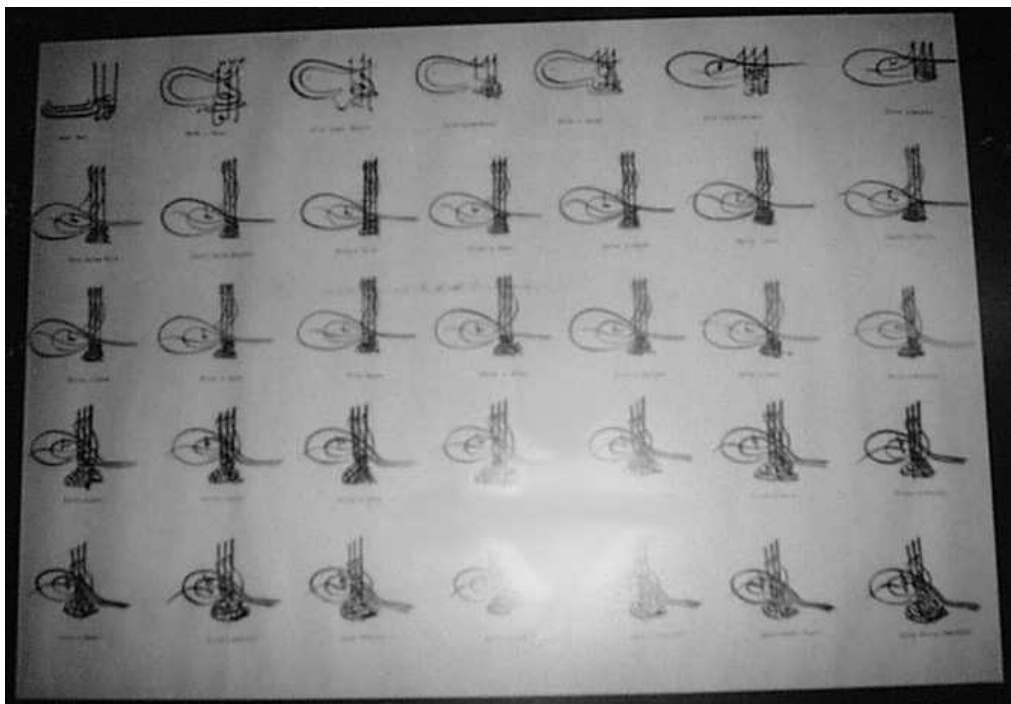
¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u BiH, Sarajevo, 1954., str. 32.

blagajni pristojbu za upis berata. Zbog toga je do nas doprlo više obnovljenih nego originalnih berata.¹

U porodici Azabagića ima sačuvano nekoliko originalnih i obnovljenih berata.

Tugra: Na početku svih velikih carskih ukaza, naimenovanja, postavljenja, pa tako i na beratima, nalazila se tugra. Vijekovima je tugra bila isključivi istočnjački simbol sultanata i vlasti. Vladari su stavljali svoje tugra pečate na kovanice, carske ukaze, upozorenja i na druge zvanične dokumente. Prvi turski vladar koji je upotrijebio tugru bio je Ogzun Han. Ovaj simbol imperijalne moći bio je kasnije usvojen kod Iranaca, Seldžuka iz Anadolije, Mameluka i Otomana. Logografija (pisana slova) tugre sadrže i sultanovo ime i ime njegovog oca. Takodje, od vremena sultana Murata II, tugra je uvijek sadržavala i riječ: "POBJEDONOSNI". Dizajn i dekoracija tugre, koja je bila zvanični potpis Sultana, načinila je od njih umjetnička djela sa vlastitom vrijednošću. Zbog ovoga nisancilari- državni činovnici palate kojima je povjereno ispisivanje sultanske tugre na sve zvanične dokumente, bili su i sami umjetnici nemale reputacije.

Na slici su Tugre svih 35 sultana Otomanskog carstva(slikano u Turskoj)

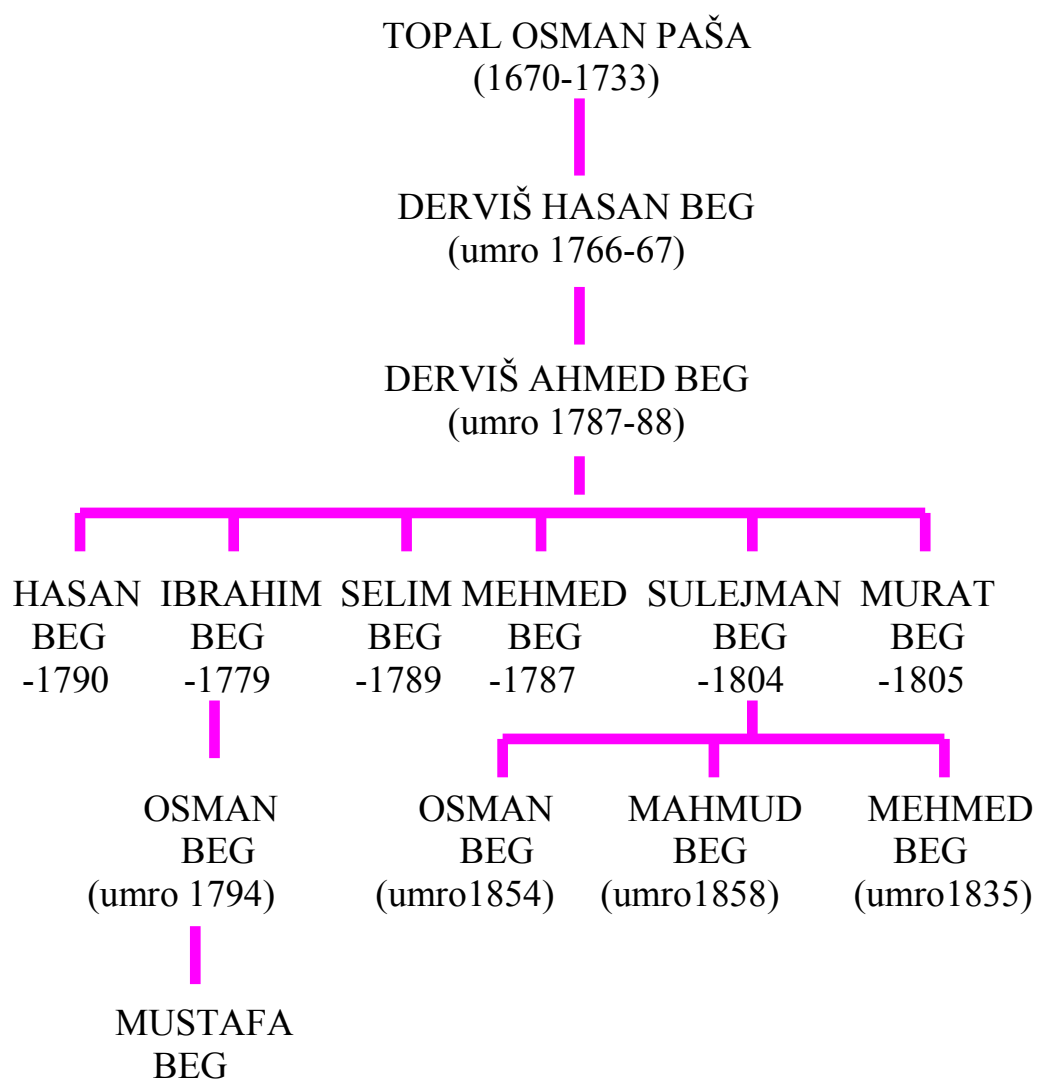

¹ Isto, str. 33

Jedan od berata koji se nalaze u porodici Azabagić

Geneaološko stablo u XVII, XVIII i XIX stoljeću

*“ i Mi smo mu sačuvali lijep spomen na ovom svijetu,
a na onom svijetu će doista biti među onima dobrima ”¹*

*“ u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim
i životima svojim na Allahovu putu se borite- to vam je,
da znate, bolje ”²*

Istinu je rekao uzvišeni Allah.

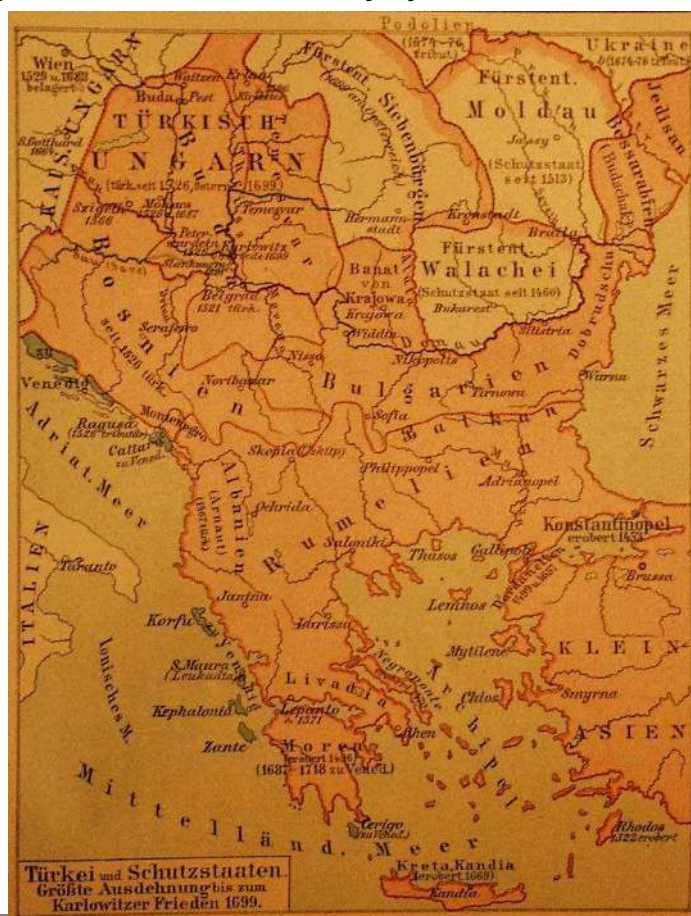
*Ni o jednom od gotovo dvije stotine velikih vezira, koliko ih je Osmansko carstvo nabrojalo za pola tisućljeća, povijest nije očuvala tako detaljan izvještaj kao što je ovaj, izvanredno cijenjen kao istorijski izvor, engleskog putopisca Hanwaja o životu **velikog vezira Topal Osman-paše**. Ne zbog toga što je taj izvor bogatiji od znatno kraćih i suhoparnih životopisa velikih vezira i ne zato jer je kao hrabri borac za vjeru i Carstvo našao smrt na bojnopolju (kao prije njega šest velikih vezira) i ne što bi ostavio velike spomenike (nije ih ostavio), da bi trebalo iznimno na njega skrenuti pažnju, nego zato jer u čitavu njegovu životu svijetli jedna od najljepših turskih vrlina - zahvalnost. Zahvalnost za koju Perzijanac i Turčin nemaju druge riječi, do spoznaja pravde, zahvalnost muslimana prema džauru. Zahvalnost je, prema shvaćanju Perzijanaca i Turaka, spoznaja duga prema dobročinitelju, spoznaja istine i pravde, a to ime je Arapu jedno s Bogom, koji je vječna istina i vječna pravda. Takvo pripovijedanje smije stoga računati i na zahvalnost čitaoca u čijim grudima živi misao za istinu i pravdu.³*

Osman iz Moreje u Saraju se uskoro uspeo do glavarara stražara vrtova, a sa 24 godine unaprijeđen je za beglerbega. Nakon dvije godine pošao je u Egipat sa zadatkom od sultana, ali je na kratkom putovanju morem od Saide ka Damijatu pao u ruke jednom španjolskom gusaru, koji je njegov brod doveo na Maltu. Vincent Arnaud iz Marseja, tadašnji lučki kapetan na Malti, došao je na brod. Čim ga je Osman ugledao, doviknuo mu je: "Ako si sposoban da učiniš plemenito djelo otkupi me i nećeš pri tome ništa izgubiti". Sjeme plemenitog povjerenja padne na plodno tle jer, po istočnjačkoj poslovi: "Ima puteva od srca ka srcu", iskra se plemenite misli zapaljuje u plemenitoj čudi. Arnaud isplati 600 dukata otkupnine, pobrine se da mu iscjele rane i slobodno ga pusti prema mjestu koje mu je određeno, pun povjerenja da će Turčin održati zadanu riječ. Osman je pod francuskom zastavom plovio u Damijat i onda uzvodno Nilom u Kairo. Čim je onamo stigao, poslao je tisuću dukata za svoju otkupninu kapetanu gusarskoga broda, bogato krzno i 500 talira na dar svome plemenitom osloboditelju. U venecijanskom ratu protiv Moreje, njegove domovine, napadao je Topal Osman Korintski prolaz i grad i zato je nagrađen trećim tugom, tj. vezirskom časti. Kada je

³ J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.151.

sedam godina kasnije bio serasker u Moreji, pozvao je svoga osloboditelja Arnauda i njegova sina sebi, obasuo ih darovima i dao im tako opsežne povlastice da su uskoro stekli veliko bogatstvo. Seraskerova mlost se protegnula na sve Francuze, kojima je odlično koristilo povjerenje njihova zemljaka u Osmanovu čestitost pod njegovim namjesništvom i dok je bio veliki vezir. Godinu dana prije nego što je Ahmed III svrgnut, imao je sjedište u Nišu kao Rumelijski namjesnik. Ovdje su ga posjetili Arnaud i njego sin. Primio ih je sa velikim počastima dopuštajući da sjede na istom divanu sa njim, što je tada bilo nečuveno odlikovanje jednog vezira prema kršćanskim nevjernicima. Nakon promjene na prijestolju povjereno mu je da vodi istražnu komisiju o pobunjenicima koji su pobjegli u Rumeliju. On je područje svoga namjesništva od njih očistio. Na tom se poslu našao u Solunu kad mu je Mustafa-beg, Kara Mehmed-pašin sin, donio carsko pismo kojim ga poziva u Carigrad gdje je uzdignut na najvišu čast u carstvu... ¹

Topal (Šepavi) Osman iz Moreje rođen je oko 1670.g. Došao je kao dječak preporukom nekih svojih zamljaka u Saraj (Stambol). U mladosti je bio kozbegdžija tj. čuvar oraha u vrtu, pa je sebi već kao upravitelj vrta stvorio ime. Sa 24 godine postao je beglerbeg. 1715. g. nagrađen je vezirskom časti. Bio je jedan od učesnika pri potpisivanju

¹ J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.152.

Požarevačkog mirovnog ugovora (1718.) i bio zadužen za uspostavljanje granice prema Austriji i Veneciji. 1719. g. naimenovan je bosanskim namjesnikom, oko 1722. g. postaje serasker (vrhovni zapovjednik) u Moreji. 1727. g. po drugi put biva namjesnikom bosanskim, 1729. g. ima sjedište u Nišu kao Rumelijski namjesnik. Sa velikim vezinom Ali pašom službovao je u Petrovaradinu, gdje je stekao dva tuga i tek je sada, nakon promjene na prijestolju dobio i treći sa zadatkom da kao inkvizitor (istražitelj) proputuje Bosnom. U Bosni je po treći put namjesnik 1730.g. 1731. g., odlazi u Albaniju, da bi ugušio plamen pobune koji se tamo proširio. Nalazio se između Soluna i Sereša, kada je od sobara Mustafe primio carski pečat. Vratio se u Carigrad, pa je na livadi kod Daut paše primljen na krasnu gozbu od muftije i kajmakama, vrhovnih pokrajinskih sudaca i carigradskog suca, nišandžije i vrhovnog sobara, čaušbaše, defterdara, reis-efendije, šest konjičkih generala i četvorice generala pješadije. Tada je, po starom običaju dopraćen do Porte gdje su svi obučeni u krzna i kaftane. Tako je 21.09.1731. g. uzdignut na najvišu čast u carstvu -Veliki vezir.¹

Kao veliki vezir, on je pobunom ometani mir opet uspostavio u glavnom gradu zdravom strogošću i, premda je mnoge pobunjenike dao smaknuti, nije to učinio ni za koga bez muftijine fetve tj. zakonite presude. Razlog za njegovo smjenjivanje nije bila njegova strogost nego podmitljivost njegovog prijašnjeg čehaje, čaušbaše Sulejman age. Nije pao u nemilost i nije mu oduzet imetak, postao je namjesnik Trabzona, zatim Erzuruma i Tiflista. Konačno imenovan seraskerom protiv Perzije, odakle se vratio kao pobjednik nad Nadirkuli-hanom u Bagdad. S njim se borio još u dvije bitke kod Lejtama (5 sati od Kerkuka) i u drugoj pao kao borac za vjeru i Carstvo 1733. g.²

Usprkos tome što se serasker Ahmet-paša, namjesnik Bagdada, osigurao opkopima da spriječi Nadira u prelaženju rijeke, ovaj se utaborio kod Sejrantepea, preko puta grobova obojice imama, samo dva sata udaljen od Bagdada i uspio u prelaženju pomoću mosta, što mu ga je sastavio neki evropski inženjerski oficir. Zato su kod Dehala, sedam parazanga udaljenom od Bagdada, u šumi palmi oborili stabla što ih je dvanaest tisuća ljudi otpremilo u Šehirvan, dva sata udaljen od Bagdada. Nadir prijeđe s dvije tisuće pet stotina momaka rijeku, a da ih Osmanlije u tome nisu sprečavali. Oni su se povukli. Nadir je svoj pohod, usprkos neravnome putu, sljedeći dan nastavio u sedam skupina. U tom času naiđe na Kara Mustafu, koji mu je poslan u susret, kad je za njim došlo pojačanje preko novopostavljenog mosta. Turci su bili potučeni. Navečer su Perzijanci bili na desnoj obali Tigrisa i stajali pred turskim opkopima, ali su imali u rukama Stari Bagdad. Zatim su zauzeli Samaru, Hele,

¹ J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.146.

² J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.153.

Kerbelu, Nedzef, Ešref, Hasekije i Ramahije. Bagdad je bio sasvim opkoljen, ne samo s kopnene, nego i s vodene strane. Nadir je velikim slavljem proslavio svečanost perzijske Nove godine, naime Nevruz ili početak proljeća. Među vojne knezove je podijeljen zlatni novac u srebrenom posuđu, a oficiri su dobili sedam tisuća komada počasne odjeće. Osman-paša je, međutim, u Mosulu dobio položaj seraskera i sipehsalara, tj. Vrhovnoga vojskovođe s neograničenom vlašću i, nakon što je sva pojačanja kurdske vojske privukao k sebi, pošao je polovinom juna iz Mosula. Nakon osam dana je bio na Sabu. Jakost osmanske vojske sa svim četama kurdskih plemena, uračunavši ovamo i Dergezine, iznosila je preko stotinu tisuća ljudi; ta vojska se vrlo sporo kretala.¹ Kada je Topal Osman stigao u Kerkuk, primio je od Tahmaskuli-hana pismo s podrugljivim pozivom, u poznatom stilu perzijskoga izazivanja koji nam je poznat već iz Selimovih i Ismailovih perzijskih ratova da je čuo da neki turski general ide protiv njega i on ga moli da ubrza hod, jer, premda je Bagdad u njegovim rukama, ipak ga želi potući prije nego pođe na Carigrad. On ne namjerava samo zarobiti njegovu vojsku, nego i njega, kao dijete svoje zipke (nosiljke). Topal Osman odgovori da je u njegovom imenu Topal (šepavi) razlog njegova polagana hoda, u ostalom da se nada da će Nadira stići Nimrodova sudbina. Topal Osman imenuje Rušvan-zadea zapovjednikom puškara, a adanskog namjesnika Pulad Ahmeta zapovjednikom prethodnice. Lijevim krilom je zapovijedao Ibrahim-paša, a Memiš-paša pozadinom. Prethodnica i pozadina su imale samo šest tisuća ljudi, a topništvo samo šezdeset topova, od tri do dvanaest funti. Nadir je, međutim, pred Bagdadom sagradio dvije velike kule, s obje strane Tigrisa da zaštiti brodski most, a i veliki broj kuća s obje strane Tigrisa za oficire svoje vojske. Poslao je namjesniku-serdaru Ahmet-paši, kola puna lubenica da se naruga nevolji grada, a Ahmet mu za uzvrat pošalje da kuša najfinijeg bijeloga kruha što ga jede posada koja ne pati od gladi. Ragib-efendija i Mehmed-aga su došli iz grada zamoliti kako bi im Nadir dao samo još nekoliko dana vremena za razmišljanje o predaji grada. Međutim, kada je Nadir čuo da je Topal Osman na svom vojnom pohodu došao iz Kerkuka u Samaru, ostavio je dvanaest tisuća ljudi za opkoljavanje grada. S ostatkom vojske mu je pošao u susret, a vojska je brojala oko sedamdeset tisuća ljudi. Topal Osman nastavi ići duž Tigrisa, neprestano spreman na neprijateljski napad. Do bitke je došlo kod Duldzeilika, dvanaest sati udaljenom od Bagdada, na obali Tigrisa. Ujutro u osam sati se vidjela perzijska vojska od sedamdeset tisuća ljudi, svrstana u deset bojnih redova. U sredini osmanske vojske je stajao serasker Topal Osman, kojega su do sada samo u nosiljci nosili. Toga odlučnoga dana je bio na konju pun mladenačkog

¹ J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.150.

žara. Desnim krilom je zapovijedao Abdulah, prvi janičarski general, a lijevim su zapovijedali paše Ibrahim i Rušvan-zade. Bitka je trajala devet sati i završila potpunim porazom Perzijanaca. Deset tisuća konjanika je poginulo i cjela se vojska dala u bijeg. Bagdad je bio oslobođen perzijske opsade. U Carigradu je sultan primio čestitanje uz rukoljub ministara i dostojanstvenika. Grad se tri dana kupao u valu svjetlosti i veselo je klicao. Sobaru, koji je tu vijest donio, poklonjeno je pet kesa novca, a sinu vojskovođe, sobaru Ahmet-begu, obučena je samurovina. Ocu su poslali draguljima ukrašenu perjanicu i sablju. Sultanovu imenu je u obrednoj molitvi u petak pridodano počasno ime "Gazi" tj. sveti borac. No, slavlje je bilo kratkotrajno, jer je tri mjeseca nakon toga, poslije okršaja kod Lejtama, koji su Turci sretno izvojevali nad Perzijancima, došao naknadno glasnik s viješću da je šepavoga Osmana kod Kerkuka Nadir potpuno porazio i da je u boju pao kao mučenik svetoga rata.¹

¹ J.von Hammer, Historija Turskog Osmanskog carstva, knjiga III, Zagreb, 1979.str.151.

Tuzlanska kapetanija prostirala se između Zvorničke i Gradačacke, obuhvatala je obje Tuzle, a sterala se s one strane Majevice i izlazila na Savu kod Brčkog, koje je kao palanka bilo u sastavu ove kapetanije. Kada je ova kapetanija osnovana, tačno se ne zna. Prvi put se spominje u poznatom Mostarskom mahzaru i prema tome, postojala je oko godine 1730, ali je nije bilo 1717. Prije ove godine Tuzla je bila palanka imala je utvrdu sagrađenu od drveta, a njome je zapovijedao dizdar.¹

Prvi poznati tuzlanski kapetan bio je oko 1730. g. Sulejman, o kojem nemamo nikakvih podataka. Spomen mu se sačuvao u Mostarskom mahzaru. Prije 1735. g. postao je tuzlanskim kapetanom

Derviš Hasan beg

Derviš Hasan beg je sin Topal Osman-Paše.^{2,3}

Derviš Hasan beg

U historijskim izvorima o njemu nalazimo sljedeće:

Na kapetanskoj službi, kao tuzlanski kapetan prvi

Topal Osman paša

put se spominje oko 1730/32. Mlađi historičari nazivaju ga Derviš Husein-begom i apsolutno je sigurno da se radi o istoj osobi, a mi ćemo ga nazivati njegovim pravim imenom-Hasan begom, kako ga nazivaju stariji istoričari. Tako (Hasan-beg) ga naziva i Tahira-hanuma, njegov direktni potomak u šestom koljenu, u trećem stavu vakufname (zaključivanje ugovora o uvakufljivanju svoje imovine).

Pod zapovjedništvom beglerbega Bećir-paše Čengića 20.930 Bošnjaka i Hercegovaca otišlo je u južnu Rusiju da tamo čuva granicu. Među njima bio je i tuzlanski kapetan Derviš Hasan-beg sa vojnicima iz Tuzlanske kapetanije. Rusi opsjedaju Oziju kojoj Bećir-paša Čengić pritjeće u pomoć sa bosanskohercegovačkom vojskom. Naši zemljaci branili su očajno Oziju nanoseći neprijatelju veliku štetu. Na nesreću neprijatelji kumbarom upale baruthanu, koja digne u zrak pola tvrđave i uništi trećinu vojske. Na to Rusi provale u grad, te nešto poubijaju, a nešto zarobe. Bećir-paša je ubijen odmah iza pada Ozije, zajedno sa više paša i više od polovine zarobljenika. Ostatak je zatočen na tri strane. S jednim dijelom u Gadice otpremljen je Mustafa-paša od Ozije i Osman-beg Repovac. Drugi dio sa begom Alipašićem i Osmanpašićima, Sulejman Alajbegom i Osman Alajbegom, poslan je u Berlokiju. Treći odjel sa Bećir pašinim bratom Jahja-kapetanom odveden je u Ravnu goru. Zarobljenika je odvedeno 7.743, od kojih se nakon dvije godine zarobljeništva u februaru 1740. g. vratilo 1.340. Ostali su ili pobijeni

¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954. str.204

² Isto, str.205.

³ Safvet beg Bašagić, Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini, Zagreb 1938.str. 17

putem ili umrli od gladi ili završili na mukama u tamnici. Asboth kaže da je oko 80 BiH begova ovom prilikom našlo smrt u Rusiji. Među zarobljenicima koji su se kući vratili od poznatih bili su:¹

- od zaima kliških Mehmed Dugalić Malkoć,
- od bosanskih Hrustem-beg Šahimpašić, Korće Abdi-beg i Husejn-beg
- od zborničkih Abdi Zaim-beg Džaferzaimbegović i tuzlanski kapetan Derviš Hasan-beg,
- od bihaćkih Smail-aga, haznadar Mustaj-pašin, a od hercegovačkih Ljubuški kapetan Ali-beg,

Za vrijeme odsustva Derviš Hasan-bega, kapetansku službu vršio je Osman-beg. Derviš Hasan-beg je bio uzrokom nemira što su izbili u tuzlanskom kraju sredinom XVIIIv. Iz jednog arzuhala zborničkog mutesarifa Sulejman-paše što ga je podnio bosanskom valiji Hadži Ebu-Bekir-paši, a koji je zabilježen odmah na početku jednog tuzlanskog sidžila, vidi se da je prve nemire potaknuo tuzlanski kapetan Derviš Hasan-beg. U tom arzuhalu izvještava Sulejman-paša kako je neka kršćanska djevojka iz sela Hrgova u Srežu tuzlanskom prešla u selo Vučkovci, Sreza gračaničkog, na islam i dobila ime Fatima, ali se onda opet povratila u kršćanstvo, pa su je neki od raje iz Hrgova prebacili u inostranstvo. Njezin je staratelj Halil baša prijavio to šerijatskom sucu u Gračanici, koji je o tom podnio ilam valiji. Ovaj je poslao Sulejman-paši bujrukdiju i mumbašira, čohadara Hadži Smaila, kojemu je Sulejman-paša dao svoje ljude da odu na lice mjesta, te da stvar uredi i krivce privedu. Međutim, kako je odnosno selo maličana tuzlanskog kapetana Derviš Hasana, to su njegov sin Ahmed i zet Bećir s njegovim ljudima Ibšiom i Hadži Osmanom poslali nekoliko nevaljalaca (eškije) koji su Sulejman pašine ljude istukli i ranili, a onda ih vezane doveli u Tuzlu i uhapsili. Prije toga su im sve stvari opljačkali. Oslanjajući se na kapetana Derviš Hasana oni su pobunili seljake koji vrše razna nasilja nad sirotinjom i čine nezakonita djela. "Ako im se na vrijeme ne stane na put," zaključuje Suleman paša svoj arzulah, pobuniće sve seljake izreda, a onda neće pomoći nikakve bujrukdije da se zaštiti zakon i narodna prava.²

Zanimljiva je Ebu-Bekir-pašina bujrukdija od 11. safera 1163. (19.01.1750.) što je poslana kao urgencija nekoj ranijoj bujrukdiji, koje u sidžilu nema. U njoj se kaže kako je kapetan Derviš Hasan prouzrokovao nemire i bunu, pa mu je stoga naređeno da u roku od dvadeset dana ostavi zemlju i da se preseli u drugi kraj.¹ Kako je ovaj rok prošao, a kapetan se nije pokorio naređenju, to se poziva kadija da mu priprjeti i naredi neka bez ikakva zadržavanja odmah ustane i napusti bosanski

¹ Safvet beg Bašagić, Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1900. str. 94

² H. Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954. str. 205

¹ H. Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954. str. 206

vilajet i neka ide u drugi kraj. Kadija treba naročito naglasiti kapetanu da će se kajati ako ne poslušati nalog i odmah ne otputuje. Ali kapetan nije poslušao ni jedno ni drugo: niti je odselio, niti je otišao na divan u Travnik. To vidimo iz bujruđije od 4. rebia 1163 (11.01.1750.), koju je Hadži Ebu-Bekir-paša uputio tuzlanskom kadiji, mumbaširu Sulejman-agi i kapetanu. U njoj se konstatuje kako je još prije naređeno da kapetan ostavi Tuzlu i da ide, ali da on još uvijek tamo sjedi. Mubasiru se naređuje da bez otezanja istjera kapetana, a kapetanu da ne oteže sa svojim odlaskom.

Da li se najzad kapetan pokorio ovim mnogobrojnim nalogima ili nije, o tome nema podataka. Ali ako je to za neko vrijeme i učinio, on se opet vratio, jer ga i kasnije, sve do smrti, nalazimo na kapetanskom položaju.

Ovo je bio povod jednom mehzaru prvaka cijele Bosne koji se zauzeše za ovog kapetana kao i za Sarajlije. Tu se kaže da je on dobar čovjek i kao takvog ga hvale, kao i Sarajlije, a udaraju na kadiju Abdurahmana, kapetanova protivnika, koji je bio zaveo i Sarajlije.

Za vrijeme ovog kapetana sagrađen je tuzlanski grad od kamena.² Osim spomenute malićane Hrgovi bio je ovaj kapetan povjerenik tuzlanskih solana i iz tih prihoda isplaćivao vojnike Tuzlanske kapetanije, a isto tako i sebe kao kapetana. Početkom 1751. zavedeno je u sidžil šerijatskog suda u Tuzli ovo: "...Sve age, odobaše, čauši dođoše pred šerijatski sud i očitovaše sljedeće: Odžakluk Mevadžib iz Čup mukate od solana kojim je emin Derviš Hasan-beg potpuno smo primili iz njegovih ruku za vrijeme od početka marta 1163. do kraja šubata 1164., te prema njemu nemamo nikakva potraživanja ni kusura. To se njihovo očitovanje ovdje zabilježi".³ Osim solana, selom Poljice, koje je bilo carski has, takođe je upravljao ovaj kapetan kao emin, a to su isto vršili i njegovi nasljednici. Oni su kao emini izdavali tapije na pojedine zemlje u Poljicama. Iz već spomenutog tuzlanskog sidžila znamo iz jedne bujruđije tuzlanskog vezira Ebu-Bekir-paše od 5.ševala 1162., na tuzlanskog kadiju da je ovome kapetanu bilo povjereno skupljanje glavarine (harača). Tu se kaže: "Tuzlanskom kadiji saopštava se: Pobiranje glavarine od nemuslimana, povjereno je i predano za 1163. g. nosiocu ove bujruđije, Tuzlanskom-kapetanu, Derviš Hasan kapetanu. Ako bog da na prvi zilkade ove godine 1162. neka se pečat (muhur) nabošci sa spisima zapečaćenoj vilajetskim pečatom, presječe pred kadijom i stavi u jednu kesu i zapečati, a onda sa ilamom pošalje na bosanski divan. Spisi neka se otvore, a prepis berata, koji je spomenutom

² H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo,1954. str.206

³ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo,1954. str.36

*dat u ruke neka se ukajti u sudski sidžil.” Dalje se u bujrucladi prijeti da se glavarina kupi po šerijatu i prema berat.*¹

U uništenoj zbirci rukopisa Orijentalnog instituta u Sarajevu (uništenom 1992.), nalazila se jedna medžmua (zbornik, katalog) sa upisanim imenima “Dobrih”, kako Bosanski Muslimani nazivaju evlije, što se drugim riječima može nazvati terminom boguugodnika. Medžmua je po dr. Muhamedu Hadžijahiću bez dvojbe napisana u Tuzli, odnosno tuzlanskom kraju. U katalogu je nabrojano 26 “dobrih”, od kojih je 7 vezano za Tuzlu, a preostalih 19 pretežno iz regiona sjeveroistočne Bosne. U tom katalogu kao evlija upisan je i Derviš Hasan-beg na čijem je nadgrobnom natpisu označeno da je umro 1180. g., odnosno 1766-67.²

Za Derviš Hasan bega vezana je i jedna usmena tuzlanska tradicija, zabilježena od inženjera Nurije Pašića: “Smisao je te tradicije da se pri klanjanju treba skoncentrisati na Allaha, a ne misliti o svjetovnim poslovima, a imala je svrhu da ukaže da je u Tuzli nekada poznati Hasan efendija bio evlija. Po toj tradiciji kada je Derviš Hasan-beg klanjao jednog dana ikindiju u džamiji pokraj njega je klanjao jedan Tuzlak, koji je imao njivu blizu same Tuzle. Toga prijepodneva pokosio je sijeno. Počelo se nebo mutiti, pa je, stojeći na namazu, stalno mislio hoće li biti kiše, jer ako je bude pokisnuće mu sijeno. Derviš Hasan kao evlija, znao je o čemu taj čovjek razmišlja pa mu se obrati: ”Ne brini za vrijeme. Klanjaj bolan!”

Derviš Hasan beg umro je u Tuzli 1180. g.(1766-67) i sahranjen je u haremu Jalske džamije. Nad mezarom umrlog su dva nišana od kojih je na uzglavnom s ulemanskim turbanom isklesan ovaj natpis:³

EL FATIHA,

DERVIŠ HASAN BEG SE ODLUČI ZA VJEČNOST

PA NEKA GA STVORITELJ URONI U MORE SVOJE MILOSTI

Kronogram njegove smrti je izašao iz pera iz dva poteza:

NEKA DERVIŠ HADŽI HASAN BEG

DOSPIJE U RAJ FIRDEVŠ

Godina 1180 (1766-67)

¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo,1954. str.207

² M. Hadžijahić, Jedan nepoznati tuzlanski hagiološki katalog, članci i građe za kulturnu istoriju istočne Bosne, knjiga 13, Tuzla, 1980. str. 224

³ M.Mujezinović, Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga II , Sarajevo 1977, str. 149.

Derviš Ahmed-beg

I on i njegov otac zvahu se Osmanpašići (Osman paša Zade). Na jednom rukopisu što se nalazio u Orijentalnnoj zbirci bivšeg Balkanskog instituta u Sarajevu stoji da joj je vlasnik tuzlanski kapetan Ahmed, sin

Derviš Hadži-Hasan-begov, unuk Topal Osman-pašin¹.

Godine 1767. popravljao se u Zvorniku konak u kome je rezidirao sandžakbeg zvornički. Derviš Ahmed-beg, kao čovjek povjerljiv i građenju vješt, posebnom bujruđijom od vezira naimenovan je bin-eminom (građevnim povjerenikom), da nadzire taj popravak.

Godine 1772. otpremljeno je, na čelu sa Derviš Ahmed-begom i zvorničkim kapetanom Abdulah-begom, 2.000 Bošnjaka na Rusiju.

Ovaj je kapetan iz nepoznatih razloga zavojštio 1787. g. na janičare u Gornjoj Tuzli. S nešto vojnika i jednim topom krenuo je na Gornju Tuzlu i u okršaju je palo nekoliko ljudi, a među njima i kapetanov sin Mehmed-beg. Janičari su pobijedili, a izgleda da su bili i krivi, jer su nakon pobjede došli u Sarajevo agi i u Travnik veziru da se tuže na kapetana. Više puta nalazimo ga kao havaledžiju aga i vojnika palanke Brčko. Derviš Ahmed beg bavio se i administrativnim poslovima. Za prelazak preko granice izdavani su pasoši. Takve isprave u Sarajevu je izdavao kadija i muselim. Po podacima iz 17.vijeka vidimo da su te poslove obavljali i kapetani. Sačuvan je jedan pasoš koji je kapetan Ahmed izdao jednom trgovcu iz Tuzle za Austriju, ševala 1193. (21.07.1779).²

Malićanom se zvahu carski hasovi (sultanova lična dobra) izdani nekome u doživotni zakup za poveću svotu novca, koja se morala odmah isplatiti. Derviš Ahmed-beg je posjedovao kao malićane zvorničku, kao i još neke skele (prelaz preko Drine u Novom Selu, Smrdanu, Cekinu), zatim slane izvore u Tuzli od kojih su se prihoda plaćali age i neferi. Ta je malićana bila u njegovom vlasništvu 1772. g., sigurno prije, a svakako i poslije te godine.³

Derviš Ahmed-beg umro je 1202. g. (1787-88) u Tuzli i pokopan je u haremu Jalske džamije, gdje mu je i otac pokopan. Osim spomenutog Mehmed-bega, Derviš Ahmed-beg imao je još pet sinova: Sulejman-bega (umro 1804.), Hasan-bega (umro 20.8.1790.), Derviš Selim-bega (umro avg.1789), Ibrahim-bega (umro 18.01.1779.) i Murad-bega (umro 1805.). Prema tome, nadživjeli su oca najmlađi i najstariji sin i oba su bili tuzlanski kapetani.

Derviš Ahmed beg**Derviš Hasan beg****Topal Osman paša**

¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954. str.207

² Isto, str.49

³ Isto, str.58

Na nišanu visine 70cm, sa turbanom forme ulemanskih nišana isklesan je ovaj natpis:¹

*EL FATIHA,
AH DERVIŠ AHMET BEG SE ODLUČI ZA VJEČNOST,
PA NEKA GA STVORITELJ URONI U VJEČNO MORE SVOJE
MILOSTI*

*UMRLI TUZLANSKI KAPETAN AHMED BEG
Godina 1202., (1787-88)*

¹M.Mujezinović, Islamska epigrafija Bosne i Hercegovine, knjiga II, Sarajevo 1977, str. 150.

Ibrahim beg

Ibrahim beg je sin
Derviš Ahmed-begov
a otac Osman-begov.

O njemu je ostao
sačuvan berat iz koga
se vidi da je vršio
službu azapage tj.
zapovjednika stražara
tuzlanske tvrđave.

Ibrahim Hasan Selim Murad Sulejman Mehmed

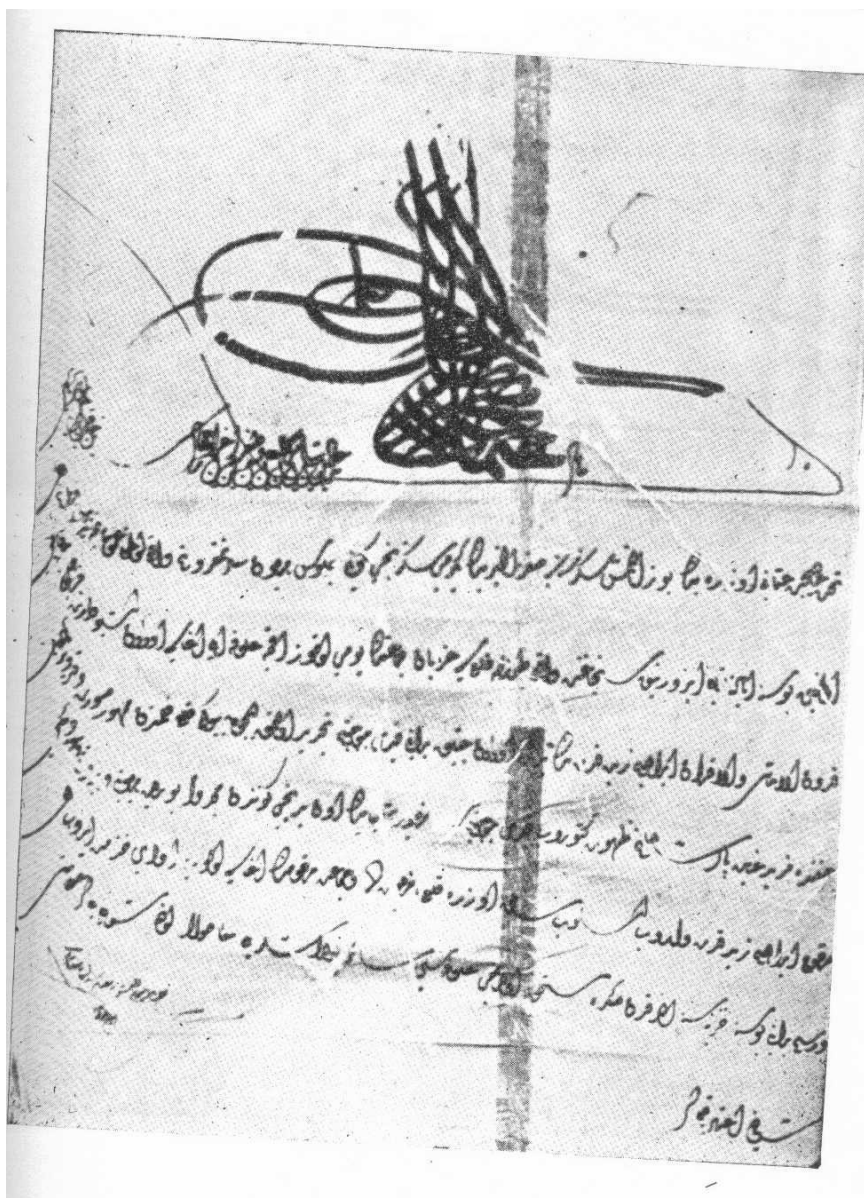
beg beg beg beg beg beg

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

Topal Osman paša

Berat i prevod berata

T U G R A¹
sultan Osman-Mustafe-hana, pobjedonosnog

**NAREDBA UZVŠENOG, VISOKODOSTOJNOG SULTANSKOG
 ZNAKA I SVIJETLE CARSKE TUGRE JE OVO:**

28. sefera 1168. godine (02.12.1754) uslijedio je moj uzvišeni dolazak na sretni Osmanovički prijesto:

S tim u vezi izdao sam svoj ferman o općoj obnovi berata. Zato prema općim propisima o obnavljanju berata, obnavljam stari berat uglednog Ibrahima Zejna Kadina i nakon što ga je Visoka tvrđavska kancelarija, izvršavajući moje visoko carsko naređenje, kod sebe provela i pečatom potvrdila, izdajem mu ovaj uzvišeni carski berat i navedenog ponovo postavljam za agu i zapovjednika čete azabana (čuvara tvrđave) u tuzlanskoj tvrđavi, koja se nalazi u Zvorničkom sandžaku, a Bosanskom vilajetu, uz 30 akči dnevne plate i naređujem da, kad ovaj berat navedeni Ibrahim, Bog mu stepen povećao, primi, prema ranijem načinu vrši dužnost age u spomenutoj tvrđavi i nad navedenom četom.

Nakon što >Bosanska riznica< primi zvanični berat, a oslanjajući se na ovo, ima se njemu zajedno s njegovom četom i društvom isplaćivati zaslužena plata.

Ovo znajte i u pogledu toga poklonite vjeru mom časnom znaku!

Napisano 10 ramazana 1169 (23.04.1756)

*U Bogom čuванom
 Carigradu*

*Ovaj berat potvrđuje još jednom autentičnost geneološkog stabla i trenutno je u vlasništvu naše familije.
 Ibrahim-beg je umro 18. 01.1779god. Iza njega ostaje sin Osman-beg.*

¹ Š. Hodžić, Stari turski dokumenti sa tuzlanskog područja, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Tuzla 1957, str..73.

Murad-beg

Murad-beg je vršio kapetansku službu oko godinu dana, jer je

*Ibrahim Hasan Selim Murad Sulejman Mehmed
beg beg beg beg beg beg*

*već sljedeće godine (1805) umro.
Biće da on i nije bio kapetan, već
samo kapetanov zastupnik.¹
Iza Murad-bega ostao je sin
Hasan-beg, koji je po ocu uzeo
prezime Muratbegović
Njegov praunuk je poznati
književnik Ahmed Muratbegović.*

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

Topal Osman paša

¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo,1954. str.208

Sulejman-beg

Bio je tuzlanski kapetan dvadeset godina. Za njegova vremena veći je dio tuzlanske vojske bio pod Loznicom a manji pod Kladušom. Godine 1791. trebalo Osman Paša je izraditi u Tuzli, pod nadzorom ovog kapetana, 20 tumbasa (pontona). U to ime naručeni su u Fojnici klinici i klanfe, a kadijama od Fojnice i Tuzle naloženo je da se ovaj materijal ima hitno prenijeti i predati tuzlanskom kapetanu. U bujrukdiji od 9. Šabana 1205. (13.04.1791) ističe se da je to važan i hitan posao i, ako bi to neko zanemario, biće kažnjen.¹ Sulejman-beg je umro u Tuzli 1804. godine i sahranjen u haremu Jalske džamije. Iza njega ostala su tri sina Mehmed, Osman i Mahmud.

Sulejman Murat Ibrahim Selim Mehmed Hasan	
<i>beg beg beg beg beg beg</i>	
	<i>Derviš Ahmed</i>
	<i>Derviš Hasan</i>
	<i>Topal</i>

Na nišanu Sulejman kapetana isklesan je u četiri reda ovaj epitaf²

*“Umrli i upokojeni Sulejman kapetan.
Za njegovu dušu (prouči) Fatihu.
Godina 1219.”(1804)*

¹ H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1954. Str.208

² M.Mujezinović, Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga II, Sarajevo 1977.str.151.

Hasan-aga

O njemu je ostao sačuvan

natpis na kamenom

nišanu iz koga

se vidi da je

Hasan-aga bio tobdžija.

Umro je u Tuzli i

sahranjen je

u haremu Jalske džamije.

Posvećen mu je i lijep tarih.

Ibrahim Hasan Murad Sulejman Selim Mehmed

beg beg beg beg beg beg

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

Topal Osman paša

Na uzglavnom nišanu sa turbanom u obliku ulemanskih turbana isklesan je ovaj natpis u prozi na turskom jeziku.

Pismo: lijep nesh.¹

*“Ah smrti, umrli tobdžija Hasan aga,
Sin kapetana Tuzle Ahmed bega, neka
Allah oprosti grijehe njemu i njegovim roditeljima.
Za njegovu dušu prouči fatihu.
Godina 1204” (1789-90)*

¹ M.Mujezinović, *Islamska epigrafija Bosne i Hercegovine*, knjiga II, Sarajevo 1977, str. 150.

Osman-beg

Sin Ibrahim-begov.

Po pravu primogenijata

(nasljednom pravu) i on je obavljao službu azap-age.

O tome je ostao sačuvan

originalni berat koji je u vlasništvu porodice Azabagić.

Osman beg

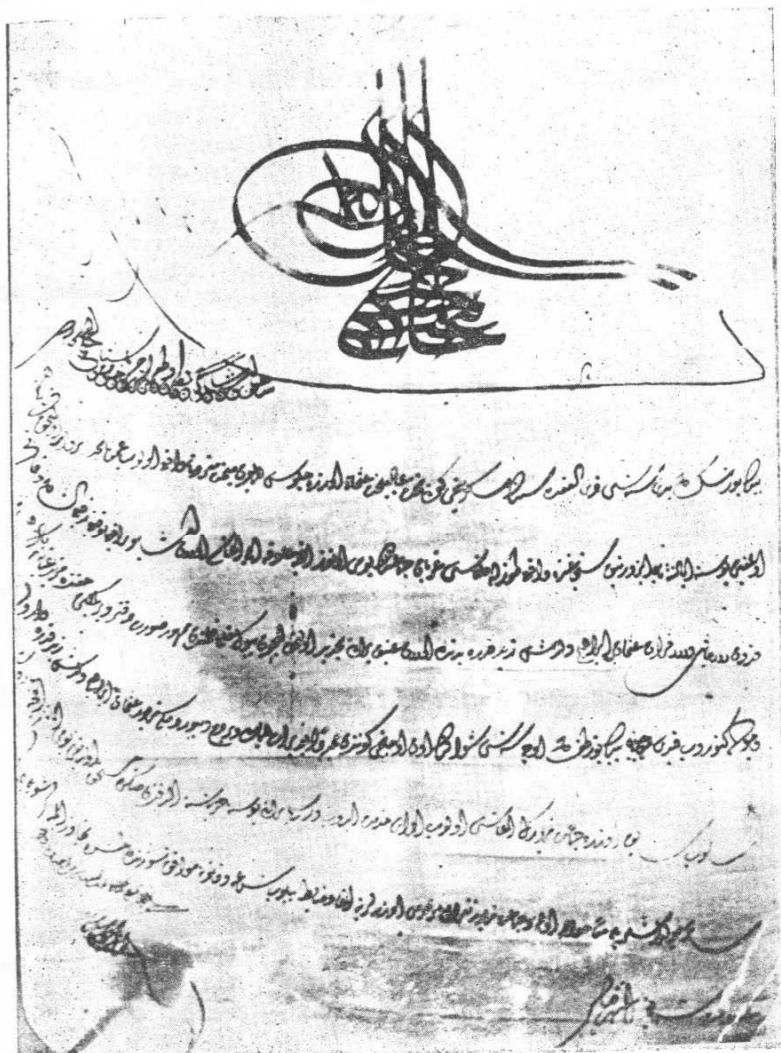
Murad Selim Ibrahim Hasan Sulejman Mehmed
beg beg beg beg beg beg

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

Topal Osman paša

Berat i prijevod berata:

T U G R A¹
Abdul-Hamid-hana, pobjedonosnog

**NAREDBA UZVIŠENOG, VISOKODOSTOJANSTVENOG
 SULTANSKOG ZNAKA I SVIJETLE CARSKJE TUGRE JE OVO:**

8 zul-kideta 1187. godine (19. 04. 1765) uslijedio je moj uzvišeni dolazak na sretni Osmanovički prijesto. S tim u vezi izdao sam svoj ferman o općoj obnovi berata i zato mojoj carskoj kancelariji predloženom stubu svojih drugova, uglednom Osman ibni Ibrahimu Veledešu, -Bog mu ugled povećao, -agi azabana (čuvara tvrđave) tuzlanske tvrđave, koja se nalazi u Zvorničkom sandžaku u Bosni, obnavljam kod njega postojeći stari berat koji je glasio na 30 akči dnevne plate i, -nakon što ga je visoka tvrđavska kancelarija, izvršavajući moj carski nalog, a prema određenim propisima, kod sebe provela i pečatom potvrdila, izdajem ovaj novi uzvišeni carski berat, datiran 13. ševvala 1193. (16.10.1779) i određujem da navedeni Osman ibni Ibrahim Veledeš, Bog mu ugled povećao, kao aga navedene čete i dalje vrši svoju dužnost i da se, nakon što >Bosanska blagajna< primi zvanični berat, oslanjajući se na to, navedenom agi, zajedno sa njegovim drugovima, isplaćuje dnevna plata od 30 akči.

Pošto se navedeni postavlja za agu i zapovjednika te čete, to prema njemu ne smiju nastupati na način koji prelazi zakonske i šerijatske granice.

To znajte i u pogledu toga ima se poštivati moj carski znak.

Napisano 9. zul-kideta 1193 (11.11.1779)

*U Bogom čuванom
 Carigradu*

*Osman-beg je umro 19. džumada 1209, (1794god.).
 Njega je u službi naslijedio njegov najstariji sin, Mustafa-beg.*

¹ Š. Hodžić, Stari turski dokumenti sa tuzlanskog područja, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Tuzla 1957, str.74.

Mustafa-beg

*Sin je Osman-begov, a unuk
Ibrahim-begov.*

*U našoj familiji ostao je
sačuvan berat koji svjedoči
o njegovoj službi.*

Mustafa je imao tri sina:

Ibrahima, Hadži Jašaragu

i Mula Osmana. Osmanova i

Jašaragina djeca

uzimaju prezimena Jašaragić i

Mulaosmanović dok se sinovi

Ibrahimovi nazivaju Azabagić.

Mustafa beg

Osman beg

Ibrahim beg

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

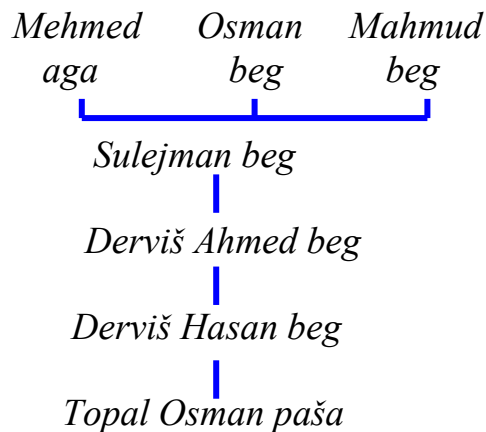
Topal Osman paša

Mehmed-aga

Mehmed aga, sin Sulejman-begov, a otac Ibre, Atifa i Murata.

O njemu je ostao sačuvan kameni nišan u haremu Jalske džamije.

NATPIS NA NIŠANU MEHMED-AGE, SINA TUZLANSKOG KAPETANA¹

Na uzglavnom nišanu Mehmed age isklesan je ovaj natpis u prozi i ispisan lijepim neshom u četiri reda:

*“Ah smrti, umrli Mehmed aga,
sin tuzlanskog kapetana.
Za njegovu dušu prouči fatihu.
Godina 1251.”(1835-36)*

¹ M. Mujezinović, *Isamska epigrafika Bosne i Heregovine*, knjiga II, Sarajevo 1977, str.152.

*Da bi smo jasnije razumjeli događaje koji su se desili u 19. vijeku u Bosni i Hercegovini i uloga naših predaka u njima napravićemo **kratak istorijski presjek**.¹*

U 19. vijeku desile su se krupne promjene na globalnom planu Turskog carstva. Sjaj, moć i ugled Turske carevine počinje da blijedi. Velike intrige na dvoru, mito i korupcija, nepoštivanje kanuna, izbjegavanje vojne službe i samovolja janičara u velikoj mjeri potkopavaju temelje Turske carevine.

Sultan Mehmed II pristupa uvođenju reformi u carstvu koje se naročito odnose na reforme u vojsci. Sve ove reforme imaće velike refleksije na Bosnu, kao najistureniju zapadnu pokrajinu Turske carevine. Kao svuda u Evropi, tako i kod nas, plemstvo je igralo veliku ulogu na koncu srednjeg vijeka.

Poznato nam je, Bosna je bila kraljevina, ali uistinu bila je aristokratska republika, jer iza Tvrtka I bosansko prijestolje nalazilo se u rukama nekoliko velikaških porodica, kao npr.: Hrvatinića, Hranića, Pavlovića itd. Bosanski kraljevi dijelili su razne naslove svojim velikašima (vojvode, banovi, knezovi). Cvijet BH plemstva pristao je uz bogumilstvo, a znamo da su bogumili na više godina prije pada kraljevine prijateljevali sa Turcima i potpisivali se kao Hrvoja i Sandalj: "Milošću Božijom i gospodara sultana Mehmeda" itd, pozivali sultana preko Mahmud-paše da ih uzme u zaštitu od progonstva kralja koji je obećao papi i ugarskom kralju da će istisnuti bogumilstvo iz Bosne.

Kada je sultan Mehmed II osvanuo u proljeće 1463. g. u srcu Bosanske kraljevine, Bosna mu se pokorila, a bogumilstvo listom prešlo na islam, ne iz kukavičluka, kako primjećuje gospodin Asboth, nego poslije krvavih progona i bojeva, a iz mržnje prema pritisku Katoličke crkve i ugarskog oružja.

Osmanlije osim vladarske kuće i šerifskih arapskih porodica, nisu poznavali, kao što ni danas ne poznaju, krvnog plemstva. U njih je geslo: "Koliko znaš, toliko valjaš".

Pošto su jako računali na bosansko plemstvo, da im ne bi našao učinili, dozvolili su im da se po krvi i moći razlikuju od neplemića. Samo su im oduzeli stare nazive i umjesto njih dodijelili svoj počasni naslov - beg. Nagli prelaz bogumila, a naročito njihovog plemstva, na islam povukao je sa sobom mnogo bogumilskih tradicija od kojih su neke propale, a neke se sačuvale kroz vijekove, kao osveta prema progoniteljima njihovim prije pada kraljevine.

¹ Tekst ovog naslova sačinjen je prema: 1. Safvet beg Bašagić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1900; 2. H. Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1954; 3. H. Kreševljaković, *Izabrana djela*, Sarajevo, 1991.

Kako Asboth primjećuje, "kada je osmanska sila prestala da vodi velike ratove i počela padati u miroljubivu letargiju, BH muslimani neprestano su s pograničnim kršćanima na svoju ruku vodili ratove i sačuvali sa naslijeđenom vjerskom gorljivosti i sa ponosnom samosvijesti gospodarstva netaknuti islam u potpunoj čistoći."

Ahmed-beg Hercegović prvi je stupio na poprište povijesti 1473. g. kao carski mirialam (zastavnik), koji je kasnije postao paša, vezir i veliki vezir. Za njim su odmah izbili na površinu Malkoći, Sokolovići, Opukovići i drugi, kao namjesnici, veziri, veliki veziri, dok o moćnim lenskim velikašima povijest ni ne vodi računa.

U Krbavskoj bici 1493. g. pod zapovjedništvom Jakub-bega nalazimo organiziranu bosansku vojsku od naših zaima, spahija i jakindžija, koji mahom potukoše Hrvate.

Isto tako organiziranu hercegovačku vojsku vidimo 1501. g. gdje opsjeda Zadar, pod vođstvom našeg zemljaka Sinan-bega, sandžaka od Hercegovine.

U bici na Mohaču 1525. g. ništa manje nego 20.000 lenskih vitezova učestvuje kod osvajanja ugarske kraljevine. Ovom prilikom naši zaimi i spahije izašli su na glas kao najbolji vitezovi u cijeloj Carevini. Koliko je sultan Sulejman cijenio Bošnjake i Hercegovce, naročito plemiće, svakome je poznato. Nije im samo povjeravao domaću upravu nego i najveća dostojanstva u turskoj vojsci i državi.

Ako se može Tvrtkovo kraljevovanje nazvati zlatnim dobom u povijesti BiH, onda se Sokolovića vezirovanje slobodno smije obilježiti srebrenim dobom.

U ovo vrijeme Bosna je igrala prvu ulogu u širokom Turskom carstvu. Njezini sinovi rasijani na tri kopna, stajali su na čelu državi i vojskama. Sve stranice turske istorije u drugoj polovini 16. vijeka bile su pune imena Sokolovića, Opukovića i ostalih "ića". Jedni su brali lovore po srednjoj Aziji, drugi u Zemlji faraona, a treći po Evropi kao gospodari mora i kopna. Od godine 1544. sve do Mehmed pašine smrti sjedili su na stolici velikih vezira naši zemljaci. Kroz to razdoblje, većinom admirali, vojskovođe i drugi viši državnici i časnici bili su lišće naše gore. Naročito pod zadnje dane Sulejmana I i Selima II, kada je Sokolović uistinu carevao.

-To je onaj Sokolović koji je rekao evropskim poslanicima: "Nek me ne srdi Evropa, jer mogu na štetu njojzi dignuti neprelazan zid po međi carstva svog".

-To je onaj Sokolović koji je rekao potučenom Krloč Ali-paši: "Ne kloni duhom. Ako bude od potrebe, ja ću udarit u lađe srebro mjesto gvožđa, atlas mjesto platna, a svilu mjesto lana". Uprkos svim poteškoćama, preko zime sagradio je 200 ratnih brodova i sa potpunom vojničkom

plaćom u Carigradu izdržavao preko zime 40.000 vojnika, koji su se vježbali za osvetničku bitku..

-To je onaj Sokolović koji je ozbiljno snivao o panislamističkoj državi, a da to postigne, odlučio je na jugu prokopati Suecki kanal, a na sjeveru spojiti Don sa Volgom, da pospješi komunikaciju među Carigradom, Indijom i Turanom.

-To je onaj Sokolović koji je moć Turske carevine iza Sulejmana uzdržao na visini sve do zadnjeg časa, tako da se od njegove smrti računa nazadak iste, a ne od smrti Sulejmanove.

Kako je padala turska moć u Evropi, tako je rasla sila i ponos plemstva u BiH, isto kao u vrijeme zadnjih bosanskih kraljeva. Kad su krajem 17. vijeka svojim vlastitim silama suzbili navale kršćanske, kojima su podlegle tolike turske vojske, samovolja i samopouzdanje izbi jasno na površinu, a za Hećim Ogluovih vremena, kao spasitelji cijele Carevine s pravom su se ponosili i nazivali bedemom islama.

Od ovog doba bez odobrenja Zemaljskog (Ajanskog) vijeća, koje se sastojalo većinom od sandžakbega, ajana i kapetana, bosanski veziri nisu mogli ništa poduzeti na svoju ruku. Institucija Ajanskog vijeća Bosne i Hercegovine, poznata je od prvih decenija 18. pa do četvrte decenije 19. vijeka. Ajansko vijeće (Medžensi ajan), vijeće odličnika, kojem je predsjedavao bosanski vezir, sastajalo se u Travniku, a članovi su mu bili svi kapetani i ajani, zatim najbliži vezirovi dostojanstvenici, te predstavnici janjičara i spahija. Vezir nije trebao da saziva Ajansko vijeće u redovno zasjedanje, jer je dan sastanka uvijek bio treći dan Ramazanskog bajrama. Po potrebi vezir je sazivao članove na vanredno zasjedanje. Zasjedanje Ajanskog vijeća i dočeci novih vezira bijahu jedini sastanci na koje su dolazili svi kapetani. Na njima su se međusobno upoznawali, prijateljstva sklapali, spoznavali vrline i sposobnosti, kao i mane pojedinaca i ocjenjivali vrijednost svih zajedno.

Ajansko vijeće u stvari je bila Zemaljska vlada, a najvažnija odluka koju je ovo vijeće donijelo za svo vrijeme svoga postojanja je ona iz godine 1737, kada je zaključilo da se usprotivi nalogu Porte i njenim instrukcijama, da se drže po strani, te da se u slučaju provale Austrijanaca Bošnjaci svakako odlučno odupru neprijatelju. Otpor koji su pružili Bošnjaci, iza donošenja ranije navedene odluke, spasio je ovu zemlju od sigurne propasti, a carevini omogućio da pod povoljnim uvjetima potpiše mirovni sporazum.

Oduvijek je bosansko plemstvo smatralo svoju domovinu državom u državi, u njoj su samostalno vladali i davali Turskoj pomoći koliko je to vijeće odredilo. Ovakav odnos BiH plemstva i pored svih njegovih zasluga, na Porti se različito tumačilo. Na bosansko plemstvo se gledalo kao na glavni stub kočenja u provođenju reformi. Bosansko-hercegovačko plemstvo, s kojim se Selim II ponosio i sa njim uzdigao

Carstvo do zenita, 300 godina kasnije, za sultana Mahmuda II, postalo je breme kojega se trebalo riješiti.

Mahmuda II je već ranije utamničeni rođak, nesretni reformator, Selim III, uputio u tajne reformi, koje su Carevini bile potrebne. Htio je da preuredi svoju državu na principima apsolutne monarhije, tako da u novom sistemu ne bi bilo mjesta polunezavisnim glavarima i provincijama. Reformni pokušaji išli su za strogom centralizacijom, te uvođenjem prosvjećenog apsolutizma i osiguravali turskoj naciji premoć nad neturskim narodima. Osmansko carstvo, koje je bilo zamišljeno kao univerzalistički muslimansko, počinje od reformi gubiti taj svoj značaj. Islamski narodi neturskog porijekla reaguju na to stvaranjem vlastitih nacionalnih pokreta. To se manifestovalo u protuturskim pokretima, u Arabiji, dalje u Siriji, otcjepljenjem Egipta i drugih sjevernoafričkih zemalja. Zatim separatističkim pokretima Smajl-age Prsteničanina, muslimana Bugara u Ruščuku, Osman Pasvan Oglua u Vidinu, Albanaca itd. Samo u ovom svjetlu, može se shvatiti i nacionalni pokret Bošnjaka pod vođstvom Husein-kapetana Gradašćevića.

Mahmud-beg¹

Sin Sulejman-bega.

U narodu i literaturi

poznat kao Tuzla-kapetan.

1813. g., po odredbi Zemaljskog

vijeća, iz svakog kotara morao se

otpremiti stanoviti broj vojnika

sa porukom da što prije moraju stići

na Orluvo polje. U šabanu 1228. g.

(1813.), predoše Drinu. Najprije se

sukobiše sa ustanicima kod Badnovca. Prvi dan uz sva junaštva Bošnjaka,

odrzaše se Srbi u šancima (rovovima). Drugi dan, po savjetu nekih

prvaka, svaki vojnik uze breme kukuruza i time napune puškare (puške sa

ljevkastim otvorom), pa na juriš protjeraše ustanike. Odatle se digne

bosanska vojska pod Loznicu, koju uz znatan otpor i zauzme. Zatim

napade Liješnicu i zauze je na juriš, odakle početkom ramazana krenu na

Zasavicu. Na Zasavici su se ustanici pod vođstvom Miloša, njih 20.000

pripremili za trajni otpor. Iako se na prvi pogled činilo nemoguće osvojiti

Zasavicu, bosanski prvaci udariše na juriš i uz pomoć Božiju. Tu se

prolilo mnogo krvi, a i sam Miloš jedva umače ispod sablje. Sa Zasavice

krenu bosanska vojska put Šapca i opsadom kroz nekoliko dana natjera

ustanike na bijeg preko Save u Slavoniju i tako otvori put do Beograda, u

koji ponosna bosanska vojska uđe na Ramazanski bajram 1228. g.

(septembra 1813. g.). Tako je ugušen Prvi srpski ustanak. U Beogradu su

se Bošnjaci sastali sa turskom vojskom, koja je pod vođstvom Huršid-

paše došla iz Niša. Veliki vezir Huršid-paša nije mogao preboljeti što su

Bošnjaci prije njega osvojili Beograd. Umjesto da im se lijepo zahvali,

poče snovati da im se osveti.

Posavski kapetani Fidahić (zvornički), Mahmud beg (tuzlanski),

Gradašćević (gradačački), hercegovački kapetani Čengiće i

Rizvanbegović, te krajiški Hasan-aga (pečki), u to doba predstavljali su

najmoćnije kapetanske kuće među ostalom BiH vlastelom.

Ovdje je važno reći da su sva tri posavska kapetana u prvo vrijeme

bili pristalice reformi. Bili su jako pobožni ljudi, a zvanje kapetana u sebi

sadržava vjernost i odanost. Brojni ajeti u Kur'anu govore o tome da Bog

daje vlast kome on hoće i kao takvu je treba poštovati. Oni su bili i protiv

pokreta janjičara u Sarajevu. Međutim, reforme sultana kojega je i narod

Mahmud Osman Mehmed
beg beg beg

Sulejman beg

Derviš Ahmed beg

Derviš Hasan beg

Topal Osman paša

¹Tekst ovog naslova sačinjen je prema: 1.H.Kreševljaković, Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 1954; 2.S.Šehić, Zmaj od Bosne, Tuzla 1991; 3.M.Prelog,Povijest Bosne u doba osmanske vladavine, dioII, Sarajevo 1910; 4.S.beg Bašagić, Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine,Sarajevo 1900; 5.J.Asbot, Bosnien und die Hercegovine.Raisebilde und Studien, Wien 1838.

počeo zvati “džaur sultanom”, nisu bile samo proste reforme vojske, nego, kako smo ranije rekli, mnogo dublje.

Vlast se mora poštovati sve dok ona poštuje Šerijat. Kada vlast prekrši šerijatske propise obaveza je suprotstaviti joj se. To je sunnet i farz.

Posavski kapetani, od prvobitnih pristalica reformi postaju glavna okosnica antireformskih nastojanja i pokreta za autonomiju BiH. Treba istaći da povlašteni slojevi nisu bili zadovoljni, jer je sultan popuštao velikim silama u pogledu Bosne. Posebno uznemirenje među kapetanima nastalo je kada je stigla vijest da je sultan fermanom obećao Srbiji priključenje nahija od kojih su neke bile u sastavu bosanskih ejaleta. Riječ je bila o nahijama: Krajina, Crna rijeka, Kruševac, Paraćin, Starovlaška, Užice i Podrinje.

Potpisivanjem Jedrenskog ugovora o miru (14.09.1829. g.), Turska se obavezala da ih preda Srbiji. Bosnom je zavládala potpuna anarhija. Bosanski namjesnik Namik paša sam opisuje svoj položaj u Bosni na sljedeći način: “Porta naređuje meni, ja prenosim tu naredbu dalje, ali se na moje naredbe malo ko osvrće. Moje mumbašire neki zapovjednici nisu htjeli ni da prime. Treba da upravljam ovim neobuzdanim narodom, a nemam sredstava za to. Da sami sobom upravljaju je nemoguće. Vi znate da su Bosanci složni u svemu što služi njihovim tobožnjim interesima i da ih nikada nećete naći na putu dobra, već uvijek na putu zla. Tako su Sarajlije jednako nepokorne prema meni kao što su bili i prema mojim prethodnicima. Uvijek su potpora neposlušnih. U toj, za mene veoma tužnoj situaciji i kod potpunog nedostatka sredstava za energičan i dostojanstven nastup, moram da pronalazim zaobilazne puteve da dođem do cilja, ali u tome me sprečavaju, pošto oko sebe nemam ljudi u koje mogu da se uzdam”.

Nastupa vrlo živa korespondencija među kapetanima. Husejn kapetan Gradašević obraća se Hasan-agi Pečkom, kao najmoćnijem čovjeku u Bosanskoj krajini i kapetanu Murad-begu Bešireviću. U martu 1830. g., poslao je jednog uglednog agu i trojicu delija sa porukom da se nipošto ne pokore novim odredbama, ” ...jer ako se u Bosni prihvate te odredbe, onda je sa Bosnom gotovo”.

O zaoštrenim odnosima bosanskih kapetana sa vezirom, stizali su i diplomatski izvještaji dalmatinskom namjesniku baronu Tomašiću, koji je 12. maja 1830. g. obavijestio predsjednika dvorskog ratnog vijeća o stanju u Bosni. Prema vijestima koje je dobio, Bosanci se protive reformama i protiv su fermana prema kojem bi veći broj okruga morao biti ustupljen Srbiji, pa se pripremaju za otpor. Dalmatinski namjesnik je procijenio da bi se stanje u Bosni moglo još više pogoršati, ukoliko se i skadarski vezir odmetne od Porte.

Dr. Dimitrije Atanasović, u svom izvještaju Lilienbergu daje sljedeće zanimljive napomene: “ ... Sarajlije su u stalnoj i vrlo živoj vezi sa kapetanom iz Gradačca Husejn-begom, sa Mahmut-pašom od Zvornika, sa kapetanom iz Tuzle i banjalučkim kadijom. Takođe su u dogovoru sa pašom iz Skadra (Škodra paša-Mustafa paša). Vezir je tu sasvim izolovan sa svojim najbližim”.

Svi ovi događaji, odbijanje poslušnosti vezirskoj stolici u Travniku, rezultiraju okupljanjem Ajanskog vijeća, po prvi put, ne u Travniku nego u Tuzli, baš u kući Mahmud-bega (Tuzla-kapetana). Sastanak se održao od 20. januara do 05. februara 1831. g. Po važnosti odluka koje su donesene na ovom zasjedanju, ovo spada u red najznačajnijih datuma u BiH istoriji, a kojem su naši istoričari poklonili nedopustivo malo pažnje. Sama dužina vijećanja u Tuzli (17 dana), govori o svoj ozbiljnosti i kompleksnosti stanja u zemlji, Carevini, kao i istorijskog trenutka i odgovornosti pred kojom su se našli pretstavnici Ajanskog vijeća - Zemaljske vlade. Odluke donesene na ovom zasjedanju:

- 1. ukidanje privilegija koje je Porta dodjeljivala Kneževini Srbiji,*
- 2. obustavljanje uvođenja nove organizacije vojske,*
- 3. ukidanje položaja državnog namjesnika u Bosni,*
- 4. dozvola da se u Bosni uvede sopstveni oblik republikanske vlade, sa pravom da se izabere poglavar iz njihove sredine,*
- 5. odustajanje Porte od bilo kakvog mješanja u buduće upravljanje zemljom, a za uzvrat će se davati Porti godišnja naknada od 4.000 kesa, 2.000.000 groša (pijastera).*

Slika Pašinog konaka (Mahmud bega-Tuzla kapetana) mjesta na kome se ovo istorijski veoma važno zasjedanje održalo.

Baš ovako postavljene zahtjeve navodi guverner Dalmacije, Tomašić u svom

izvještaju koji je poslao grofu Selnitzkom, a ovako koncipirane zahtjeve nalazimo u izvještaju dr. Plojla.

Na čelo pokreta izabran je Husejn beg Gradašćević. Njegov izbor je vjerovatno uslijedio zato što je on bio najmoćniji i najbogatiji kapetan u Bosanskom ejaletu i što do tad nije dolazio u sukob ni sa valijom ni sa Portom. Jako je bitno da su Husejn bega za vođu prihvatili i krajiški kapetani, koji su inače slabo marili za mišljenje ostalih bosanskih kapetana. Odredbe sa ovog zasjedanja i naimenovanje mladog Husejn-bega za vođu nisu prihvatili dijelom iz lične zavisti, a dijelom iz privrženosti Porti hercegovački kapetani: Alia-ga Rizvanbegović iz Stoca, Smail-aga Čengić iz Gacka, Hasan-beg Resulbegović iz Trebinja, Pašaga Redžepagić iz Nevesinja i Sulejman-kapetan iz Ljubuškog.

Husein-kapetan Gradašćević: Stas mu bijaše srednji, izgled interesantan, pogled blag i sumoran, osmijeh pun draži i tuge, njegove krupne oči natkrivljavahu guste obrve. Bljedoća njegove kože, izdavaše više đurđijanski tip njegove majke, nego tip ponositog surovog i poludivljeg Bošnjaka. Revnosno je obavljao islamske vjerske dužnosti i ni za šta na svijetu ne bi on propustio pet vakata namaza (molitvi) dnevno. Bošnjacima su najviše imponovali njegova hrabrost i odlučnost i u gomilama su pristizali pod zastavu svog energičnog vođe da bi, kako su se nadali, kao pobjednici krenuli na Carigrad.

Da ne bi gubio vrijeme Husein-kapetan, potpomognut od strane svojih vjernih prijatelja Ali-paše Fidahića, poglavara Mujage Zlatarevića od Sarajeva, Emin-bega muselima od Sarajeva, Mahmud-bega od Tuzle i Mahmud-bega od Dervente, krenuo je u drugoj polovini marta 1831. g. u Travnik da bi veziru Namik-paši izdiktirao zahtjeve Bošnjaka, a za čije bi ispunjenje ovaj trebao da se odmah založi kod Sultana. Namik-paša, koji je ponuđen da stupi u savez sa većinom, ne samo da je odlučno odbio nego se zatvorio u travničku tvrđavu sa svojom gardom i pozvao u pomoć Mustaj-pašu i Osman-bega da sa Skopljacima osujete odluke Bosanskog vijeća. Hitno je pristiglo 2000 ljudi da bi vezira i njegove oslobodili opsade, ali ove pomoćne čete su u borbi koja se 7. aprila 1831. odvijala pod gradskim kapijama, dijelom pobijene, a dijelom se dobrovoljno predale. Uvidjevši uzaludnost daljeg otpora, Namik-paša u stisci pristane uz vijeće i njegove odredbe. Ovo je bio samo formalni pristanak Namik-paše (da sačuva glavu), jer jedno jutro osvanu u Hercegovini gdje nađe zaklon kod Ali-age Rizvanbegovića u Stocu. Husein-kapetan je sada postao gospodar Travnika, a time i Bosne.

Husein-kapetan sa svojim pristašama počeo sada spremati vojsku da pođe u pomoć Škodra Mustafa-paši, koji je u to doba 1831. g. digao ustanak protiv sultana. Mustafa paša imao je 40.000 ljudi i držalo se općenito da će osvojiti Carigrad.

Bosanci su naoružali oko 25.000 ljudi i krenuli polovinom aprila 1831. iz Travnika. Kod Busovače morao je Husein da sačeka sve ostale kontingente pa da krene na Kosovo. Ovo sporo kretanje Bošnjaka potakne Velikog vezira Rešid-pašu da požuri napad na Škodra-pašu, da mu ne da vremena da se sjedini sa Bošnjacima. (I sama činjenica da je Porta tj. sultan na čelo vojske naimenovao Velikog vezira govori o veličini i značaju ovih događaja) Rešid paša po rodu je bio Čerkez, a svojom je viteškom hrabrošću i tjelesnom snagom, ljepotom i vještinom, vrijedio kao pravi predstavnik svoje rase. Imao je sva svojstva koja su potrebna vojskovođi da oduševi vojsku. Rešid-paša, pridobije neke od vođa u Mustafinoj vojsci novcem, laskavim riječima i obećanjima. Kada je došlo do boja na Prilepskim visinama 21.04.1831. g. i nekoliko dana kasnije kod Tikveša, prijeđe većina Mustafa-pašinih boraca na stranu Rešidovu. Mustafa-paša se vrati sa ostalom vojskom u Skadar gdje se utaborio. Bijeg namjesnika Ali Namik-paše, te vijest o dvije izgubljene bitke Škodra Mustafa-paše nadvili su sjenu malodušnosti u Huseinbegovon taboru. Ali upravo se ovaj trenutak moralni pritisak koji je opterećivao Bošnjake uskoro pretvorio u ubjeđenje da je sada još neophodnije da se brzo umiješaju, jer ponosni bosanski ratnicu su neuspjeh svoga saveznika pripisivali samo izdajničkim Albancima, iz toga su sada sami podstaknuti ličnošću svoga herojskog vođe sa velikom hrabrošću krenuli na bojno polje da pokušaju i ono posljednje. Veliki entuzijazam je zahvatio ratnike kada su preko Prijepolja i Sjenice krenuli putem za Kosovo. Već je i sama pomisao na skorašnji susret sa neprijateljem jačala vjeru Bošnjaka u uspjeh njihovog pothvata. Glasno su se zaorile pobjedničke ratničke pjesme u kojima su junaci izražavali nadu da će oni, pravi muslimani, pobijediti na Kosovu. Sa druge strane, čvrsto su bili odlučili da ako bude potrebno umru za svoju slobodu.

„*PODIGLO SE JATO GOLUBOVA
IZ ŠIROKA POLJA SARAJEVSKOGA
TO NE BILO JATO GOLUBOVA
VEĆ TO BILE MLADE SARAJLIJE
PRED NJIMA JE HUSO KAPETANE
PORED NJEGA TUZLA KAPETANE
I ODOŠE KA IPEKU RAVNO
KAD SU DOŠLI KA NOVU PAZARU
PAZARKINJE PJESMU ZAPJEVALE
HUSEJNE SVEČANO KOLJENO
A TI TUZLA CARE OD STAMBOLA*“

Na novopazarskoj ravnici, posljednjem mjestu okupljanja, vojska se kratko odmorila tokom svečane molitve koja je bila posvećena

sigurnoj pobjedi bosanskog oružja, u Husejn-begov tabor pristigli su brzi glasnici sa vijestima od srpskog kneza. On je, naime, uznemiren napredovanjem ustanka, naoružao svoje čete. U jednom izvješću Tomašića od 06.05.1831. g. kaže se: „Pobunjenici namjeravaju da nakon protjerivanja velikog vezira napadnu i istjeraju kneza Miloša Obrenovića.” Miloš putem svojih glasnika upućuje spis Bošnjacima u kojem, upozoravajući na svoje za borbu spremno ljudstvo, zahtijeva njihov povratak, te da bi u tom slučaju bio čak i spreman da se kod vladara založi za njihovo pomilovanje. Husein-beg, gnjevan zbog ovog spisa, uputio je Milošu slijedeći karakterističan odgovor:

„Čuvaj sam to malo jela koje imaš pred sobom. Ja sam svoju zdjelu prevrnuo. Upravo u patišahu kod koga ti možeš da se založiš za mene, ne želim ništa da znam. Uvijek i svuda sam spreman tebe da dočekam. Moja sablja je sjekla i prije nego što je tvoja i kovana.”

Bosanska vojska krenula je put Kosova i polovinom jula kod Sazlije se srete sa vojskom velikog vezira Rešid paše .

“SRIJEDA BIJEŠE U ČETIRI SATA
S ONE STRANE ODJEDNOM PUČE PET TOPOVA
I KOD NAS JUNACI SPREMNI I GOTОВI
PRETHODNICE JURIŠ ZAPOČEŠE
MNOGO VOJSKE SKUPI SE I STIŽE
TABIJE SE NAPRAVIŠE
I TOPOVI ZAPUCAŠE
TU SE DVIJE VOJSKE SUOČIŠE”

(Nisam siguran da se ova pjesma odnosi na ovu bitku, ali moglo bi biti.)

Bosanska vojska ovdje piše jednu od najsvjetlijih stranica svoje istorije. U toj velikoj bici do nogu je potučena sultanova vojska, a sa bojišta su pobjegli u Skopje i veliki vezir i svi mirimirami (vojni zapovjednici). U borbi je poginuo Čor Ibrahim-paša, a ubijeni su i: skopljanski Hivzi-paša, pečki Abdul Rezak-paša i miralaj regularne konjice Mehmed-beg. Na bojištu su ostavili stoku, topove, municiju i ratnu arhivu. Zarobljeni su: solunski valija H. Ahmed-paša, njegov čehaja i haznadar (blagajnik).

Tako je bosanska vojska na čelu sa Husejn-kapetanom proslavila veličanstvenu pobjedu. Izgledalo je da čitava Carevina treba da izdrži tešku probu, jer kako bi sad Bošnjacima bilo lahko da oslobode Mustafa-pašu, koga su carske čete opsjedale u tvrđavi Skadar, kako bi tada tek bili sjajni izgledi boraca za slobodu. Pobjedom opijeni i ujedinjenim snagama, mogli bi da napadnu oslabljenog velikog vezira i da ga gone čak do Carigrada, glavnog cilja njihovog borbenog pothvata. Njihova

borbena parola bi im usput sigurno dovela još mnogo dobrovoljaca. Husejn kapetan, mlad, neiskusn u diplomatskim vještinama, a odveć ponosit i zadržat da bi slušao druge, postao je nepristojan prema svojim drugovima. Njegovo ponašanje prekoračilo je svaku granicu, što je vrijeđalo ponos ostalih ajana i kapetana.

Spoznavši sve to, Rešid-paša riješi da mu postavi stupicu. Pošto mu je bilo najvažnije da spriječi Bošnjake da se spoje sa Škodra-pašom, Rešid-paša je prihvatio sve uslove Husein-kapetana i poručio mu je neka se samo vrati kući, a on će mu od cara pribaviti potvrdu vezirske časti. Gradašćević je smatrao da je bosanska stvar ovim pobijedila. Tonom pobjednika izdiktirao je mirovne uslove, ne sjetivši se pri tom svog ugroženog saveznika Škodra-paše. Rešid-paša, po isprobanom receptu spletkarenjem i intrigama, poručio je Gradašćeviću da mu Mahmud-beg (Tuzla-kapetan) radi o prevari i to sjeme sumnje palo je na plodno tle plahovitog Gradašćevića. Ovakvo ponašanje Gradašćevića dovelo je do nesloge u taboru, te mnogi kapetani počeli dizati svoju vojsku sa Prištine i odlaziti kući. To je uradio i Mahmud-beg, Tuzla-kapetan, sa vojskom iz Tuzlanske kapetanije, koja je da ovdje kažemo, bila najbrojnija i po nekim izvorima brojala od dvije hiljade do, po nekima izvorima, šesnest hiljada vojnika. Ovim se Rešid-paša riješio Bošnjaka koji su pokazali više junaštva nego diplomatske pronicljivosti i zatim je navalio na Škodra pašu, koji se predao i otišao u progonstvo.

Baš u ovim dešavanjima leži sjeme buduće propasti pokreta za autonomiju BiH. U daljem slijedu događaja Gradašćević u oktobru 1831. biva naimenovan u bosanskog vezira, ali za ovo naimenovanje nikad nije dobio potvrdu od sultana, kako mu je obećao Rešid-paša. Ranije smo rekli da uz njega nisu bili Hercegovci, a sada ga, iako i dalje protivnici sultana napuštaju i dva najznačajnija saveznika, Hasan-aga Pečki (Krajišnik) i Mahmud-beg (Tuzla kapetan). Umjesto potvrde vezirske časti sultan šalje Karamahmud-pašu, koji krenu na Bosnu sa, po narodnom predanju, 60.000, što regularnih što neregularnih, vojnika. Husein-kapetan sukobio se sa Karamahmud-pašom u više bitaka, a jedan dio njegove vojske na čelu sa Zlatarevićem borio se sa Hercegovcima, vojskom u zaleđu, koje se Husein, kao dobar vojskovođa, svakako htio riješiti.

Zadnja sudbonosna bitka odigrala se u utorak 5. juna 1832. g. na Sarajevskom polju. Tog dana rame uz rame stajali su Husein-beg, Zlatarević i Ali-paša Fidahić. Osm konja palo je pod Husejnom i Ali-pašom Fidahićem. Kara Mahmud-paša trpio je goleme gubitke i već je bio spreman da krene natrag, kad Ali-paša Rizvanbegović i Smail-aga Čengić dojuriše sa hercegovačkim četama i napadoše Gradašćevića sa lijevog boka. Ovo je odlučilo o konačnom porazu i bijegu Husein-kapetana. Zvornički kapetan Mahmud-beg i Mahmud-beg Tuzla-kapetan

poveli su svoje čete u pomoć Gradašćeviću, stigli do Glasinca, ali u boju nisu učestvovali.

Husein-kapetan u času svoga pada imao je trideset ili nešto više godina. S njime nestaje bez sumnje jedna značajna ličnost, bio je pun lijepih svojstava, ali odveć malo diplomata. Nije uspio da uz sebe zadrži sve svoje pristalice. Cilj njegovog pokreta bio je veći nego što je bilo u njega sposobnosti da ga izvede. Da toga nije bilo, možda bi mu uspjelo izvojevati Bosni slobodnu unutrašnju administraciju i autonomiju, koja bi bila od sultana priznata, dakle ozakonjena.

Basagić ovako navodi razloge sloma pokreta za autonomiju:

-što se (Gradašćević) ovjenčan slavom na Kosovu dotle ponio kao da ju je sam zaslužio, ignorirajući sve ostale velikaše koji su mu dali moć u šake

-što se kao pobjednik ponio prema pobijeđenim ajanima Tesliđe i Prijepolja upravo okrutno, da su ostali protivnici izgubili svaku nadu u pomirenje

-što je u pretjeranom fanatizmu, prekoračio granice pristojnosti prema sultanu i visokoj Porti i tako otuđio od sebe sve pametne prvake, a okupio janjičarske zanesenjake.

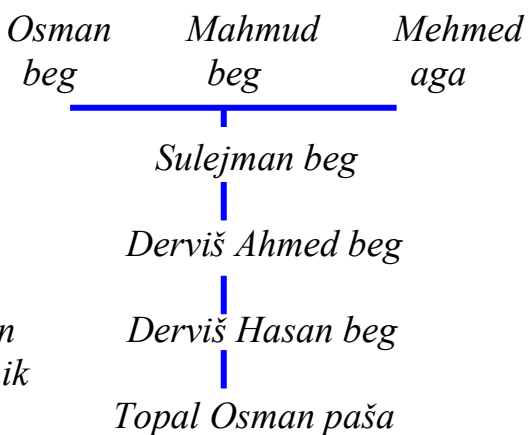
Ovome bih dodao kao bitan razlog pada i što je prepustio na nemilost Namik-paši prirodnog saveznika Škodra pašu.

Mahmud-bega bismo mogli opisati i drugačije, ali svaki drugi opis van kontesta pokreta za autonomiju, čiji je bio aktivan i vrlo bitan činilac, bio bi neprimjeren i previše pojednostavljen. Mahmud-beg se odrekao kapetanije u korist svoga sina 1833. godine.

U maju 1834.g. dobio je Tuzla-kapetan titulu paše. 1850.g. i dolazak Omer paše Latasa u Bosnu i događaji koji su se u to vrijeme dešavali u Bosni su posebno poglavlje istorije. Ostalo je zabilježeno da je Latas (zvao se Mihailo prije prelaska na islam) Bosnu i Hercegovinu popljačkao a njeno plemstvo desetkovao. To se desilo i sa Mahmud-begom čiju je kuću opljačkao a njega sa ostalim BiH prvacima otpremio u progonstvo na Rodos gdje je i umro 1858.g. Potomci Mahmud-bega nose prezime Tuzlić.

Hadži Osman-beg

Sin Sulejman-bega, a brat
Mahmud-bega (Tuzla-kapetana)
i Mehmed-age.
Zajedno sa bratom Mahmud-begom
učestvovao je u svim bitkama
kao njegov barjaktar.
U porodici Azabagić ostao je sačuvan
barjak na kome piše da mu je vlasnik
Osman-beg.

Pod ovim barjakom borili su se tuzlanski vojnici u gušenju Prvog srpskog ustanka i na Kosovu protiv Rešid-paše, a za autonomiju Bosne i Hercegovine. Osman-beg je vršio službu azap-age I džemata azaba, što bi u prevodu na sadašnju vojnu hijerahiju bilo-komandant garde ili elitnih jedinica. Po jednoj narodnoj pjesmi budila je ljuba Stojana Čupića i pričala mu kako na njega ide bosanski vezir sa trideset kapetana, od kojih spominje Murat-kapetana od Gradačca i njegova Ibru-barjaktara i Tuzla-kapetana i njegova Osmu-barjaktara, Stojan se ne boji nikog od njih...

*“...VEC SE BOJIM TUZLA KAPETANA
A JOS VIŠE OSME BARJAKTARA...”*

Ova pjesma se odnosi vjerovatno na vrijeme gušenja Prvog srpskog ustanka, kada je bosanska vojska ušla u Beograd prije Velikog vezira Huršid paše.

U porodici je sačuvano i dosta oružja iz tog vremena od čega nešto sigurno pripada i Osman-begu. Tri puta se ženio i sve tri žene su mu bile iz porodice Kušljugić iz Gornje Tuzle i sa njima je imao šestoro djece: Ahmed-beg, Sulejman-beg, Hadži Mehmed Tevfik, Mustafa-beg, Reuf-beg i Đulsa.

Osman beg je za života obavio hadž, a dio svoje imovine u Tuzli i Gornjoj Tuzli uvakufio. Po odredbi njegove vakufname vakufom će upravljati njegovi sinovi a poslije njih njihovi sinovi ili kćeri. Posao vakufskog mutevelije (upravnika vakufa) vršio je njegov sin Mustafa-beg.

Bio je veoma bogat i ugledan čovjek koji je svu svoju djecu školovao a jedan od njih je kasnije postao Reis-ul-ulema Bosne i Hercegovine.

H.Osman beg je je preselio 1854.g. i sahranjen u haremu Poljske džamije gdje se i danas nalaze vrlo lijepi kameni nišani koji se nalaze sa lijeve strane od ulaza u džamijsko dvorište a iza turbeta.

PORIJEKLO PREZIMENA AZABAGIĆ

Svi koji su pažljivije pročitali prethodne stranice, primijetili su da se Derviš Hasan-beg, Derviš Ahmed-beg i njegova djeca, po sjećanju na svoga pretka Velikog Vezira Topal Osman pašu potpisivahu OSMAN-PAŠA- ZADE -u prevodu OSMANPAŠIĆI. Vidjeli smo da su kroz pet-šest generacija vršili kapetansku službu i u narodu više bili poznati kao kapetani, na primjer Mahmud-beg nije bio poznat kao Osmanpašić nego kao Tuzla-kapetan, na kamenim nišanima piše "sin kapetana" itd. Kapetanije su u BiH ukinute 1835. godine i od tog vremena postoji zabrana korištenja ovog termina. Dolaskom Hadži Halil Ćamili-paše u februaru 1846. izdata je stroga naredba da se više niko ne smije zvati niti potpisivati kapetanom. Da bi se ovome doskočilo, pribjeglo se jednoj lukavštini: Prkoseći toj odluci, pošto je ukidanje kapetanije značilo ukidanje krvnog i vojničkog plemstva, samo su promijenili formu, a sadržaj je ostao isti. Mahmud-beg, poznat kao Tuzla-kapetan i njegov sin Osman-beg uzimaju prezime Tuzlić (što ponovo asocira na kapetanski položaj). Njegov brat Osman-beg i Mehmed-aga i njihova djeca, te rođak (amidžić) Ibrahim (sin Mustafe-bega) i njegova djeca potpisuju se Azabagić što, takođe, asocira na kapetansku titulu.

Mustafa-beg je imao tri sina: Ibrahim-agu, Jašar-agu i Mula Osmana. Ibrahim-agina djeca potpisuju se Azabagić, dok se djeca od Jašar-age i Mula Osmana počinju potpisivati Jašaragić i Mulaosmanović. Hasan-beg sin Murat-bega potpisuje se Muratbegović (pogledati geneaološko stablo). Dakle, Tuzlići, Jašaragići, Mulaosmanovići, Muratbegovići i Azabagići imaju iste geneaološke korijene i svih pet prezimena nastala su u 3. i 4. deceniji 19 vijeka. Ovo (prezimena) je mnoge spasilo od zuluma Omer paše Latasa.

Etimološko značenje same riječi: AZAB persijski znači Neženja. Tako se zvao i rod vojske čiji su pripadnici čuvali stražu na gradskim vratima, mostovima i palankama. Dubrovački prevodioci turskih akata zvahu ih pješaci i stražari. Bili su dosta brojni. U nekim kapetanijama bilo je i po deset njihovih džemata. Age su im se zvale azapage ili azabage i u više kapetanija oni su bili njeni kapetani. Vrlo često će vam postaviti pitanje "...jesi li ti P ili B" sa ciljem i mišlju da se radi o dvije familije. U šali, ja im sada često kažem: "Nisam ni P ni B nego Osmanpašić", jer to smo prezime nosili oko sto godina. Iz svih prethodnih stranica apsolutno je jasno da se radi o jednoj familiji sa dugom tradicijom.

Ja se ne bih upuštao u raspravu da li je tačnije Azabagić ili Azapagić samo bih ovdje napomenuo da se u Bosni govorilo i pisalo arapski, turski i persijski te alhamijado, tj. bosančicom. U bosanskom jeziku postoji gramatičko pravilo koje se zove "jednačenje suglasnika po zvučnosti" gdje postoje zvučni parnjaci: B P, D T, G K, itd, te bih odgovor na ovo pitanje ostavio nekom lingvisti i orijentalisti.

Nedavno, u Bosni, djevojka za udaju prispjela. I fakultet završila i u momka na ženidbu se zagledala. Ko iz svake dobre kuće, od babe je izun (dopuštenje) htjela zaiskati. Danima je smišljala odgovore na sva moguća babina pitanja i jedan je dan pred babu izašla i želju mu svoju rekla. Babo ju je pogledao pogledom i sretnim i brižnim, malo zastao i upitao: “Šćeri, ima li on halku na vratima?”

Ovom slikom i pričom ući ćemo u kuću Azabagića da bismo osjetili duh i milje porodičnog ambijenta. Svi predmeti koje ćete vidjeti na narednim stranicama su trenutno u vlasništvu porodice, a ovdje bih se zahvalio svima koji su mi svojom susretljivošću omogućili da ih fotografišem i publikujem.

IKRE

“Uči (čitaj, proučavaj)u ime Gospodara...” prva je objava Muhamedu a.s. Ovom uputom vođeni, knjiga i pisana riječ su sastavni dio naše familije.

O pismenosti bosanskohercegovačkog plemstva govori se u mnogim knjigama, a među njima naročito se pominju i ističu posavski kapetani – Tuzlanski i Gradačački. Pripremajući ovu knjigu pronašao sam preko 200 rukopisa starih između 200 i 500 godina, te mnogo štampanih djela (preko 800) starih 100–150 godina. Neki od članova familije su mi sa žaljenjem ispričali da su im čitave biblioteke u različitim društvenim previranjima oduzimate i zauvijek nestajale. Na žalost, zbog jezičke barijere nisam bio u mogućnosti napraviti katalošku obradu ovih

djela, a na narednim stranicama možete vidjeti ljepotu i raskoš ručno rađenog dizajna. Ovdje ćemo vidjeti samo likovni izražaj, dok ćemo za bogatstvo njihovog sadržaja, koji tematizira oblasti religije, sufizma, filozofije, prava, poezije, gramatike itd. ostati uskraćeni.

Vrlo vrijedan rukopis iz oblasti sufizma ,a na ovim stranicama ispisano je 99 lijepih Allahovih imena.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَاللَّهُ لَكُلِّ شَيْءٍ عِلِيمٌ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ
 وَتَحْسِبُونَهُ هِينًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ وَقَالَ تَعَالَى
 تَخْصِيصًا فِي حَقِّ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ وَتَقِيمًا فِي حَقِّ الْمُعْتَدِينَ
 مِنْ الْمُسْلِمِينَ بِالظُّنُونِ الْمُسَيِّئَةِ الْقَبِيحَةِ
 وَالتَّحْتِ الَّذِي فِيهِ الْكَايِنُ وَقُطْعُ دَابِرِ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
 وَنَحْمَدُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى سَيِّدِنَا
 وَنُسَنِّدُهَا وَعَمَلِنَا وَعَدَّتْنَا وَجَعَلْنَا وَنُحْيِيهَا أَفْضَلُ
 الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ وَخَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ
 الْمُبْعُوثِ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ الْمُبَرِّءِ مِنْ كُلِّ رِيَاءٍ الْمَطْهُرِ
 مِنْ كُلِّ عَيْبٍ وَلِلَّهِ دَرُ الْقَاتِلِ خَلَقْتَ مَبْرَأً مِنْ كُلِّ
 عَيْبٍ كَأَنَّكَ قَدْ خَلَقْتَ كَأَنَّمَا أَلْذَى سَنَ مَحَبَّةٍ
 الْحَسَنِ وَشَرَعَ رُؤْيَا الْجَمَالِ فَكَانَ ذَلِكَ مِنْ جَمَلَةِ الْكَمَالِ
 فَمِنْ رَأَاهُ نَقَصًا وَأَعَابًا لِقُدْرَتِهِ فِيهِ وَالِاتِّبَاعُ فَهُوَ
 كَافِرٌ بِالْإِجْمَاعِ وَقَدْ فُرقَ لَنَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 بَيْنَ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ فِي جَمِيعِ الْأَحْكَامِ وَبَيْنَ الْمُسْتَحَبِّ

من

مِنَ الْحَسَنَةِ وَاللَّهُ تَعَالَى قَائِلٌ لِمَا يَكْلَامُهُ الْقَدِيرُ وَلَكُمْ فِي
 رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَعُ حَسَنَةٍ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى وَجْهِ الْإِرْشَادِ
 وَالتَّعْلِيمِ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
 ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَهُوَ جَبِينًا وَجَبِيلٌ رَبُّ الْعَالَمِينَ
 عَمْدُ الْمُؤْمِنِينَ بِالذَّلَالِ الْقَاطِعَةُ وَالْبَرَاهِينُ وَعَلَى اللَّهِ وَنَحْنُ
 وَجَمِيعُ النَّاسِ فِي هَذَا الَّذِينَ مِنْ جَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَوَعْدُ
 فَيَقُولُ الْعَبْدُ الْفَقِيرُ إِلَى مَوْلَاهُ الْغَنِيُّ عَبْدُ الْغَنِيِّ ابْنُ النَّبِيِّ
 الْحَقِّ عَامِلُهُ اللَّهُ بِلُطْفِهِ الْحَقِّ هَذَا كِتَابٌ عَظِيمٌ جَلِيلٌ الْقَدْرِ
 طُلُعَ فِي ظِلَّةٍ لَيْلٍ الْجَمَالِ مِثْلُ طُلُوعِ الْبَدْرِ يَقَعُ بِهِ الْمُؤْمِنُ
 الْمُتَّصِفُ فِي الدِّينِ وَلَا يَعْدِلُ عَنْهُ إِلَّا الْجَاهِلُ الْحَسَنُ الَّذِي
 جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى كِتَابَهُ فِي بَحْرَيْنِ وَهُوَ مَخْرُجٌ لِمَنْ تَوَقَّى اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ
 لَا يَعْتَدِرُ وَيَتَمَهَّدُ الْمَقَاصِدَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ وَكُلَّ سَائِرٍ
 يَنْتَبِجُ فِي سِيرِهِ مِنْبَجًا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ
 مَخْرَجًا وَمِنَ الْأَعْمَالِ بِالْإِثْمَاتِ فِي الْوَرُودِ وَالصَّدَقَاتِ وَسِرِّ
 وَاللَّهُ يَعْلَمُ خَائِنَتَهُ الْأَعْيُنَ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ وَلَقَدْ وَرَدَ
 عَلَى الْأَمْرِ فِي بَاطِنِهِ بِتَضَعُّدٍ لِيَلَهُ الْخَمْسُ الثَّلَاثِي عَشَرَ مِنْ ذِي
 الْقَعْدَةِ سِتَّةً وَسِتِّينَ مِنْ بَعْدِ الْآلِفِ مِنْ هِجْرَةِ النَّبِيِّ
 الْأَمِينِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى سَمِعَتْ لَهَا تَفَافُ مِنْ غَيْبِ
 الْأُرُوسِ فِي غَيَابَاتِ الْأَشْبَاحِ عَلَى قِسْمٍ مِنْ كَانَ بِبَيْتِ

Na ovim stranicama vidimo dvije ilustracije Bejtullaha-Čabe.

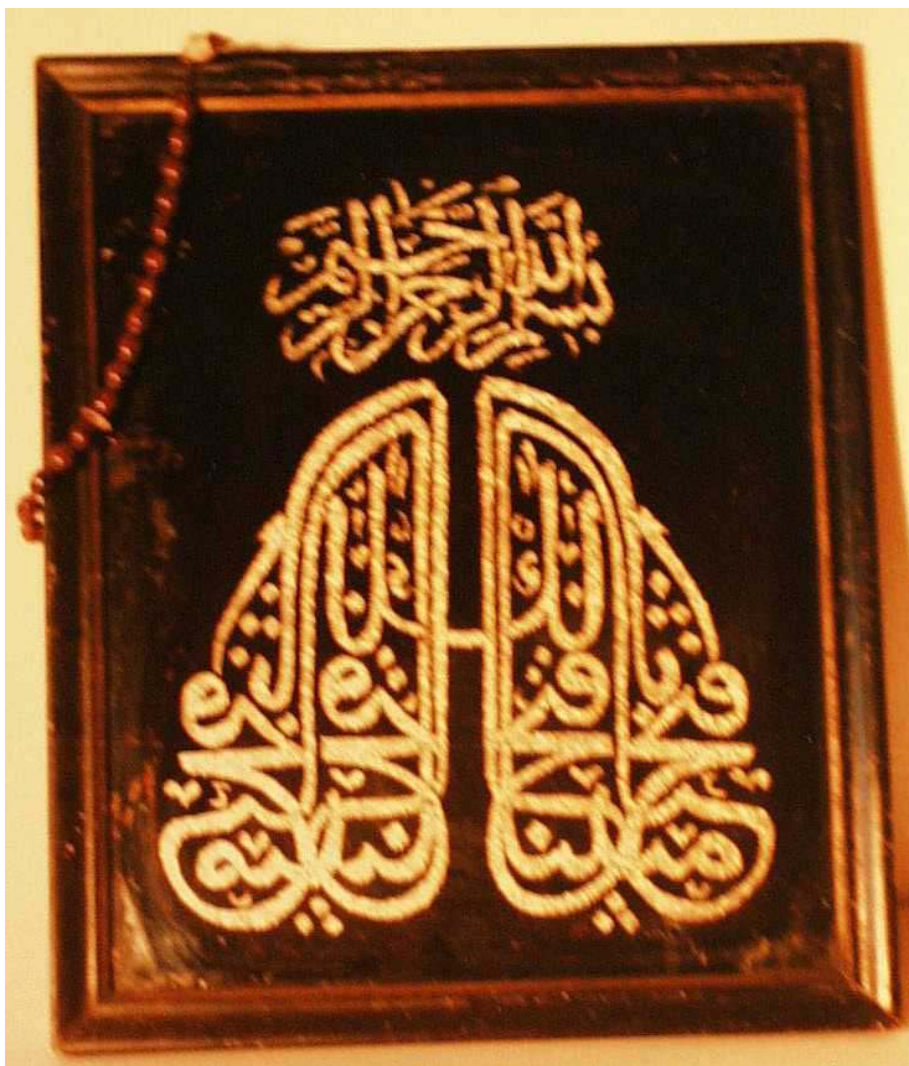
Ručno prepisane i lijepo dizajnirane stranice Kur'ana

Rukopis iz 15.v. Na unutrašnjosti korica piše da ga je napisao i da mu je vlasnik Malkoč-beg. Ova je knjiga zatim bila u vlasništvu porodica Filipović i Kulenović (notirano na istom mjestu na koricama ispod prvog navoda), a trenutno je u vlasništvu naše familije gdje je došla kao dio ženskog miraza.

Lehve: vezom ispisivani ajeti iz Kur'ana čime su naše hanume odavale svoju ljubav i pokornost Allahu.

Svi mi smo okruženi stvarima i predmetima za koje smo intimno, emocionalno, estetski ili na neki drugi način vezani. Svo to okruženje govori o nama samima, našem kulturnom i genetskom naslijeđu. Složit ćete se da mnogim od tih stvari posvećujemo premalo pažnje. One su tu kao naša svakodnevna dekoracija, a veoma, veoma rijetko pokušamo dublje razmišljati o njihovom sadržaju, značenjima prikazanog ...

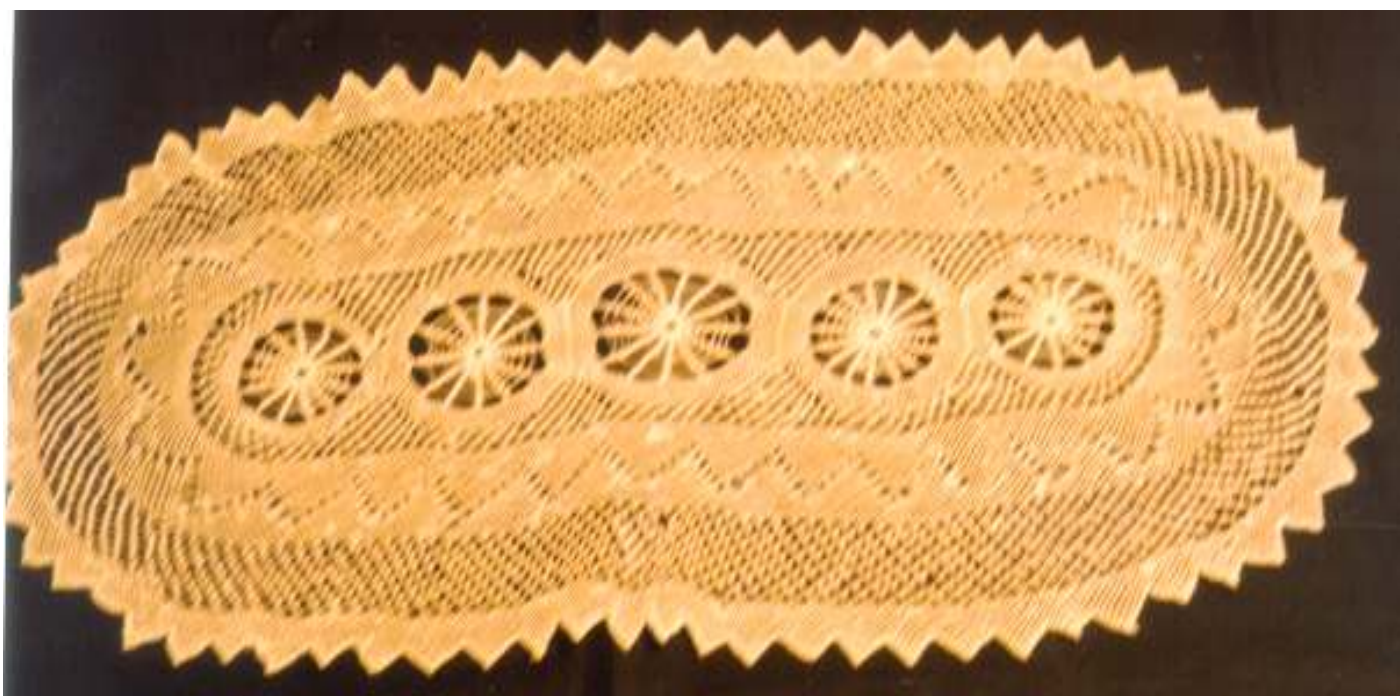

Htio bih reći nekoliko svojih impresija o bosanskom vezu, bez ikakvih pretenzija da se pokažem u svjetlu nekog poznavaoaca te oblasti, jer to nisam, a da i vama postavim nekoliko pitanja koja su mi se nametnula posmatrajući ove rukotvorine.

Uz malo mašte motivi prisutni na ovim vezovima asociraju nas na prikaz svemira ili nekih

planetarnih sistema. Motivi koji su najčešće geometrijske figure i to obično spiralnih, elipsoidnih i kružnih formi tako su karakteristični za bosanski vez i ne nalazimo ga u vezu nama susjednih kultura. Ovi motivi tako ubjedljivo korespondiraju sa motivima na stećcima, koji su takođe specifikum ovih krajeva. Znamo da je vez bio uglavnom ženski posao. E sada nam se nameće pitanje koji je to bio izvor imaginacije baš ovakvim motivima? Da li je to bio religijski izvor, ili se možda ovaj arhetip vjernim kopijama prenosio sa koljena na koljeno, ili je to transgeneracijsko genetsko sjećanje na pradomovinu ovog naroda, za koji najnovija istraživanja govore da je došao na ove prostore sa Kaspijskog mora, a gdje su ovakvi i slični motivi veoma zastupljeni. Da li je moguće da je i ovaj vez jedan od dokaza za ovu tezu?

JELEK

Jelesi su dio tradicionalne nošnje ovoga kraja. Rađeni su od čohe, kadife, kumaša i džanfeza. Po rubovima su bogato ukrašeni dvostrukim gajtanima i vezom sa ornamentima u vidu spirala, stilizovanih vitica i lišća. Nosile su ih djevojke i žene kao dio svakodnevne odjeće.

Izrađivali su ih zanatlije-terzije kojih je 1640. g. u Tuzli bilo 11. U manjem broju su se zadržali i čitav austrougarski period, sve do II svjetskog rata. Danas se ovim zanatom više niko ne bavi.

U staroj porodičnoj kući prof. Muhameda u ulici Goli brijeg na broju 45 nalazi se stara bosanska sećija. Proteže se od zida do zida, napravljena je od drveta, zastrta dušeklukom, naslon joj je od slamnatih, presovanih jastuka ukrašenih jambezima. Ovo je sasvim obična i ni po čemu važna sećija. Pa zašto ovo pišem? Zato što se na toj sećiji nalaze dva mala vezena jastuka stara preko 100 godina. Ne pišem ni radi tih 100 godina jer ima i puno starijih stvari. Bio sam impresioniran motivom koji je izvezen na tim jastucima. Na jastucima su, naime, izvezena tri pingvina. Moram priznati, u prvi mah kada sam ih vidio, maliciozno sam pomislio: "Pingvini, tipično Bosanski motiv!" Slijedećih dana razmišljao sam o tim jastucima.

Zamislite jednu sredovječnu hanumu prije 100 i više godina, koja nikada nije putovala u krajeve gdje bi mogla vidjeti pingvine, nije bilo TV, nije o njima čula na sijelima. Zamislite je kako sjedi i čita, čita neku knjigu sa ekspedicijskih putovanja na Arktik ili neku drugu, kojom ona gasi žeđ za neviđenim krajevima i širi spoznaju. Čitajući zaljubljuje se u pingvina koga niti je, niti će ikada vidjeti uživo, prepoznaje u njemu samo njoj znanu ljepotu i dobrotu i odlučuje mu napraviti mjesto u svojoj kući. Sa ljubavlju je izvezla dva jastuka i svoj mikrokosmos uljepšala za još jednu ljubav, a onome ko razmišlja ostavila veliku pouku.

PRIBOR ZA ŽENSKU KOZMETIKU

Uljepšavanje i njega oduvijek su bile jedna od omiljenih preokupacija žena, koje su i prije, kao i danas, voljele da ta sredstva budu ne samo svrsishodna, nego i u dekorativnom “pakovanju”. Ovako opremljen toaletni stolić poželjela bi svaka savremena žena.

*Posuda u
kojoj se
mutila kana
za kaniranje*

*Surmelija:
sastojala se iz dva dijela -
posudice u koju je stavljana
surma i "eyeliner" sa
bogato rađenim držačem i
štapićastim nastavkom kojim
su se podcrtavale oči.*

*Lijepo rađena "skatula" za
čuvanje sitnog nakita*

Surahija - bočica za miris (lijevo):
u peharasti spremnik stavljala se
mirisna tečnost koja se nanosila
kroz perforirani vrh na vitkom
zatvaraču.

*Kutijica za đul (mirisnu) kremu
(desno)*

*Pudrijera u kojoj se čuvalo bjelilo za
lice (lijevo).*

cvijetni motivi, trougao, romb, krug, heksagram, polumjesec, a nose elemente antičke, slavenske, tursko-orijentalne i renesansne umjetnosti, što je uslovljeno mnogim istorijskim i društveno-ekonomskim zbivanjima. Nakitom se iskazivalo materijalno

2. *toke na junačkim uniformama i narodnoj nošnji*
3. *metalne sponne ili karike¹*

NAKIT

Ljudska potreba za ljepotom iskazuje se i kroz stoljetnu tradiciju izrade i nošenja različitih vrsta ukrasa od zlata, srebra, bakra i drugih materijala. Rađeni su tehnikom kovanja, filigrana, iskucavanjem, granulacijom i drugo. Najčešće su zastupljeni

stanje osobe koja ga nosi, nacionalnost i staleška pripadnost, bračno stanje itd. te je, ujedno, predstavljao i odraz društvene sredine, materijalne i duhovne kulture naroda.

PAFTA je riječ persijskog porijekla i označava:

1. *kopče na ženskim pojasevima izrađene od srebra ili drugog metala*

¹ Dr S. Kulenović, Etnologija sjeveroistočne Bosne, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1995. str223- 225, 238

ŽENSKI POJAS

U dio ženske odjeće spada i pojas. Najčešće je izrađivan od tkanine ili kože i ukrašen raznim perlama, potkitama, metalnim dodacima i drugim aplikacijama, a ima ih i koji su u cijelosti izrađeni od metala (zlata ili srebra).

Kopča na pojasu zvala se pafta. Motivi na njoj u svojoj osnovi predstavljaju prastare simbole koji su se tokom vremena više ili manje modifikovali zavisno od stepena usavršenosti sredstava za proizvodnju, ekonomske moći proizvođača, društvenih shvatanja, umjetničkih stilova i sl.¹

¹ Dr S. Kulenović, Etnologija sjeveroistočne Bosne, II, izdavač Muzej istočne Bosne 1995., str. 224

Petrolejska lampa rađena od keramike i metala, bogato ukrašena cvjetnim motivima. Po jednoj kućnoj tradiciji ova lampa je pripadala Sulejman-begu sinu Osman-bega a kupio ju je na svom putu na hadž. Priča dalje kaže da je Sulejman vrčajući se sa hadža na brodu preselio. Po pomorskim običajima stavljen je na tahtu i spušten u deniz-more.

Pričali su da je tri dana tahta plovila za brodom a onda nestala. Hadžije iz Bosne su donjele njegove stvari i među njima i ovu lampu. Neki stariji ljudi koji svijet gledaju duhovnim očima kažu "Bog mu je hadž primio".

IBRICI

U bošnjačkoj tradiciji prisutan je kult vode, pa i predmeti koji služe za njeno čuvanje i nošenje imaju posebnu ljepotu i elengaciju, a bili su i čest motiv u sevdalinkama.

LEĐENI

Leđeni su preteča današnjih lavaboa. Voda se posipala iz ibrika, a nad leđenom su se prale ruke i lice. Na slici se u sredini leđena vidi kupasto izbočenje - mjesto na koje se oslanjala peta stopala i omogućavala pranje nogu pri čemu se izbjegavao kontakt sa prljavom vodom.

SAHANI

Korišteni su za pripremanje i služenje hrane. Pravljeni su od bakra koji se prevlačio slojem kalaja (kalajsano posuđe) zbog prevencije trovanja bakrom.

MANGALA

Mangala je kazandžijski proizvod, napravljena obično od bakra (a može biti i od mesinga, pleha ili kamena). U njoj se držala žeravica, koja je služila za podgrijavanje skuhane kahve, čime se produžavao “čeif” u ovom obrednom piću tako karakterističnom za bosansku tradiciju i mentalitet.

Mangale se sastoje iz dva ili tri dijela: postolja, činije (zdjele) u koju se stavlja žar i poklopca. Postolje se sastoji iz gornjeg, otvorenog dijela koji se naziva bogaz i donjeg ćunjastog dijela na kojem mangala stoji i koji se zove oturak. Prsten koji spaja bogaz i oturak naziva se

*jabuka ili ispupčeni obruč. Vodoravni, širi obod bogaza naziva se atešluk i na njega se stavljaju fildžani. U njegovom centru je mjesto za činiju mangale u koju se stavlja žar i oblika je kupe, a drške su joj ukrašene stilizovanom rozetom.*¹

¹ Dr S. Kulenović, Etnologija sjeveroistočne Bosne, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1995. str 241

Kafa može biti turska i srpska,

kava može biti duža i kraća, sa šlagom ili bez.

A kahva, e to vam je pos'o od sahat i po.

MLIN ZA KAHVU I BIBER

DŽEZVA ZA KAHVU

ĆIBUK- MUŠTIKLA ZA DUHAN

PRIBOR ZA ČAJ

ČAŠE- BARDACI

Rađeni su od bakra ili drugog metala, svana ukrašeni kaligrafijom- ajetima iz Kur'ana koji govore o umjerenosti u jelu i piću.

SEHARA

Sastavni dio pokućstva, a imala je više namjena. Rađena od drvene osnove, koja je oblagana ukrasnim metalnim pločicama ili platnom. Rubovi su bili posebno ojačani metalnim trakama.

ORUŽJE

Kada je junak dorastao do boja i mejdana bila mu je najveća briga nabaviti dobro, lijepo i što bogatije iskićeno oružje te ostalu bojnu opremu, i naravno dobrog konja. Za sve te stvari nije pravi junak žalio nikakva imetka ni novca. Imati svijetlo i bogato oružje bila je za junaka najveća dika i ponos:

*“ Sultan care, svečano koljeno
Onaki je adet u Bošnjaka
Kada pođu na carevu vojsku,
Da se biju s dinskim dušmaninom,
Sve prodaju luke i ćifluke,
A u zalog daju bijele kule,
Te kupuju ate i rahtove,
I kupuju silah i oružje
A i sebi porežu haljine
Sve od drme i od suha zlata.”
(Hörmann, I, str.59)*

Izradi oružja i konjske opreme posvećivala se velika pažnja. Svaka je stvar, do u najmanju sitnicu, bila brižljivo iskićena i ukrašena zlatom ili srebrom. Narodni pjesnici su sa posebnim zanimanjem i ljubavlju opisali taj odnos između bojnog oružja i junačkih čina njegovog vlasnika..

ŠTIT

Štitom su se junaci branili na mejdanu, u boju su ga obično nosili u lijevoj ruci a inače je stajao o ramenu. Pravljeni su od drveta i pruća, stezani koncem, a zatim su ih prošivali kožom i okivali željeznim pločama. Sa unutarnje strane bile su ručke za držanje štita u borbi.

Kalkan je turski naziv za štit. Niko nije znao tako majstorski izraditi ovakve okrugle štitove kao Turci. Pleli su ih najviše od smokovih grančica i stezali svilenim koncima, okivali željeznim pločama na kojima su se nalazili heraldički znakovi polumjeseca, zvijezde, rozete i drugi.¹

*“Udari ga sabljom po ramenu
al’ se Grče štitom zaštitilo
nadvoje mu sablju salomilo
na štitu se ništa ne poznade”*

¹ Vejsil Čurčić, Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja, Sarajevo 1943., str 126

KUBURE

U našim krajevima izrađivale su se kratke puške koje su, ovisno od veličine, načina i mjesta izrade i majstora koji ih je radio, nosile razna imena, kao na primjer: kubure, ledenjače, slivanke, šilje, zlatke, skadarke, pećanke, lisanke, merdžankinje, lazarinke i druge.¹

*“ Priko konja kuburnjake baci
Svijetle mu se vezene kubure
u njima su do dvi merdžankinje
Zlatnih kapa, srmali kundaka.”
(Mat.Hrv.,IV , III)²*

Ove male puške imale su okruglu glavu (“jabuku”) sa drvenim kundakom okovanim u srebrnom ornamentu. Cijev je bila bogato navezena zlatnim grančicama, stilizovanim lišćem i kružićima. Mehanizam za okidanje (taban, čarak, kresivo) smješten je u kundaku, s desne strane naspram otvora u cijevi (falje) i sastojao se od četiri dijela: oroz, u stopu kojeg se stavlja olovom omotan kremen, karšiluk o koji udara kremen, tavica u koju se stavlja barut i taban-tahta pričvršćena za kundak, koja drži cijeli mehanizam.¹

¹ Dr S.Kulenović, Etnologija sjeveroistočne Bosne, Muzej istočne Bosne, Tuzla 1995, str.232

² V.Čurčić, Starinsko oružje u BiH, GLasnik Hrvatskog državnog muzeja- Sarajevo, 1943, str 198

TOKE

Kao ostatak oklopa sačuvale su se u našim krajevima toke. One nisu imale onu zadaću koju su imali oklop i pancir nego su bile više dekorativnog značenja.

Na čohanu odjeću bez rukava (fermen i đečerma) prišivale su se srebrene, a često i pozlaćene pločice različitog oblika i veličine. Ove su pločice uvijek bile lijepo ornamentirane. Na sredini su se spajale sa dugmetima (pucad), od kojih je najraskošnije bilo veliko puce na vrhu toke ("pod grlom"). Narodni pjevač ih je opisao ovako:¹

*“Pa na pleći toke oblačio
Same toke od četiri oke
Na dva rama dva kanata zlatna
U kanatim almas kamenovi
S obje strane puce na tokama
Svako puce jedna litra zlata
A što mu je puce pod grlašce
U njemu je do tri litre zlata
Puce visi na sindiru zlatnom
To se puce na burmu otvara”*

(Hörmman I, str. 474)

¹ Vejsil Čurčić, Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja, 1943., str.139

DUGI NOŽ

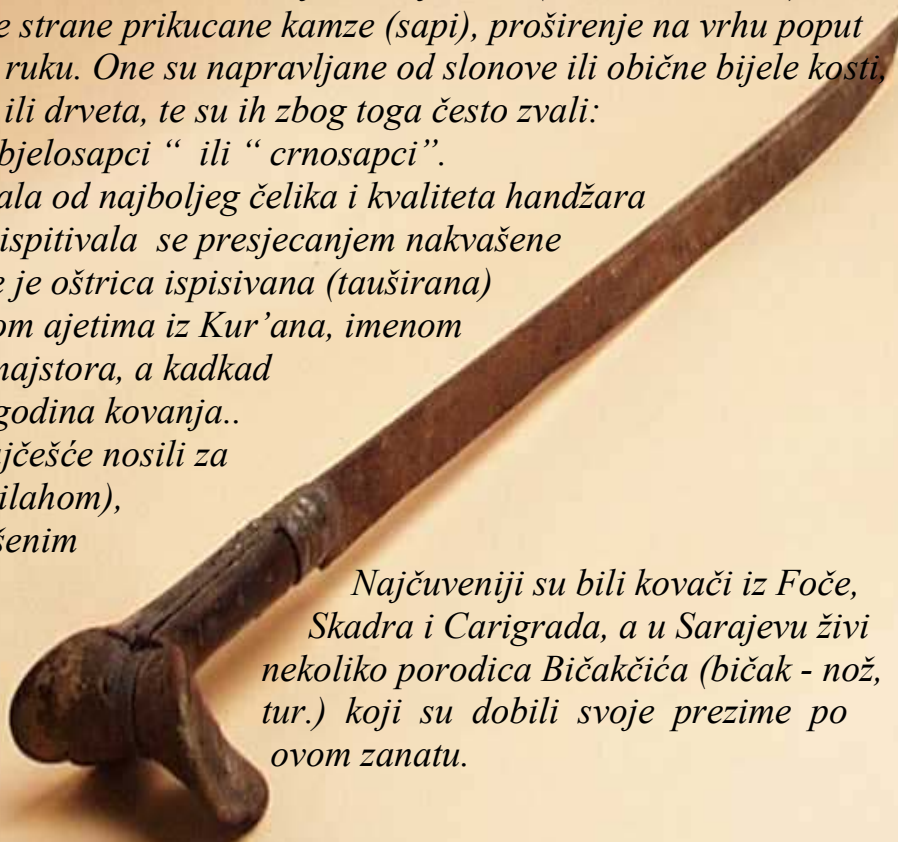
Dugi nož, handžar ili jatagan ima dužinu oko 70 – 80 cm, oštrice oko 3 cm široke i naoštrene samo sa jedne strane, dok je debljina suprotne oko 5mm. Držak, dužine 5-10 cm, sastoji se od jezičca (nastavak oštrice) na kojem su s obje strane prikucane kamze (sapi), proširenje na vrhu poput uha, za zaštitu ruku. One su napravljane od slonove ili obične bijele kosti, od crnog roga ili drveta, te su ih zbog toga često zvali:

“bjeloušci”, “bjelosapci” ili “crnosapci”.

Oštrica se kovala od najboljeg čelika i kvaliteta handžara pri kupovanju ispitivala se presjecanjem nakvašene marame. Inače je oštrica ispisivana (tauširana) zlatom i srebrom ajetima iz Kur’ana, imenom posjedika ili majstora, a kadkad je upisivana i godina kovanja..

Junaci bi je najčešće nosili za pojasom (bensilahom), u bogato ukrašenim koricama.

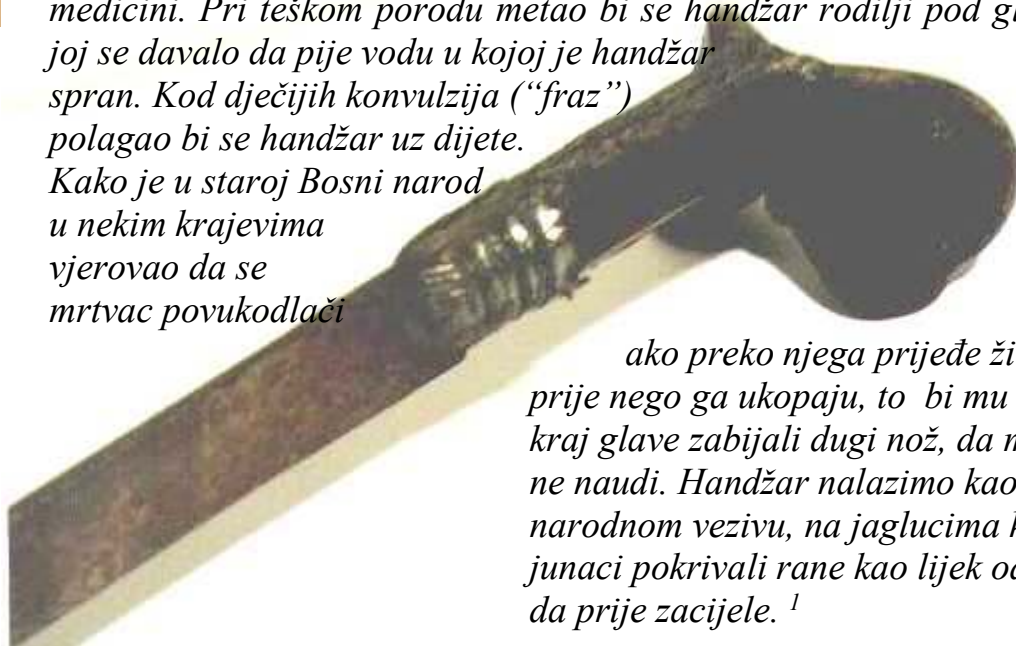
Najčuveniji su bili kovači iz Foče, Skadra i Carigrada, a u Sarajevu živi nekoliko porodica Bičakčića (bičak - nož, tur.) koji su dobili svoje prezime po ovom zanatu.

Interesantno je da je ovo ubojito oružje služilo kao lijek u narodnoj medicini. Pri teškom porodu metao bi se handžar roditelji pod glavu ili bi joj se davalo da pije vodu u kojoj je handžar spran. Kod dječijih konvulzija (“fraz”) polagao bi se handžar uz dijete.

Kako je u staroj Bosni narod u nekim krajevima vjerovao da se mrtvac povukodlači

ako preko njega prijeđe životinja prije nego ga ukopaju, to bi mu na odru kraj glave zabijali dugi nož, da mu ništa ne naudi. Handžar nalazimo kao motiv u narodnom vezivu, na jaglucima kojima bi junaci pokrivali rane kao lijek od uroka i da prije zacijejele.¹

¹ Vejsil Čurčić, Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja- Sarajevo, 1943., str 97-98, 102

KRATKI NOŽEVI

Kratki noževi su handžari manjih dimenzija. Nošeni su u koricama za pasom ili su bili usaračeni (opšiveni u kožu) i nošeni o lijevom bedru ili negdje sakriveni u odjeću. Junaci su se njime služili u krajnjoj nevolji. To su bile one "guje iz potaje" o kojima se govori u narodnoj pjesmi.¹

SABLJA

Sablja je istočnog porijekla. Filolozi misle da joj ime dolazi iz turskog jezika. Grcima i Rimljanima ostala je dugo nepoznata, dok su se istočni narodi njome služili davno prije. Sablju su osobito zavoljeli Arapi, Persijanci i Turci i bila je njihovo glavno oružje. Slaveni su primili ovo oružje od Turaka.²

Sablja je motiv mnogih narodnih pjesama:

*"Bolja mi je vjera nego tvoja.
Hata jašem, britku sablju pašem.
Kapetan sam od careva grada.
U njem vladam od trista godina.
Ded mi ga je na sablju dobio.
De su carstvo sablje dijelile.
Tu mu tragom osta za gospodstvom.*

¹ Vejsil Čurčić, *Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini*, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja, Sarajevo 1943, str 102

² Isto, str.104

BRITVA

Bila je sastavni dio muške opreme, služila je za brijanje, oštrenje pera za pisanje ili, po potrebi, i za druge namjene.

BARUTNICA

Junaci su sa sobom nosili barut u posudama koje su pravljene od jelenjskih ili volujskih rogova ili od metala, a i od drveta u obliku roga. Barut je dobavljan iz Dubrovnika, a ubzo se počeo proizvoditi i u našim krajevima. Pravio se od sumpora, šalitre i ćumura. Naši majstori koji su pravili barut vele da sumpor pali, šalitra gori, a ćumur (ugljen) puca. Jačina baruta mjerila se posebnom spravom -teredža¹

¹ Vejsil Čurčić, Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja, Sarajevo 1943, str 216

MAČ

Po usmenom porodičnom predanju ovaj mač je poklon našem velikom dalekom pretku od njegovog prijatelja iz Francuske. Mi pretpostavljamo da je to poklon Vincenta Arnauda Topal-Osman Paši. Ovakvi mačevi se nisu proizvodili u našim krajevima niti su bili sastavni

dio junačke opreme, a zna se da je već niz generacija unazad u vlasništvu naše porodice.

FIŠEKLIJA

Fišeci ili naboji su nošeni u katijama ili palackama na kaišu ili uskoj tkanici oko pasa. To su bile srebrene, katkad pozlaćene, a i merdžanima okićene kutije.¹

ZEJTINICA

Po izradi katijama je bila slična i zejtinica, u kojoj se nosio zejtin (ulje) i krpe za čišćenje puške.²

ENAMLUK

¹ Vejsil Čurčić, *Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini*, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja- Sarajevo, 1943. str. 219

² Isto, str. 222

ENAMLUCI

Uz ostalu bojnu opremu naši bi muslimani Bošnjaci, polazeći u rat, vješali na lijevu stranu kraj srca e n a m (razna poglavlja iz Kur'ana) u zlatom vezenim kožnim ili baršunastim kesama ili češće u kutijama od srebra koje su bile s osobitom pažjom ornamentirane kalemljenjem (iskucavanjem) i mušebakli tehnikom (prorezivanjem). Ove se kese i kutije zovu e n a m l u c i¹.

Enam se nosio u ratu da u prvom redu, kao i hamajlija (amulet), čuva junaka od nesreće, a onda da se čovjek u dokolici između borbi može pomoliti Bogu učeći iz Kur'ana.

Narodna pjesma govori o čudotvornoj moći enama. Tako je Gazi Derviš-beg za opsade Zvornika objesio na se enam i

uspevši se na grad povikao na carevu vojsku:

*“Čujete l’ me kraljevi vojaci
kažite mi Petru đeneralu
Ako hoće da se okladimo,
Ja u Zvornik il’ u mrtvu glavu,
On u kraljskog topa velikoga,
Tri put ću mu stati na bedemu,
Nek’ me tri put iz granaša gađa,
Ako mene obori sa grada,
Džaba njemu bijela Zvornika,
Ak’ ostanem na bedem na gradu,
Nek odmakne vojsku od Zvornika,
Jere meni sib’jan izmahnito.”*

(Hörmman, I, str 191)

Begu kao da je enam pomogao, jer niti je pao niti se prepao, a da nije objesio enam sigurno bi ga top raznijeo na hiljadu komada.²

¹Enam je jedno naročito poglavlje iz Kur'ana, a luk je turski sufiks koji označuje mjesto, u ovom slučaju u koje se nešto ostavlja, dakle kesa ili kutija.

² Vejsil Čurčić, Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Hrvatskog državnog muzeja- Sarajevo, 1943., str 151- 153

Novac

IZ PORODIČNIH ALBUMA

Reis-ul-ulema Hadži Mehmed Tevfik ef. Azabagić

Austrijski nadvojvoda Albert u društvu sa Mehmed Tevfik ef. Azabagićem i drugim vjerskim dostojanstvenicima u Tuzli 1894.

Slika visokih općinskih službenika Tuzle za vrijeme Austro-Ugarske monarhije. U sredini sjedi *Mustafa-beg* Azabagić, desno ing. Dubravić, ostali nepoznati

Konzul, gospodin Ferid Azabagić

Lijevo: Salih- beg Azabagić sa prijateljem (1932. g.)

Braća Ferhat (lijevo) i Sulejman (desno) Azabagić, 1940. g.

Kadija Osman ef. Azabagić. Teološke nauke završio u Kairu, službovao u Sarajevu, umro vrlo mlad prije 1900.g.

Braća Džafer i Husein Azabagić

U sredini H. Alija sa sinom Abdulah-ef.(lijevo) i unukom Hamdija-ef.(desno)

Kadija Abdulah Azabagić, 1925. g.

*Sulejman Azabagić
(Džaferov), službenik
Prve hrvatske
štedionice u Tuzli.*

*Šemso Azabagić (Huseinov),
u svečanom vatrogasnom
odijelu (dugogodišnji član
Tuzlanskog vatrogasnog društva)*

*Slika sa vjenčanja Hajre Azabagić,
udate Dobožlić (1938. g.)*

*U sredini Dika
Azabagić sa
prijateljicama (1931.)*

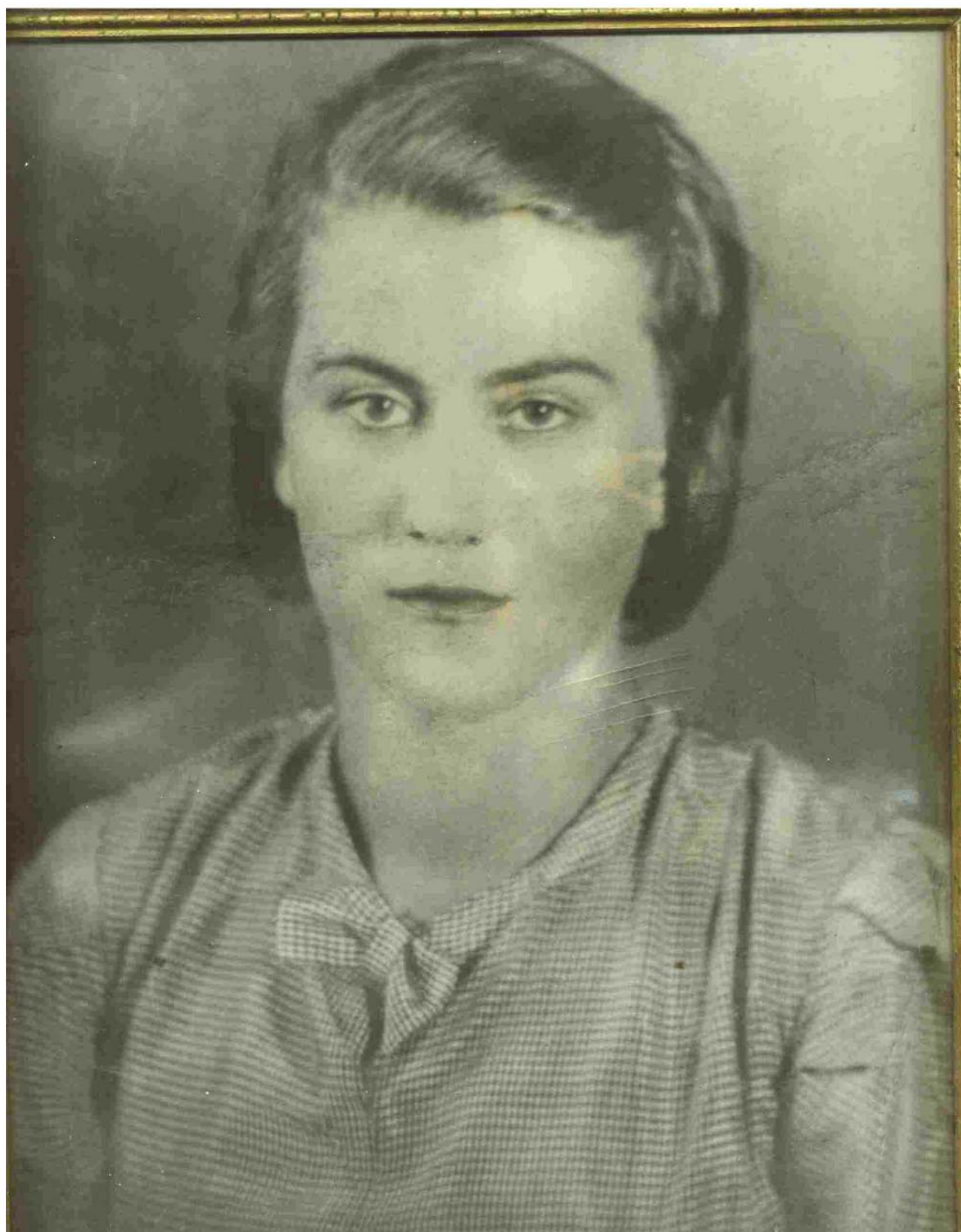

Slika sa vjenčanja Hamdije Azabagića i Subhije Kulenović (slikano u Ključu)

Slika jedne svadbe u Tuzli (Ferhat Azabagić u zadnjem redu treći sa desna)

Nevresa Azabagić, kći Mustafa-bega. Druga muslimanka koja je završila tuzlansku gimnaziju. Na drugoj godini studija u Beogradu oboljela od TBC-a i umrla u Tuzli 1938. g.

Teufik Azabagić, 1936. g.

Na slici: desno Murat Azabagić sa amidom Sulejmanom

U sredini Paša Azabagić

*Zumruta Azabagić(kći
Muharem-begova)*

Narodni heroj Mehmed Azabagić

Prvi s desna Murat Azabagić kao *skojevac*

Ferhat Azabagić (slika iz Prvog svjetskog rata u kome je učestvovao kao vojnik Austro-Ugarske)

Zumruta Aazabagić

Halid Azabagić

Azabagić Muhameda Ismet

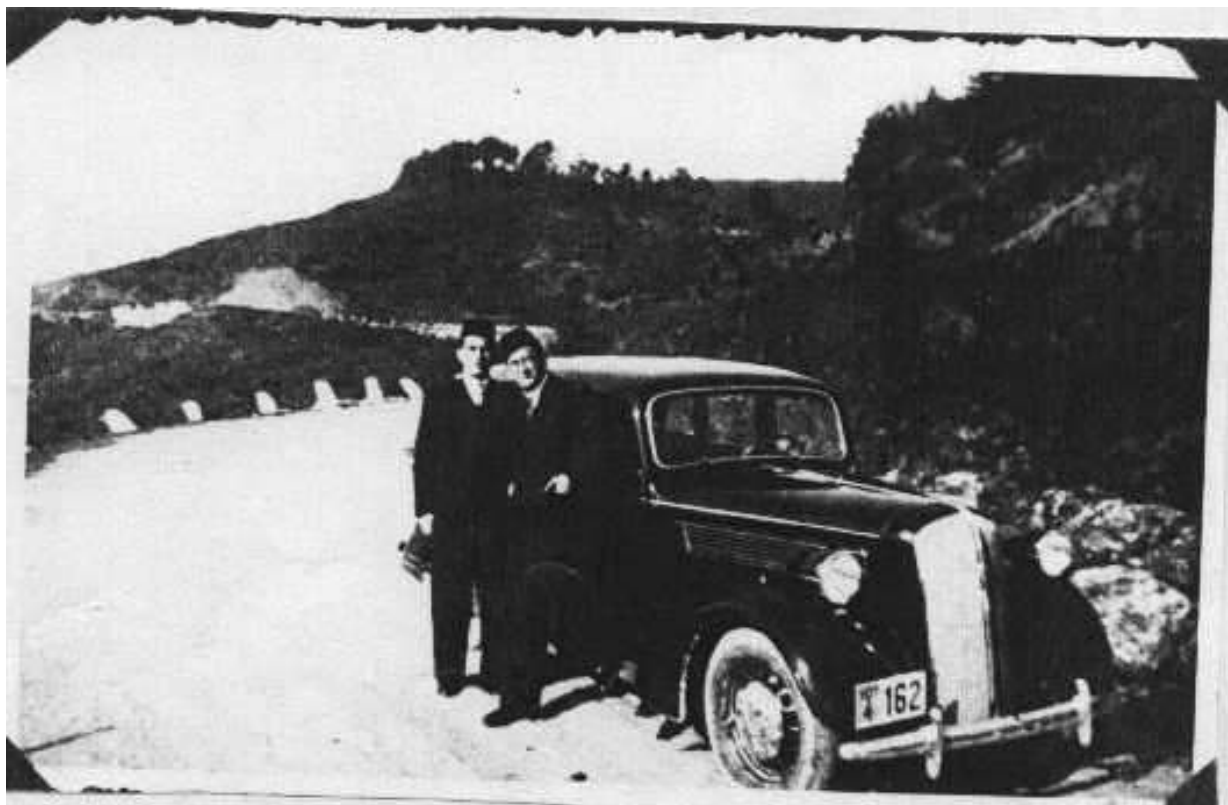
Behidža Azabagić

Subhija Kulenović, udata Azabagić, 1936. g.

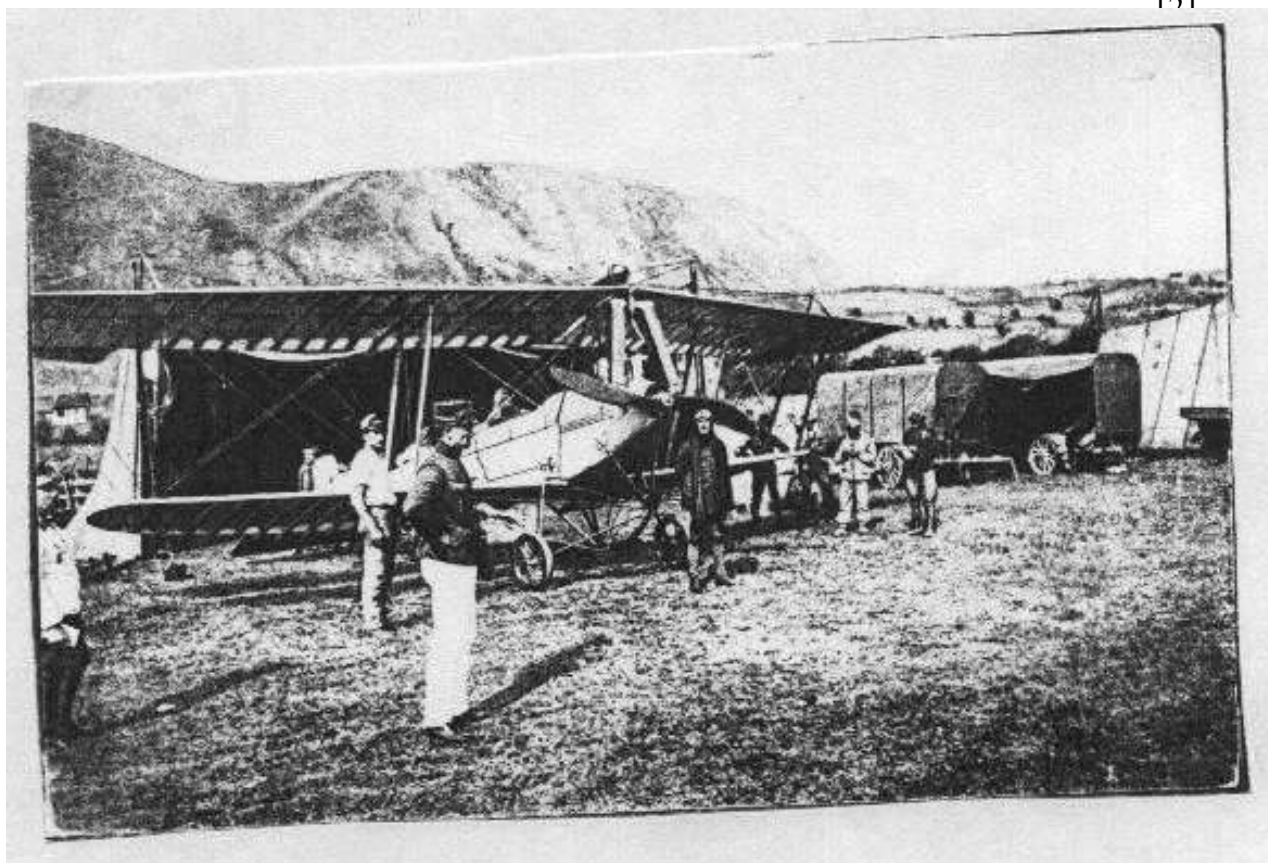
Ing. agronomije Ferid-beg Azabagić (sin Muharem-bega)

Desno. Hamdija Azabagić sa kumom, slikan na putu za Ključ pri odlasku na vjenčanje

S lijeva na desno: Asif Mujanović, Šaban ef. Hodžić, Abdulah Azabagić, Hamdija Azabagić (sa suprugama)

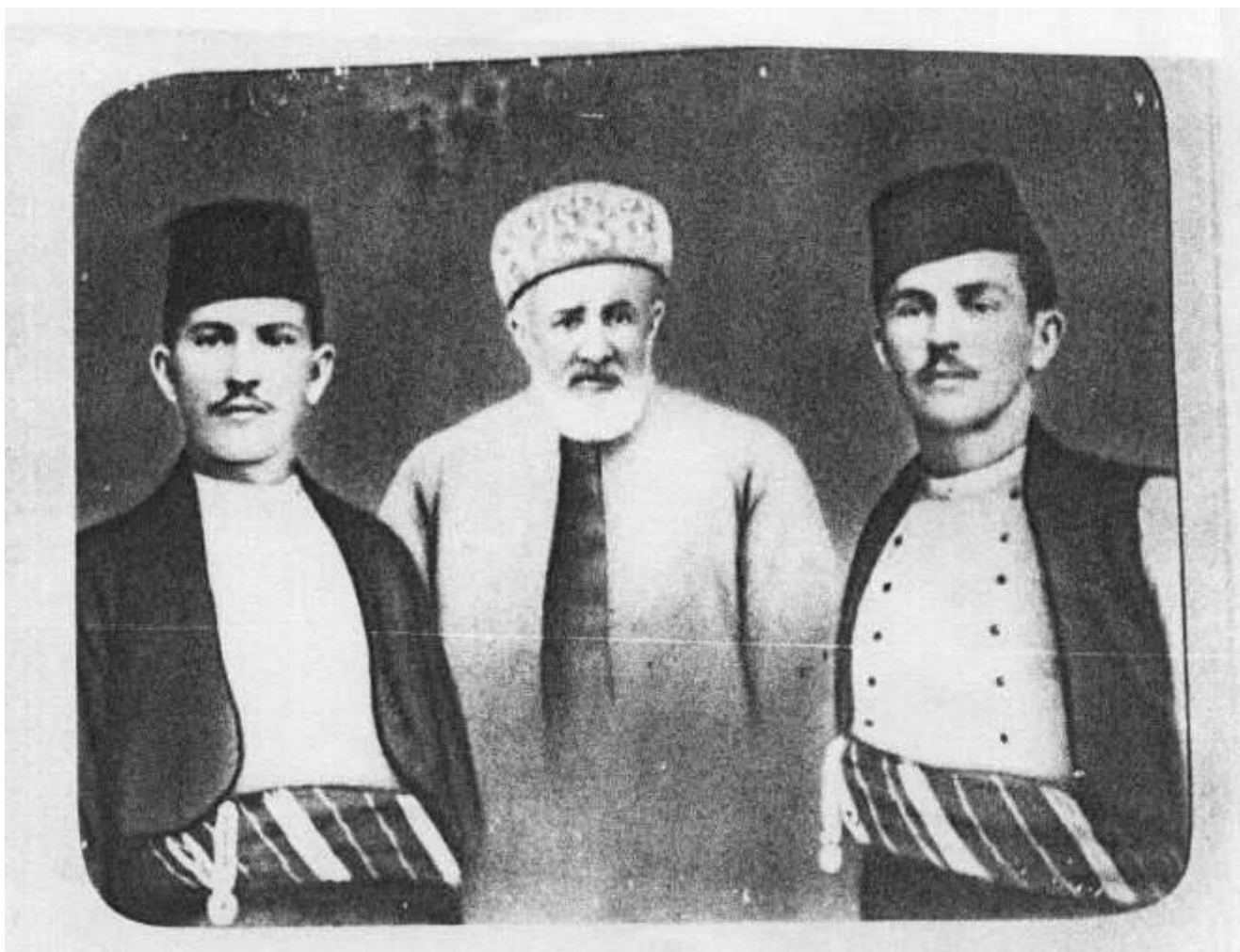
Austrougarska avijacija. Više pripadnika naše familije učestvovalo je u Prvom svjetskom ratu na strani Austro-Ugarske

Ferhat-beg Azabagić, vijećnik ZAVNOBiH-a

Azabagić Ibrahima Muhamed

U sredini: Muharem-beg Azabagić sa sinovima Salih-begom i Rifat-begom, 1909. g

Azabagić Sadika i Murat

Salih-beg Azabagić, 1935. g.

*Na slici u gornjem redu slijeva udesno Behiđa, Ferid, Muharem, Nevresa.
donji red: Hajrija*

Sa lijeva u desno: Sadeta, sin Ferid i Muharem Azabagić

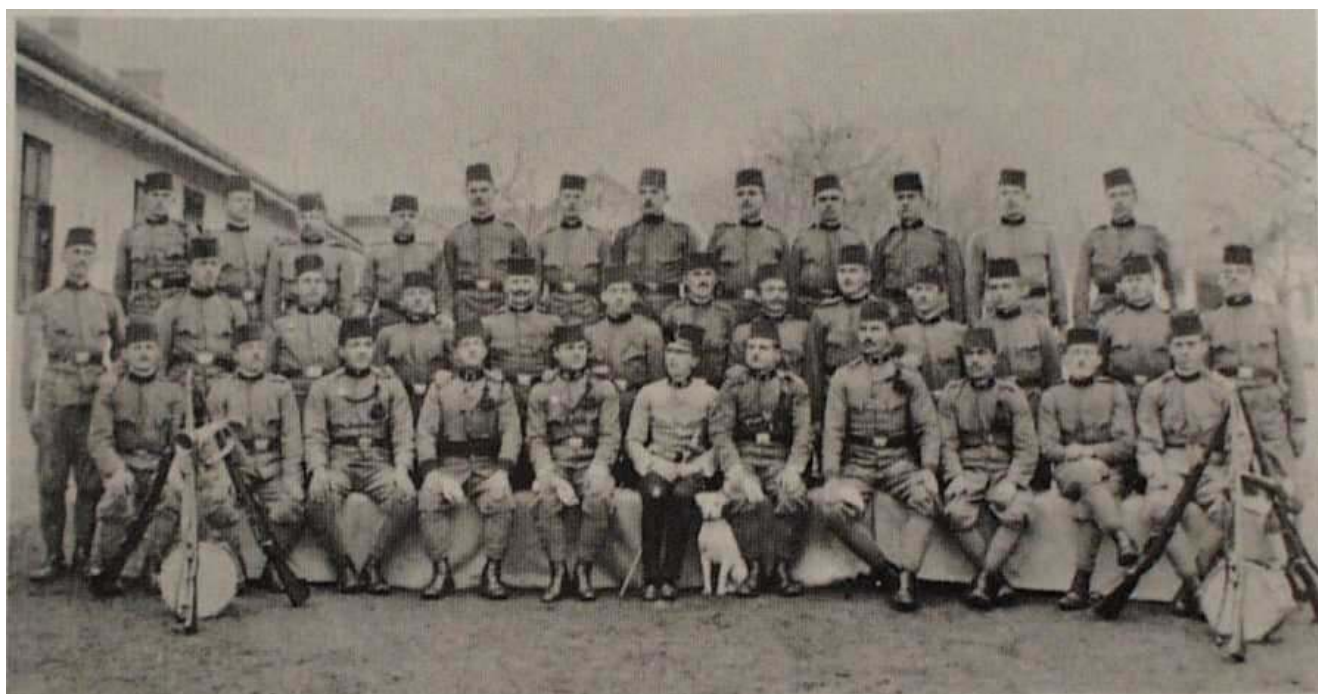
Halid Azabagić u naručju majke Paše, desno: sestra Nevzeta, 1938. g.

Na slici lijevo: Paša Azabagić sa prijateljicom, 1931. g.

Općinsko vijeće Tuzle sa kotarskim predstojnicima za vrijeme austrougarske uprave. Četvrti i peti u drugom redu sa desna na lijevo: Osmanaga Mulaosmanović i Mustafa-beg Azabagić. Četvrti u trećem redu dr. Mehmed Sami Šerbić (zet Azabagića).

Slika iz 1911.g., napravljena u Zapadnom logoru (Slatina) i predstavlja jednu vojnu formaciju austrougarske vojske čiji su pripadnici bili iz tuzlanskog sreza. Pripadnik ove formacije bio je i Mustafa Azabagić.

*Slika glumačkog ansambla iz predstave “Alipaša”
Sjedi, prvi s lijeva Mehaga Azabagić, prvi profesionalni tuzlanski glumac*

*Učenici III razreda državne gimnazije Tuzla (1951.g.)
Zadnji red, prvi sa lijeva Azabagić Enver.*

*Učenici tuzlanske gimnazije, 1934. g.
(Zadnji red, četvrti s desne strane Sulejman Azabagić)*

Na poledini slike piše: uspomena Azabagić Ferida iz Ruždije II ge. Narodne osnovne škole iz školske 1919/20.g. sa učiteljem V. Bogičevićem. U Tuzli

Odbor Muslimanskog kulturnog društva "Zeman"-Tuzla.

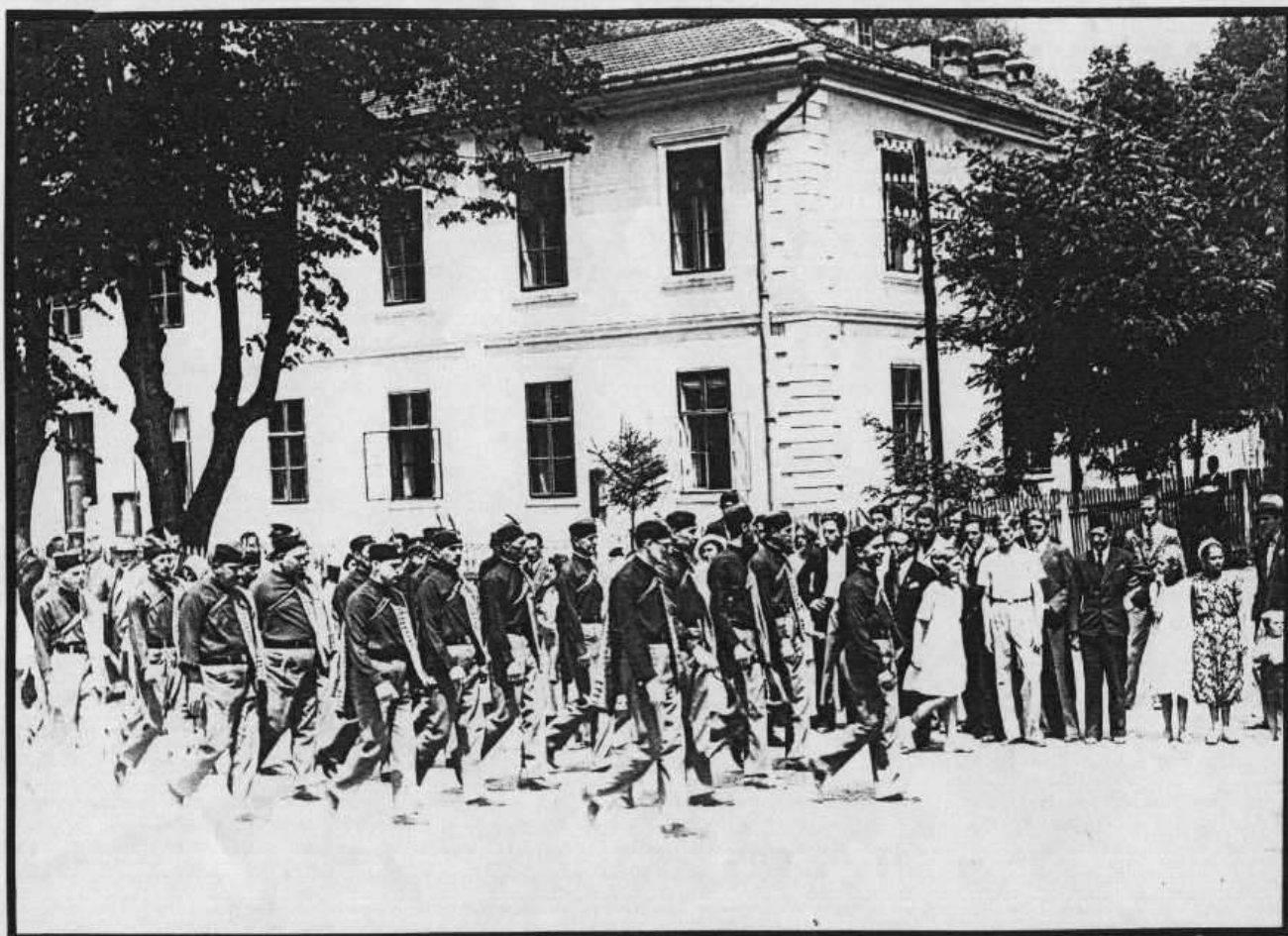

Na slici s desna na lijevo

Prvi red: Hasib-aga Simičić, Ibrahim-beg H. Jašaragić, Jusuf-aga Žunić

Drugi red: Ahmet-aga H. Efendić, Ešref-beg Azabagić, Zija-beg Midžić, Avdo Dubravić, Abdurahman-aga Prcić

Treći red: Salih ef. Serdarević, Hasan ef. H. Efendić, Džemal ef. Fejzagić, Ferdo Župančić (prof. pjevanja), Osman ef. Selesković, Mustafa ef. Dubravić, Pašaga Prcić.

Tuzlanski "Soko". Na gornjoj slici: parada ulicama grada, na donjoj uprava i članovi u svečanim odijelima. (U drugom redu prvi sa lijeva Ferhat-beg Azabagić)

Parlament Austro-Ugarske monarhije u Beču. Na slici se vide i predstavnici iz Bosne. S lijeva na desno: prvi koji stoji u drugom redu Mustafa-beg Azabagić (sin H.Osman-bega).

Slika sa jedne od godišnjica Vatrogasnog društva Tuzla. Na slici je i Šemso Azabagić.

Ovaj govor sam pročitao 1997.g. na Prvom porodičnom skupu i smatram ga dobrim uvodom za naredno poglavlje koje bi moglo nositi naslov "O ličnostima".

Bismillah irrahman irrahim!

Ovim riječima Emanuel Kant počinje svoju doktorsku disertaciju. Ovim riječima počinje svaki dobar posao, a ovaj naš skup u ovako imponantnom broju ja smatram dobrim poslom.

Meni je pripala čast da vam prezentujem neke podatke vezane za našu familiju do kojih smo došli istraživanjem i putem anketnih listića koje ste vi vrlo ljubazno ispunili i na tome vam ovom prilikom zahvaljujem.

Svi rezultati koje ću vam prezentovati odnose se na 75% ukupnog broja članova naše familije, jer nažalost svi nisu ispunili date upitnike. Podaci se odnose na period od 1900 do 1997.

Naglasio bih da smo u metodološkom pristupu uzeli kao članove familije sve muške i ženske nosioce prezimena Azabagić, kao i njihove supruge i djecu od muških članova. U ovome ima samo jedan izuzetak koji ću vam napomenuti kasnije. Od 1900 godine pa do danas ukupno je živjelo 124 člana familije. Trenutno živih ima 85 članova.

Od ukupnog broja 85 živih u toku agresije na BiH, '92. do '96. aktivno je bilo uključeno 36 članova u redovima AR BiH i CZ što iznosi 42,5%. Ovaj postotak se uveliko povećava kada se odbiju djeca u školskoj dobi i starije osobe.

Vrlo interesantan podatak je pismenost: Pod pismenošću podrazumjevamo definiciju, tj. : "Prenošenje misli u pisanoj formi koje drugi, čitajući napisane znakove, razumiju." Od 1900-1997. svi članovi porodice su pismeni. Od ukupno 124 člana porodice 34 ima fakultetsko obrazovanje što iznosi 28%, tj. na svakih 3,5 dolazi jedan sa VSS. Kontinuitet svjetla znanosti u porodici održava 7 članova koji su trenutno na studijama.

Putujući svijetlom znanosti i umjetnosti i sami su postali svjetlost, te svojim radom i djelom utisnuli neizbrisiv pečat u vremenu. To su:

- *Reis ul ulema gosp. Mehmed Teufik ef. Azabagić*
- *Akademik prof.dr Sead Miđić, njegova majka je gosp. Azabagić*
- *Konzul gospodin Ferid Azabagić*
- *Muftija gosp. Osman ef. Azabagić*
- *gospodin Mustafa-Behdžed-beg gradski vijećnik, vakufski mutevelija i Bosanski poslanik u Bečkom parlamentu*
- *gospodin Primarijus dr Sulejman Azabagić*
- *gospodin Primarijus dr Alija Azabagić*
- *kadija gosp. Hamdija ef. Azabagić*
- *kadija gosp. Abdulah ef. Azabagić*
- *gospodin Magistar mašinstva i vojni ekspert Omer Azabagić*

- *gospodin Prof. i koncert majstor gitare Denis Azabagić*
- *gospođa Magistar tehnologije i asistent Hatidža Azabagić Pašalić.*
- *gospođa Magistar agronomije Nusreta Azabagić.*

Neko je vrlo mudro rekao: iza svakog uspješnog muškarca stoji po jedna žena. Azabagići su jako ponosni na svoje zetove. Ovom bih prilikom istakao :

- *gospodina Prof. Šaban ef. Hodžić*
- *gospodina Prof. Omer ef. Mušić*
- *gospodina Prof. dr Envera Mandića*
- *gospodina Prof. dr Huseina Sušića*
- *gospodina Prof. dr Sadika Mehikića*
- *gospodina doktora Mehmeda Sami Šerbića.*

Ovo izlaganje bilo bi nepotpuno ako ne bih pomenuo ljude koji su bili preteča svoga vremena:

- *Prva Muslimanka učiteljica u BiH je gospođa Zumreta Azabagić.*
- *Prvi poslijeratni predsjednik opštine Tuzla bio je gospodin Ferhad Azabagić.*
- *Prva privatna poliklinika u Tuzli je gospodina Prim. dr Alije Azabagića.*
- *Prvi doktor na slobodnoj Zvorničkoj teritoriji za vrijeme agresije na BiH je gospođa dr. Amila Azabagić*
- *Najveća privatna zbirka umjetničkih slika u BiH je gospođe i gospodina Suade i Envera Mandžića.*
- *Naša familija se ponosi Narodnim herojem gospodinom Mehmedom Azabagićem.*
- *Jedan od članova Patriotske lige iz naše familije je gosp. Selver Azabagić.*
- *Prvi šef ureda SZO u Tuzli je gosp. Dr Almir Azabagić.*
- *Šef gradilišta, odnosno prvi ing. gradilišta "Brana Modrac" je gosp. Suad Azabagić.*

Da ne bude tendenciozno, bilo nas je i drugih:

- *Drugi profesionalni glumac u našoj familiji je gosp. Esad Azabagić. Ispred njega je bio samo jedan Prvi profesionalni glumac iz Tuzle je, gosp. Mehaga Azabagić.*
- *Ponos naše familije su i dvije državne reprezentativke Erna i Vanja Azabagić.*

Na kraju mi preostaje da vas sve prisutne od srca pozdravim .

Hvala lijepa i dobro došli na Prvi porodični skup.

Reis Mehmed Tefvik-ef. Azabagić

Ove godine navršava se 118 godina od uspostavljanja islamske vjerske hijerarhije u Bosni i Hercegovini sa reis-ul-ulemom na čelu. Od tada pa do danas taj su visoki položaj obnašali dvanaestorica naših istaknutih alima, od kojih je svaki svojom ličnošću i djelovanjem na vlastiti način obilježio određeno razdoblje u životu Islamske zajednice, a u kontekstu općih društvenih i političkih kretanja na ovim prostorima. Ovom prilikom osvijetlio bih lik i djelo našeg sugrađanina i drugog po redu reis-ul-uleme u Bosni i Hercegovini alima Hadži hafiz Mehmed Tefvik-efendije Azabagića.

Potiče iz ugledne i bogate tuzlanske porodice. Sin je Hadži Osman-bega, a rođen je 1838. g. u Tuzli. Osnovno i srednje obrazovanje završio je u svom rodnom gradu, a zatim je otišao na studij islamskih nauka u Carigrad. Po povratku u domovinu biva postavljen za upravitelja Ruždije u Sarajevu, a 1868. g. premješten je na isti položaj u Tuzli, gdje je ujedno vršio i funkciju kadije. Poslije okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske 1878.g. postavljen je za tuzlanskog muftiju. Na toj funkciji istakao se dobrim organizatorskim sposobnostima i proćuo kao sposoban alim, vaiz i pedagog.

Dolazak nove vlasti koja je u svom prefiksu imala oznaku kršćanstva i presjecanje duhovne vrpce između Bosne i Hercegovine i Carigrada u muslimanskom stanovništvu izaziva osjećaj konfuzije koju podgrijevaju i sama Zemaljska vlada, turska i austro-ugarska vlast, te jedan dio BiH uleme. Ovo je također i težak period za IVZBiH. Postavlja se pitanje njenog pravnog položaja, unutarne organizacije i njene uloge u javnom životu zemlje.

Do aneksije 1878. g. u Bosni i Hercegovini Islamska vjerska zajednica nije imala organizovanu posebnu centralnu vlast za naše krajeve niti je imala vrhovnog poglavara. Najveći položaj u vjerskom zvanju Muslimana zauzimali su muftije i kadije. Pošto je i sama Osmanska država bila islamska, kohezija se održavala na osnovu konfesionalne solidarnosti i obaveze poštivanja Šerijata, a ne na osnovu strogo formalne hijerarhijske organizacije. Pripadnost islamskoj zajednici izražavala se priznavanjem vrhovne vlasti osmanskog sultana kao halife, odnosno vjerskog poglavara svih muslimana. U novonastaloj situaciji jedan dio BiH uleme zastupao je mišljenje da je Muslimanima

Bošnjacima vjerska obaveza napustiti nemuslimansku zemlju, tj. učiniti hidžru, a takvo stanovište su pokušali potkrijepiti i primjerima iz historije islama. I sama austrougarska vlast je podsticala ovakvo stajalište, mada je zvanično bila protiv migracija, jer su ih one kompromitirale pred evropskom javnošću. Na taj način lahko se rješavala dijela stanovništva koje je pružalo žilav otpor njenoj upravi. I razni domaći mešetari i agitatori potpomagali su ovaj proces, a zarad vlastitog profita prilikom preprodaje imanja. Sama Turska država je u sprezi sa Zemaljskom vladom vrlo intenzivno radila na ovom procesu, a razlog za to je po dr. Nizam-begu, vođi mladoturaka, unutarnja kolonizacija Turske zbog održanja ravnoteže sa hrišćanskim elementom. Uloga same Zemaljske vlade bila je u najmanju ruku – sramna. Potpuno je minimizirala ovaj problem, nije vodila računa o broju iseljenih porodica, cenzurom štampe zabranjivala je aktuelizaciju ovog problema, a i cjelokupni rad vakufa, vlasništvo IVZ, stavila je pod svoju kontrolu, javno i tajno sabotirala svaki pokušaj političkog i kulturnog organizovanja Muslimana. Sve ovo rezultiralo je masovnim iseljavanjem Muslimana koje je u literaturi označeno kao “iseljenički pokret”.

Među rijetke pojedince koji su pravilno shvatili i ocijenili kakvu štetu i kakve posljedice ima emigracija za muslimanski narod spadaju Hadži Mehmed Tevfik Azabagić i hafiz Muhamed Emin Hadžijahić. I jedan i drugi pripadaju najvišoj intelektualnoj ulemi BiH čija je riječ bila cijenjena i slušana. 1886. g., još dok je bio tuzlanski muftija, Azabagić piše Risalu o hidžri (“Poslanicu o iseljenju”) štampanu u štampariji “Vatan”. Prvobitno je bila napisana na arapskom jeziku, a naknadno je u skraćenom obliku prevedena i na turski. Originalni rukopis Risale i sada je u vlasništvu porodice Azabagić, a štampana Risala i jedan ručni prepis koji je učinio Hadži Mehmed-ef. Handžić u posjedu su Gazi Husrev begove biblioteke u Sarajevu. Ova Risala je podržana od kompletne uleme medžlisa i najpoznatijih alima toga doba među kojima je i Hilmi ef. Hadžiomerović, prvi reis- ul- ulema u Bosni i Hercegovini. Ovo djelo napisano je na 38 stranica i podjeljeno je u 4 poglavlja. To je tipična rasprava sa argumentima pro et contra hidžre potkrijepljena mnogim ajetima iz Kur’ana i hadisima. Evo nekih izvoda iz te rasprave: “Hidžra Božijeg Poslanika bila je u djetinjstvu islama i ona je kretanje koje rezultira snagom i mladošću, ona je napuštanje domovine radi osvajanja domovine, seljenje iz zemlje radi osvajanja zemlje, odlazak iz straha od poniženja sa namjerom za povratak sa slavom i ponosom, to je seljenje iz straha slabosti i propasti radi pripreme za povratak ispunjen snagom i čašću, izbor djelimičnog zla da bi se ostvarilo potpuno dobro (...). Međutim, današnja hidžra”, nastavlja Azabagić, “u vrijeme zenita islama, to je pokret okrenut ka slabosti, koji proizvodi slabost na slabost, to je kao potrošiti novac da bi se zaradio

novčić. Prodaja dragulja domovine, bez sumnje skupocjenog, da bi se kupio običan kamen i blato, i opet nesigurno.” Za potvrdu svoga koncepta da muslimani u nemuslimanskoj zemlji treba i mogu da žive ako postoje uvjeti za njihov normalan vjerski život on navodi i hadis:” La hidžrete badel Feth” nema hidžre (odnosno seobe iz svoga mjesta) nakon osvajanja Meke. (...) Hidžra u naše vrijeme je kao proizvod koji ne rezultira ničim osim teškoćama za pojedinca i zajednicu, kao i uništenje imetka i onoga što je stečeno i čadora za utočište, pa kuda poći u tamu noći sa ovim teškoćama i gdje smiraj naći u valovima te poremećenosti?” Ova Risala imala je značajan uticaj na stagniranje talasa iseljavanja bošnjačkog stanovništva i smanjenje osjećaja panike i obezglavljenosti koje je u početku okupacije bilo prisutno.

Nakon otvaranja Šerijatske sudačke škole 1887. godine premješten je u Sarajevo i postavljen za prvog ravnatelja ove značajne vjersko – prosvjetne institucije. Veliki je njegov doprinos na formiranju, oblikovanju i programskom utemeljenju ovog značajnog zavoda. Na dužnosti ravnatelja i predavača ostao je do 1893. kada biva naimenovan na funkciju reis-ul-uleme. Imenovanje je obavljeno 25. 10. 1893. g., a svečana predaja menšure i ustoličenje obavili su se 20. 11. iste godine u Konaku, nakon dove u Carevoj džamiji.

Ranije smo naveli da je 1883. g. Zemaljska vlada cjelokupni rad vakufa stavila pod svoju kontrolu. Maja 1899. g. počeo je organizirani pokret Muslimana za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju, koji je nakon desetogodišnje borbe okončan 15.4.1909. carskom sankcijom “Štatuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko- mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini”. Kroz ovu autonomnu borbu i u njeno vrijeme formirane su i prve moderne muslimanske političke stranke (Muslimanska narodna organizacija i Muslimanska napredna, odnosno samostalna stranka) te osnovana različita kulturna, prosvjetna, potporna, sportska i druga društva sa relativno razgranatom štampom i periodikom. Sve je to teklo u vrijeme reis-ul-uleme Mehmeda Tevfika-ef. Azabagića, koji se među ostalima 1903. g. odlučno suprotstavio pokušajima Zemaljske vlade da spriječi osnivanje “Gajreta”. Naime, grupa muslimanskih intelektualaca sa Bašagićem na čelu, pokrenula je inicijativu za osnivanje jednog prosvjetno-humanitarnog društva za pomaganje Muslimana đaka iz Bosne i Hercegovine koji uče na srednjim i višim školama u Bosni i Hercegovini i Austro-Ugarskoj monarhiji. Kada je na glavnoj osnivačkoj skupštini 20.2.1903. g. došla u pitanje sama ideja o osnivanju, Azabagić je odigrao presudnu ulogu i zahvaljujući njemu kao reis-ul-ulemi društvo je osnovano.

Hadži Mehmed Tevfik ef. Azabagić spada u elitni krug naših učenjaka. Perfektno je poznao arapski, turski i persijski, francuski, a djelimično i njemački jezik. Bavio se književnim radom. Safvet-beg

Bašagić ga navodi među prvim u krugu koji se formirao oko "Behara", gdje je pristizao u pomoć različitim književnim i publicističkim gradivom, a povremeno se javljao i u Salnamama. Njegov komentar nauke u prvom godištu "Behara" gdje je sabrao nekoliko izrezaka o nauci i njenoj vrijednosti, izražava misao o univerzalnoj vrijednosti nauke, bez obzira na vjerske i etičke karakteristike njenih tvoraca. "Po svemu se, dakle, vidi", piše Azabagić, "kada se tiče nauke da ne treba gledati od koga je, primi je, pa makar ti je davao i inovjerac ili čovjek koji se ni sam ne drži onoga što tebe hoće da nauči."

Kao vrstan poznavalac hadiske nauke držao je javna predavanja iz Buharije u hanikahu Gazi Husrev-bega u Sarajevu, te prevodio i tumačio Mesneviju svome sinu Nurudin-begu, a predavanjima su prisustvovali svi zainteresovani građani, a naročito pristaše mevlevija. Mehmed beg Ljubušak pominje ga u svojoj knjizi "Istočno blago" među onima koji su mu pomogli u njenom sastavljanju. Osim toga, napisao je i jedno djelo na arapskom jeziku pod naslovom "Kašful estar šerhu litailif esrar". Hadži Muhamed-ef. Handžić spominje ga u svojoj knjizi "Književni rad bosanskohercegovačkih Muslimana", kao i dr Hazim Šabanović u svojoj knjizi "Književnost Muslimana BiH na orjentalnim jezicima". Mushin Rizvić u svojoj studiji o "Beharu" pripisuje mu prijevod, sa francuskog na bosanski, romana "Kandaharski ljubavnici" od grofa Godineua objavljanog u "Beharu".

1909. g. povukao se u mirovinu i ostatak života proživio u Tuzli baveći se naukom. Bio je veoma nadaren. Umro je u 80-oj godini života 22. 5. 1918. g. Ukopan je u haremu Jalske džamije u Tuzli, gdje mu se i sada nalaze nišani.

Čitav svoj život posvetio je borbi za kulturnu i prosvjetnu afirmaciju Bosanskohercegovačkih Muslimana kao i za njihov autonoman položaj u Austro-Ugarskoj monarhiji. Zbog toga je imao nemali broj svojih protivnika. Misao vodilja koja je usmjeravala njegovo djelovanje bila je Nauka. Dalekovido je želio da bosanske vitezove naoruža najmoćnijim oružjem - znanjem, ma od koga ono dolazilo.

Njegov izbor *zr reis- ul -ulemu* obilježen je stihovima:

Ovog časa, odlukom Općeg sudije,
razvi se bašća spoznaje vođe naroda
svi vjernici postaše veseli i sretni
stožer šeriata kao i ranije čvrst .
Postavi se na njegovo mjesto Tevfik ef.
neka Bog čuva njegov ugled
neka Reisu Kur'an bude bliski drug
neka ga Rahman uvede u svoje zadovoljstvo
vladar koji je na vlasti nađe da je on zaslužan,
ličnost koja posjeduje anđeosku narav.

*Upućen u vođenje politike, vrlo blag
u BiH nema mu ravna
ako bi se nako i našao u nekom mjestu
vremenom bi ga on nadmašio.*

*On je znalac mudrosti
i to mu je glavno obilježje
on je sljedbenik Alijin
tj. njegovog kerameta.*

*Slavuj koji pjeva našao je odgovarajući kafez
neka dugo živi
neka ga Onaj koji sve uzdržava utopi u moru radosti.*

*Povodom zauzimanja visokog reisovskog položaja Hafiz utopi njegov
tarih u mošusni pečat. 1311/1893.*

Literatura:

1. Hadžimehanović, R.: Tuzlanski hafizi, Takvim, 1983., str. 174
2. Lavić, O.: Iseljavanje Bošnjaka muslimana iz BiH za vrijeme Austro-Ugarske vladavine i risala Mehmeda Teufika Azapagića, Anali Gazi Husref begove biblioteke, str. 127
3. Kemura, I.: Dva patriotska apela bosanskih muslimanskih prvaka iz prvih godina austro-ugarske okupacije, Glasnik vrhovnog Islamskog starješinstva u SFRJ, broj 9-10, Sarajevo, sept./okt.1970.god.,brojXXXIII str. 436- 439
4. Rizvić, M.: Književno stvaranje muslimanskih pisaca u Bosni i Hercegovini u doba austro-ugarske vladavine, Sarajevo, 1971. knjiga I, str.260
- 5.. Šeta, F.: Reis- ul- uleme u Bosni i Hercegovini i Jugoslaviji od 1882. do 1991. godine, Sarajevo, 1991. str 7, 25-26

RISALA O HIDŽRI¹

Mehmed Teufik Azabagić

Hvala Allahu koji je obradovao Svoga Miljenika sa viješću o njegovom povratku u zavičaj riječima: "...da ćete sigurno u Sveti hram ući bezbjedni- ako Allah bude htio".²

Neka je Allahov blagoslov i spas na našeg prvaka muhammeda - koji kaže u hadisu: "Ljubav prema domovini je dio imana" " a muhadžir jr onaj koji izbjegava ono što je Allah zabranio".³ - i na njegovu porodicu i njegove drugove koji su hidžretili i na Allahovom se putu svojim imecima i svojim životima borili.

A zatim :

Ova Risala o hidžri je podjeljena na tri poglavlja:

- Prvo poglavlje je o pojmu hidžre, hadisima koji su u vezi s njom i mišljenja islamskih učenjaka o ovom pitanju.*
- Drugo poglavlje objašnjava šta je "daru-l-harb", uslove pod kojima prelazi u "daru-l-islam"⁴ i obratno , davanje prava na obavljanje džume namaza, bajrama, uspostavljanje kadijske dužnosti u nekim zemljama.*
- .Treće poglavlje pobliže objašnjava pojam "osvajanje" (fath), njegove podjele, razliku između dvije hidžre i druga objašnjenja.*

Prvo poglavlje- o hidžri

Riječ "hidžra" sa vokalom "i" iza "h" je imenica saznačenjem prekidanja i napuštanja. Čovjekova hidžra je njegovo napuštanje i prekidanje, a hidžra mjesta je njegovo ostavljanje, a s vokalom "u" iza vokala "h" znači takođe odlazak iz jedne zemlje u drugu.

Znaj da je hidžra bila obaveza (fard) u početku islama pa sve do osvojenja Mekke, pa pošto je ona osvojena derogirana je njena obaveznost riječima (Muhammeda) smilovao mu se Allah i spasio ga: "Nema hidžre poslije oslobođenja (Mekke)". Ovo je vjerodostojan hadis koga je prenio Buharija i muslim složivši se u njegovom rivajetu od Ibn Abbasa.

U djelu Šerhu-l-mašarik ood Ibn Melika se kaže: "Zanimkana je obaveznost hidžre i njena vrijednost koje su bile prije oslobođenja, a ne njeno postojanje u osnovni jer sje hidžra u Mekku neprekinuta""

Al-Qadi o riječima uzvišenog "Kada budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili ..."¹ Kaže: On je objavljen ljudima iz Mekke koji su

² Al.Fatih,27; Svi prijevodi Kur'ana uzeti su prema Kur'an s prevodom, Besim Korkut, Sarajevo, 1984.

³ prenosi Buharija i Ahmed b.Hanbel

⁴ Dar al-islam obuhvata muslimane ,pripadnike knjige (ahl al-Kitab), a po nekima i idolopoklonike, dok dar al-harb podrazumikeva idolopoklonike ili monoteiste koji odbijaju priznati islamski suverenitet.

¹ An- Nisa;97.Tekst ajeta glasi:"Kada budu uzimali duše onimakoji su se prema sebi ogriješili, meleki će upiteti:"Šta je bilo s vama"* "Bili smo potlačeni na zemlji"-odgovoriće-"Zar Allahova zemlja nije

primili islam , a nisu hidžretili u vrijeme kada je hidžra bila obavezna”. Šejh-zade kaže: Ovaj propis tj. [šeri’atski propis, a on je obavezujući]² je derogiran poslije oslobođenja Mekke.

Na margini “ad-dur al muhtar” u odjeljku o nasljednom pravu se kaže: “A danas treba da nasljedi jedan od njih dvojice drugog , tj. Onaj koji je primio islam u “zemlji rata”(dar al-harb) i nije učinio hidžru sa muslimanima u “zemlju islama”(dar al-islam)i obratno, jer je propis o hidžri derogiran riječima (Muhammeda) Allah mu se smilovao i spasio ga :”Nema hidžre poslije oslobođenja Mekke”.

Tumačenje ovog hadisa u smislu da nema hidžre iz Mekke poslije njenog oslobođenja je suprotno izjavama učenjaka koje su navedene, a i poznatom pravilu da neodređena riječ u negativnom govoru izražava općenitost. U obzir treba uzeti općenitost riječi, a ne specifičnost uzroka, kao i činjenicu da ovakvo tumačenje ne može obuhvatiti šeri’atski propis, jer se šeriatski propis odnosi samo na ljude [bez obzira na zemlju, a hadis sa ovakvim značenjem ukazuje na to da Mekka nije postala daru-l-harb uopće, jer je to jedan od propisa vezanih za nju]³ a ne na mjesto. Takođe kada bi namjera zakonodavca bila , u vezi sa hidžrom , hidžra s obzirom na njenu povezanost sa određenim ishodištem (mjestom⁹ kao Mekka,npr. Pominjanje toga izhodišta bilo bi važno. Činjenica da u navedenim ajetima i hadisima nema pomena tog izhodišta uopće, jasno ukazuje da se sa hidžrom nije mislila ova povezanost, inače bi bila pomenuta. Cilj hidžre, s obzirom na njeno izvršenje i onoga ko je izvršava je da bude na Allahovom puitu i radi Allaha i Njegovog Poslanika.

Kada bi se ovo osporavanje odnosilo na hidžru iz mekke, bilo bi nužno da se podrazumjeva na suprotne strane, a to je utvrđena hidžra. Nijekanje se navodi samo prema onome što se potvrđuje, s obzirom na njihovu suprotnost. Nužno je da se ograniči pojam hidžre i njena obaveznost jer se ona odnosi samo na one koji su primili islam u Mekki. To potvrđuje ono što smo ranije naveli, a to je da nema hidžre poslije oslobođenja jer je ona bila obavezna (fard) samo iz mekke, a derogirana je njena obaveznost poslije osvojenja, s tim da pod ovim ne podrazumjevamo općenito značenje.

Dozvoljavamo mogućnost da je zakonodavac sa ovim htio sva moguća značenja koja obuhvata ovaj hadis, ili pak zajedničku upotrebu višeznačne riječi u dva pa i više značenja, ili na način općenitosti posebnog značenja, a to je i prikladnije stupnju onoga kome je datza

prostrana i zar se niste mogli nekuda iseliti?”-reći čemeleki , i zato će njihovo prebivalište biti džehenem, a užasno je to prebivalište”.

² tekst u uglastim zgradama je sastavni dio ove risale koji se nalazi na marginama listova, a njima autor komentariše pojedina mjesta i termine koji su u samom tekstu ostali nejasni.

³ misli se na Kur’anski propis po kome je zabranjeno proljevanje krvi u Mekki:Al-Baqara 191, An-Naml 91, Al-Ankabut 67.

sposobnost razumjevanja svih značenja (Muhammedu a.s.) s tim da je višeznačna riječ apstraktna, pa ona ostaje u svom osnovnom značenju. Što se pak tiče hadisa koji se prenosi od Alejhisselama :

“Ko sa vjerom pobjegne iz jedne zemlje u drugu , pa makar to i jedan pedalj bio , zaslužio je sebi džennet, [“ Hadis ukazuje na bježanje iz zemlje u kojoj postoje pretpostavke da će se grijешiti, a to je pohvalno. Imami Gazali u djelu Ihja’al- ulum kaže da je Ahmed b. hanbel rekao:” Da ova djeca nisu vezana za nas najrađe bih napustio ovu zemlju , gdje ima puno zla, a malo dobra, ali me za nju vezuju porodične veze , mada čovjek ne smije biti zadovoljan sa svojim stanjem i da mu duša bude mirna s tim.” To zahtijeva bogobojažnost i temelji se na čvrstoj odluci , a nema sumnje da je zahtjev propisa koji se temelji na blažoj olakšici , lakši od toga, i vrlo je da danas postoji zemlja u kojoj nema grijешenja i nasilja.].¹ pa i ako je vjerodostojan ne ukazuje na obaveznost hidžre. U ovom hadisu je pomenuta riječ “bježanje”, a to je odlazak zbog straha i nesigurnosti. Na to upućuju i riječi uzvišenog Allaha o Mussau a.s.:”...a od vas sam pobjegao samo zato što sam se vas bojao.”² kao i ajet :”Musa je izašao iz grada ustrašen iščekujući”³

strah treba da bude zbog vjere , kao što se to vidi iz ovog hadisa. Pod tim se podrazumjeva uplašenost čovjeka za svoj život, imetak , ukučane jer je njihovo čuvanje vjerska obaveza. Hadis ukazuje na to daa je čovjek na svaki mogući način dužan čuvati vjeru, pa makar i bježanjem. Hidžra ni u tom slučaju nije obavezna (fard) po sebi , nego sredstvo za njegovo izvršenje. Dužnost je zaštititi vjeru, a hidžra je sredstvo do toga, a za svako sredstvo postoji odredba cilja (cilj opravdava sredstvo). Ovim se potvrđuje ono što je prije rečeno , a to je da je hidžra iz dar al-harba u dar al-islam obavezna, tj.obaveza po propisu , s obzirom da je moguće prakticirati odredbe vjere osim na taj način.

Ako upitaš “A šta je s onim što se prenosi od Alejhiselama gdje se kaže:- Hidžra se neće prekinuti dok se ne prekine pokajanje(tawba) ¹ - a ja odgovaram:

Pod pretpostavkom njegove ispravnosti opet ne ukazuje na obaveznost hidžre , nego samo na njenu neprekidnost., odnosno da se ne prenjeno dopuštenje ili prepuštanje na izbor , podsticanjem ili odobravanjem ,npr. Hihžra za opskrbom,ili bježanje od siromaštva, ili kao putovanje zbog oslobađanja duše od negativnih osobina, progonstvo ili protjerivanje [Ovdje se radi o aluziji, što je očito].

¹ Takođe ovaj hadis ne nalazimo u zbirkama hadisa koji se u hadiskoj nauci smatraju vjerodostojnim

² Aš-Šu’ara 21

³ Al-Qasas 21

¹ Hadis ne nalazimo u zbirkama vjerodostojnih hadisa

U putovanju je izgrađivanje karaktera, upoznavanje ljudi, vježbanje duše, obogaćivanje uma, te sticajanje iskustva pogledom i osjetima kao što je rečeno:

*Sirovi amber je bezvrijedan u svojim nalazištima,
a u tuđini se nosi na vratu.*

Pored svih prednosti putovanje nije lišeno ni napora ni poteškoća, kao što je poznato da je putovanje dio džehenemske vatre iako ono [Kada se hidžra svodi na putovanje ona je ponekad obaveza, i tada obuhvata dozvolu za sva mjesta općenito, tj. Na sve strane]. ponekad može biti u smislu obaveze, kao na primjer putovanje radi obavljanja hadždža [Samo putovanje nije obaveza, nego je hadždž obaveza, ali on nije moguć osim pomoću putovanja, pa je putovanje sredstvo za obavljanje hadždža, te je obaveza po smislu.] ili kao drugostepena obaveza (wagib) npr. putovanje za sticanjem potrebnog znanja kada nije moguće njegovo sticanje u mjestu gdje se živi.

Ovaj hadis kao da otklanja sumnju koja bi mogla proizaći iz naprijed citiranog hadisa, a to je nijekanje dopuštenja, s obzirom da se to značenje nameće razumu. Ako bi pak neko rekao da se pod ovim hadisom podrazumijeva neprekidnost propisa o hidžri i njenoj obaveznosti, po poznatom tumačenju odgovaramo niječno, jer bi takvo tumačenje značilo obaveznost hidžre neprekidno, što očito nije prihvatljivo. Prije bi moglo biti da se sa ovakvim tumačenjem hadisa misli na hidžru koja je protumačena riječima Alejhiselama: "Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke pošteđeni drugi muslimani, a muhadžir je onaj koji izbjegava ono što je Allah zabranio". Ovaj hadis je sahih, a prenosi ga takođe i Taberani od Vasila s tim što u Hakimovoj predaji postoji dodatak: "mudžahid je onaj ko žrtvuje sebe pokornosti Allahu, dž. š. A muhadžir ko napusti griješenje.." [Ovaj hadis takođe prenosi Buharija od Abdullaha b. Omara, ali sa riječima: "a muhadžir je onaj ko napusti ono što je Allah zabranio."]

Rezime hadisa bi bio da onaj ko je učinio hidžru, a ne izbjegava ono što je pokuđeno je prividni, lažni i dvolični muhadžir, koji nije učinio hidžru radi vjerskih ciljeva, nego radi ovosvjetskih dobara koje time postiže, ili radi žene kojom se oženio. Reklo se njemu da je muhadžir ili Qajas (ili bilo ko), njegova hidžra je ono zbog čega se iselio. Ko nije učinio hidžru, a izbjegava ono što je Allah zabranio on je muhadžir na Allahovom putu, a njegova hidžra je radi Allaha i Njegova Poslanika. Ovo je najveća hidžra i odgovara "najvećem džihadu"¹, hidžra od novotarija ka praksi Poslanika, tj. praktičnog ubjeđenja i odanosti Allahu dž.š., od pokuđenog ka plemenitom moralu i ćudoređu, od lošim ka dobrim djelima, ali druga

¹ misli se na hadis gdje Alejhisselam vraćajući se iz jedne bitke kaže: "Vraćamo se iz male u veliku bitku- bitku sa samim sobom"

strana [tj. oni koji nisu učinili hidžru , a ostavili su ono što je Allah zabranio] se ostvaruje samo poslije derogacije propisa o hidžri. Prema ovome, ko god živi u domovini koja nije pod pritiskom nasilnika , koja ga ne prisiljava na Šeri'atom zabranjene stvari, ne prisiljava ga na razvrat, ne zlostavlja ga niti ga grdi zbog njegove bogobojažnosti, a uz to on ne izbjegava vršenje raznih loših djela oprečnih Šeri'atu i tvrdi da namjerava učiniti hidžru na Allahovom putu , laže u svojoj tvrdnji. Njegovo pravo stanje opovrgava ono što tvrdi, očito da stanje bolje govori od njega. Naime, čovjek izbjegava zabranjene stvari samo zbog bogobojažnosti i to je prava bogobojažnost srcem, a ne nečim drugim osim njega, jer se i djela cijene prema namjerama” Djela se cijene prema namjerama , a svakom čovjeku pripada ono što naumi. U tijelu ima jedan organ , kada je on zdrav, zdravi su i drugi dijelovi tijela, a kada je on bolestan , bolesno je cijelo tijel”. Dobra zemlja je što i srce , iz nje raste bilje, a i proizvodi su joj dobri odredbom Allaha, dž.š., a loša je poput srca koje je omeđeno vlastitimnefsom i strastima i rezultira samo lošim. Neko od velikana je rekao:

“Tvoj lijek je u tebi, ali ga ne vidiš.

A tvoja boles je van tebe, ali je ne osjećaš.”

Bogobojažnost se ne postiže putovanjem po zemljama , niti ostavljanjem domovine, mijenjenjem mjesta niti preinačavanjem odredbi vremena. To su samo njihova nagađanja i domišljanja² sa pretpostavkama i naslućivanjima. Mislili su da neće biti na muke stavljeni³ pa se desilo ono što se desilo [Ova dva odlomka, posuđena iz dva Kur'anska ajeta, ukazuju na to da ko gradi zaključke na mišljenjima i pretpostavkama, puno stvari padne u protivriječnost] ...a koji će misliti da je dobro što rade¹ , a to nije dobro, to je propast. Misao i vijest nije isto što i znanje i očito viđenje (spoznavanje). Allah je darežljiv dobročinitelj, u Njega se treba pouzdati i on je siguran oslonac.

II DIO

Drugi dio objašnjava pojam daru-l-harb, govori o tome kako on prelazi u daru-l-islam i obratno, zatim govori o džumi, dva bajrama , te uspostavljanju kadijske službe u nekim islamskim zemljama.

“Daru-l-harb je zemlja mnogobožaca sa kojom muslimani nemaju ugovor o miru. Ibn Abidin na margini djela Durru-l-muhtar kaže, Daru-l-islam postoje daru-l-harb u tri slučaja. Naime, kada stanovnici daru-l-harba pobijede jednu našu zemlju ili se stanovništvo jedne pokrajine odmetne pa pobijedi muslimane i uspostavi nevjernički zakon, ili

² dio ajeta Al-Baqara, 78

³ AL-Maida, 71

¹ AL.Kahf, 104

muslimanski štićenici² u islamskoj državi prekrše sporazum i izvojevaju pobjedu u njihovoj zemlji.”

Pa i u ovom slučaju daru-l-islam postaje daru-l-harb pod sljedeća tri uslova, dok neki kažu samo pod jednim.

- a.) *Uspostavljanjem nevjerničkog zakona [tj. nemogućnost uspostavljanja muslimanskog zakona uopće, kao što je navedeno u prvom uvjetu, mada su u daru-l-islamu pomiješani muslimani i zimmiye (ahlu-d-dimma) i ako se desi da bude uspostavljen zakon mnogobožaca općenito za sve, a daru-l-islami prije nego što bude osvojen od zemlje koja je u daru-l-harbu postaje i sam daru-l-harb.] tj. Prevladavanje nevjerničkog zakona i nemogućnost primjene muslimanskog. Jasno ukoliko se primjenjuje zakon muslimana [kao mogućnost obavljanja džume namaza, bajrama, obavljanje molitve zajedno, ezana, sudstva odlaska na hadždž i sl.] mnogobožaca onda to nijedaru-l-harb.*
- b.) *Pripajanjem dijela muslimanske teritorije daru-l-harbu, s tim da između njih ne bude ni jedna muslimanska teritorija.*
- c.) *Da muslimani i dimmije u jednom mjestu izgube slobode koje su imali prije nego su zavladaali mnogobošci, muslimani sa islamom a dimmije sa ugovorom o miru i štićeništvu.*

Daru-l-harbu postaje daru-l-islam primjenom zakona muslimana kao što su obavljanje džume namaza ili bajrama bez obzira da li je većinsko stanovništvo nemuslimansko i da li je ta zemlja pripojena islamskoj državi.

U komentaru djela Durar al-muhtarneki od kasnijih mislilaca je rekao “Kada se ispune ova tri uslova u muslimanskoj pokraini i u njoj postavi sudac musliman koji bi primjenjivao muslimanske zakone [ovakav propis proizilazi iz hadisa: “Nema hidžre poslije osvojenja, s tim da riječ feth (al-fath) ima značenje sudstva, jer će se ona u ovom značenju upotrijebiti i u trećem dijelu, a značenje će biti. Nema iseljenja iz neke zemlje nakon što bude osvojena od strane islamske države i uspostavljena njegova vlast, makar i uz zajedničko sudjelovanje, jer takva zemlje gubi status daru-l-harba i nema potrebe za iseljenjem] takva pokraina postaje dar al-islam.

U istom dijelu se takođe navodi da je dozvoljeno preduzimanje sudijske dužnosti od strane sultana bio on pravedaan ili ne, pa čak i ako je nevjernik. Na istom mjestu prenoseći od Tatarhanije¹ kaže se: Islam nije uslov za njega, tj. za vladara koji postavlja sudije, a to je detaljno obrađeno u odjeljku o džumi.

² Ahl az zimma su kategorije ljudi koji sa islamskom državom imaju ugovor o miru. Država im obezbjeđuje sigurnost i prava, a oni državi plaćaju određene poreze.

¹ Velika zbirka fetvi što ju je napisao ‘Alim b. ‘Ala al-Hanafī (umro poslije 752/1351) na traženje vezira Tatar-hana. K. dobrača, Katalog arapskih, turskih i prezijjskih rukopisa, Sarajevo, 1979 II;1666.

Mesbut u djelu Mi'rag ad-diraya kaže da pokrajine koje su u rukama nevjernika su muslimanske i ne spadaju u daru-l-harb jer nije u njima uspostavljen nevjernički zakon za svo stanovništvo, [tj.bez primjene Šeri'ata uopće], a sudska upravna i sudska vlast im se pokoravaju po nuždi ili samovoljno. Tu spada svaka pokrajina sa namjesnikom kome je dozvoljeno obavljanje džume, bajrama, primjena islamskog kaznenog zakona , postavljanje kadije itd.

Kada bi namjesnici bili i nemuslimani , dozvoljeno je muslimanima obavljanje džume namaza i postavljanje kadija, s tim da su muslimani saglasni s tim. Citat završen.

Smatram da je ovdje očito da se ovdje misli sa valjijom na visok položaj koji ima kompetencije da postavlja kadije kao kod nas reisu-l-ulema što je naglašeno na margini jednog dijela gdje se prenosi: "Ukoliko u jednom mjestu ne bude vladara niti onoga ko bi mogao imenovati sudiju (kao što je u nekom mjestima danas gdje vladaju nemuslimani, Qordova) dužnost stanovnika muslimana tog mjesta je da se međusobno suglase o jednom od njih i da ga imenuju namjesnikom, a on postavlja kadiju. On bi presuđivao među njima i predvodio džumu namaz, "Ovim se postiže zadovoljstvo duše, pa neka se na to osloni, nehr."

Na to ukazuju riječi "fetha" ne dopuštajući uspostavljanje kadijske dužnosti od strane nemuslimana što je , kako smo vidjeli ,u kontradikciji sa onim što se navodi od Tatarhanije. Međutim, ukoliko među muslimanima bude imenovan sudija nemusliman sa kojim će muslimani biti zadovoljni priznavanje njegove jurisdikcije , bez sumnje, je ispravno. [Ovim se ne misli da je ispravno imenovanje sudija od strane nemuslimana , ali se to u krajnoj nuždi može ostvariti uz saglasnost muslimana. Znači da je saglasnost muslimana prevashodna u tome.] Jasno je da se podrazumijeva pod zadovoljstvom muslimana i njihova suglasnost , što opet znači suglasnost učenjaka pametnih i razboritih , jer je suglasnost svih pojedinaca teško ili nemoguće postići kao i kaod davanja prisege vjernosti vladaru.

U djelu "Al-Masair" se kaže: Imenovanje vladara se vrši preporukom prethodnog ili suglasjem vodećih ličnosti. Al-Aš'Ari smatra da je dovoljan jedan od učenjaka , pod uslovom da ima svjedoka , kako bi se odbile eventualne primisli , ako to bude potrebno. Mu'tezile smatraju da treba suglasnost petorice učenjaka , dok neki hanefijski učenjaci smatraju da je potrebna suglasnost ne pominjući vroj: "Saglasnost učenjaka se smatra saglasnošću svih, kao što se davanje prisege jedne grupe smatra prisegom svih. Odredba po kojoj je obavezno tražiti muslimana za vladara prouzilazi iz hadisa gdje se kaže: "Nema namjesništva nemuslimana nad muslimanom" tj.nemusliman ne može upravljati nad vjerskim stvarima muslimana , s obzirom da je nemusliman, kao štoje nasljedstvo i drugi vjerski poslovi.

Komentar ovog hadisa treba tražiti u njegovom etimološkom značenju. On ne podrazumijeva zabranu upravljanja zemljom u kojoj ima muslimana od strane nevjernika, pa se tako protivi namjesništvu nemuslimana s obzirom na svjetovnu upravu nad muslimanskim zemljama i oblastima.

Značenje hadisa je da se u takvim zemljama nađe muslima koji će upravljati vjerskim stvarima muslimana. Zemlja u kojoj su kršćani na vlasti, a muslimani upravljaju svojim vjerskim stvarima nije u osnovi u rukama kršćana. Upravljanje i raspolaganje određenim stvarima podrazumijeva određenu samostalnost. Tako se kaže: raspolagati sa stvarima ili upravljati nad njima je kada se nekome prepusti vlast. U čijoj god ruci bude zemlja on je njen vlastodržac i upravitelj. Očito je da se sa namjesnikom muslimana ne podrazumijeva upravitelj zemlje [Valija zemlje je onaj u čijoj je ruci vlast, u značenju položaja koji obuhvata brojne službe, a valija musliman je onaj u čijem je nadležstvu upravljanje u značenju raspolaganja stvarima vjere, s obzirom da su oni muslimani] nego upravljanje i opće raspolaganje u vjerskim stvarima, uspostavljanje sudske vlasti, davanje fetvi sl.

Što se tiče riječi Alejhisselama: "Islam je uzvišen i ne može ga ništa nadvisiti"¹ značenje je da islam pobjeđuje svaku vrlinu kod Allaha dž.š. jer nema sreće osim u njemu, kao što je nauka npr. najviše svojstvo i osobina savršenstva, takođe [Ili značenje da islam nadvisuje svako dobro, a prevladava svako zlo, ukida njegovo djelovanje i briše njegove tragove kao što Allah, dž.š. kaže.: "Dobra djela zaista poništavaju rđava" (hud 114). Prema tome, kada se u jednoj zemlji nađe islm i negativnosti mnogobožaca i oba se primjenjuju, iz hadisa je jasno da odluka pripada islamu, jer je on taj koji nadvisuje i koji nije nadvišen, a zemlje ostaje pod njegovom jurisdikcijom i to je dar al-islam, kao što je navedeno u drugom djelu pod prvim uslovom, a što je prenešeno iz djela Hindije Nema protivrječnosti između prevladavanja islama, jer naprosto islam je takav u svojoj biti, i podređenosti muslimana u jednoj zemlji u političkom i kulturološkom smislu.]

Iskrenog vjernika i učenjaka na ovome svijetu često susreću ponižavanje i omalovažavanje, jer je on kuća patnji i iskušenja. Allah, dž.š. kaže: "Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru i Nama ćete se vratiti".¹

Zbog toga se dešava da vjernik nije bez bolesti, siromaštva i poniženja, a takođe se navodi: Plakalo je sedam nebesa i Zemlja i oni koji su u njima, onaj moćniji bude ponižen, a bogatiji osiromaši, sa učenim se poigravaju neznalice. Uzvišeni je rekao: "Taj drugi svijet daćemo onima koji ne žele da se na zemlji ohole i da nered čine, a one koji se Allaha boje čeka

¹ Hadis prenosi Buharija

¹ Al-Anbija, 35

sretan kraj.”² Takođe je rekao : “A u ovim danima mi dajemo pobjedu sad jednima sad drugima...”³ tj.mijenjamo i raspolažemo vremenima uspjeha i pobjede među njima. Ovo dodjeljujemo u korist jednihjedanput, a u korist drugih drugi put. Zbog toga se i kaže : Jedan dan za nas, jedna dan se radujemo, a drugi smo žalosni. Rečeno je : Ovaj svijet je sredstvo , a nije cilj. Ovako treba shvatiti njegovo mjesto jer je to često klizav teren što se tiče odobravanja namjesništva nemuslimana Al-Qadi u svom tefsiru komentarišući suru Jusuf a povodom Ajeta: “Postavi me”- reče- “da vodim brigu o stovarištimana zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan”⁴ kaže :” U tome je dokaz o postavljanju nemuslimana ako je spreman i primanje dužnosti iz ruke nemuslimana kada se zna da ne postoji drugi način da se ostvari upravljanje narodom i izvršenje obaveza”. -Smatram da je dozvoljeno priznati vladavinu nemuslimana jer su ashabi dozvolili sliejdi Jezida ⁵ sa njegovim fiskom i nasilništvom , pa čak i nevjerništvom , zbog toga što je odobrio ubistvo h. husejna i njegovog radovanja uprkos tome što je omalovažavana porodica Alejhisselama. Sa’d u komentaru akaida je rekao : ”Istina je da se ubistvo h. husejina dogodilo uz slaganje i radovanje Jezida kao i s poniženjem porodice Alejhisselama “, što je preneseno sa neprekinutim nizom prenosilaca. Pošto su neke pojedinosti prenesene od pojedinaca , mi se nećemo zadržavati na ovom slučaju, nego na njegovom vjerovanju- Allah ga prokleo- i njegovim pomagačima i pristalicama. Međutim tabi’ini su primali položaje od Hadždžada¹ bez obzira što je bio najveći nasilnik svoga vremena. Sve ovo upućuje na nužnost uzimanja u obzir položaja bez obzira ko ga imao i da li je on misliman. Allah govori Musau i Harunu : “Obratite mu se lijepim riječima”² . Ovo je očito obaziranje na položaj. Komentarišući ajet : “Onoga ko je bogat , ti njega savjetuješ”³ Šejhu-l-ekber , povećene njegova tajna, kaže: “Ovdje su se okliznuli mnogi koji su se bavili islamskim pravom, a to im nije bilo potrebno, jer Alajhisselam upozorava sa hadisom na ono što smo rekli, a što je mene navelo da se poslužim dokazom u vezi toga: “Kada vam dođe neko od plemenita naroda, počastite ga” a i riječima Uzvišenog “Allah vas ne odvraća od onih koji se protiv vas ne bore zbog vjere i koji vas ne izgone iz vaših domova , da im činitr dobro i da budete pravedni prema njima.”⁴ Znaj da ti poštovan i moćan vladar u svom narodu neće doći, a da već nije ostavio svoju silu i moć iza svojih leđa , ili je paktvoja sila i moć kod

² Al-Qasas, 83

³ Ali ‘Imran, 140

⁴ Yusuf,55

⁵ Yazid I sin Muawiya. Halifa u vremenu od 610-683 g.

¹ Hadždžad b. yusuf namjesnik Iraka za vrijeme halife ‘Abd al-Malik b.Merwan(685-705)

² Ta,ha ,44

³ ‘Abasa, 5

⁴ Al-Mumtahina, 8

njega veća od njegove. Pa u svakom slučaju on je odsjeo kod tebe, pa ga prihvati prema položaju koji mu pripada i kojem će se sam radovati, pa ćeš mudar biti. Allah je Svog Poslanika prekorio zbog slijepca i hromog samo zato što su bili prisutni Jevreji i kršćani, u društvu je pao prijekor, a ne pojedinačno.

Veličanje vladara i poglavica spada u poštivanje Allaha, dž.š. a poštivanje siromašnih ne znači ništa drugo do pomoći likvidiranju njihova siromaštva.

Njegove riječi : "Poštivanje Allaha" u stvari znače poštivanje odredbe Allaha što upućuje na riječi Alejhisselama: "Pa mu ukažite počast" s obzirom da je odredba Poslanika odredba Allaha ili pak na riječi uzvišenog Allaha: "Allah vas ne odvraća..."

Negiranje zabrane uslovljava postojanje naredbe , pa makar to bilo i u formi dopuštenog djela, s tim da ono u nekim slučajevima može biti preporučljivo djelo ili pak u vidu obaveze kao što je uzimanje hrane i pića radi sprečavanja bolesti i održavanja života, ili pak značenje : veličanje lijepih imena svoga Gospodara i Njegovog stepena i uvažavanje Njegovih djela , kao vladavina i ostalih stepenova [kao uprava, namjesništvo, sudstvo , je r pripadnici ovih službi svojim imenom ukazuju na njihov značaj . Mu'min ima značenje onoga koji daje sigurnost ljudi u imovini i životima.] koji iz toga proizilaze, a koji se očituju u bilo kojoj osobi ukoliko to odgovara njegovoj sposobnosti.

Poštovanje proizilazi iz položaja, a ne iz osobe jer svjetovni i etički položaj je odraz Božanskog i Istinitog kao što se navodi: "Sultan je sjena Allahova". Ko nije zahvalan ljudima nije zahvalan ni Allahu dž.š. ovo značenje je u smislu onoga što se kaže: Pohvala isklesanog pripada klesaru, a pronicljivi i obrazovani komunicira sa ljudima s obzirom na njihov položaj. U Ruhu-l-bejanu povodom ajeta: ... "A ljudima lijepe riječi govoriti..." se kaže da je to naređenje dobročinstva sa imetkom u ostvarivanju prava posebnih kategorija ljudi , a oni su: roditelji, rodbina, sirote i siromašni. Pošto imetak ne čini sve ove kategorije bogatim naređeno je ljudima da sa svakim lijepo ophode, lijepom riječi što pametnim nije moguće. "Na istom mjestu se takođe kaže: "i lijepo jedni prema drugima postupajte" odnosno nužno je sa ljudima ćudoredno postupati, s lijepim govorom im se obraćati, vedra i nasmijana lica koje je otvoreno prema dobrom, ali i prema griješniku, prema vlastodršcu , ali i prema heretiku, bez licemjerstva i podilaženja, ali i bez načina ophođenja koji bi značio zadovoljstvo sa sugovornikovim nadzorima jer je Uzvišeni rekao Musau i Harunu: "Govorite mu lijepim riječima ." Ni jedan čovjek nije vredniji od Musaa i Haruna niti ima bijednijeg grešnika od Faraona, pa im opet Allah naređuje lijepo ophođenje prema njemu. U ovaj ajet su uključeni Jevreji i kršćani, a kako ne bi bili hhanifi. Lijep odnos prema čovjeku je obaveza u svim vremenima, osim kada to

traži odgajanje onoga ko je u tvom nadleštvu i pod tvojom vlasti u nekim slučajevima. Zapravo ovakvo ophođenje u nekim slučajevima je i obavezakada to zahtijeva položaj ili pak stanje. Zar nisi vidio kada je Vjerovjesnik a.s.kada ga je njegov narod zlostavljao i nogu mu okrvavio rekao: “Bože moj, uputi moj narod jer oni ne znaju”.

U sličnoj situaciji je bio Alejhisselam i u Meki, a što se tiče poziva na oružanu borbu, ona je naređena tek poslije hidžre. Ajeti prije hidžre su blagi, Allah se u njima obraća ljudima općenit: “O ljudi”! i bili su blagi bez podjele na vjernike i mnogobošce, a medinski ajeti su mnogo odlučniji u pogledu [tj.u odnosu na pripadnike mnogobožaca a ne na vjernike ili mekanske ajete, jer apsolutna određenost ne pada od strane Najmilostivijeg] oslovljava sa njima: “O vi koji vjerujete” i “O vi koji ne vjerujete”, hvale i prekoračaju, za svaku priliku ima način obraćanja. Otvari oči pa ćeš postići stepen zadovoljstva, skloni koru, a uzmi srčiku bićeš jedan od razboritih.

III DIO

Treće poglavlje objašnjava pojam “feth”, daje njegovu podjelu, i ono što se odnosi na njega.

“Feth” jezički znači otvaranje zatvorenog, eliminisanje prepreka itd. Dijeli se na dvije vrste: prva je dostupna vidu, kao otvaranje vrata ili katanca (brave), a druga umu, kao razbijanje tuge, oslobađanje od straha, te tajnovite i nejasne stvari u ezoteričnim naukama pokazivanjem i razotkrivanjem jasnim učiniti. Ova vrsta fetha se upotrebljava u sudstvu, npr.da sudija pronikne u skrivene namjere zahtjeva ili žalbe, zatim kod pobjede, pomoći, ratnog plijena, osvajanja jedne zemlje silom.

Znaj da je ovaj izraz spomenut u Kur'anu zajedno sa riječju skora (alqarib); kao što je u riječima: “...i nagradiće ih skorom pobjedom”¹ i riječima “...Allahova pomoć i skora pobjeda”² te uz riječi “sigurna” (almubin) kao što je u riječima uzvišenog: “Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu”³ a takođe i općenito bez ovih povezanosti, kao u riječima: “Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu”⁴.

Izraz “skorašnja pobjeda” (al-fath al-qarib) je ustajanje [[[je to ustanjanje borbom i oružjem ili mirnim putem i dobrim postupanjem od strane osvajača]protiv tiranije, nasilja, nepravde i preuzimanja vladavine nad stvarima vjere, života, imatka i porodice, s obzirom da su bliski jedni drugima, koja se ponekad svodi na vođenje domaćinstva. Na to je ukazao i Alejhisselam riječima: “Svi ste vi pastiri i svi ćete biti odgovorni za svoja stada”⁵. Drugim riječima to je pobjeda koja donosi čovjeku sreću

¹ Al-Fatih, 18

² Sa-Saff, 13

³ Al-Fath, 1

⁴ Al-Nasr, 1

⁵ Hadis prenosi Buharija i Muslim

na ovom ili onom svijetu, s obzirom na njenu bliskost i pomenuto područje. Ratni plijen [u feth spadaju takođe pobjede koje se dogode usljed obostrane odbrane ili napada osim osvajanja zemlje jer je ona u tom slučaju sredstvo za opstanak, a ova skrivena pobjeda je ostatak tajni straha koji je ulijevan u srca mnogobožaca] spada u ovu pobjedu, jer pripada drugom dijelu, a to je ovosvjetsko zadovoljstvo. Na to upućuju riječi Allaha: "I bogatim plijenom koji ćete dobiti" poslije riječi "I nagradiće ih skorom pobjedom". Ova pobjeda je početak osvajanja i najniža svojim mjestom i položajem, a najopćenitija shodno ostvarenju pojedinaca i vremena.

Allah dž.š.kaže: "I nagradiće ih skorom pobjedom", "Obraduj vjernike" tj. skorom pobjedom i pomoći, a to je ovdje izračeno općenito. Ta pobjeda će se ostvariti na tajanstveni način i ona je dio osvajanja bez vlastitog učešća i doprinosa. Na nju ukazuju i riječi Uzvišenog u slučaju gdje su nabrojane blagodati poslije pominjanja ratnog plijena "I ruke ljudi je od vas zadržao" jer zadržavanje ruku ljudi od tih prava pa makar i mirnim putem, nakon izvjesnosti poraza je skrivena blagodat koja se ispoljava u vidu kazne. Skrivena pomoć koja dobije oblik poraza bi trebala izazvati zahvalnost na njoj tražeći tako povećanje blagodati, ali to većina ljudi ne osjeća zbog njene tajnovitosti, ako što je većina ljudi ne primjećuje, kao da je ona njihov nasljedni imetak, ne znajući njenu pravu vrijednost sve dok je ne izgube. Pomoć je pobjeda koja je najavljena u ajetu: "Allahova pomoć i skora pobjeda". Ovasj vid pomoći je tajnovit, nesaznatljiv, a radi se o izrazu koji nije određen, mada se čini da je to zbog ugroženosti vjere. Budući da je nespoznatljiva pomoć nižeg stepena od očevidne pobjede i Božije pomoći, primjerena je vjeri kada postane neobična (garib).

Sigurna pobjeda (al-fath al-mubin) znači zauzimanje zemlje ratom ili primirjem i njeno prisajedivanje državnoj teritoriji, zbog djelotvornosti raspolaganja i upravljanja nad njom i njenim stanovništvom samo u vanjskom pogledu i sa općom upravom. To je suština osvajanja kod ove pobjede. Allah dž.š.kaže: "Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu" Ovo se odnosi na Alejhisselama, mada se u stvarnosti odnosi na onoga kome pripada, i spada u općenitu vlast. A ako se pripiše općenitosti to je samo zato što su oni posrednici u njenom osvojenju, a to je osvajanje vladara, sultaana zapovjednika sa Alejhisselamovom pomoći: "A Allah će ti pružiti veliku pomoć"¹, a od njega su i riječi; "A pobjeda dolazi od Allaha, moćnog, mudroga"².

Kada se ostvari ova pobjeda, zajedno sa njom se postiže i ona prava, kao što je bilo pri osvojenju Mekke. Zbog toga je i nazvana "sigurna pobjeda".

¹ Al-Fath, 3

² Ali Imran, 126

Što se tiče sveopće pobjede (mutlaq) to je sigurna pobjeda s obzirom na mogućnost raspolaganja i provođenja njegove vlasti u suštini. Na to upućuje i ajet: "I vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze."³ Pokoravaju se Alejhisselamu u dušama zbog njegovog snažnog uticaja na njih i ovo je najuzvišenija pobjeda, kao da je spoj dvije suprotnosti ; sablje i pera, propovjedi i odredbe i pojavljuje se kao vidljivi kraj sa dva oprečna svojstva.; pobjeda sa kojom se zauzimaju kraljevstva i svjetovi, prema hadisu: "Da tebe nije svijet ne bi stvorio"⁴ i završetka vjerovjesnikai poslanika prema ajetu: "A tebe smo kao milost svjetovima poslali"¹ [Ove tri vrste osvajanja imaju i svoja skrivena značenja. Prvo bi značilo osvajanje srca do stupnja sigurnog znanja i čistoće od neprijatelja vjere, a to su šejtani i strasti , ili se pak podrazumijeva u pojavnosti oslobođenje od miješanja džina i ljudi. Ta se pobjeda ostvaruje samo nakon napuštanja onih grijeha koji uništavaju bogobojaznost, lijep odgoj i isktene namjere. To je krajnje napuštanje i ispravno ponašanje. Hidžra poslije toga nije potrebna . Jasno, to je osvajanje u području duše , a ostvaruje se samo onda kada se čovjek okiti mudrošću i spoznajom i to je prodiranje u tajne duše, a to je kraj otkrovenja Božanskog i pomoći Premilostivog.]

Ako se pojavi kod nekog drugog onda su to samo njeni odrazi i posljedice usljed pripadnosti i nasljeđenosti od Vjerovjesnika, a ona je na osnovu prvobitne pripadnosti , a za nekog drugog na osnovu zavisnosti. Njegova pomoć je najavljena riječima: "...a kada Allahova pomoć i pobjeda dođu".

To je najviši stepen definicije jer je pripisana Allahu dž.š. Ona je, prema nekim misliocima vrhunac spoznaje. Ako si ovo shvatio , znaj da je pobjeda koja se naziva "bliska" (al-qarib) bila jamac hidžre Vjerovjesnika u odlučnom trenutku uz pretjerano nasilje mnogobožaca , sve dok se nisu sastali i poslije dugog vijećanja odlučili ugasiti svjetlo Uzvišenog Allaha. Za to su dokaz Allahove riječi:

"Vidjee li ti onoga koji brani robu da molitvu obavi

Pa neka on pozove društvo svoje."²

Ova dva ajeta najbolje ukazuju na istinitost ovih tvrdnji. Uzvišeni Allah je najbolje znao da je samo hidžra brz i efikasan lijek , pa je učinio da je u takvom stanju učinio obaveznom za sve osim slabih žena, djece i staraca. Ko je od njih učinio hidžru njegovu hidžru je obogatila ova pobjeda, a ko se nije preselio trpio je nasilje mnogobožaca i nalazio se u najtežem stanju sve dok ih Poslanik nije obradovao svojim dolaskom.

³ An-Nasr, 2

⁴ Misao koja se vrlo često susreće u sufijskoj literaturi kao hadisi-kusi

¹ Al-Anbija, 107

² Al.Alaq, 9-10

Riječi: “Nema hidžre poslije oslobođenja Mekke” su jasne i nedvojbene i iz njih je očito da je Allah hidžru učinio obaveznom zbog toga što se dozvolilo zatvaranje vrata bliske pobjede, a ona se nisu zatvorila pojavom vjere u slučaju njene neobičnosti [tj. Kao stranca koga Kurejšije ne primaju, nego ga pretjerano odbijaju], jer je Mekka bila sjedište samovolje i podčinjavanja , a njeni stanovnici su postali neprijatelji i uhode islama. Da je kojim slučajem hidžra propisana zbog samog stanja u Mekki kao gradu suprotstavljanja i mnogoboštva, bez sumnje bi to bilo učinjeno u godini objave, bez kolebanja. Mekka je u tom periodu bila u najogreznijem mnogoboštvu, a Medina i Abesinija nisu bile vremenski pogodne za za mjesto islama i bogobožnosti. Poznato je da je Muhammed, a.s.ostao u Mekki poslije prve objave 13 godina, od toga tri sa plemenom Ebu Hašimu bojkotu, nisu govorili sa njima, trbovali, ženili se od njih, nisu se družili sa njima, pa su njegovi drugovi odlučili učiniti hidžru u Abesiniju , a ko je od njih ostao u Mekki bio je izložen neviđenoj torturii zlostavljanjima sve dok se nisu iselili u Medinu .[a ko se nije iselio zadesile su ga nedaće sve do oslobođenja Mekke.] Kada sve ovo imamo u vidu možemo reći da feth predstavlja oslobođenje. Ovdje je moguće da se pod oslobođenjem misli na općenito oslobođenje, a određeni član je upotrebljen za vrstu i općenitost pa će značenje biti: Nema hidžre poslije oslobođenja pa bilo kojeg, pa makar bilo ono i trenutno zbog postizanja nekih ciljeva.

Čovjek pije lijek da bi se odbraniio od bolesti , međutim kada bolest prođe nema koristi da se on pije jer tada ne djeluje. U tom slučaju je lijek opterećenje za dušu , jer se traži ono što je već postignuto , a i hadis kaže da nema jela poslije prezasićenosti, uzimanje hrane poslije toga je pohlepa, dok je hidžra poslije pobjede veoma riskantna i opasna stvar. Pravo će te obavijestiti onaj koji zna, ali mislim da je ovaj hadis silno obradovao onoga ko je primio ialam u Mekki, a nije učinio hidžru u Medinu. [u vrijeme kada je hidžra bila obaveza], a oni koji su primili islam poslije osvojenja su na temelju toga uživaoci. Tebi je poznato ono što je već rečeno , a to je da ih je ova pobjeda zadesila tek poslije oslobođenja Mekke . Značenje hadisa ide za tim da je obaveznost hidžre ukinuta jer je ostvarena “skora pobjeda” za njih sa ostvarenjem “sigurne pobjede” samo za Poslanika, njemu ili onima od muhadžira i ensarija zato što su bili posrednici u toj pobjedi. Oni koji su učinili hidžru udovoljili su toj obavezi i za njih nema koristi zabrana hidžre, osim da se definiše. [Jasno ukoliko bi se ova odredba ograničila samo na muhadžire , značenje hadisa bi u mnogome bilo suženo.]. Tako se kaže da je cilj derogiranja propisa o obaveznosti hidžre trajna i stalna zabrana poslije pobjede i da se dozvoljava onima koji su učinili hidžru , povratak u njihovu domovinu , a moguće je i drukčije tumačenje. Nema hidžre iz neke islamske zemlje poslije njenog osvojenja, tj.bez vjerske nužde i jake

šeri'atske potrebe , što opet znači sve dotle dok se ona ubraja u daru-l-islam i ne postane daru-l-harb i zamlja neprijateljstva. Vjernik vjerniku je kao tvrđava i zajednička nevolja se brani svim sredstvima, a ko požuri sa jednom stvari prije vremena bude kažnjen njenim gubljenjem i porazom. Čudnom slučajnošću kada se izračunaju imena slova ovog hadisa i njema pomoću džumelu-l-kebira¹ doda broj slova , a ima ih trinaest, a s obzirom da se uzima vrijednost svakog slova u njegovom nazivu , dobije se ova godina ² pa i ovo kao da ukazuje da ne postoji potreba za hidžrom iz šeri'atskih razloga poslije ove godine [dokazivanje nepostojanja potrebe za hidžru iz šeri'atskih razloga] zbog zalaske svjetla mira i pojave njegove suprotnosti na zemlji i "bliske pobjede" kao pojava zore na horizontima rijeke vjerskog područja koja stiže sa lađom Šeri'ata na moru sreće. [Ukazivanje na riječi Allaha ,dž.š.,...pojavio se metež i na kopnu i na moru"³ a brojčana vrijednost i ovih slova bez ponavljanja istih daje ovu godinu. Ovdje je aluzija na sjeverno svjetlo koje se pojavljuje sa sjevera poslije zalaska sunca , a ponekad i aluzija na vraćanje vjere u stanje neobičnosti , jer je ona izmješana svjetlom i tminom.]

Danas ni za jednu kategoriju ljudi nema prepreke za ovu vrstu pobjede, pa ko god nađe da ga nešto u njoj sprečava , neka prekorava samo sebe i kao da se on uzdigao iznad vjernika dva uzvišena grada.⁴

Pitanje o kojem se raspravlja u javnoj i skrivenoj formi sa prevladavanjem jednog ili drugog , tj. Ono što bude manjkalo u pojavnosti prelazi u suštinu, pa tako i ono što bude nedostajalo u općoj upravi i djelovanju biće nadomještno sa posebnom [upravom nad vjerskim poslovima] a to je smirenost i ustrajno izvršavanje vjerskih obaveza.

[tj. Provođenje tih propisa vraća se unazad svodeći se na vjerske poslove i vođenje domaćinstva. Ono što nedostaje u općoj upravi , prelazi u posebno upravljanje.]

Allah dž.š.kaže :..., osim ko bude prisiljen, a srce mu bude mirno u islamu"⁵ .

Nemogućnost primjene propisa vjere javno , čini nužnim vraćanje smirenosti sa imanom u dubini duše. Vlasti u našim vremenima tvrde da postoje osigurane slobode u onome što se tiče vjere, tako da se

² Misli se na godinu 1302/1884, vrijeme kada je pisana ova risala i kada je bio najintenzivniji val iseljavanja

³ Ar-rum, 41

⁴ Misli se na stanovnike Meke i Medine

Ovdje je autor po poznatom ebdžed sistemu preračunavao ajete: "Pojavio se metež na kopnu" i "Allahova pomoć i skora pobjeda" te hadis "Nema hidžre poslije oslobođenja" gdje je uvijek dobio zbor 1302 zaključuje da i to kao da ukazuje da u toj godini (kada on piše ovu risalu) hidžra nije potrebna, odnosno prenoseći značenje ajeta "Pojavio se metež" u svoje vrijeme.

⁵ AN-Nahl, 6

neprijateljstvo prema vjeri pretvara u despotizam na zemlji, a postizanje lijeka za tijelo, otklanja neprijateljstvo u dubini duše. [Što nedostaje u skrivenom neprijateljstvu prema vjeri, prelazui u zadovoljstvo sa upravljanjem u svjetovnim stvarima.]

Jer ukoliko se u ovom osvojenju (okupacija Bosne i Hercegovine) uspostavi despotizam mi možemo učiniti hidžru, a to je ostatak od te pobjede. Ako pretpostavimo njenu nemogućnost, pa u tome je dašak od mirisa osvajanja.

U ogledalu pretjerivanja granice vidi se odbljesak pobjede, jer tada prestaju vjerske obaveze i dužnosti. [Jedna stvar kada prije svoju granicu, pretvori se u svoju suprotnost]. Tada nema nikakvog poremećaja, "a nije učinio u vjeri nikakve poteškoće"¹. Svaka poteškoća je praćena razgaljenjem i radošću, a djela se prema namjeri cijene i nužda zakon mijenja. Pa svako onaj čija zemlja bude osvojena i prijeđe granicu, to može biti iskušenje, zasluga, a ponekad i prava blagodat, jer nagrada je prema zasluži. [Ukazuje na to da je zatvaranje (misli se na bojkot9 u doba Alejhisselama Božije iskušenje iza koga slijedi razgala od strane Premilostivog, nasuprot zatvaranju hidžre na osnovu zasluge, jer ona ostaje sve dok traje ta zasluga, osim da bude iz biti Njegovog imena koji sve obilno daje.] Riječi Allaha dž.š. "Ako vi pomognete Allaha i Allah će vas pomoći"² ukazuje da je ova pomoć prema našoj zasluži. Naša pomoć Allahu je da živimo sa vjerom u Njega, tj. pa će vas nagraditi prema stepenu vaše pomoći, odgovarajućom nagradom, kao što obuča obući odgovara i kao što mjera mjeri odgovara, što se očituje u Njegovom imenu pravednog a što opet proizilazi iz Njegove mudrosti vidljive na ovom svijetu i pravednosti koja se očituje u Njegovoj moći na budućem svijetu. Znači, nagrada je prema djelu, kako ti budeš sudio drugom tako će se i tebi suditi, svako će požnjeti plodove onoga što je posijao, a dug se vraća samo prema svojoj vrsti. Međutim, Allah će se smilovati čovjeku koji je spoznao svoju vrijednost, a nije prekoračio granicu. U tom smislu je i ajet: "A dužnost nam je bila vjernike pomoći"³. Dužnost i zasluga je prema stepenu imana koga ima tri vrste:

-oponašanje, a na njega upućuju riječi Allaha dž.š. "Recite- Mi vjerujemo u Allaha"⁴

i riječi: "Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: - Vjerujte u Gospodara vašeg- i mi smo mu se odazvali."⁵ a to je najstabilniji iman.

¹ Al-Hagg, 78

² Muhammad, 7

³ Ar-Rum, 7

⁴ Al-Baqara, 136

⁵ Ali 'Imran, 193.

- dokazivanje, našto upućuju riječi: “U stvaranju nebesa i Zemlje, i u izmjeni noći i dana...”¹ i riječi: ”Znaj da nema boga osim Allaha², a to je jači iman od prethodnog.

. prisutnost i očevidnost, na što upućuju riječi : “...za one koji stojeći , sjedeći i ležeći...”³ (“Allah svjedoči da nema drugog boga osim Allaha”)⁴, a to je najjači iman.

Svako od ove tri kategorije snaga imana se povećava kada obuhvati sve ogranke vjerovanja ili njihovu većinu , a dovodi ga do slabljenja svako njegovo okrnjavanje [tj. Osim onog prvog ogranka , bez kog se ne može biti vjernikom, s tim da se pod izrazom vjernik misli na onog koji pruža sigurnost što se vidi i iz riječi Alejhisselama: ”Vjernik je onaj od koga su sigurni drugi ljudi u pogledu njihovog imetka i života”⁵ , pa ko pruža više sigurnosti ljudima biće okružen pomoći. Znaj da u snazi vjerovanja postoji veliki uticaj , kada je vjerovanje muslimana slabo , a vjerovanje drugih jako, na osnovu spoljašnjih uslova koji imaju udjela u pobjedi , pobjeda i uspjeh pređu sa svoga mjesta na stranu jačeg.]

Iman se sastoji od sedamdeset i nešto ogrankaka , najvrednije su riječi: Nema boga osim Allaha, a otklanjanje nečega što smeta na putu je dio imana. I stid je dio vjere.⁶

Znaj da svaka realnost teče u moru egzistencije s obzirom na njeno rađanje i da je svako svojstvo vidljivo u ogledalu prisutnosti i svijetu rađanja. I svaka od njih ima svoj početak, kraj i središnji dio. Snaga je u središnjem dijelu [središnji dio spaja dvije krajnosti kao zora (osvit i suton) koja obuhvata svojstva svjetlosti i tmine.] a proces stvari se ponavlja. Početak je izvor kraja jer Alejhisselam kaže:

“Islam je počeo neobično, i na to će se vratiti, kraj će biti povratak početku”⁷

Allah kaže: ”Allah je taj koji vas nejakim stvara”⁸ , a ovo je početak,

“I onda vam poslije nejakosti snagu daje”⁹ , ovo je sredina

“A poslije snage slabost i sjede vlasi”¹⁰ ovo je kraj.

Početak je od slabosti, a i kraj ide prema njoj, a stvar kada se vrati kao neodređena, onda drugo nije ono što je prvo, pa makar i prema onome

¹ Ali ‘Imran, 190

² Muhammad, 19

³ Ali ‘Imran, 191

⁴ Ali ‘Imrani, 18

⁵ Prenosi Tirmizi , Ahmed b.Hanbel, Ibn Madždže

⁶ Prvi dio hadisa prenosi Davud, Nesai, Ibn Madždže, dok drugi dio:” i iman je dio vjere” prenose uz navedene i Buharija i Muslim

⁷ Hadis prenose :Muslim, Tirmzi, Ibn Madždže, Davud. Inače postoje različita tumačenja ovog hadisa od čega zavisi i direktan prijevod. Tako jedni smatraju da je islam počeo sa ljudima koje su u to doba smatrali čudacima, te da je islam u početku bio kao zajednica slab i da će se na to ponovo vratiti, itd. Mi smo se odlučili za ovo prvo tumačenje i tako ga prevodili.

⁸ Ar -Rum, 54

⁹ Ar -Rum, 54

¹⁰ Ar -Rum, 54

kako se smatra [početak je izvor kraja u biti, a ne kako se to uzima] niti ima poremećaja u prirodnim zakonima niti prirođenim osobinama. U to spada kretanje, jer dijete kada se kreće pojačava mu se snaga, pa ga to kretanje uspinje do mladalaštva koje ga opet vodi ka mladosti koja stvara snagu na što ukazuju i riječi Uzvišenog: "...i onda vam poslije nejakosti snagu daje", a to je proizvod suprotnosti u odnosu na rađanje, kao što je spuštanje koje zahtijeva dizanje, u smislu da onaj koji je ponizan Allahu, Allah ga uzdiže, dok uzdizanje zahtijeva spuštanje, a ko se uzoholi, Allah ga ponizi.

Drugo je slabost oronulosti i ona je usljed nedostatka prirodne topline i zbog poremećaja u osjetnim silama, a od toga dolazi mir i dostojanstveno sjedenje i strpljivost. Starac kada god se pokrene snađe ga nemoć i dosada, što nužno rezultira slabošću i spada u rađanje sličnih jer početak biva s pojedincima, a povratak nakon hiljadu brojeva (?) i ovdje se završava računanje i brojanje.

Vjera se neće vratiti u prvobitno stanje dok ne prođe kroz tri faze: djetinjstvo, mladost i starost. Arapski alfabet počinje sa elifom, a završava se jalom i uključujući dvije tačke al-ja' prelazi u hiljadu. [Elif ukazuje na jedno razdoblje, a "ja" na deset, a to je kraj uspinjanja i vjere, pa makar ona postala neobična i slaba, ali je skrivena u prvom i drugom razdoblju poslije početka, a Allah najbolje zna]¹

Allahov Poslanik kaže: "Ako moj ummet bude na pravom putu imaće jedan dan, a kod Allaha jedan dan je kao hiljadu dana našeg brojanja".² Ustrajnost Ummeta je njihovo slijeđenje pravog puta od samog početka djetinjstva sa uspinjanjem i kretanjem prema starosti bez skretanja u desni ili lijevi ekstremizam. [Pod Ummetom se podrazumjeva većina ili njihovi vladari ili poglavari, jer ljudi imaju vjeru svojih poglavara.] Narod koji je ispravan i ima zdrave razumske snage u kojima nema skretanja u desno. [Pod zdravim snagama se podrazumjevaju šeri'atske znanosti i teoretska mudrost, a pod udovima vjersko poslovanje i poslovna mudrost], a tome je Božanski uzrok, i kada su njegovi tjelesni udovi u ravnoteži bez ikakvih slabosti ulijevo, to je obični uzrok, njemu će pripasti nagrada prema zaslugi i sreći, i taslužiće jedan potpun dan zbog ustrajnosti na putu Gospodara. Znanje sa kojim je nadahnut Vjerovjesnik u ovome hadisu je sa ploče brisanja i potvrđivanja.¹ Islamska vjera je u smislu mjesečeva kruženja, počela je čudno, u mlađaku, pa se uslinjala dan po dan do punog mjeseca, zatim se vraća godinu po godinu do slabosti kraja lunarnog mjeseca. [Zapravo postizanje savršenstva prema svim vjerama je postepeno, a ne trenutno.]

¹ Po ebdžeb sistemu brojčana vrijednost ovih slova je 1000

² o tome postoji tekst Kur'ana

¹ Misli se na lawh al-mahfuz, ploču na kojoj je, prema islamskom vjerovanju, zapisan životni put čovjeka.

*Ovo je jedan dan, a to je vrijeme uspona i napretka Ummeta. U ovome hadisu nema dokaza (predznaka) za Sudnji dan, niti pak nagovještaja nekih velikih prevrata i preokreta. Čuo sam od nekih mislilaca da se i ovakav komentar uzima u pojedinim predajama. "Kada moj Ummet ustraje na ispravnom putu imaće jedan dan, a ako griješi imaće pola dana. U ovoj predaji je jasna ispravnost Ummeta, a značenje drugog dijela hadisa od pola dana je da će ljudi imati neku korisa, ali sa dekadencijom i slabosti usljed razvratništva, jer Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni."*²

*Spominjanje jednog dana ili njegove polovice treba shvatiti kao približno, a može i više i manje, ali najmanje jedno popodne ili četvrt dana. Što se tiče određenja vremena Sudnjeg dana u hadisima nema dokaza za to, jer jasno preciziranje toga dana je u suprotnosti sa riječima uzvišenog Allaha: "Reci! To zna jedino moj Gospodar, samo On će ga u njegovo vrijeme otkriti"."*³

*Božiji Poslanik kaže: Kada mu se Džibril pojavio u ljudskom obliku i pitao ga: "Kadaće Sudnji dan" pa je rekao: "Upitani za njega ne zna bolji odgovor od onoga koji pita.""*⁴. *Pet stvari niko ne zna osim Allaha, a zatim je poručio: "Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti, i Allah najbolje zna pravo stanje stvari"*⁵.

*Pomenuta ustrajnost je općenito tražena od cijelog Ummeta prema zajednici. [Ovo ukazuje na ustrajnost koja je pomenuta u riječima: "Ti idi pravim putem kao što ti je naređeno"]*⁶. *To je lična ispravnost, a podrazumijeva ličnu pobožnost koja je naređena riječima: Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: Budi! I ono biva"*⁷ *nasuprot šeri'atske i sl. Prvi vid pobožnosti je općenit, Allah dž.š. kaže: "... ta svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Milostivog tražiti utočište."*¹ *dok je druga posebna za čovjeka kao vrstu, a te dvije pobožnosti i zapovjedi kada se uzajamno slažu i budu na jednoj liniji kod jedne osobe onda je ona ispravna. Ta ispravnost je jako teška i zato je Alejhisselam rekao: "Osjedila me je sura Hud".*²]

Hidžra Božijeg Poslanika je bila u djetinjstvu islama i ona je kretanje koje rezultira snagom i mladošću, ona je napuštanje domovine radi osvajanja domovine, seljenje iz zemlje radi osvajanja zemalja, odlazak iz straha od poniženja s namjerom za povratak sa slavom i ponosom, to je seljenje iz straha, slabosti i propasti radi pripreme za ispunjenje snagom

² Ar- Ra'ad, 11

³ Al-A'raf, 187

⁴ Hadis prenosi Buharija i Muslim

⁵ Luqman, 34

⁶ Hud, 112

⁷ An.Nahl, 40

¹ Maryam, 94

² Prenosi Tirmizi

i čašću, rušenje jednog dvorca radi izgradnje domovine, izbor djelimičnog zla da bi se ostvarilo potpuno dobro. Ovo proizilazi iz suprotnosti, suprotno uobičajenom uz obećanje Allahovo, onoga koji ispunjava Svojke obećanje, prema riječima: "On će te zaista vratiti"³. To je kao bježanje Musaa, a.s.koje je uslovia vlast, a što mu je donijelo moć i slavu. Zbog ovoga je uslijedilo i oslobođenje, najprije "blisko" (qarib), a poslije jasno (mubin) i općenito (mutlaq) u budućnosti.

Međutim, naša današnja hidžra u vrijeme zenita islama, to je pokret okrenut ka slabosti, koji proizvodi slabost na slabost, to je kao potrošiti novac da bi se zaradio novčić, prodavanje dragulja domovine, bez sumnje skupocjenog, da bi se kupio običan kamen i blato i opet nesigurno. [Al-gavhar je prema jednima pripisivanje u smislu izvora vode ili dnevno putovanje, dok prema drugima to znači aluziju na skupocjenu stvar.] Hidžra u naše vrijeme je kao proizvod koji ne rezultira ničim osim teškoćama za pojedinca i zajednicu, kao i uništenje imetka i onoga što je stečeno i čadora za utočište, pa kuda poći u tamu noći sa ovim teškoćama i gdje smiraj naći na valovima te poremećenosti. [Ova dva odlomka ukazuju na razliku između naše hidžre i hidžre Muhameda a.s. Nisu imali teškoće kao mi jer je njihova hidžra na početku islama, pa i ako nije bila bez tmene koju joj je davalo prisustvo džahilijeta, ipak iza nje dolazi puno prevladavanje svjetlosti nad ostalim.] Onaj ko se prihvati hidžre u današnje vrijeme je sličan onome koji pokušava naložiti vatru bez materijala za gorenje ili pak udaranje po hladnom gvožđu koje ne ostavlja tragove. Razlika između ove dvije hidžre je kao razlika između debelog i mršavog, jeftine i skupocene stvari, između školjke i skupocenog bisera. Tako i siromaštvo može ponekad dovesti do nevjerovanja [ukazuje se ovdje na riječi Alejhisselama: "Siromaštvo je crno lcrno lice na oba svijeta i blizu ne nevjerovanja"], a ponekad može biti za ponos. [Na to ukazuju riječi Muhameda, a.s. "Siromaštvo je za ponos i ponosite se njime"] ili pak blagi istočni povjetarac koji sobom donosi radost i pomoć, a narod Ad je bio uništen zapadnim vjetrom koji svojom razornom moći sije smrt. [Riječi Alejhisselama: "Pomognut sam istočnim vjetrom, a narod Ad je bio uništen zapadnim"]¹]Današnja hidžra je stvar koja u sebi krije puno rizika, a u stvari u kojoj varira između dobiti i opasnosti, obično prevagne opasnost. Opasnost² samo što nije primila stepen sigurnosti, a izvjesnost se ne gradi na sumnjama i nagađanjima. Najmanje što se može reći o današnjoj hidžri je da je to mjesto gdje muškarci oblače velove žena, a žene se pojavljuju u muškim

³ Al- Qasas

¹ Prenose Buharija, Muslim i Ahmed b. Hanbel

² U Handžićevom prijepisu nema teksta odavde pa do kraja risale. On je to popratio bilješkom: "Ovdje oko pola stranice mastilo se razlilo pa tekst nije bilo moguće pročitati". Tekst smo ipak zahvaljujući dr Tevfiku Muftiću pročitali sa primjerka koji je bio izvučen na šapirograf- R. 1967.

turbanima. Hidžra je kao hermafrodit sa dvostrukom prirodom , a sud o njoj je nejasan i nesiguran. Spada u nesigurne stvari i sumnje , a razborit je onaj ko se zaustavi kod nje i ne presuđuje o njoj, jer hidžra u sebi sadrži dvije krajnosti, a presuda znači opredjeliti se za jednu od njih. Ako se opredjeliš za jednu od njih učinio si je pritvrđenom , pa si tako otišao od pravog značenja nejasnih stvari. Svako ko skrene u nečemu od pravog značenja niti pravilno postupa prema istoj, a Allah je pravilno postupio prema onome što je stvorio [tj. Vladajući narod oblači odjeću potčinjenosti pa se potčinjeni narod pojavi u odjeći vladajućeg, nasuprot tome kada vladajući narod dođe sa strane vladara, pa makar i nemuslimana , onda je to lakše kao što se zaključuje i u razilaženju učenjaka u mogućnosti imenovanja kadije od strane nemuslimana.] Naš pravac je stav prijašnjih generacija , on je postojan i čvrst, a ambicije i akcije su nebitne stvari kao priklanjanje i nemaju jaku potporu. (ne mogu se uzeti u obzir) Dužan si da se držiš osnove, a ona je ustrajnost , pa se ostavlja ono što je stvarno, a mudar čovjek gleda gdje će nogom stati. Pa na kojem god mjestu vidi opasnost neće noge stavljati , jer prednost ima izlaženje nad ulaženjem. Ovo je posljednje što smo naveli u ovom lijepom spisu neobična sastava god. 1302.³ Moli uzvišebnog Allaha da nas okoristi , zaista On sve čuje i uslišava. Neka Bog blagoslovi Muhammeda, svoga roba, imudrog i njegovu porodicu i kućane njegove, njegove drugove koji su slijedili svog razboritog Poslanila, a ja sam siromah Mehmed Teufik, poznat kao sin Azap-age, počašćen u kadiluku Tuzla sa službama kadije i muftije. Allahu moj, uputi me na najljepši put.

³ Mjesto godine ovdje je naveden tekst Kur'ana :” Allahova pomoć i bliska pobjeda “, a brojčana vrijednost slova u ovoj rečenici iznosi 1302

Ferid-beg Azabagić

Sin je Hadži Mehmed Tevfik-ef. Azabagića. Osnovno i srednje obrazovanje završio je u Tuzli i Sarajevu, a zatim u Beču završava Konzularnu školu. Po njenom završetku stupa u službu austrougarske administracije (diplomatski odsjek) i dobiva namještenje u Tešnju. Tu među tešanjskim kulisama odigrala se velika ljubavna priča, koju Tešanjci i sada prepričavaju a njene aktere nazivaju "tešanski Romeo i Julia". Priča o neobuzdanoj ljubavi Ferid-bega i kneginje Draginje objavljena je u četiri nastavka u časopisu "Svijet" (Sarajevo,

1996, septembar).

Na narednim stranicama možete pročitati četvrti nastavak.

OTROV ISPIJEN U LJUBAVI

Bijaše juli 1905. g. Tešanj "bruji" i "zuji". Čaršija, k'o čaršija. Svi znaju, a "niko ništa ne zna"?! Svakog jutra, pri ispijanju kahve, glasno su se "ispitivali": KAKO LI JE SINOĆ BILO BEGU I DRAGINJI? A, znali su alčaci sve, ama baš sve! Lijepo, prelijepo im bijaše. Kako bi drukčije i bilo?! Mladi, zdravi, hm!

"Salihaga, sutra idem na dalek put. Pripazi mi na dorata. I na nju mi pripazi, nešto mi je ovih dana neurozna. Sa decom mi je lako, ali samo Draga mi je, kako vi u Bosni kažete: - š u ' v e l i . " To su bile posljednje riječi kotarskog gradonačelnika Tešnja Save Savića, kazane "povjerljivom" kočijašu Salihu Kahviću, devetog jula 1905. g. "I još da ti kažem: On će u Skadar i ne sme me dočekati ovde."

Draginji je Salih "isporučio poruku" i istog trena dobio "putni nalog u Žepče". Po pivo, i ostalo.

- *Šta sad, za mila Boga?!*
- *Ništa! Ja u Skadar, ti... On je Salihu rekao da sam ja svoje "odradio" i da me više ovdje ne želi vidjeti.*
- *Svisnuću, moj maleni! Moj medeni.*
- *Ne brinem ja za tebe. Ti ćeš se nekako snaći, imaš bedra, butove, sise...*
- *Ne zbori mi ni jednu, ti si meni i jedan i jedini.*
- *Jest, dok se ne pojavi neki novi, jači.*

Mrak se spuštao u Tešnju posvandžija Ibro je, idući nogu za nogom, palio ulične fenjere, uspokojavao grad u kojem će sutrašnji dan početi neobično, da neobičnije ne može biti.

- *Ovo nam je posljednja noć. Vidiš da se Savo s pola puta vratio. Sada se sve zna. Mileni, samo zajedno...*

I dok se gradonačelnik mučio sa snom, u susjednoj su sobi dvoje, do nebesa zaljubljeni, imali druge belaje. I pred sobom gajbu piva koju je kočijaš Salih Kahvić mahsuz dovezao iz Žepča. Tako cijelu noć. Nijemo se gledali, nazdravljali... I kada je zora ušla u odaju Konaka, zajedno su u krigle piva sasuli najveću dozu, ispili..., a onda, jauci, krici...

Pred vratima Konaka već je bilo desetak radoznalih, a pristizali su i muzeviri da se na licu mjesta uvjere u sve ono što su mjesecima saznawali, došaptavali i dodavali na priču i zbivanja o čemu jedino Savić nije znao.

Prvi je u odaju na drugom spratu ušao činovnik Muhamedbeg Širbegović, od prvog dana pravi prijatelj Feridbegov. U sobu je ušao i gradonačelnik. Pored kanabeta na podu ležala je knjeginja Draginja, dok je Feridbeg davao znake života.

- *Šta je sa Dragom?, kroz hropac je upitao, ne znajući ni koga pita. Bez odgovora.*

Pridigao se nakako, a onda na očigled svih, kolutajući očima, zapjenjen, doispio je ostatak piva s otrovom.

Saznavši za sinovljevu smrt, Feridbegov otac je krenuo u Tešanj. Na željezničkoj stanici u naselju Tešanjka tuzlanskog muftiju Azabagića dočekaao je kočijaš Salih Kahvić.

- *Aferdesum, momče, kaži mi pravo kako se to zbilo?, priupitaće.*

Doznao je istinu, njegov sin nije umro prirodnom smrću.

- *Okreći kočiju.*

A onda je poluglasno izgovorio misao iz Kur'ana koja kaže da "samoubici ne treba na dženazu ići".

U prvim posljepodnevnim satima nad gradom se nebo otvorilo. Kiša je lila, što se kaže, iz neba i iz tala, pa je na dženazi bilo dvadesetak ljudi. Zanimljivo je da se ozbiljno postavilo pitanje gdje da se Azabagić ukopa. Građanstvo je bilo podijeljeno. Jedni su, mahom mlađi, predlagali groblje zvano Obješenica ili kako ga drukčije zovu Groblje za strance i samoubice, dok su kler i stariji žitelji bili za to da se ukopa izvan groblja. Bilo je kako su mladi željeli. Istog dana, gotovo u isto vrijeme, Draginja je sahranjena u pravoslavnom groblju, kojih dvije stotine metara od Obješenice.

Kada je koliko-toliko rana zacijelila, ožalošćeni otac je poslije godinu dana došao u Tešanj i podigao spomenik na čijem nišanu arapskim slovima piše:

OVDJE LEŽI FERID-BEG AZABAGIĆ, SIN BOSANSKOHERCEGOVAČKOG REIS-UL-ULEME. KAO ZAMJENIK KOTARSKOG PREDSTOJNIKA PREMINUO JE 1905. GODINE. DUŠI MU FATIHA.

Na mermernoj ploči, na brdašcetu, iznad knjeginjinog groba, samo piše:

DRAGINJA 1905. ...

Evo, prošlo je devet decenija od toga, od kraja nesretne tešanske ljubavi, o Ferid-begu Azabagiću iz Tuzle i Draginji Savić, knjeginji iz Velikog Bečkereka. Mladi Tešnja, zaljubljeni, s proljeća (uz vrbopuc), kada se miris jorgovana i ljubičice prostre i obuzme ovaj grad, traže i nađu svoje mjesto izliva ljubavi, odmah do nišana Feridbegovih ili gore, gdje Draginja počiva.

Sašaptavajući jedno drugom, “na usta” stihova Muse Ćazima Ćatića, Bašagića, Sidrana... ili Tina, Matoša, Hajjama..., ne želeći da im se zgodi kao tešanskom Romeu i Đulijeti. I na kraju:

- Evo, u ovoj se sobi sve to zbilo. Devetog jula 1905.

Tako je okupljenim književnicima (Maku Dizdaru, Skenderu Kulenoviću, Aliji Isakoviću, Kasimu Derakoviću, Todi Ćolakoviću, Miroslavu Šicelu ...) i tešanskim kulturnjacima (Mehi Bajraktareviću, dr.-u Muhidinu Alićehajiću, Seadu A. Smailbegoviću, Amili Idrizbegović, Milenku Jukiću, Smailu Handžiću- Bati i napose zaljubljeniku u Bosnu, Dalmatincu i vrsnom ftiziologu Ivanu Petričeviću, koji je, godinama, radeći u Doboju i ovom dijelu Bosne, “sve ovo otkrio”, zajedno s najstarijim tadašnjim Tešnjakom Mehmedagom Mešićem, savremenikom ove ljubavne tragedije, govorio jesenjih dana 1968. god. povodom izlaska sabranih dijela pjesnika Muse Ćazima Ćatića, tadašnji predsjednik (gradonačelnik) i zanesenjak u svoj grad Salih Sarić.

(Članak objavljen u Svijetu, 19. 9. 1996., u feljtonu “Romeo i Julija na Tešanski način”, autor Smail Terzić)

PRIM DR SULEJMAN AZABAGIĆ

Primarijus dr. Sulejman Azabagić rođen 1915. g. u Tuzli, sin Muharem bega, a unuk Sulejman bega. Mejtef, osnovno obrazovanje i gimnaziju završio je u Tuzli, a medicinski fakultet upisuje 1935. g. u Zagrebu gdje i diplomira sa najvišim ocjenama.

Vatreni skojevac po unutrašnjem porivu i čvrstom ubjeđenju još iz gimnazijskih dana nastavlja tim putem i kasnije kao student medicine u Zagrebu i Ljubljani, u vrijeme kada se zlokobna prijeteca sjenka nadolazećeg fašizma nadvila nad Evropom. Sarađuje aktivno tih predratnih dana sa najistaknutijim imenima radničkog i revolucionarnog pokreta: Hasanom Kikićem, Ognjenom Pricom, Vladom Popovićem...

U toku jedne racije u vozu Zagreb-Vinkovci hapse ga pod sumnjom da je Lola Ribar, čiji je bio suradnik, i odvođe na Savsku cestu, zloglasni zatvor i mučilište. Kada je izlazio iz Savske ceste, zatvorski čuvar je rekao: "Eto, ja se ne sjećam kada je posljednji odavde izašao živ." A ostao je živ tako što su Salih-beg i Fehrat-beg (njegova braća) morali naći 100 ustaša koji će se potpisati da Sulejman nije komunista i svakom dati po 10 dukata, a ljudima koji su pronašli te ustaše po 2 dukata, pa zatim sa tim potpisima i "posebnim poklonom" pronaći put da se dođe do Ante Pavelića koji je naredio njegovo puštanje. Izvjesno vrijeme provodi u kućnom pritvoru da bi se 1943. godine našao u prvim borbenim redovima Narodnooslobodilačke borbe, kao šef saniteta u našim proslavljenim jedinicama.

Otac mu je umro dok je Sulejman bio još mali i čitav život bio je pod patronatom Salihbega kojega je bezrezervno respektovao. Kada su ga '36. poslali na studij u Zagreb planirali su Salihbeg i Fehradbeg sagraditi sanatorij za plućne bolesti na imanju u Bukinju. Ali planovi su jedno, a život sasvim drugo.

Po završetku II svjetskog rata nastavlja borbu na nimalo lakšem frontu borbe protiv trbušnog tifusa, tuberkuloze, sifilisa, vašljivosti i drugih bolesti posljedica rata i neimaštine. Kao vojni ljekar radio je izvjesno vrijeme na Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu u činu majora. Ali mladom begu, visoko obrazovanom, koji je savršeno vladao sa 5 jezika: francuski, engleski, njemački, arapski i italijanski, (prevodio je direktno sa arapskog na francuski) smetaju neke stvari. Evo jedne anegdote koje se i ja sjećam: "Mi na nakom sastanku i ja u svoj notes pišem neke zabilješke i razmišljanja. Nakon prve pauze primjetim da mi

je neko prevrtao po notesu, a ja ti od tada počnem da pišem zabilješke na arapskom, pa ostavim otvoren notes - E sad čitaj!" Pretpostavljate da je ubrzo otišao iz Beograda.

Službovao je jedno vrijeme u Makedoniji, zatim kao načelnik saniteta pri izgradnji Auto-puta bratstva i jedinstva. Veliki stručnjak, jedan od naših prvih specijalista socijalne i preventivne medicine, osnivač Dispanzera za profesionalna oboljenja i Higijenskog zavoda u Tuzli. Jedan od inicijatora, osnivača i prvih urednika Acte medice Saliniane. Uporno je i dosljedno, zajedno sa svojim kolegama i saradnicima koje je uvijek izuzetno cijenio, bdio nad zdravljem naroda ovih krajeva.

Život je uvijek shvatao kao obavezu da daje, a svi koji su imali prilike da sa njim surađuju ili razgovaraju, osjećali su se obogaćenim zbog njegove nesebične spremnosti da svoje veliko znanje dijeli sa drugim. Brojna priznanja koja je dobio od kojih treba izdvojiti Orden rada sa zlatnim vijencem kojim ga je 1972. odlikovao Predsjednik Tito i Oktobarsku spomen plaketu grada Tuzle, shvatio je takođe kao obavezu da radi više i bolje. Dr. Sulejman Azabagić bio je jedan od onih koji su se izdvajali, čovjek rijetke kulture i obrazovanja uvijek spreman da sasluša tuđe mišljenje, da razumije tuđu muku i bol. Mnogo je znao, pamtio i bilježio –ali uvijek o drugima, o neobičnim ljudskim sudbinama, o istoriji, prošlosti, O sebi nije volio mnogo, o jednom izuzetno bogatom i plemenitom životu, o životu koji je sa dostojanstvom prihvatio sve bure i izazove.

Ideje komunizma i socijalne pravde nikada se nije odrekao, kao ni svog begovskog porijekla, Bosne i islama. O tome je često i mnogo govorio. Ni "drugovi" nisu zaboravili njega. Nisu mu vjerovali, trebalo im je njegovo znanje, a ne on. Trpjeli su njegove svilene kravate, besprijeekorna odijela, bilijarski štap i teniski reket, trpjeli su priče o porijeklu tuzlanskih turbeta, djevojačkih mezara, guji nad Đindić mahalom, dovištu i o bosanskoj istoriji, trpjeli i čekali na svoju proleterско-seljačku inteligenciju. Kao da on nije njihov. Kada je protestovao protiv izgradnje livnice i termoelektrane na tim lokacijama objašnjavajući svu štetnost rekli su: "Ako treba, napravićemo ih na Sonom trgu!"

U našu kuću često su dolazili gosti. One stalne sam uglavnom znao. Ali bilo je i onih koji se pojave niotkud. E, te sam najviše "volio". Za njih sam imao izoštren njuh. Odavali bi se još na vratima: pretjerano ljubazni, zakočeni, sapeti kao u tijesnom kaputu "Jao, nisam znao da sa dr Sulejmanom stanuje dvoje tako dražesne djece," mada su tu stanovali i moj otac, moja majka i teta Nafija. To "Jao" me je uvijek podsjećalo na učepljeni prst. Teta bi uvijek na to dodavala neki od svojih komentara, a koji su svi bili u stilu "Allah selamet!" Oni su meni i sestri postajali za

*jedno vrijeme dopunski snabdjevači čokoladom. Sestra bi odmah izjavljivala da prima isključivo čokolade, a ja bih dodao "one bijele" koje su u to vrijeme bile hit. Odlazili bi odmah na sprat u sobu amidže Sulejmana (svi smo ga tako zvali, tako i ja, mada je bio amidža mom ocu, a ne meni). Jedino sam ja smio ulaziti u tu sobu u svako vrijeme - privilegija djeteta, šta dijete zna, a znao sam i amidža je znao da znam, pa mi je slao savezničke poglede i smješkali smo se zajedno dok je slušao kako se oni muče da pročitaju par stranica. Obično bi pohvalio njihov rad i rekao da probaju to reći ovako - baš to su i čekali, tada bi grozničavo zapisivali svaku amidžinu riječ i ponosno pisali svoje radove. Čokolade su redovno stizale, a onda bi došli jedan dan, donijeli duplo sledovanje i poklon za majku i oca i nestajali zauvijek. Nekih mi je bilo žao. Mislio sam da poslije toga umiru. Kasnije su ti "umrli" počeli sahranjivati moga amidžu. U međuvremenu su otkrili i kolonjske vodice, mehanizam rada bilijarskog štapa, ali to nikada nije bilo **ono**. Preselio je 1981.g. i sahranjen na mezarju Ilinčica.*

SPISAK OBJAVLJANIH RADOVA IZ OBLASTI MEDICINSKIH NAUKA (koje sam ja uspio prikupiti):

1. Dr AZABAGIĆ, S.-Dr ALLEGRETI: *Effect of iodine on the insular apparatus of the pancreas in the rat- Archives Internationales de Pharmacodynamie et de Therapie, 1, VII, 1954. , Grand.*
2. Dr AZABAGIĆ, S.: *Traumatizam u rudarstvu i građevinarstvu- Epidemiološka studija. Skupština srezaTuzla, 1963- Bilten SNO Tuzla –1963.*
3. GERVAIS, P. – AZABAGIĆ, S. et. al.:*Hospitalisation des allergiques en milieu specifiquement controle, Le concours medical, 1 8-3- 1969., Paris.*
4. GERVAIS, P. – AZABAGIĆ, S. et.al.: *La spirometrie de pointe chez les asthmatiques sejournant en milieu specifiquement controle – Revue Francaise D' Allergie, N°3, juillet- septembre 1968.*
5. Dr AZABAGIĆ, S.: *Les rythmes circadiens et les resultats du sejour de malades asthmaticiens dans un millieu specifique – These pour le titre d' assistant etranger, Faculte de medicinede Paris, 1968.*
6. PAŠIĆ, AZABAGIĆ, H.AHMETOVIĆ et al.: *Utjecaj teškog fizičkog rada pod nepovoljnim uslovima radne sredine na zdravstveno stanje radnika Solane Kreka*
7. Dr IVANČEVIĆ – Dr AZABAGIĆ, S. : *Difterija danas –region Tuzla u 1970., 1971. i 1972. godini. XV Naučni sastanak u Puli, juni 1973.*
8. AZABAGIĆ, S. – IVANČEVIĆ, D. : *Trbušni tifus na opštinama Tuzla i Lukavac – Zbornik radova XV naučnog sastanka mikrobiologa, epidemiologa i infektologa, Pula, juni 1973.*

9. AZABAGIĆ, S. – IVANČEVIĆ, D.: *Zagađenost sliva rijeke Spreče na osnovu bakterioloških, hemijskih i bioloških ispitivanja – Zbornik naučnih radova XVII naučnog sastanka epidemiologa i mikrobiologa Jugoslavije, Pula, juni 1975.*
10. AZABAGIĆ, S. – *Dr Mustafa Mujbegović (Portret ljekara revolucionara, Acta medica saliniana, br.1, 1973. Tuzla.*
11. *Sto godina zdravstvene službe u Tuzli- Acta medica saliniana br. 1974, Tuzla*
12. AZABAGIĆ, S.: *Zdravstvena služba i ljekari u Tuzli koncem XIX i početkom XX vijeka (prilog grafi za istoriju medicine Bosne i Hercegovine), Tuzla, 1964.*
13. AZABAGIĆ, S. – IVANČEVIĆ, D.: *Higijenski kvalitet pijaćih voda na području seoskih opština, regiona Tuzla. (Rad za XVIII naučni sastanak epidemiologa i mikrobiologa, Pula, juni 1976.*

Hafiz Abdulah-ef. Azabagić

Abdulah-ef. potiče iz ugledne tuzlanske porodice Azabagića. Sin je poznatog i cijenjenog tuzlanskog građanina i trgovca hadži Alijage Azabagića, a rođen je 24. januara 1907. g.

Školske 1913/14. i 1914/15. pohađao je dvogodišnju mektebi ibtidajiu u Tuzli pred mualimima Abdulah-ef. Berbićem i Mustafa-ef. Smailefendićem, da bi odmah iste 1915. prešao u četverogodišnju "II dječачku narodnu osnovnu školu" – ruždiju u Tuzli koju je završio s vrlo dobrim uspjehom 26. VI 1919. g.

Po završetku osnovne škole odmah je nastavio školovanje u Behrambegovoj medresi u Tuzli pred tada jedinim muderisom hafiz Muhamed-Haki-ef. Husićem. U prve dvije godine (1919- 1921) učio je hifz i postao hafiz, a zatim kao svršeni hafiz od 14 godina, nastavio radovno pohađanje Medrese sve do konca 1922/23. g. kada je, u želji da nastavi školovanje u Šerijatskoj sudačkoj školi u Sarajevu, prekinuo učenje u Medresi i dobio prijevremeno "Specijalno svjedočanstvo" 24. VII 1923. g. Odmah u septembru iste 1923. god. Abdulah-ef. se upisao na Šerijatsku sudačku školu na kojoj je 12. VI 1928. god. diplomirao sa vrlo dobrim uspjehom i proglašen sposobnim da može vršiti "svaku islamsku znanstvenu službu, a naročito da može službovati kod šerijatskih sudova".

Službovanje

3. augusta 1929. g. Rješenjem ministra pravde u Beogradu, postavljen je za šerijatskog pripravnika pri muftijstvu Okruga prizrenskog u Prizrenu, jer tada u Prizrenu nije bio još formiran sreski šerijatski sud, pa je iste godine drugim rješenjem ministra pravde, bio imenovan za šerijatskog pripravnika pri Sreskom šerijatskom sudu u Prizrenu. Na ovoj dužnosti u Prizrenu ostao je do 11. aprila 1933. god. kada je Odlukom ministra pravde premješten u istom svojstvu u Sreski šerijatski sud u Prištini.

Dok je službovao pri Sreskom šerijatskom sudu u Prizrenu Abdulah-ef. je podnio molbu da polaže stručni ispit pri Vrhovnom šerijatskom sudu u Skoplju, kojoj je priložio uvjerenje Sreskog šerijatskog suda u Prizrenu od 13. augusta 1913. god. kojim se tvrdi "da je za cijelo vrijeme svoga službovanja bio u službi korektan, tačan i odličan radnik".

Državni stručni ispit pred Vrhovnim sudom u Skoplju Abdulah-ef. položio je 7. oktobra 1931. g. s vrlo dobrim uspjehom. Međutim, tek 6. marta 1935. god. kraljevskim ukazom imenovan je za šerijatskog sudiju

osme položajne grupe, a Muraseluođ reis-ul uleme Maglajlića kojom je ovlašćen "da u u svojoj zvaničnoj sudskoj dužnosti vrši sve bračne, porodične, nasljedne i vakufske poslove predviđene Zakonom o uređenju šeriatskih sudova..." dobio je 1.aprila 1935. g. Odmah potom, kraljevskim ukazom, a na prijedlog ministra pravde od 6. aprila 1935. g. premješten je iz Prištine za šeriatskog sudiju u Pljevlju. U Pljevlju ga je zatekao i II svjetski rat i italijanska okupacija, ali je ipak u Pljevlju ostao sve do septembra 1943. g. kada je napustio i službu i grad vrativši se u Bosnu.

Na namještenje u Bosni čekao je Abdulah-ef. oko pola godine, da bi tek 23.III 1944. rješenjem tadašnjeg ministra pravosuđa bio preuzet u službu i postavljen za šeriatskog suca IX čin. razreda u Tesliću i istovremeno je dodijeljen na rad Reis-ul-ulemi IVZ u Sarajevu, koji ga je kao šerijatskog sudiju rasporedio na dužnost izvjestitelja (sekretara) Reis-ul-uleme. Kasnijim posebnim rješenjem postavljen je i na dužnost administratora "Glasnika" IVZ. I po završetku rata i oslobođenju zemlje od okupatora Abdulah-ef. je ostao neko vrijeme u Rijasetu, da bi ga ministar pravosuđa Narodne vlade BiH u Sarajevu s te dužnosti, kao šerijatskog sudiju VII grupe dana 19.IX 1945. g. preuzeo privremeno u Okružni narodni odbor u Tuzlu u svojstvu činovnika. Potom je na plenumu Okružnog narodnog odbora 11. VI 1945. g. bio izabran za sudiju Okružnog narodnog suda, a svake naredne godine je novim rješenjem mijenjao zvanje, da bi 13. V 1949. g. kao stariji administrativni referent bio postavljen u zvanje pravnog referenta, jer su šerijatski sudovi bili ukinuti. U Okružnom sudu u Tuzli ostao je do polovine 1949. g. Dana 21. januara 1951. god. zasnovao je radni odnos sa Zanačkim preduzećem "Udarnik" u Tuzli, gdje je ostao svega 9-10 mjeseci, a zatim 1. IX 1952. g. imenovan za pravnog referenta pri direkciji preduzeća. Kada se preduzeće razvilo u veliku privrednu organizaciju postavljen je za rukovodioca pravne službe. Sa ove dužnosti, nakon provedenih punih 14 godina, otišao je 1. novembra 1965. g. u zasluženu penziju.

Za cijelo vrijeme službovanja u Prizrenu rahm. Abdulah-ef. je radio u muftijstvu u kojem je bio i "baš katib"(tajnik). Radeći u šerijatskom sudu i u Muftijstvu aktivno je djelovao na vjersko-prosvjetnom polju, a posebno se zalagao za školovanje muslimanske mladeži i veća prava tada prilično obespravljene muslimanske žene.

Na prijedlog muftijstva u Prizrenu, a na osnovu Rješenja Ministarstva prosvjete u Beogradu od 23. X 1931. god. postavljen je za nastavnika islamske vjeronauke u Realnoj gimnaziji u Prizrenu. Ovu dužnost je obavljao i u gimnaziji u Prištini, pa i u gimnaziji u Pljevlju, gdje ga je postavila Banska uprava zetske banovine Cetinje 25.IX 1939. g. pa sve dok je vršio dužnost šerijatskog sudije, a to je oko 13-14 godina. Za svoj rad šerijatskog sudije, a i nastavnika u gimnaziji, uvijek je od

nadležnih sudskih i prosvjetnih organa ocjenjivan ocjenom vrlo dobar, što je vidljivo u njegovom Službenom listu.

U Prizrenu je bio i aktivan član društva "Gajret", a češće je održavao i prigodna predavanja.

Dolaskom iz Sarajeva u Tuzlu, odmah je uzet u Vakufski odbor, a dana 5. novembra 1945.god. izabran je za člana prvog poslijeratnog povjerenstva u Tuzli, da bi prilikom konstituisanja bio izabran za predsjednika. Kao predsjednik povjerenstva bio je veoma aktivan i preduzimljiv, pa je ubrzo obnovio vjerski život i uspostavio normalne odnose između vjerskih i društveno-političkih vlasti i institucija. U okolini Tuzle radio je još i na otvaranju mekteba i normalizovanju vjerskog života. O radu ovog povjerenstva i danas se može čuti među starijim građanima dosta pohvalnih riječi.

Hafiz Abdulah efendija je svojim radom, držanjem i ponašanjem stekao lijep ugled u Tuzli i okolini, zbog čega je bio cijenjen i poštovan. Imao je svoje životne principe i kriterije, kako u svojoj porodici i građanstvu, tako i u ustanovama i preduzećima u kojima je službovao, a takve se osobe uvijek cijene.

Posebno je bio cijenjen i poštovan u svojoj užoj i široj porodici u kojoj je iza sebe ostavio ženu, kćer i dva sina. Svoju djecu je uzorno odgojio i vaspitao dajući im viša i visoka obrazovanja. Sve te odlike osvjedočila je i njegova velika dženaza i ispraćaj do vječne kuće.

Želimo dobrom hafizu Abdulah-efendiji od dragog Allaha za sva njegova dobra djela dženetsko naselje, a njegovoj ožalošćenoj porodici sabri džemi.

Autor: Alija A. Sadiković, objavljeno povodom smrti hafiz Abdulaha-ef. Azabagića

Ferhad-beg Azabagić

Ferhad-beg Azabagić, sin Muharem-bega, unuk Sulejman-bega. Rođen je 1898. godine u Tuzli kao treće muško dijete po redu u svoga oca i majke. Ova činjenica je umnogome odredila njegov dalji život. Rastući u sjeni dva starija brata koji su na neki način spartanski odgajani i već imali formu autoritarnih jakih individualaca on je od djetinjstva za svoje viteške igre muškog natjecanja koristio umjeće dijaloga, spremnost na kompromis, razboritu blagost, čime je uspijevao da zadobije ljubav većine. Završio je mejtef, nižu gimnaziju i trgovačku školu .

Uspjeo je da kao Bošnjak u austrougarskoj vojsci obezbijedi sebi mjesto vojnog apotekara (sliku ćete vidjeti u odjeljku iz porodičnih albuma). Po povratku iz rata zajedno sa bratom Salih-begom, počinje da upravlja porodičnim imanjem. Kažu da su bili odličan tandem. Salihbeg je bio neprikosnoveni vođa, a Fehrat-beg je bio zadužen za društveni život. Bio je član mnogih društava, a naročito se isticao u tuzlanskom "Sokolu", gdje je bio u upravi i Gajretu .

Početakom II svjetskog rata pristupa oslobodilačkom pokretu i iz tog vremena je ostala zabilježena jedna anegdota koju je Meša Selimović opisao u svojoj knjizi "Sjećanja": "Partizanska agitacija u selima oko Tuzle nije išla baš onako kako je bilo predviđeno. Bošnjak, poučen vjekovnim iskustvom svakojakih vojni i osvajača sa nepovjerenjem je prihvatao pridošle novotarije. Fehrat beg je imao istančan sluh za senzibilitet bošnjačkog naroda i znao ga je dirnuti u damar. Bošnjak će otići u svaki rat ako zna da time brani svoj dom, din i iman. Poklonio je mjesnoj džamiji lijep ćilim. Nakon toga, dolazi do masovnog priključenja ljudi tog kraja partizanskom pokretu". Selimović ga naziva "pravim begom".

1945. naime, nimenovan je na funkciju gradonačelnika Tuzle. Bila je to velika ujdurma Cvijetina Mijatovića i Franje Herljevića. O tome se u kući često i mnogo govorilo. Po čitavoj ratnoj biografiji i veličini vlasti koju su imali, trebalo je da na tu funkciju dođe jedan od njih dvojice. U čemu se sastojala ujdurma. Ovo je bio dominantno muslimanski kraj. Trebalo je još jedanput razbaštiniti posjede muslimana, oduzeti im kuće i dućane, šume, livade i pašnjake, ... Ne bi bilo dobro da to uradi Cvijetin ili Franjo,

moglo bi se različito tumačiti, najbolje da to uradi musliman, onda nam ne mogu ništa reći, a i sva ljaga bit će na njega, a mi ćemo iz sjene kontrolisati stvar. Izabrali su Fehrat-bega. Odbijao je, a onda su ga ucijenili. Bilo je to mučno vrijeme, kada je mrak gutao ljude. Bio je svjestan svih ovih intriga. Kao i većina Bošnjaka, a i članova naše familije, bio je učesnik NOR-a u čijim ciljevima i tada proklamiranim idejama je vidio šansu za Bosnu i bošnjački narod. Zahvaljujući njegovoj pripadnosti, kao i pripadnosti hiljada Bošnjaka tom poketu, ZAVNOBiH-om su podebljani temelji Bosne (Ferhad-beg Azabagić bio je vijećnik ZAVNOBiH-a, zabilježeno u knjizi dr.N. Babića "ZAVNOBiH i izgradnja bosanskohercegovačke državnosti"). Sada po oslobođenju, pokret se izrodio u svoju suprotnost, za bošnjački narod nije bilo mjesta, ponovo je bio bačen na led, a njemu je bila namjenjena uloga marionete. Prihvatio je igru dijelom zbog ucjene, ali i zato što je znao da bi na to mjesto mogao doći neko ko ovo ništa ne razumije i tada bi svima bilo gore. Bilo je to vrijeme kušnje, na dvije strane vage stali su čast i imetak. Prvo, najviše je oduzeo sebi, kuće, dućane, livade. Svog brata Salih-bega ostavi sedam godina bez posla, a živjeli su bez ikakve svađe pod istim krovom i sve ovo su prošli zajednički se konsultujući. Najvažnije je bilo sačuvati čast. Ovim gestom se oslobodio stega kojim su njime mislili upravljati Cvijetin i Franjo. Uspio je okrenuti ćurak i iz vrlo nezavidnog položaja doći u poziciju da pomogne drugima. Oduzeto im je onoliko koliko se moralo, a ne koliko se moglo i koliko su neki drugi bili planirali.

Ferhad-beg je bio pod lupom neumoljivog i uvijek tačnog suda čaršije, koja je u ovome umjela prepoznati časnog čovjeka koji se uspio oduprijeti pohlepi, zavisti i osveti, te u vrlo teškim vremenima ustrajati na pravom putu. Sada ga se svi sa ponosom sjećamo i zahvalni smo mu što je ostao častan.

Ferhat-beg je preselio 1951.g. i sahranjen na mezarju Musafirovac (kod Brđanske džamije).

SALIH-BEG AZABAGIĆ

Salih-beg Azabagić, sin Muharem bega, unuk Sulejman-bega, a otac Murata. Rođen je 1888. god. u Tuzli, umro 1964. g. i sahranjen na mezarju Ilinčica.

Djeda nisam zapamtio i priču o njemu ispričat ću iz priča koje sam čuo, a koje su ostavile pečat na meni. 1914. g. djed je sa svojim bratom Rifat begom otišao u I svjetski rat na strani Austro-Ugarske i ratovao na Soči i Pjavi. Tu je zarobljen i u talijanskom zarobljeništvu proveo je više godina. Kao ratni zarobljenik raspoređen je da radi na imanju nekog grofa u sjevernoj Italiji.

Jednoga dana između mladog i naočitog bega i grofove kćerke jedinice rasplamsala se iskra ljubavi. Kažu da je to bila jedna od onih velikih ljubavi temperamentne mediteranke i uskovitlane krvi mladog bosanskog bega. Postao je i upravnik imanja, ljubav je svakodnevno rasla na očigled svih i možda bi ova priča bila drugačija da se u Versaju, negdje stotinama kilometara daleko od njih, ne skupi diplomatska elita i ne potpisa mir. Srce i razum započeše rat. Grof mu je ponudio ruku kćerke jedinice. Zadnji od svih zarobljenika iz tog kraja u Bosnu se vratio on. Mada su mnogi govorili da neće.

U Tuzli je zatekao imanje zapušteno, opterećeno brojnim hipotekama, radnje zatvorene, u kući 18-ero: tetke, strine, mala djeca...bez starješine. Kažu da je tada sam otišao u svoju pekaru koja dugo vremena nije radila, očistio peći, kupio tri vreće brašna i ispekao hljeb. Zaveo je svoj red i disciplinu. Svi su morali raditi, bez razlike, hanume i posluga, sva djeca u školu, a poslije raditi spram mogućnosti. Sezona plandovanja je prošla. Čudan neki mir! Neki su ga smatrali ljutim. Imanje je ubrzo ponovo provalo. Ulagao je u tehniku. Prvi je napravio u to doba dva najsavremenija mlina i pekare u Tuzli i Bukinju gdje se mljelo žito na tri pogona (struja, voda i para) za čitav Tuzlanski kotar, uključujući i vojsku. Na imanju u Bukinju napravio je peći za pravljenje treseta (drvenog uglja) i počeo sa Zaim-begom Kulovićem razmišljati o otvaranju rudnika u Đurđeviku. Sva su se djeca školovala. Dvojicu mlađe braće poslao je na studije, Sulejmana na medicinu, a Ferida na agronomiju, uz želju da napravi sanatorij za plućne bolesti na Bukinju.

Osim arapskog, dobro je govorio talijanski i često bi znao otpjevati poneku talijansku pjesmu. O tome i pozadini toga u kući su svi

pričali, ali pred njim niko ništa znao nije. Često bi otišao “poslom” u Sloveniju.

U to vrijeme u Tuzli je živjela vrlo lijepa žena begovskog roda (Džemila Hadžiefendić). Svi kažu da je bila namli. Oblačila se po najnovijoj bečkoj modi u dućanu svoga brata trgovca koji ne znam je li bio najveći, ali sigurno najmoderniji dućan u čaršiji na mjestu današnjeg “Kluza”. Kada su se zagledali i jedno drugom obećali čaršija je rekla: “Udario nam na nama. Čiji li će pobijediti?” U kući je tih dana mirisalo na Bajram. Svi su je voljeli, čeljad i staro. Lijepo je umjela svirati na harmonici (mala harmonika). Djeca su, kad god bi mogla, krala dio njenog vremena, a ona bi im čitala i svirala, a onda im iznenada rekla: “Sreća, pa ste tako lijepi, sve bih vas niz stepenice...” Jako je voljela i cijenila ljepotu. I djed je u to vrijeme više vremena provodio u kući. Tepao joj je :”Surmeliyo moja.” A onda, jedan dan, zatražio je od nje da stavi peću. Hladan vjetar prostrujao je kućom.

U konjičkom klubu bio je bal. Djed je poslao kočiju po nenu. Nena se obukla blještavo lijepo kao nikada do tada. Čitav je sokak izašao da je vidi. Nije ga poslušala. Kada ju je ugledao, vratio je i nju i kočiju kući. Tada mu je rekla “Prije ću se u kuću zatvoriti, nego peću staviti.” Dugo nije izlazila. Silno je željela da mu rodi sina. Dvoje djece je umrlo dok su bili još sasvim mali. Kada je treći put ostala trudna, ako bi vidjela prosjaka na kućnom pragu, brzo bi odlazila u svoju sobu, presvukla se, poklonila mu haljine sa sebe i sama govorila: “Neka bude sin.” Još dok je trudna bila, nadjenula mu je ime Murat (na arapskom znači Silna Želja). A onda, 27. 9. 1929. došao je dan poroda. Porod je trajao dugo. Bila je jako iscrpljena. Doktor je zabrinuto vrtio glavom. A onda se začuo glas mujezina koji je pozivao na sabah namaz. Prikupila je zadnje atome snage i rodila. Rekli su joj: “Sin!” Suza je skliznula niz obraz - Murat, želja. Kada su podigli sina i htjeli da joj ga pokažu brzo je zatvorila oči i rekla: “Kad ga ne mogu imati, neću ga ni gledati!” Znala je da umire. Neko je taj dan pomiješao radost i suze. Ponovo se čuo mujezin, vrijeme akšama. Nena je tiho zaklopila oči i preselila. Nije ga pogledala. Djed se više nikada nije ženio, mada je takav običaj bio, pogotovu u takvim prilikama. Ni jedna žena nije mogla u njegovom srcu nadomjestiti Džemilu. Odgoj svoga sina jedinca povjerio je sestri Hanumici. Posvetio se poslu i stekao veliki ugled i imanje. 1930-tih bio je u više navrata gradski vijećnik. 1939.g.dobio je koncesije za izgradnju rudnika u Đurđeviku i uložio dosta novca u pripreme radnje, ali je posao propao početkom Drugog svjetskog rata u kojem je aktivno učestvovao na strani partizana.

Ostao je upisan i kao Vakif- za života uvakufio je dio svoje imovine u svrhu obrazovanja.

Umro je kako je i živio - stoički, na nogama, vraćajući se sa podne-namaza iz Jalske džamije. Taj dan je kažu bilo sparno.

Hafiz Hamdija ef Azabagić

Sin je Mustafe, a bratić hfz. Abdulah ef. Rođen je 1907. Godine u Tuzli. Završio je Behrambegovu medresu u Tuzli i hifz pred muderisom Muhamed ef Husićem 1922. Godine, a zatim nastavio školovanje na Šeriatsko sudačkoj školi u Sarajevu koju je završio 1927.g. Službovao je kao kadija u raznim mjestima. Diplomirao je vanredno na Pravnom fakultetu u Zagrebu i jedno vrijeme se bavio odvjetničkim poslovima u Tuzli. Umro je 23.04.1974g. godine u Tuzli, gdje je i ukopan.¹

¹ R.Hadžimehanović, Takvim 1983, Sarajevo, str.175

AZABAGIĆ SUAD

(Izvodi iz govora sa komemoracije)

Suad Azabagić rođen je u Tuzli, sin je Jakuba, unuk Muharema.

Kao rođeni Tuzlak iz Đindić mahale cijelog je života ostao viječan svom gradu, na njegovu dobrobit. Sve škole do studija završio je ovdje, a u Zagrebu je uspješno diplomirao za građevinskog inženjera 1956. godine. Od tih pedesetih počinje njegov neumoran i vrlo obiman rad u građevinarstvu Tuzle, ove regije i Republike Bosne i Hercegovine. Prvo kratkotrajno zaposlenje bilo mu je u Banovićima gdje je kao mladi stručnjak radio mladi novi grad. Ubrzo je bio potreban Tuzli, pa je 1956. prešao u eminentno preduzeće "Tehnika", Tuzla. U tom preduzeću koje je poslije preraslo u današnji "Tehnograd" d.d. proveo je skoro cijeli radni vijek – punih 39 godina. Kao mlad inženjer radio je u to vrijeme vrlo odgovorne objekte, počev od škola u Tuzli, pa do graditeljskih delikatesa - brane Modrac u Lukavcu još 1961. godine.

Brzom rastu i razvoju preduzeća "Tehnika" vrlo mnogo je doprinio kroz uvođenje novih tehnologija. Bio je među graditeljskim pionirima pri uvođenju klizanja silosa, montažne gradnje rashladnih tornjeva i montažne stanogradnje u Tuzli. Zahvaljujući takvim pojedincima njegovo preduzeće steklo je reputaciju sposobnog izvođača građevinskih radova u zemlji i inostranstvu. Izvodilo je zahtjevne radove na raznim fabrikama, gradovima, javnim i komunikacionim objektima.

Široki opus njegovog rada seže od profesora u školi, preko rukovodioca objekta, glavnog inženjera preduzeća "Tehnika", tehničkog direktora JP "Tehnika" i direktora "Tehnograd-inženjeringa" Tuzla. Bio je jedan od inicijatora za osnivanje Građevinske tehničke škole u Tuzli i dugogodišnji profesor u njoj, od prve profesorske garniture. Mnoge generacije tehničara zahvalne su njemu za stjecanje znanja. Osim kroz školu, vršio je edukaciju kroz neposredan rad u u preduzeću, prihvatio je mnoge mlade inženjere i otkrio im ljepote ovog zvanja. Kao izuzetan vizionar propagirao je ideju povezivanja "Tehnograda" i "Tehnike" sa elitnim stručnjacima i naučnim organizacijama s ciljem da ova preduzeća osposobi za davanja kompletne usluge od projektovanja, opremanja, pa do puštanja u rad objekata. Po tom sistemu izgrađen je i hotel "Palestina" u Bagdadu. Učestvovao je u delegacijama koje su vršile poslovne kontakte sa Irakom, Turskom, Kuvajtom, Libijom, itd. U "Tehnogradu" je radio do svog penzionisanja u maju 1996. godine. Bio je čovjek kojeg ni pozne godine nisu odaljavale od mladih generacija. U mnogobrojna druženja unosio je duh opuštenosti i činio atmosferu veselom i duhovitom. Često je u posebnim prigodama zaplesao i zaigrao sa mlađim kolegama čime je sticao njihovu naklonost, poštovanje i posebnu bliskost koju se osjećali prema svom "šefu".

DENIS AZABAGIĆ

Rođen u Tuzli, Bosna i Hercegovina, 1972. godine. Denis Azabagić započeo je svoje muzičko obrazovanje u dobi od šest godina. Njegov prvi profesor gitare bio je Predrag Stanković, koji ga je podučavao osam godina tokom osnovnog obrazovanja u njegovom rodnom gradu. Svoje muzičko obrazovanje nastavio je u Sarajevu sa Milom Rakanović i Vojislavom Ivanovićem. 1990. studira na Zagrebačkoj muzičkoj akademiji sa Darkom Petrinjakom. Usljed rata u bivšoj Jugoslaviji preselio se u Holandiju gdje je započeo studije na Rotterdamskom konzervatoriju kod Dika Hogavena. Za vrijeme svojih studija u bivšoj Jugoslaviji, Denis Azabagić osvojio je brojne nagrade, kako na nacionalnim, tako i na međunarodnim takmičenjima (Jugoslavija, Italija, Grčka...) 1993. g. oformio je duet sa svojom suprugom, flautisticom Eugeniom Moliner Ferrer i od tada priredili su brojne koncerte u Holandiji, Njemačkoj, Španiji, Francuskoj itd. Kao solista, Denis Azabagić je nastupao u bivšoj Jugoslaviji, Grčkoj, Njemačkoj, Španiji, Belgiji, Francuskoj i u Sjedinjenim Američkim Dežavama. Među njegovim najznačajnijim nagradama na internacionalnim takmičenjima su:

- *prva nagrada na "Jacinto i Inocencio Guerra" međunarodnom takmičenju – Madrid, Španija, 1993.*
- *prva nagrada na Frechenskom međunarodnom takmičenju iz gitare, Frechen, Njemačka, 1995.*
- *prva nagrada na "Rene Bartoli" međunarodnom takmičenju, Aix- en- Provence, 1995.*
- *prva nagrada, specijalno priznanje za najboljeg izvođača od Franciska Tarrega, i nagrada publike na "Francisco Tarrega" međunarodnom takmičenju- Benicasim, Španija, 1995.*
- *prva nagrada na "Manufacturas Alhambra" međunarodnom takmičenju, - Alcoy, Španija, 1996.*

Dr. Amila Azabagić¹ rođena je 1958.g. Po završetku gimnazije diplomira na Medicinskom fakultetu i polaže specijalistički ispit iz dermatovenerologije u Tuzli.

Kao rođena Tuzlanka, po završetku studija, nije mogla dobiti posao u rodnom gradu te odlazi u Kladanj, a potom u Zvornik gdje je radila sve do okupacije 08.04.92.g. I dok su naši bataljoni i brigade pravu muku mučili da izvuku i u svoje redove dovedu kojeg doktora sa nekih od tuzlanskih klinika što postadoše sinkurama za razne tatine sinove,

štićenike i sl. potpuno suprotan primjer je dr. Amila-prvi doktor na slobodnoj Zvorničkoj teritoriji.

Ona sama o svom ratnom putu kaže "Nisam se mnogo dvoumila kada sam se odlučila da se kao ljekar stavim na raspolaganje u odbranu svoje Bosne, čije su granice na zorničkom Kula-Gradu branili i moji preci prije 200g. Krajem juna u Medžedi se formira prva ratna bolnica. Radilo se u nemogućim uslovima, u podrumskoj prostoriji, pod svijećama i fenjerima, bez dovoljno medicinske opreme, lijekova i santetskog materijala. Raditi je bilo teško ali je neuporedivo teže bilo savladati ljudsku emociju i sačuvati profesionalnu prisebnost i razbor u trenutcima kada su mi na rukama umirali momci od 20g... Bolan je bio i susret sa silovanim djevojčicama...

Dešavale su se i neke lijepe stvari- nastavlja dr. Amila. Zar ima u životu išta ljepše nego prisustvovati dolasku na svijet djeteta. Obavila sam nekoliko poroda i to pod najtežim okolnostima u jeku granatiranja. Kada sam uzimala tek rođenu djecu u ruke shvatila sam da smo kao narod neuništivi... Pored osjećaja zadovoljstva i ponosa što sam pomogla svome narodu imala sam i dodatnu sreću da budem vojnik slavnog komandanta Hajrudina Mešića. Zbog njega rahmetlije, zbog njegovih ideala koji su bili dodatna inspiracija i motivacija svim njegovim borcima pa i meni, nikada neću reći da mi je tih dana bilo teško i loše...

¹ U ovom tekstu korišteni su dijelovi novinskog intervjua sa dr. Amilom objavljenog u časopisu "Zmaj od Bosne" Tuzla, 1993.g. (kolumna Svijetli likovi autor Vedad Spahić).

Suada /Azabagić/ Mandžić

Rođena u Tuzli 04.10.1946.godine od oca Muhameda i majke Zinete /rođ. Ahmedić/. Osnovnu školu i srednju tehničku školu arhitektonko-građevinskog smjera završila u Tuzli. Studirala i diplomirala na Rudarsko-geološkom fakultetu u Tuzli. Prvo zaposlenje: u Opštinskom zavodu za urbanizam i komunalne poslove Tuzla, zatim Opštinski zavod za urbanizam Tuzla i Opštinski sekretarijat za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i zaštitu okolice Tuzla, na poslovima urbanističko-tehničke regulative, građevinskog nadzora i poslovima iz inženjersko-geološke oblasti. Učestvovala u stručnim timovima za izradu prostornih planova (prostorni plan 1980. i 1989.g. za opštinu Tuzla)

Političko angažovanje u ratnom periodu kao član SDA se ogledalo kroz sljedeće funkcije:

- *predsjednik mjesnog ogranka "Jala"*
- *član Opštinskog odbora SDA Tuzla*
- *član Izvršnog odbora SDA Tuzla*
- *član Kantonalnog odbora SDA Tuzlanskog kantona*

Imenovana sam na mjesto Ministra urbanizma prostornog uređenja i zaštite okolice u Vladi Tuzlanskog kantona u decembru 1998.godine i tu funkciju još uvijek obavljam.

Autobiografske podatke napisala

Suada Mandžić

Azabagić Vanja

Rođena 24.09.1983.g. u Tuzli. Kćerka Midhata a unuka Šemse Azabagića. Osnovno obrazovanje završila u Tuzli i trenutno je učenik tuzlanske Gimnazije "Meša Selimović".

Rukometom se počela baviti 1993.g. u pionirskoj školi RK "Jedinstvo" iz Tuzle, kod trenera Branka Dešića. Ubrzo prelazi u kadetsku ekipu a zatim i u prvi tim RK Jedinstvo. Tu pokazuje svu raskoš talenta i fizičkih predispozicija i biva primjećena od rukometnih stručnjaka, te je 1996. postala juniorska reprezentativka BiH, pod vodstvom

trenera prof. Branimira Mikića. Zatim ulazi i u A selekciju i do sada je odigrala 12 utakmica u reprezentativnom dresu Bosne i Hercegovine. Trenutno pohađa 4. razred Gimnazije a rukomet joj je najveća ljubav.

D O K U M E N T I

Menšura (dokument) – kojom se Mehmed-Tevfik ef. Azabagić promoviše u Reis ul ulemu Bosne i Hercegovine

3003
 Vrhovna vladna kancelarija u Beogradu

Broj 6636

Vrhovna i br. zajednička ministarstva nas-
 le se pobuđenim naređenjem od 15. novembra
 1877. broj 1129 i imenovati kao ravnateljem
 šerijatske sudučke škole u Sarajevu u 14.
 klasičnom razredu s godišnjim plaćom
 od 2000 f. dvoje hiljade forinti i osobnim
 doplatkom od 1000 f. jedne hiljade forinti
 ukupno 3000 f. a. v.

Čim tam se berira u isto prijemu de-
 stinirano kod vedašnje romanske blagovine
 procezi od 15. decembra c. g.

Svim dekretno imalo se predstaviti
 gospodinu vedomom doglarniku pred bi-
 jom cele se propisanom načinom razgoviti.

" Sarajevu dan 25. novembra 1877

Doglarnik vrhovne vlade

Stjepan

Vrhovna blagovrednoma gospodinu

Mehmed Tevfik ef. Azabagiću
 kadiji i muftiji bećlanskome suda

" Sarajevu

Dokument o postavljenju Mehmed Tevfik ef. Azabagića za ravnatelja Šerijatske
 sudačke škole u Sarajevu

Broj 12365.
I.

Blagorodni gospodine!

Na temelju odprisa visokog c. i. hr. razjedničkog mi-
nistarstva od 29. Tula t. g. broj 380 pris. pronašao sam Vas
radi ispunjenosti Vaših velinah i radi Vaše velike uče-
nosti imenovati muftijom za T. Tuzlu sa godišnjom
plaćom od šest stotina forintih, ostavljajući Vas u sluzi
bi kadije i u užitku Vaših dosadašnjih beriva. -

U Sarajevu, dne 11. Tula 1883.

Mjesto poglavara zemlje,
Civilni adlatus.

Miroslav.

Blagorodnomu gospodinu
Mehmed Efendiji Azabagiću
kadiji

u T. Tuzli.

Broj 30. 5/4.

Veličine gospodine!

Nagovestio sam Vam Apostolske Veličanstvo blagovoličito je Previšnjem riješenjem od 18. marta 1893. promisliti imeno, niti Vam predsjednikom, ximaljskog vakufskog povjerenstva za Bosnu i Hercegovinu.

Uz ovo Vam nam službu imati čito i nadati se Vam doviđenjem službenom, ximaljski kao savjetnik, širu, jake sudučke škole za oslomizovanom boravima iz ximaljskih sredstava, istiti, doim Vam se, volodolno kao pred, pidičku ximaljskog vakufskog povjerenstva honorar, iz, m, kufskih predstava u ranosti od godišnjih hiljada doje, sto, line - 1200 - forinti opredjeljuje.

Ximaljsko vakufsko povjerenstvo pozvalo je ugodno da Vam ovaj honorar počam od 1. aprila 1893. u jednaki, mje, sinom, najprirodnij, obrocima iz redovito lufjezovane namere doznaci.

Slučajnici Vam ovo, do, ugodnog, ximaljski, pozvalo se da se radi Vamog ximaljskog i nastupia Vama povjereni službi sto pruzi kod ximaljske vlade predstaviti izvolite.

Sarajevo, dne 3. aprila 1893.

Glavni ximaljski vlada

Styrel
G. C.

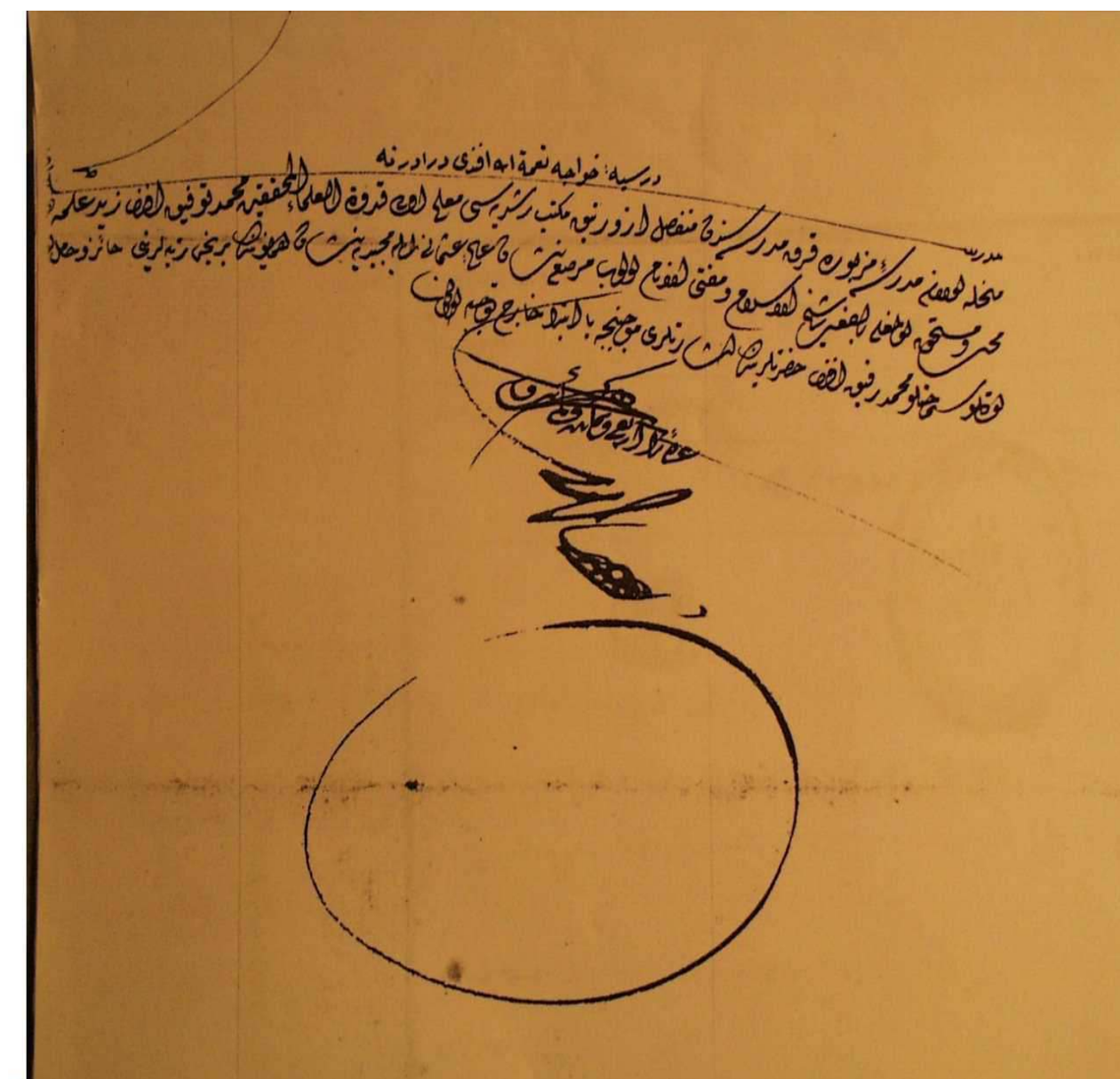
Veličine gospodine!

Mehmed Mehmed Tevfik Efendi Azabagiću

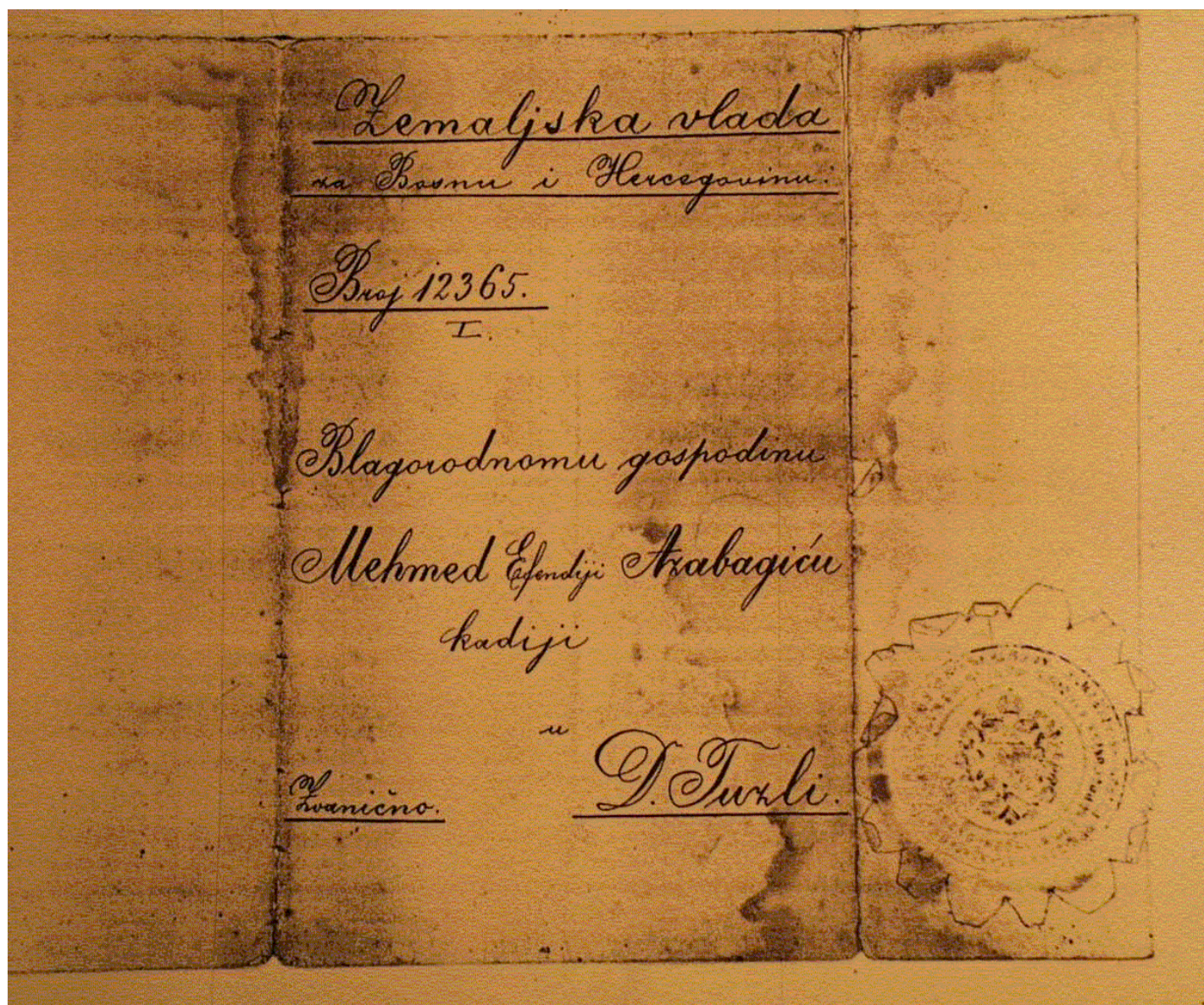
ximaljski, iz, m, škole, istiti, doim Vam se, volodolno kao pred, pidičku ximaljskog vakufskog povjerenstva za Bosnu i Hercegovinu.

Sarajevo

Dokument o postavljenju Mehmed Tevfik ef. Azabagića na mjesto Predsjednika vakufskog povjerenstva za Bosnu i Hercegovinu

Jedno od svjedočanstava Mehmed Tevfik ef. Azabagića sa studija u Carigradu.

Ovako je izgledala prednja strana zvaničnih dokumenata u vrijeme Austro-Ugarske uprave u BiH, a u donjem desnom uglu vidi se i službeni pečat

Broj. 1905
2.

Visoko zajedničko ministarstvo
prihvatilo je naredbom od 4. sv. mj. broj
735 B. H. i V. vaše rješenje, kojim ste
zamolili, da budete u službu stalno prim.
Ginj, te Vas je uslijed toga u dosadanjem
Vašem zvanju imenovalo definitivnim činov.
nikom loc. huzeg. zemaljske uprave.

Sarajevo, 25. Februara 1889.
Poglavar zemaljske slade.

[Signature]

Blagorodnom gospodinu

Mehmed Tevfik Azabagiću
pion. upravitelju serijske sudijske škole

" *[Signature]* Sarajevo

Dokument kojim se Mehmed Tevfik ef. Azabagić imenuje definitivnim činovnikom
bosanskohercegovačke zemaljske uprave

Указ
Милоша Војводића
Петра II

по милости Ђеђеј и вели наредној
Краља Југославије

Краљевски Намесници

На предлог Ђеђејина Министра правде, указом од данашњице
изволели су поставити: АЗАБАГИЋА Абдулаха, шеријатског приправника
среског суда у Приштини, за шеријатског судију осме положајне гру-
пе среског суда у Пљевљу, - по молби.

у Београду 6 марта 1935 год.

Бр. 28278

По наредби
Министра правде
в.д. министра III одсека,
М. Милошевић

Dokument o postavljenju Abdulah ef. Aabagića na mjesto šerijatskog sudije osme položajne grupe sreskog suda u Pljevlju

Книга

Страна 8

Сведоџба

г. *Азабаџић Абдула* шеријатски
судијски приправник *код српског* шеријатског
суда у *Призрену* полагао је дне *5 и 6. октобра*
1931 пред потписатом комисијом шеријатски судијски испит и
положио га је са врло добрим успехом, на га потписата ко-
мисија проглашује способним за *вање* шеријатског судије.

Испитна комисија Врховног шеријатског суда у Скопљу за
шеријатски судијски испит.

Наказе из К. Бр. 9 ил. 6 Закона о максималнајлајна

У Скопљу, дне *7. октобра 1931*.

Претседник,

Михајло Звир

Чланови:

Михајло Звир
Б. В. Геор

Svjedodžba Abdulah ef. Azabagića o položenom sudijskom ispitu

ШЕРИЈАТСКА СУДАЧКА ШКОЛА У САРАЈЕВУ.

Број гл. именика *372*

Број гл. каталога *1*

ГОДИШЊА СВЈЕДОЦБА.

Абдула Азабагић

родно се

1907. у

Мурчи, полазио

школско

годину *1922/23.*

владао се за то вријеме

веома добро

и постигао овај успех:

Предмети	Напредак
Тумачење Кур'ани а. ш.	
Шеријатско право	<i>добар</i>
Извори шеријатског права	
Меани Бејан Беди	
Догматика	<i>добар</i>
Логика Психологија	<i>довољан</i>
Метела	
Ерази-мануннама Вакуф	
Културна историја Ислама	
Државно право	
Грађанско право	
Кривично право	
Грађанско процесуално право	
Кривично процесуално право	
Српски или хрватски	<i>добар</i>
Арапски језик	<i>добар</i>
Турски језик	<i>добар</i>
Општа историја	
Земљопис	<i>веома добар</i>
Соматологија Природопис	<i>веома добар</i>
Математика	<i>добар</i>
Физика Космичка	<i>добар</i>
Хигијена	
Немачки језик	
Француски језик	

Број пропуштених сати *5*, од тога неоправданих

Према показаном успјеху, њак *јесте* свршио *прво* годиште.

Сарајево, *21. јуна*

1924.

[Signature]
директор

[Signature]
распоредни старјешина

Опшени:

владње	веома добро	добро	премало	лоше
напредак	веома добар	добар	довољан	недовољан
укупни успјех	<i>веома добар</i>		стисаба	<i>веома добар</i>

Dokument Abdulah ef. Azabagića o pohađanju Šerijatske sudske škole u Sarajevu

Nesavisna Država Hrvatska
 REIS-UL-ULEMA
 Islamske vjerske zajednice
 u Sarajevu

Broj: 109/45.

Sarajevo, dne 19. veljače 1945.

Savezno molbi g. Asima Čamdžića administratora "Glasnika Islamske vjerske zajednice" od 18. o. s. j., a na temelju § 96. t. 7. Ustava Islamske vjerske zajednice

primam zahvalu na službi g. Asima Čamdžića, administratora "Glasnika Islamske vjerske zajednice" s tim da dužnost administratora preda g. Abdulahu Azabagiću, izjavitelju Reis-ul-uleme, kojeg odredjujem da privremeno vrši i službu administratora "Glasnika Islamske vjerske zajednice".

Prednje dostaviti na znanje i ravnanje:

1. g. Asimu Čamdžiću, Sarajevo
2. g. Abdulahu Azabagiću, Sarajevo
3. Blagajni urada Reis-ul-uleme, Sarajevo

Zastupnik Reis-ul-uleme:

/S. Bašić/

S. Bašić

Dokument iz kojeg se vidi da je Abdulah ef. Azabagić vršio dužnost izjavitelja Reis ul uleme, kao i administratora Glasnika IVZ BiH

Краљевина Југославија Kraljevina Jugoslavija

Службенички лист — Službenički list

I Презиме и име службеника
I Prezime i ime službenika

II Рођен *azabagić*
II Rođen

дана *januara*
dama

месеца *28*
meseca 1907. (год.)
100.7)

у месту
и месту *Travnik*

спрета *turanskog*
sreza

бановине *Drinske*
banovine

III Народности *Srpska*
III Narodnost

вера *Islam*
vera

закључајући *Travnik*
zaključačnost

Звање у државној
служби**)

prizrenski muftijstva prizrenskog

Звање у државној
служби**)

5 (pet) kategorija 5 (pet) grupa Drinske

serijsko-mujske prizrenski 5. kat. 5. gr. Drinske

serijsko-mujske 5. polov. grupe 5. Santa - Prizren

serijsko-mujske 5. polov. grupe - - - - -

Фотографија службеника, сваке деценије годиње — Fotografija službenika, сваке деценије годиње.
(Формат — Format 5 X 7)

Године 1929.
Godine

Године
Godine

Године
Godine

Године
Godine

--	--	--	--

- *) Број дана у месецу и јединице и десетине у броју година исписати словима.
**) Сваку промену звања уписати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обавезно на рубрику XVII, где се ставља само последње звање.
***) Број дана и месеца јединице и десетине у броју година исписати словима.
****) Сваку промену звања уписати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обавезно на рубрику XVII, где се ставља само последње звање.

По плану II закона о јединственом облику државних исправа из 3. августа 1917. год., издавају се и уопште да имају овај формат.
По плану II закона о јединственом облику државних исправа из 3. августа 1917. год., издавају се и уопште да имају овај формат.
По плану II закона о јединственом облику државних исправа из 3. августа 1917. год., издавају се и уопште да имају овај формат.

Цена 3 ден.
Cena 3 den.

15-296-II-38

Издање и штампање Краљевине Југославије — Београд.
Издање и штампање Краљевине Југославије — Београд.
Издање и штампање Краљевине Југославије — Београд.

Dokument Abdulah ef. Azabagića o postavljenju na mjesto žerijatskog sudačkog
pripravnika Muftijstva prizrenskog

SLIKA POSJEDNIKA

Vlastoručni potpis posjednika:
Sulejman Azabagić

U ZAGREBU, dne *8 oktobra* 19*35*

Broj *848* Legitimacije
193*5*

Kraljevina Jugoslavija
(Regnum Yugoslavia)
Univerzitet u Zagrebu
(Universitas Zagrebensis)
Fakultet: *med.*
(Facultas)

INDEKS KOLEGIJA
(INDEX LECTIONUM)

Porodično i rodno ime slušaoca: *Azabagić Sulejman*
(Cognomen et nomen studiosi)

Porodično i rodjeno ime oca i matere: *Muharema Hadžića*
(Cognomen et nomen patris et matris)

Dan, mjesec i godina rođenja: *2 februar 1915*
(Annus, mensis et dies natalis)

Mjesto rođenja: *Tuzla*
(Locus oriundi)

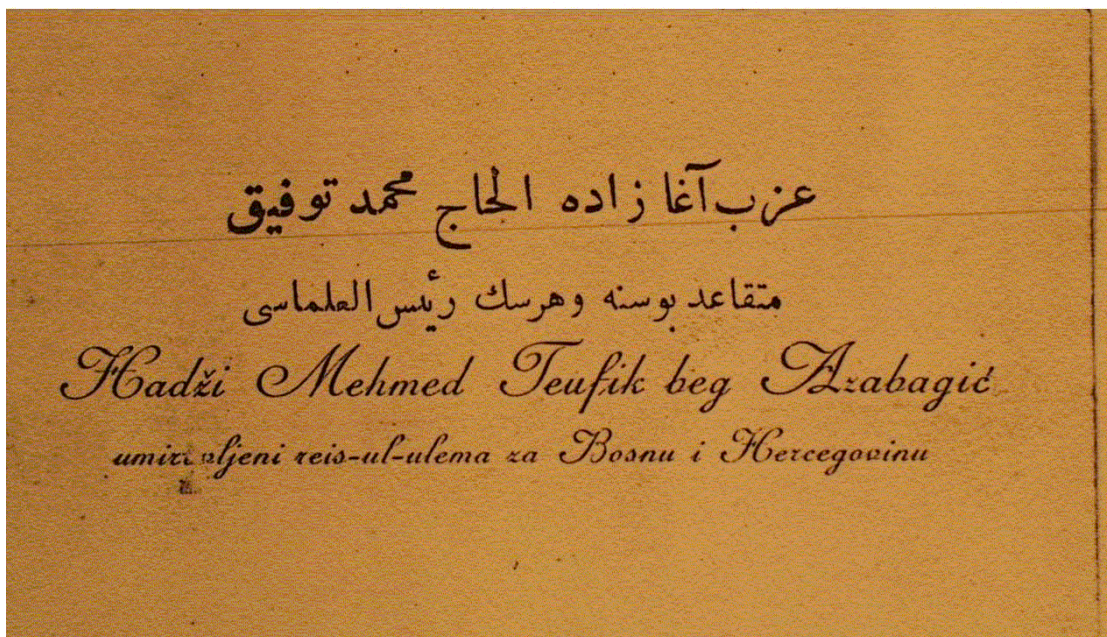
Nadležna općina: *Tuzla*
(Commune proprium)

Državljanstvo: *Jugoslavena*
(Civitatis particeps)

Broj i datum svjedodžbe ispita zrelosti s oznakom zavoda koji ju je izdao: *Broj 1 od 25 juna 1935. Drž. real. gimn. u Tuzli*
(Numerus, annus, mensis et dies testimonii examinis maturitatis peracti cum nomine instituti, a quo edictum est)

Sravnio s originalnim ispravama i ovjerio:
(Cum documentis principalibus fide digne comparisonem testatur)

Indeks Sulejmana Azabagića

Vizit kartica Mehmed ef. Azabagića

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
KRALJEVINA JUGOSLAVIJA

Државна реална гимназија
gimnazija

у Пужан

Уп. бр. 1
Op. br.

ГОДИШЊЕ СВЕДОЧАНСТВО — GODIŠNJE SVEDOČANSTVO

Азабагић Фикрет син — Никола рођен 1912 год. у Пужан бановина Државна
sin - kći

28. августа 1937 год. у Пужан срез Пужан бановина Државна
god. u

Ск. вера истицање у овој школи 1937 шк. год.
vere u ovoj školi

пути иста разред 6 и поназа овај успех:
put razred i pokaza ovaj uspeh:

Веронаука — Veronauka	<u>добар (3)</u>
Српскохрватскословеначки језик Srpskohrvatskoslovenski jezik	<u>слаб (2)</u>
Француски језик — Francuski jezik	<u>добар (3)</u>
Немачки језик — Nemački jezik	<u>слаб (2)</u>
Латински језик — Latinski jezik	<u>истицање</u>
Историја — Istorija	<u>добар (3)</u>
Земљопис — Zemljopis	<u>добар (3)</u>
Природопис — Prirodopis	<u>истицање</u>
Физика — Fizika	<u>добар (3)</u>
Хемија с минералогijом Hemija s mineralogijom	<u>истицање</u>
Математика — Matematika	<u>добар (3)</u>
Нацртна геометрија — Nacrtna geometrija	<u>истицање</u>
Хигијена — Higijena	<u>добар (3)</u>
Основи филозофије — Osnovi filozofije	<u>истицање</u>
Уметност — Umetnost	<u>истицање</u>
Цртање — Crtanje	<u>веома добар (4)</u>
Писање — Pisanje	<u>истицање</u>
Певање — Pevanje	<u>истицање</u>
Гимнастика — Gimnastika	<u>добар (3)</u>
Ручни рад — Ručni rad	<u>истицање</u>
Владање <u>веома добро (4)</u> Vladanje	

Изостанци: оправдани 1 неоправдани 1
izostanci: opravdani neopravdani

Према томе ученик истицање успехом сврши истицање разред.
Prema tome učenik je s uspehom svrši razred.

Дел. бр. 64/12 од 28. јуна 1937 год. у Пужан
Del. br. god. u

Разредни старешина — Razredni starešina,
Павловић, Милош

Директор — Direktor,
Јорђе Павловић

ОЦЕНЕ: За успех: одличан (5), веома добар (4), добар (3),
слаб (2), лош (1)
За владанje: одличан (5), веома добар (4), добар (3),
лош (1)

По чл. 22 Закона о успостављању нових државних школа од 3. августа 1903. год., штампарија која се јавља да штампала овај документ
како се по Краљевини закону.

По чл. 22 Закона о успостављању нових државних школа од 3. августа 1903. год., штампарија која се јавља да штампала овај документ
како се по Краљевини закону.

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ДРЖ. ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ БЕОГРАД.
IZDANJE I STAMPA DRŽ. ŠTAMPARIJE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE — BEOGRAD.

ЦЕНА КОМ. 1.— ДИН.
CENA KOM. 1.— DIN.

Svjedočanstvo Azabagić Fikreta o završenoj trećoj godini Državne realne gimnazije (1937. godina)

Грађанска Школа *trgovačkog* смјера у *Tuzli*

Број свједоцтва о приватном испитима:

130/1

СВЈЕДОЦБА О ПРИВАТНОМ ИСПИТУ

Azabagić Jakub Mehmedović

рођен *18. decembra* *1900.* у *Tuzli*, области

tuzlanske *islamske* вјере, пуштен је

на основу свједоцбе *desetog* разреда *gradanske škole u Tuzli*

на приватни испит за *treći* разред и полагао је овај испит од *19. juna*

до *27. juna 1928.*

НА ИСПИТУ ЈЕ ПОКАЗАО ОВАЈ УСПЈЕХ:

Наука о вјери	<i>dobro</i>
Српски или хрватски језик	<i>dobro</i>
Њемачки језик	<i>dobro</i>
Земљопис	<i>dobro</i>
Повијест	<i>dobro</i>
Рачун опћи	<i>dobro</i>
Рачун трговачки	<i>dobro</i>
Геометрија и геометр. цртање	<i>dobro</i>
Природослове и хемија	<i>dobro</i>
Физика	<i>dobro</i>
Наука о роби	
Књиговодство, кореспонденција и контоар. радње	
Наука о трговини, обрту и законима	
Хигијена	<i>dobro</i>
Просторуко цртање	<i>dobro</i>
Калиграфија и стенографија	
Пјевање	
Гимнастика	

Ова свједоцба има исту вриједност као свједоцба о редовито савршеном *trećem*

разреду *Azabagić Jakub* може приступити приватном испиту за *četvrti* разред после

Сарајево, *27. juna* 1928.

Tuzla

Представник испитног одбора:

Muh. Vainović

Директор:

Jelenc

Цијена по комаду: Дак.

Coll. Tuzla II. 1928.

Мале концод, издавањем др. 1928.

Svjedočanstvo Azabagić Jakuba o završetku trećeg razreda Građanske škole trgovačkog smjera (1928.g.)

Trgovačka škola u *D. Suzuki*

Broj *4*

SVJEDOČANSTVO.

Azabagić Rifat, rođen u *D. Suzuki*

polazio je tečajnu školsku godinu 1906. u prvom semestru

vrlo marljivo prvi razred ove trgovačke škole,

vladao se po za to vrijeme *povalno*.

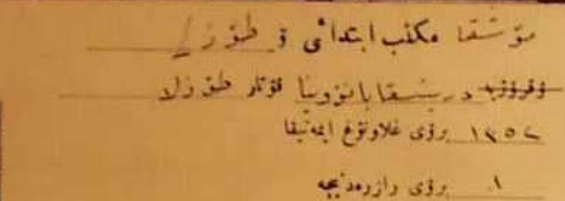
a napredak u propisanim predmetima ostigao je, kako slijedi:

A. Obligatni predmeti.		
Nauka vjere	<i>izvrstan</i>	<i>prof. J. J.</i>
Bosanski jezik	<i>dovoljan</i>	<i>Jovan Biljan</i>
Njemački jezik	<i>povalan</i>	<i>Stjepan</i>
Računstvo	<i>povalan</i>	<i>prof. J.</i>
Zemljopis	<i>dovoljan</i>	<i>prof. J.</i>
Historija	<i>izvrstan</i>	<i>Stjepan</i>
Priručnik	<i>izvrstan</i>	<i>Stjepan</i>
Fizika	<i>izvrstan</i>	<i>Stjepan</i>
Kemija	<i>izvrstan</i>	<i>Stjepan</i>
Geometrija i geometrijsko crtanje	<i>dovoljan</i>	<i>Stjepan</i>
Prostorno crtanje	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Kriminološki	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Nauka o poslovanju robe	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Nauka o trgovini	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Poslovanje mjeničnih, trgovačkih i obrtnih zakona	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Jednostavno i dvostruko knjigovodstvo	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Korrespondencija i ine kontne radnje	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
<i>Gimnastika</i>	<i>dovoljan</i>	<i>V. Ristić</i>
B. Neobligatni predmeti.		
Šport	<i>povalan</i>	<i>V. Ristić</i>
Broj izostataka ispričanih <i>10</i>	ispričanih <i>~</i>	

Handelschulzeugnis, latinsk. — BJ. 225/05. —

Lage-Nr. 2996.

Svjedočanstvo Azabagić Fikreta o završenom prvom razredu Trgovačke škole (1906.g.)

(مه كنه بسقو سوپه دوزچالستوز)

از دروغ ناپا:

ایزو ۹۰۰۱:۲۰۱۵:

قَالَ عَزَّ وَجَلَّ	وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ
يَخْتَارُ	وَرَبُّكَ لَذِي إِعْدَادٍ
الْمَلَائِكَةُ سَائِغَاتٌ رُفَعْنَ فِي الْقُرْآنِ	وَرَبُّكَ لَذِي فَهْمٍ
وَسُلْبٍ رَافِعٍ	وَمَنْ مِّنْ شَيْءٍ لَّا عِنْدَهُ حِشَابٌ
	مَارِئِينَ نَحْوَهُ

ملفوظات ۲۰ - محرم الحرام ۱۳۲۹ هـ - یوفنا ۱۹۵۰

راز رمدنی و چیتہ:

فورا وینے لے مکھن بنی ابتدائیہ:

بسته به نو

Svjedoštba o završenoj Ruždiji

Trgovačka škola u *D. Tuzli*

Broj *2.*

SVJEDOČANSTVO.

Arabagić Sulejman rođen u *D. Tuzli*

polazio je tečajem školske godine 1905/6. u drugom semestru

vrlo mnogo prvi razred ove trgovačke škole

vladao se je za to vrijeme *pohvalno*

a napredak u propisanim predmetima ocijenjen mu je, kako slijedi:

A. Obligatni predmeti.		
Nauka vjere	<i>pohvalan</i>	<i>Impariet</i>
Bosanski jezik	<i>dostatan</i>	
Njemački jezik	<i>dostatan</i>	
Računstvo	<i>dovoljan</i>	
Zemljopis	<i>nedovoljan</i>	
Povijest	<i>dostatan</i>	<i>Impariet</i>
Prirodopis	<i>dostatan</i>	
Fizika		<i>Impariet</i>
Kemija		
Geometrija i geometrijsko crtanje	<i>dovoljan</i>	
Prostoručno crtanje	<i>dovoljan</i>	
Krasopis	<i>dovoljan</i>	
Nauka o poznavanju robe		<i>Impariet</i>
Nauka o trgovini		
Poznavanje mjeničnih, trgovačkih i obrtnih zakona		
Jednostavno i dvostruko knjigovodstvo		
Korespondencija i ine kontoarske radnje		
<i>Gimnastika</i>	<i>pohvalan</i>	<i>Impariet</i>
B. Neobligatni predmeti.		
Spoljašnji oblik pismenih radnja	<i>čist</i>	
Broj izostataka ispričanih	<i>14</i>	neispričanih

Handelschulzeugnisse, lateinisch. — BJ. 225/05.

Lager-Nr. 2096.

Svjedočanstvo zabagić Sulejmana o završenom drugom semestru Trgovačke škole (1905.g.)

II. narodna osnovna škola (Ruždija)
u Tuzli

Okrugje Tuzlanski
Kotar Tuzlanski

Broj gl. imenika 638 razrednice R

SVJEDOČANSTVO O SVRŠENOJ
OSNOVNOJ ŠKOLI

Jakob Krapagic rođen u Tuzli dne 1908.
učenic četvrtog razreda, islamske vjere, išao je u ovu školu od početka 1917. do kraja 1918. vladao se vrlo dobro i naučio je propisane predmete, kako slijedi:

Jezikoslovje i to:
Ormulo -
Gramatika -
Računstvo -
Krasopis -
Zemljopis -
Povijest -
Prirodoslovje -
Geometrijsko oblikovanje i crtanje -
Prema tomu svršio je ovaj učenik ovu školu s dobrim uspjehom.

II. narodna osnovna škola (Ruždija)
u Tuzli
dana 9. juna 1919.
Skolski nadzornik
Budarac

شهادت نامه
لواء قوزا
قضاء قوزا
فرمانده دفتري ۶۹۹ متفان
مکتب رشديه مکتبی
اشيو بيگ اوچوون کيرسي
مينه طرزالاده تولد اين عزيز اده بعثرب
ويونيک درونج صنف طبه سدن اولوب ونگ
مزور (۱) ارين اولديکي ساتتون امامزادگان سنه قدر
عموالاعلي درم سنه دوام وثبات ايديوب اخلاق واطوارى
علمي اومدى درجه سنده گوزلش ويکنده اوقوتان فنون
درجه توفيق بروج آي تقدیر کشودر
منطق
عبر اور
صرف باقى
سائل اسلام اور
ترکيه اور
فارسيه
قواعد طالب
خط عرب اور
الفا
واثلا
بالله محمد مکتب رشديه اوقوتان فنون اور
درجه سنده اولدين احرا قلان اسمائده کلان اولوب اشيو برقلنه
شهادتنامه مکتب اداره سندن پايه ويرلدى

(۹۵) ميزيد
مکتبي
مکتبي

E. DRASNA NARODNA
TUZLA
OSNOVNA SKOLA

Lagor No. 50.

Svjedočanstvo Azabagić Jakuba o svršenoj II narodnoj osnovnoj školi-Ruždiji

Trgovačka škola u Tuzli

Broj 4 Škol. god. 1918/19

GODIŠNJA SVJEDODŽBA.

Jakub Azabagić

rođen 18. septembra 1903. u Tuzli

islamske vjere, učenik prva a. priprema razreda, prima za školsku godinu 1918/19 ovu svjedodžbu:

Vladanje vrlo dobro

Predmeti	Napredak	Ukupni uspjeh
Nauka o vjeri	<u>dobar</u>	Učenik <u>je</u> sposoban za prijelaz u viši razred.
<u>Srpski i hrvatski</u> jezik	<u>dobar</u>	
Njemački <u>Mađarski</u> jezik	<u>dovoljan</u>	
Zemljopis	<u>dobar</u>	
Povijest	<u>dobar</u>	
<u>Račun - opći</u>		
Račun trgovački	<u>dobar</u>	
Geometrija i geometrijsko crtanje		
Prostorno crtanje	<u>dobar</u>	
Prirodopis i <u>botanika</u>	<u>dobar</u>	
Fizika		
Knjigovodstvo, korespondencija i knjižarske račune		
Nauka o trgovini, obrtu i zakonima		
Kaligrafija i <u>stenografija</u>	<u>dobar</u>	
Pjevanje	<u>dovoljan</u>	
Gimnastika		
Neobavani predmeti		
Mašinsko pisanje		
Francuski Talijanski jezik		
Prostorno crtanje		

Broj propuštenih sati 28 od toga neopravdan 0

U Tuzli, dne 21. juna 1919.

S. Franž direktor.

M. Krahimprasić stariji razreda.

vladanje	vrlo dobro	dobar	prilican	loš
napredak	vrlo dobar	dobar	dovoljan	nedovoljan
ukupni uspjeh	odlično sposoban	sposoban	nije sposoban	

F. št. 204 1918/19. Maš. koncept, skladnica br. 2021.

Godišnja svjedodžba Azabagić Jakuba iz Trgovačke škole (1918.g.)

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА

ДРЖАВНА МУШКА ЗАНАТСКА ШКОЛА У ТУЗЛИ

Број 372/40

Svedočanstvo
Azabagić Fikret

rođen 28. avgusta 1922 u Tuzli vere islamske

pohađao je školske 1939/1940 god. drugi razred i pokazao je sledeći uspehi:

Srpsko-hrvatski jezik		<u>dobro (2)</u>
Nemački jezik		<u>dobro (3)</u>
Račun — obrt. kalkulacije		<u>dobro (2)</u>
Fizika		<u>/</u>
Hemija		<u>/</u>
Mehanika		<u>dobro (2)</u>
Mehanička tehnologija		<u>dobro (3)</u>
Nauka o strojevima		<u>dobro (3)</u>
Opšta elektrotehnika		<u>/</u>
Obrtno knjigovodstvo		<u>/</u>
Higijena		<u>/</u>
Geometrija i geometrijsko crtanje		<u>/</u>
Nacrtna geometrija		<u>dobro (3)</u>
Kaligrafija		<u>/</u>
Tehničko crtanje		<u>/</u>
Stručno crtanje		<u>dobro (3)</u>
Praктичне вежбе u <u>keramickoj</u> radionici		<u>vrlo dobro (4)</u>
Vladanje <u>primjerno</u>		<u>(5)</u>
Izostanci opravdani <u>7/4</u>	neopravdani	<u>0</u>
Prema prednjim ocenama učenik je pokazao		<u>dobro</u>
ukupni uspeh, <u>se prelazi u stariji razred</u> —		
U Tuzli, <u>10 juna</u>		19 <u>40</u> god.
Директор		Разредни старешина
<u>Lj. Jancanović</u>		<u>P. Petrović</u>
<u>Ed. Austrijski</u>		

Svjedočanstvo Azabagić Fikreta iz Državne muške zanatske škole (1940.g.)

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
KRALJEVINA JUGOSLAVIJA

Државна реална гимназија
gimnazija

у *Музми*
и

Уп.бр. *2*
Up.br.

ГОДИШЊЕ СВЕДОЧАНСТВО — GODIŠNJE SVEDOČANSTVO

Азабагић Невресе, син - кћи *др. Мустафе* *сина* *нај*, рођен а
sin - kći *и жене му хаџе* рођен

27 јуна 1917 год. у *Музми*, през *муслиманска*, бановина *дринска*
god. u *Музми*, srez *муслиманска*, banovina *дринска*

ска, вере *исламске*, *уписа је* у овој школи *1933/34* шк. год.
vere *уписа је* u ovoj školi *1933/34* šk. god.

први пут *испити* разред *и показа* овај успех:
put *испити* razred *и показа* ovaj uspeh:

Веронаука — Veronauka	<i>одлично (5)</i>	Напомена: — Napomena:
Српскохрватскословеначки језик Srpskohrvatskoslovenački jezik	<i>врло добар (4)</i>	
Француски језик — Francuski jezik	<i>врло добар (4)</i>	
Немачки језик — Nemački jezik	<i>врло добар (4)</i>	
Латински језик — Latinski jezik	<i>врло добар (4)</i>	
_____ језик — _____ језик		
Историја — Istorija	<i>врло добар (4)</i>	
Земљопис — Zemljopis	<i>врло добар (4)</i>	
Природопис — Prirodopis	<i>одлично (5)</i>	
Физика — Fizika		
Хемија с минералогijом Hemija s mineralogijom		
Математика — Matematika	<i>врло добар (4)</i>	
Нацртна геометрија — Nacrtna geometrija		
Хигијена — Higijena		
Основи филозофије — Osnovi filozofije		
Уметност — Umetnost		
Цртање — Crtanje	<i>добар (3)</i>	
Писање — Pisanje		
Певање — Pevanje		
Гимнастика — Gimnastika	<i>одлично (5)</i>	
Ручни рад — Ručni rad		
Владање <i>одлично (5)</i> Vladanje		
Изостанци: оправдани <i>5</i> , неоправдани <i>1</i> Izostanci: opravdani, neopravdani		
Према томе учени <i>ца</i> је с <i>врло добар</i> успехом сврши <i>ла</i> <i>испити</i> разред. Prema tome učenik je s <i>врло добар</i> uspehom svrši <i>ла</i> <i>испити</i> razred.		
Дел.бр. <i>6901</i> <i>28 јуна 1934</i> год. у <i>Музми</i> Del.br. <i>134</i> god. u		
Разредни старешина — Razredni starešina <i>Милица Зукријевић</i> суп.		Директор — Direktor <i>Здравковић</i>
ОЦЕНЕ: За успех: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2), рђав (1). За владање: одлично (5), врло добро (4), добро (3), лоше (1).	ОЦЕНЕ: За успех: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2), рђав (1). За владање: одлично (5), врло добро (4), добро (3), лоше (1).	

Svedočanstvo Nevrese Azabagić o završenom petom razredu Državne realne gimnazije (1934.g.)

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Državna realna gimnazija u *Šzli*

Broj 1.
1944/45.

IZVJEŠĆE

Azabagić Ahmet iz *Šzli*
u *Hrvatskoj iskonske* vjere, učenik *avgust 1944* razreda
ocjenjen je za prva polugodište školske godine *1944/45.* ovako:

Vjeronauk	<i>dobar (3)</i>	Vladanje: <i>dobro (1)</i> Izostaci naučnih sati: ☒ od toga neispričano: ☒
Hrvatski jezik	<i>dovoljan (4)</i>	
Njemački jezik	<i>dovoljan (4)</i>	
Talijanski jezik	<i>dovoljan (4)</i>	
Francuski jezik	_____	
Latinski jezik	_____	
Grčki jezik	_____	
Povijest	<i>dobro (3)</i>	
Zemljopis	<i>dobro (3)</i>	
Matematika	<i>dobro (3)</i>	
Prirodopis	<i>dovoljan (4)</i>	
Fizika	_____	
Kemija	_____	
Osnovi filozofije	_____	
Nauk o zdravlju	_____	
Umetnost	_____	
Čitanje	<i>dovoljan (4)</i>	
Pisanje	<i>nedovoljan (5)</i>	
Pjevanje	<i>dovoljan (4)</i>	
Tjelovježba	<i>nedovoljan (5)</i>	
Ručni rad	_____	

U *Šzli* 28. veljače 1945. g. pot. pot.

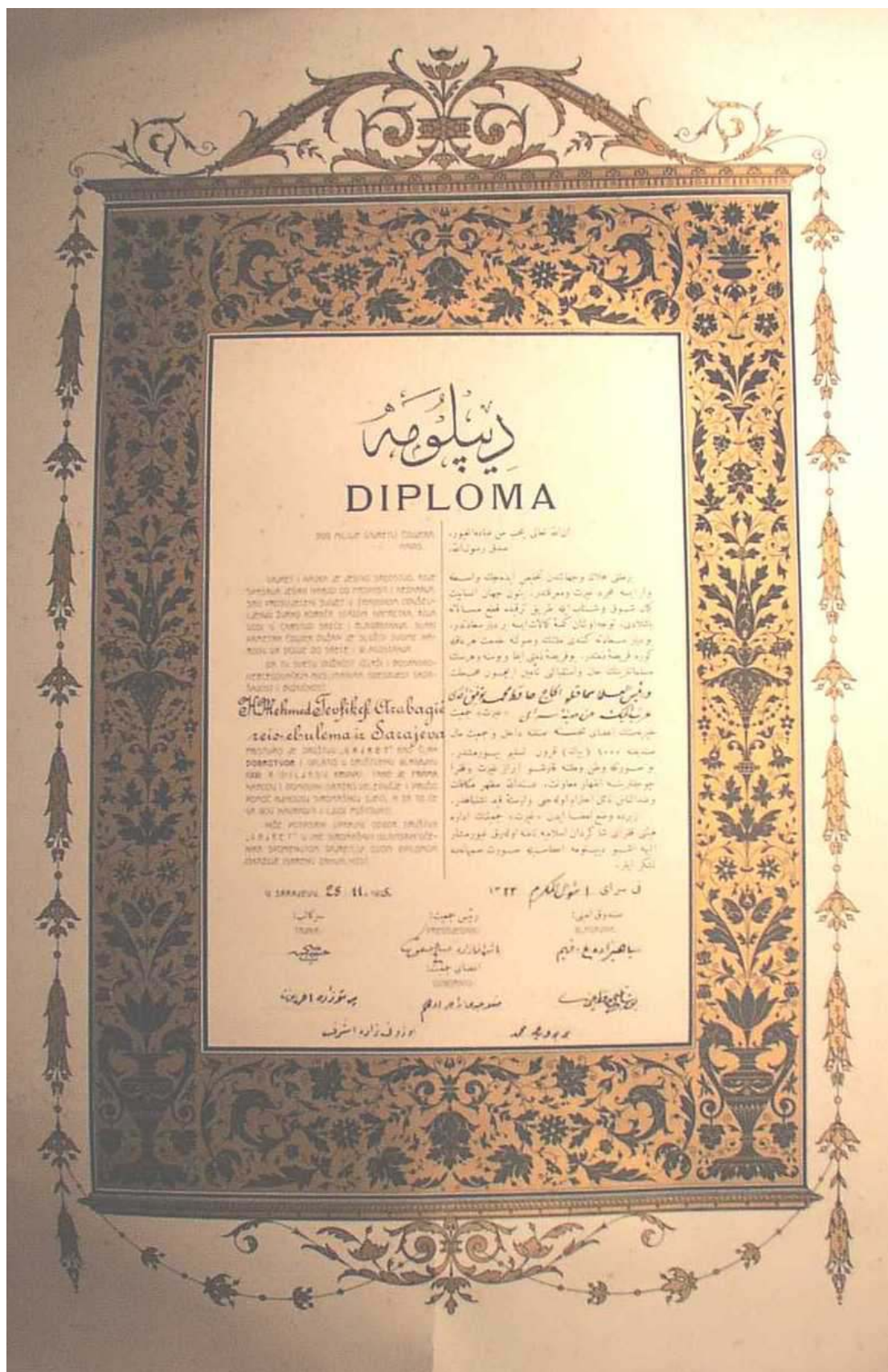
Upravitelj: *D. Križan* Razrednik: *Azabagić Smilja, ugl.*

Ocjene za uspjeh u naukama: izvstan (1), vrlo dobar (2), dobar (3), dovoljan (4), nedovoljan (5).
Za vladanje: uzorno (1), pohvalno (2), dobro (3), slabo (5).

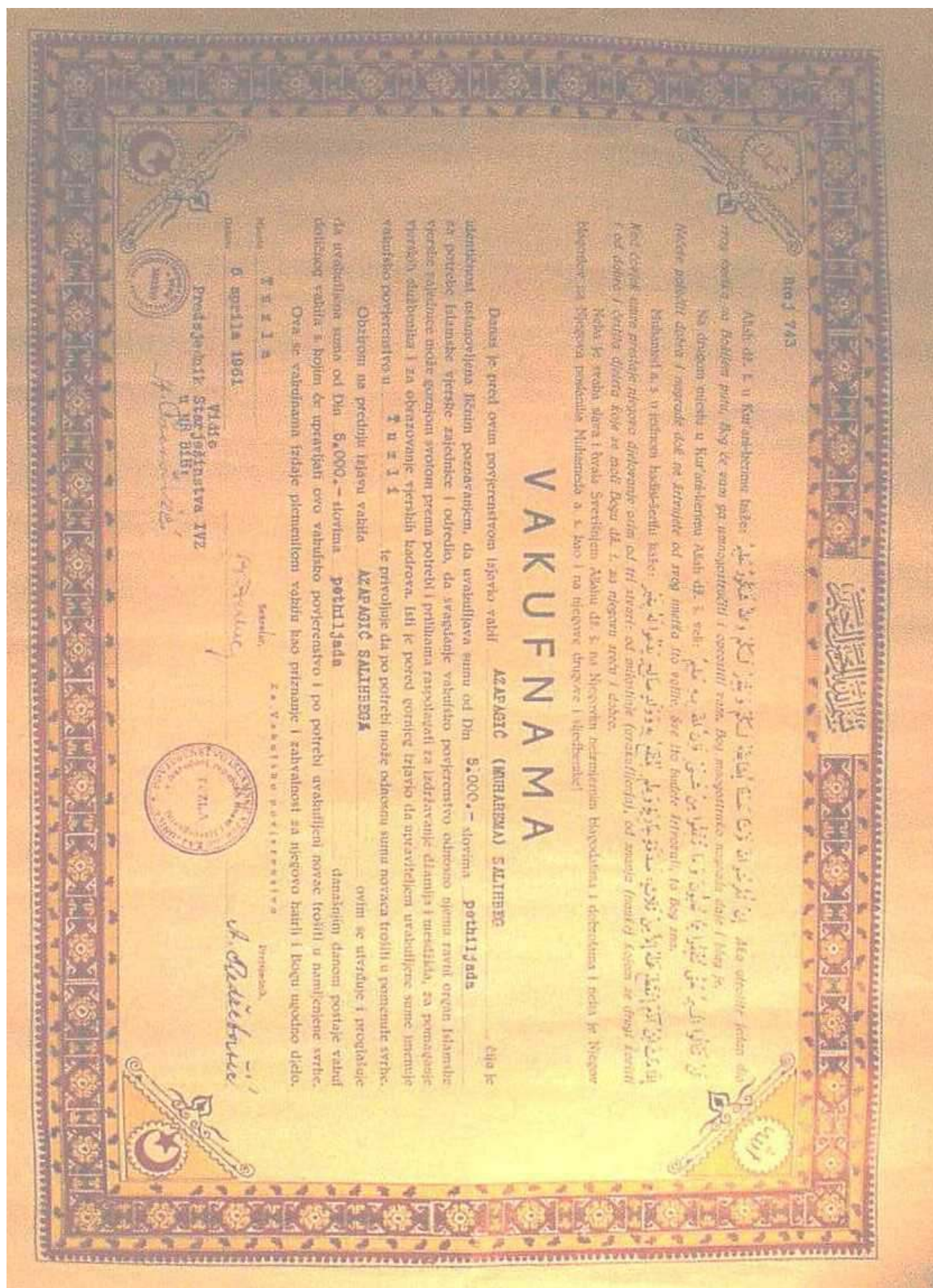
Obrazac 11
Članak 2. i 3.

Izdaje Hrvatskog državnog
Hrvatske državne tiskare

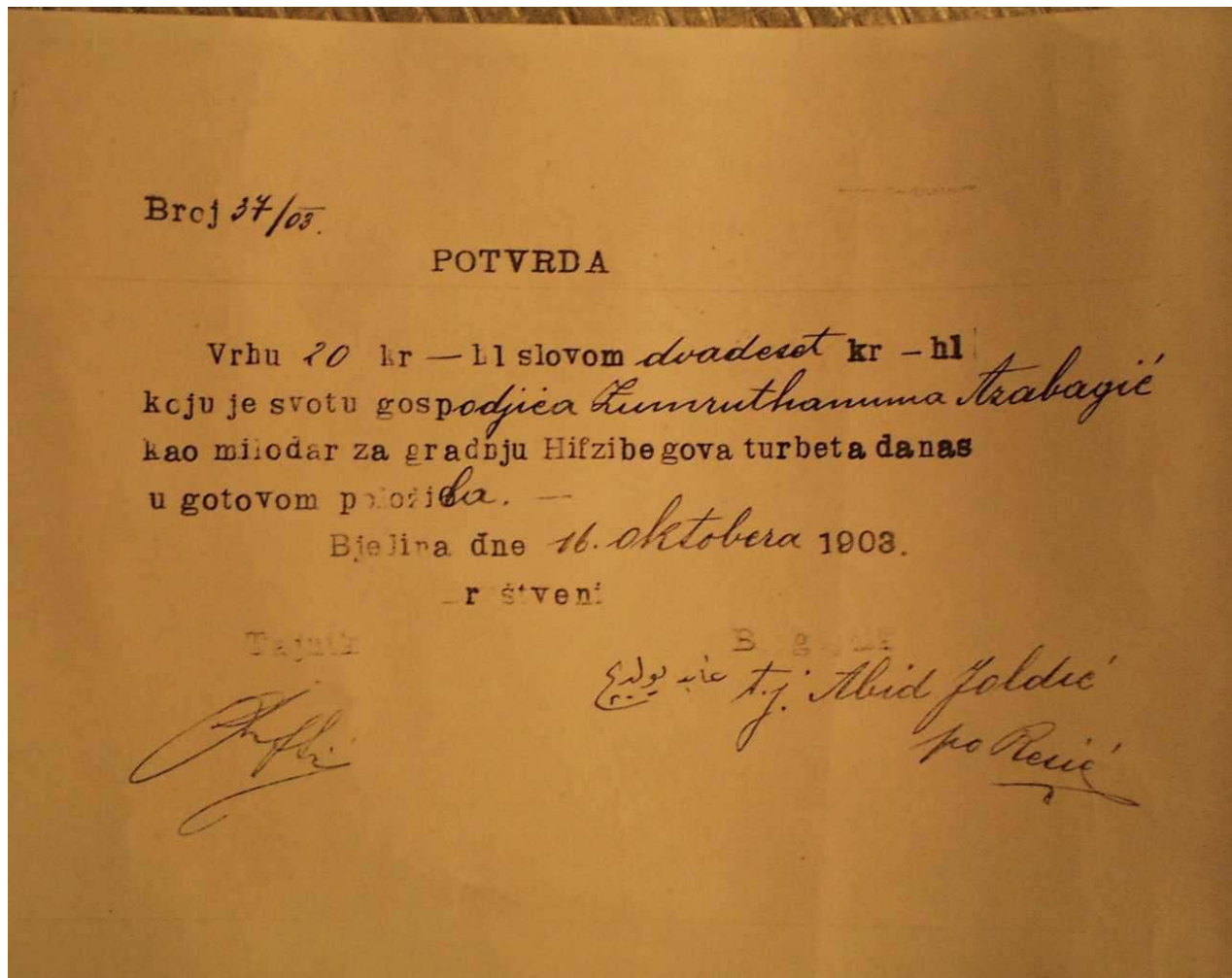
Svjedočanstvo Azabagić Ahmeda o završenom II razredu Državne realne gimnazije (1943.g.)

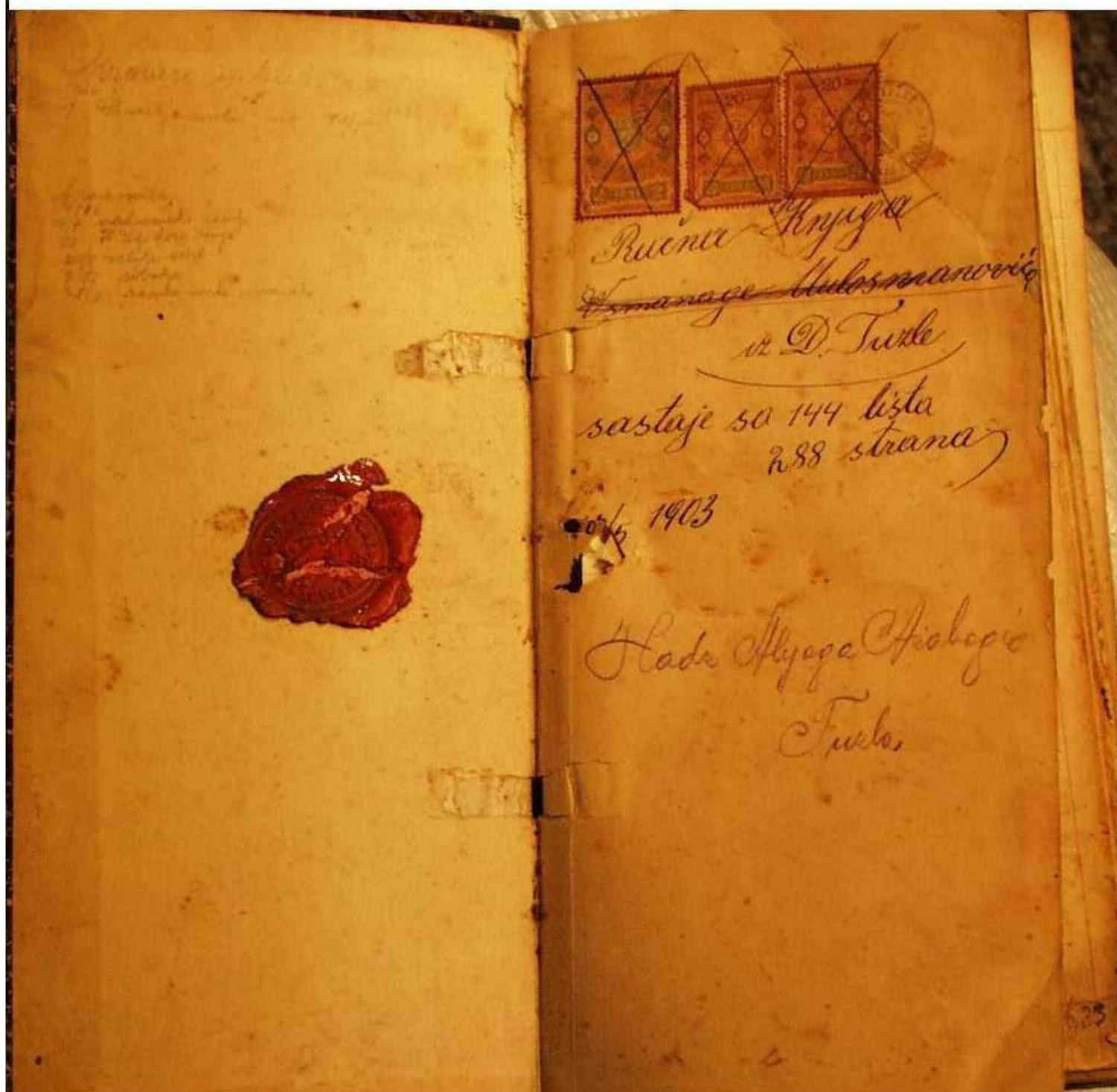
Diploma kojom se Gajret zahvaljuje Mehmed Teyfik ef. Azabgiću za jedanu veću finansijsku potporu ovom društvu priikom njegovog osnutka, i proglašava ga svojim dobrotvorom.

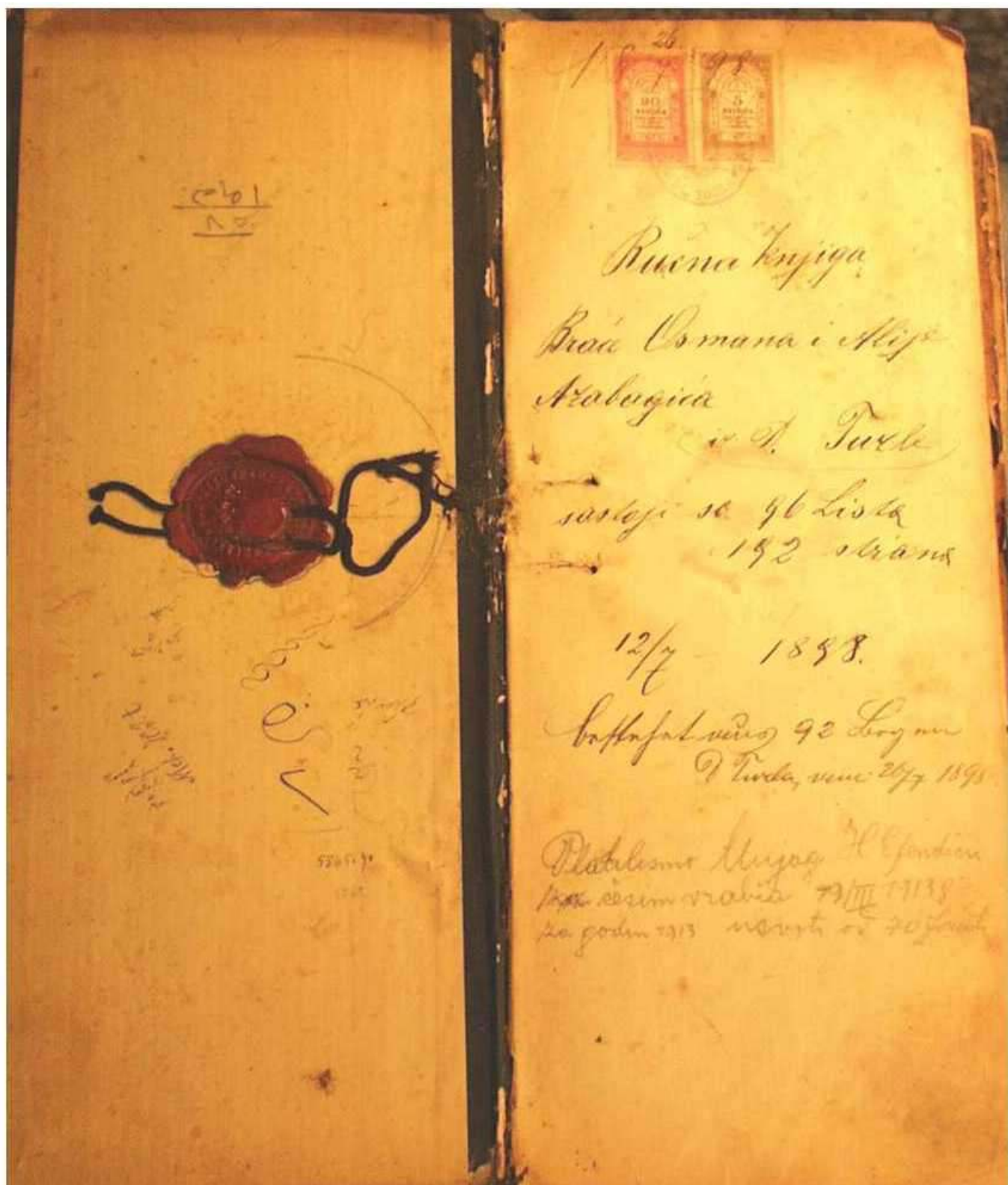
Vakufnama Salih-bega (Muharem-begovog) Azabagića

Potvrda o dobrovoljnom prilogu Zumrut-hanume Azabagić za izgradnju vjerskog objekta.

Ručna knjiga (računovodstvo) Osmanage Mulaosmanovića i H. Alijage Azabagića iz 1903.g.

Ručna knjiga braće Osmana i Alije Azabagić iz 1898.g.

Средско начелство у Тузли

Број 25570/37.

дан 4. Октобра 1937.

Д У П Л И К А Т О Б Р Т Н Е Д О З В О Л Е

Госп. АЗАБАГИЋ САЛИХ У. Тузла пријавио је код овог
одељка своју пекарску радњу под називом "Пекарница" у
кули, та у се уз уговарање земаљских промета. Дакле ова обртница
с том нарочитом примедбом да је ова радња изведена од отацком
обртном регистру та да сваки основ радњица као и радниот
места по § 50 наредба о вршењу обртних претходно уз претну
законских прописи издати пријавити.

Овај дупликат издаје се на основу молби горе именованог
и на основу ставке 5250 старог обртног регистра.

Такса од 20.- динара издана је и на овоме дупликату
приложена и поштомена.

Средски начелник:
[Signature]

Radnja je prijavljena u smislu § 456
Zakona o radnjama registrovana u registru
pod red. br. 644
u Tuzli, 6/8.

Број 25570/37

Radnja je prijavljena u smislu § 456
Zakona o radnjama registrovana u registru

II. pod red. br. 644

u Tuzli, 6/8.

1937
Srećko načelnik

V. Vuković

СРЕСКО НАЧЕЛСТВО
ТЕХНИЧКИ ОДЕЉАК

Бр. 29.243 б.о. 3900/36
30. новембра 1936 год.
У ТУЗЛИ

На основу предлога Техничког Одељ-
ка при Среском Начелству и
Тузли издаје се следећа

ДОЗВОЛА бр. 1250

Која вреди од данас кроз 30. новембра година и губи вредност
5. новембра дне 1936 године.

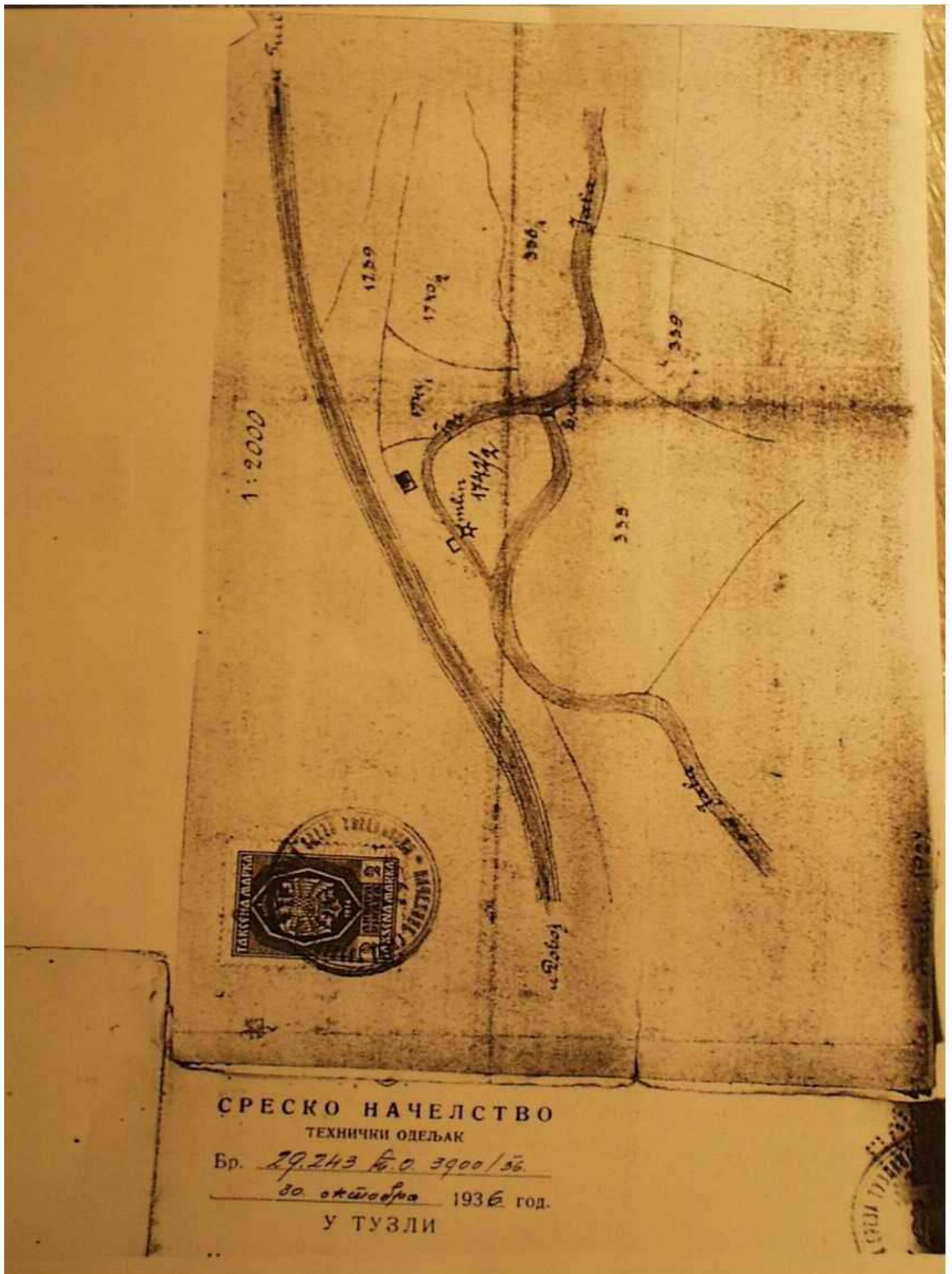
Ова се дозвола издаје Аззавату Ферхату и Салиху
из Бучина среза турманског а на његову молбу
поднесену код Среског Начелства у Тузли за продужене
рада вртнице са риб са каменом на речи
најближем земљишту кат. чест. бр. 1742/2 у општини
Бучино-Тузли среза турманског на речи
обали Дале и да из ње може узимати потребну
воду за погон исте.

Нарочити услови:

- 1 Зграда вртнице има се направити 17.76 м дуга и
8.00 м широка на речи обали Дале
- 2 За погон вртнице узимаће се вода из Дале за вртницу
доводним јарком 226.00 м дужине 2.00 м ширине и
1.50 м дубине, у коју се сврху дозвољава изградња бране од бетона од 10.00 м
дужине и 1.10 м висине. Круна бране не сме бити виша од 1.10 м сталном
тачком, која је означена у близини бране на брби непосредно до бране
на обали рече

Највиша дозвољена висина успорне воде непосредно изнад бране не сме бити
виша и то: при малом водостају од 0.60 м, при средњем од 0.90 м и при
великом водостају од 1.00 м сталне тачке.

*Dozvola Srezskog načelnštva braći Ferhatu i Salihu Azabagiću za izgradnju, u to
doba najsavremenijeg, mlina.*

Uz predhodnu dozvolu i posebne tehničke napomene išla je i skica područja na kome se pravi objekat (mlin) uz prikazane vodotoke i brane.

GRADSKO POGLAVARSTVO U TUZLI.

Broj: 6/930 Pov.

Tuzla, dne 6. januara 1930.

UVJERENJE.

Na osnovu rješenja Kraljevske banske uprave Drinske banovine u Sarajevu od 5. januara 1930. godine broj 272/29 pov. od strane ovog poglavarstva uvjerava se, da je

gosp. Azabagić Salih, gradski vijećnik u Tuzli

član poklonstvenog izaslanstva Tuzlanskog za poklonstvenu delegaciju Drinske banovine Njegovu Veličanstvu Aleksandru Kralju Jugoslavije.

Ovo se uvjerenje izdaje delegatu pozivom na gorenje rješenje Kraljevske banske uprave Drinske banovine u Sarajevu u svrhu legitimisanja i važi od 9. januara 1930. godine za besplatnu vožnju delegata od Tuzle, Sarajeva, Užice, Čačka - Beograda i Beograda-Broda do Tuzle na državnim željeznicama.-

Gradski načelnik:

Za gosp.

Azabagić Salih, gradski vijećnik

u

Tuzli

Iz ovog dokumenta se vidi da je Salih Azabagić biogradski vijećnik i član poklonstvene deputacije prilikom krunisanja kralja Aleksandra.

— 3 —

СЕРИЈА ПУ—Т—2

Број **138**

ЛЕГИТИМАЦИЈА

РЕЗЕРВНИХ И ПЕНЗИОНИСАНИХ ОФИЦИРА,
ГЕНЕРАЛА, АДМИРАЛА И ВОЈНИХ СЛУЖБЕНИКА
ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

А. Рабац Салџић
Власторучни потпис

Мајор
чин (класа)
Азабаџић
Породично
Мухавемаз Селејман
(материнско рођење) и рођено име
Потпис старешине
Рад. Бејновић
Дне *20* *1954* г. *Пом. кап. Шербаковић*
чин, дужност, јединица

Dokumenti iz kojih se vidi da su braća Salih i Sulejman Azabagić bili učesnici NOR-a

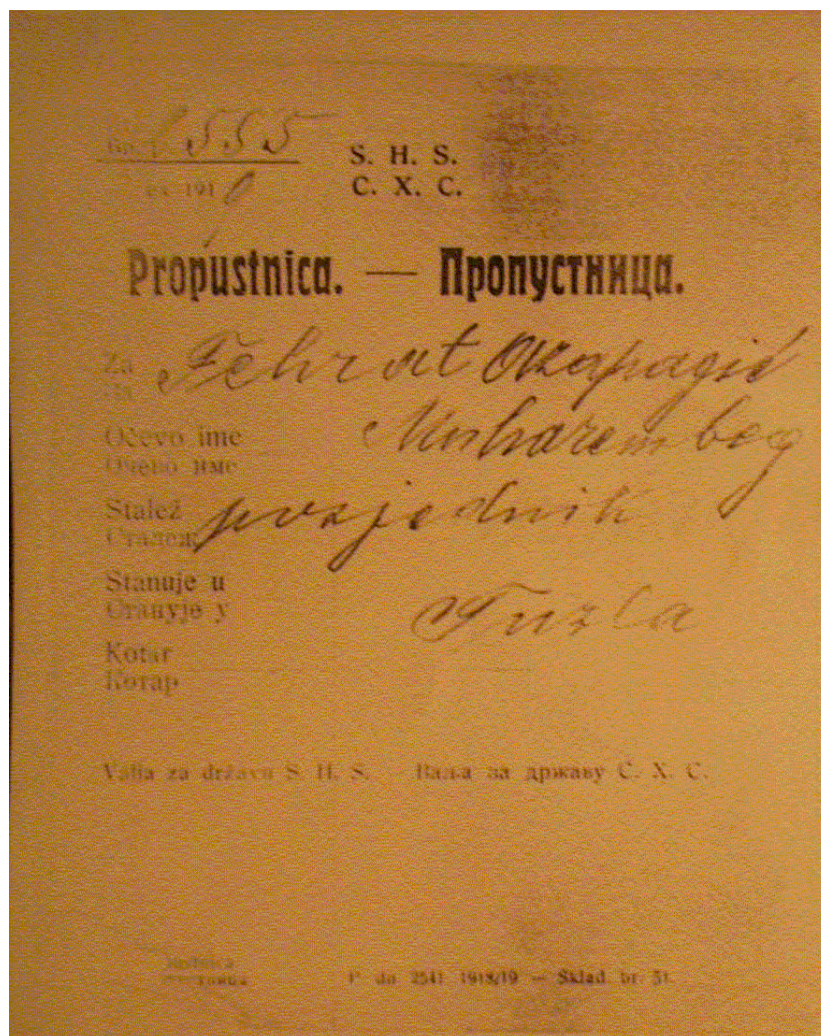
Друг *Azabagić Salih*

ЧЛАН ЈЕ САВЕЗА БОРАЦА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ РАТА

Тајник
[Signature]

ЧЛАНСКУ КАРТУ ИЗДАЈЕ
Реонски ОДБОР *18*
М. П.
Тајник Председник
[Signature]
Мјесто *Тузла* дана *1-IV 1945*

Власторучни потпис

Izgled putne isprave iz vremena SHS. Iz donjeg dokumenta vidimo da je Ferhat Azabagić 1945.g. bio poslanik Narodne skupštine Bosne i hercegovine.

СССР—НКУП
ЛЕНИНГРАДСКИЙ ГОРНЫЙ ИНСТИТУТ

ЗАЧЕТНАЯ КНИЖКА № _____

Фамилия, имя, отчество Азабагич Теуфук

Факультет Горно-Электрометалургический

Поступил (переведен) на курс III курс МС

Зам. директора по учебной части Атерман

Декан факультета М. В. Яковлев

1947 г.
(дата выдачи зачетной книжки)

Index Lenjingradkog univerziteta 1947.g. Teufik Azabagić je 1936/7 prvi put upisao studij mašinstva u Beogradu ali se zbog bolesti sestre morao vratiti u Tuzlu. Nakon II svjetskog rata nastavlja studij u Lenjingradu ali ga zbog Rezolucije IB-e prekida i vraća se u Tuzlu. 1949.g nastalja studij u Zagrebu gdje ga optužuju da je informbiroovac i ponovo prekida studij i odlazi 3 godine na Goli otok.

— 6 —

17) Otpušten iz JNA:

18) Čin pri otpustu iz JNA:

19) Ocena:
Osvaden je bio na 3 godine na liniji TB-e.

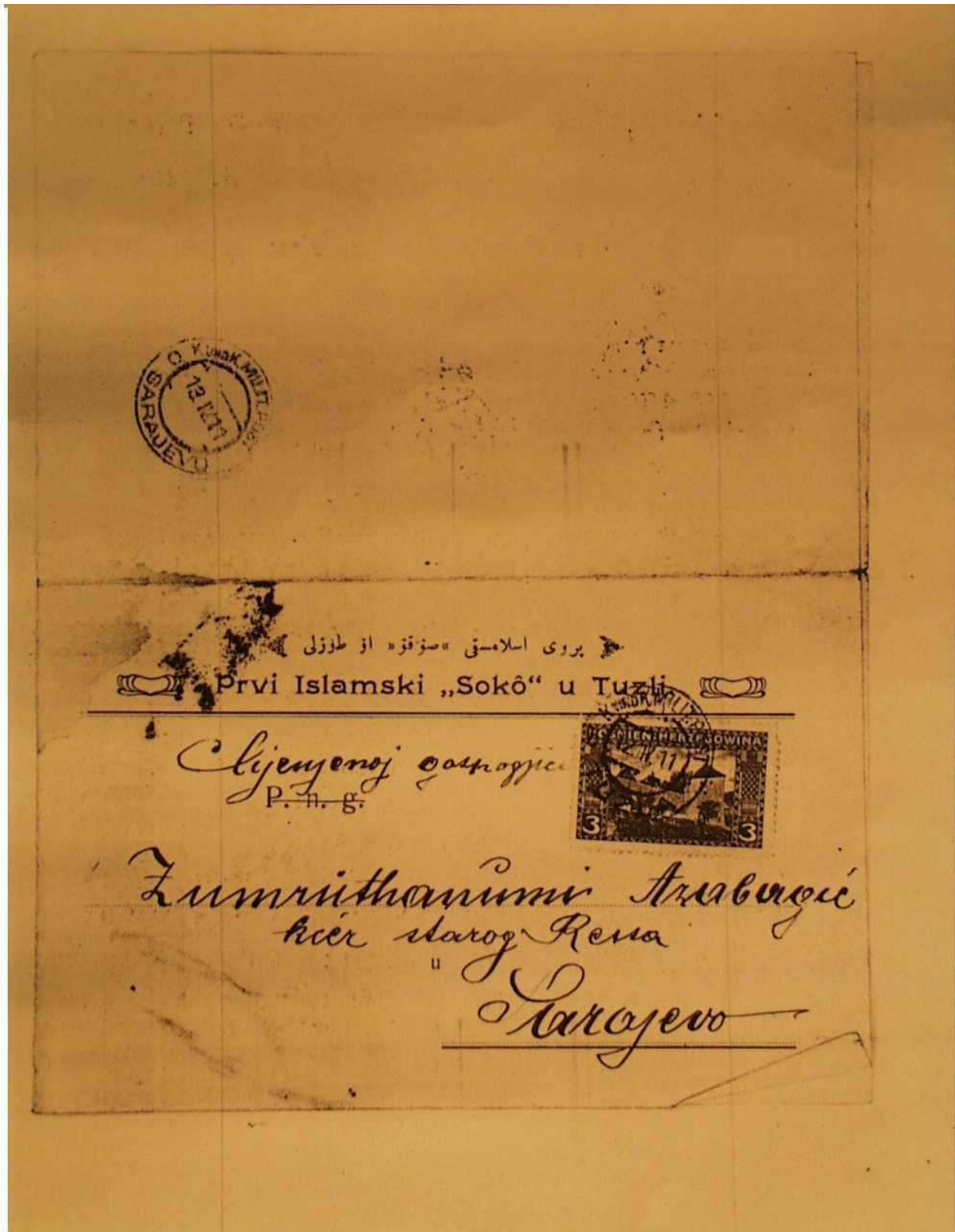
— 7 —

20) Veličina — klase odeće, rublja, obuće	BROJ				
	Kape	Bluze Pantalone	Šnjela	Rublja	Cipela Čizama

Broj: 111/59

*Načelnik komisije
prof. dr. p. p. p.
(Đorđe Škorić)*

(M. P.)

Ovako je izgledala prednja strana jedne pozivnice iz 1911.g., a na narednoj stranici vidjećete njenu unutrašnju stranu sa programom.

Tapija (gruntovni izvadak) iz 1886.g. Ovaj dokument interesantan je iz više razloga a posebno jer se vidi da je 6 duluma zemlje vrijedilo 30 for. To je značajno da bi se mogla komparirati vrijednost dobrovoljnih priloga koje su pojedini Azabagići davali za različite namjene (pogledati dokumente na predhodnim stranicama).

شهرتدو ساجه قبض اولتان مبالغه عائد مقروض سلفيدو
 صيرتوسري
 d'ordre

Reçu pour les sommes perçues
 par les Consuls

۸۷۲۰۰

مبلغ : مسکوکات عجب
 Somme : Monnaie du Pays
 ۹۰۰

پادشاه ویرمک اسم و مشتی
 سرای بیضا اشتراقتی عزابا فنی عزادو نورالدین
 Nom et Profession

مسکوکات
 محل اقامتی
 Résidence

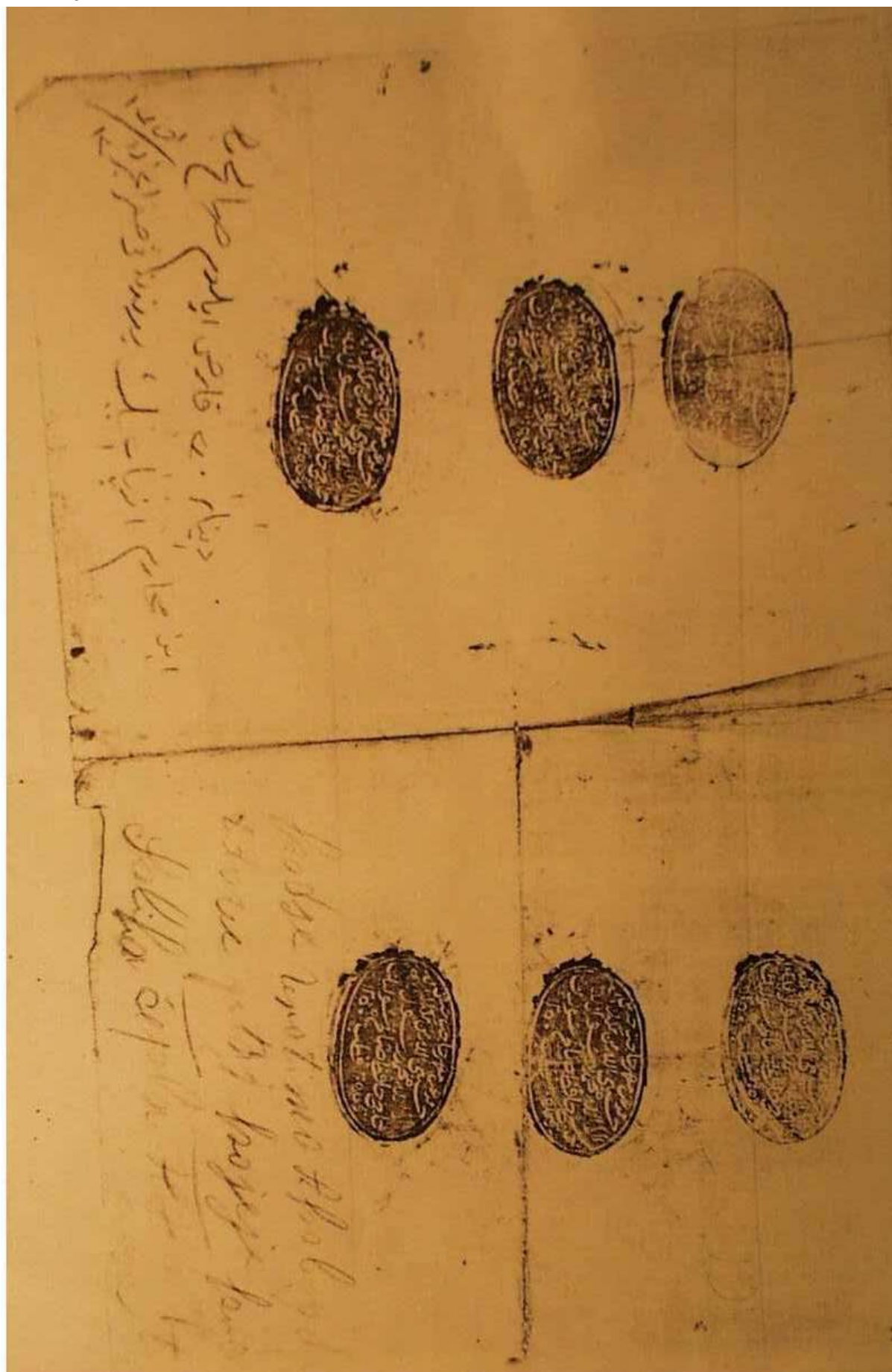
ورزشای عجبی منقعه
 Nature du versement

ماله نقد رتبه
 Verse pour le compte

عزاد فنی
 دن پروجیه بالا
 آلتیش اولمغه اشبو مقبوض سدی مومی الیه اعطا قلدی
 Reçu de M. la somme
 ci-dessus, soit...

شهرتدو
 Le Consul

Izgled nekih muhura-pečata, koji su se koristili u kadiluku tuzlanskom

۸۸	فیه خلد
۹۱	نظام خلد

[illegible]

١٨٨٦

مکتبہ اسلامیہ
لاہور

ashob

گفته مددنا حرفه شریف خاندان رسد

یارب بحق تربیت سلطان بایزید

یارب بقا طبیعت برهان بایزید

یارب باشیانه شهباز لولکمان

یعنی بقرب و منزلت جان بایزید

یارب بحق وسعت آن مشرب کرم

یارب به تشنگی فراوان بایزید

یارب بسوزد بسته آن تیرنگ بخت

یارب بنور شعل ایمان بایزید

یارب بر دوشه از حرفه رسول

تا جعفر از اعظم پیران بایزید

بر خالده شکسته بیجاده غریب

بکشادری و محزون عرفان بایزید

لب تشنه ز لعل هدایت بود ورا

سیراب کن ز قدیم احسان بایزید

اورا بخود رسان ز خود پیش رهان

او هم یکی شود ز مخلوقان بایزید

سه

گفت دیگر

مژده ای یقین و لکان بوی کنعان رسید

محت بی انزهای عشق و طایبان رسید

باز کردی جان بر لب کان نازنین

عبسی مریم صفت بهر عجب جان رسید

نوه غم بر باد و رای دل که با باد صبا

بر مشکام بوی خالق مقدم جانان رسید

نخنی دوران بیکسر محو شد از دل مرا

بهون نسبی بر مشام زان کن رعنا رسید

خالده ای مرغ کبستان و قابس کن سخن

کان بر باد زنج کافی حرم و خندان رسید

سه

**SPISAK VJENČANIH IZ PORODICE AZABAGIĆ U PERIODU OD
1919. DO 1946. GODINE**

1. 24.7.1926.god. 323

Azabagić Džemal
(Muharemaga)

Ćosić Advija
(Ago)

Svjedoci: Mulamehić Mehmed
Azabagić Muharemaga

- Čokić -

2. 27.10.1926.god. 433

Azapagić Salih
(Muharembeg)

H. Efendić Džemila
(Salihaga)

Svjedoci: Azapagić H. Alija
Kunosić

3. 31.5.1928.god. 363

Azabagić Muhamed
(Ibrahim)

Ahmedić Zinka
(Mehmed)

Svjedoci: Muhamed Azabagić
Džafer Azabagić

- Mehmedbašić-

4. 1.12.1928.god. 696

Prcić Toksan- Ago
(Hamdiaga)

Azabagić Džemila
(Huseinaga)

Svjedoci: Arif Prcić
Muharem Abdurahmanović

- Mehmedbašić-

5. 10.01.1929.god. 57

Azabagić Jakub
(Muharem)

(činovnik poreznog ureda)

Mulaahmetović Begzada
(Ago)

*Svjedoci: Muharem Azabagić
Ćamil ef. Salkić*

- Mehmedbašić-

6. 15.5.1929.god.

315

*Hodžić Šaban ef.
Azabagić Almasa*

*(Bećir)
(Mujaga)*

*Svjedoci: Smajlović Hasan ef.
Redžebašić hafiz Ahmed*

- Hajdarović-

7. 9.10.1929.

436

*Azapagić Abdulah
(muftij. pripravnik)
Begović Dika*

*(H.Alijaga)
(Sabribeg)*

*Svjedoci: Hodžić Šaban, muderis
Azabagić Mustafa*

- Salkić-

8. 30.11.1935.

606

*Azapagić Ferid
Takmak Hajrija*

*(Muharem)
(Abdurahman)*

*Svjedoci: Azapagić Ferhad
Moranjković Alibeg*

- Jahić-

9. 10.9.1936.god.

368

*Azapagić Meho
(zidar)
Kovač Rozalija*

*(Murat)
(Janoš)*

*Svjedoci: H.Mustafić Smail
Mešković Mehmed*

- Jahić-

10. 1.2.1937.god. 138
Azapagić Šemso (Husejn)
(obučar)
Štuka Janja (Andrija)
 Svjedoci: *Cipurković Mustafa*
Suljagić Meho
 - Pašić-
11. 8.12. 1937.god. 706
Azabagić Mustafa (Muharem)
(obučar)
Pašalić Hajrija (Ago)
 Svjedoci: *Azabagić Jakub*
H.Ibrišević Ibrahimaga
 - Husić-
12. 1.3.1938.god. 179
Azabagić Sulejman (Džaferaga)
(bankovni činovnik)
Ćilimković Paša (Murataga)
 Svjedoci: *Azabagić Džaferaga*
Salihbegović Mustabeg
 - Husić-
13. 17.3.1938. god. 238
Dobojlić Rasim (Hasan)
(ekonom bolnice)
Azabagić Hajra (H.Alijaga)
 Svjedoci: *Ibrišimović Reuf*
Gulamović Smajl
 - Pašić-

14. 18.8.1939.god. 383
Azabagić Adem (Hasib)
(električar)
Mandžić Rajfa (Osmanaga)
- Svjedoci: Ponjavić Abduselam*
H.Mustafić Smajl
 - Berbić-
15. 3.7.1939.god. 466
Buljugić Mustafa (Haso)
(art. narednik)
Azabagić Zineta (Ibrahim)
- Svjedoci: Prčić Irfan*
Šerbić Ahmed, ef.
 - Pašić-
16. 20. 1. 1945.god. 38
Halid Isabegović (Hasanbeg)
Zilha Azapagić (Muharembeg)
- Svjedoci: Redžeb Krdžalić*
Sulejman Isabegović
 - A. Mulalić-
17. 20.8.1945.god. 399
Omer Azabagić (Mustafa)
Šahzija zv. Zumruta Rekić (Salko)
- Svjedoci: Azabagić Abdulah ef.*
Žunić Adem
 - Jahić-
18. 17.4.1929.god. 273
Azabagić Mujaga (H.Ahmedbeg)
Agić Hazba (Nuraga)

*Svjedoci: Ibrahim Tokić (Tufekčić)
Hasan Honić*

- Mehmedbašić-

19. 12.5.1920.god.

432

*Nalić Ali-Osman
Azapagić Derviša*

*(Osman)
(Hasib)*

*Svjedoci: Imšir Tanić
Mehmed Strašević*

- Kosović-

20. 28. 10.1920.god.

715

*H. Mehmedović Nuraga
Azapagić Najla*

*(Mehmed)
(Muharem)*

*Svjedoci: Mulahasanović Hamid
Azapagić Muharem*

- Omerović-

21. 8.12.1920god.

834

*Žunić Asim
Azapagić Šemsa*

*(Ibrahim)
(Husejn)*

*Svjedoci: Žunić Ahmet
H.Jašaragić Ibrahim*

- Kosović-

22. 31.8.1921.god.

463

*Javrum Vejsil
Azapagić Derva*

*(Ahmed)
(Husejn)*

*Svjedoci: Bojkić Osman
Šaban Imer*

- Kosović-

23. 5.10.1921.god. 579
Selimović Ibrahim (Mehmed)
Azapagić Isma (Muharem)
 Svjedoci: *Bajraktarević*
Karničić Šahbaz
 - *Kosović-*
24. 1.10.1921.god. 596
Azapagić Mehmed (Mehmed)
Zaimović Zinka (Ekrem- Edhem)
 Svjedoci: *Šerbić Ahmed*
Azapagić Džafer
 - *Kosović-*
25. 17.2.1923.god. 684
Azapagić Džafer (H.Osman)
Sijerčić Rajfa (Mehmedbeg)
 Svjedoci: *Azapagić Sulejman*
Bojkić Osman
 - *Kosović-*
26. 13.8.1930.god. 39
Azapagić Muhamed (Hasib)
Mandić Zumruta (Husejn)
 Svjedoci: *Durić Salko*
H. Mustafić Malaga

Spisak rođenih iz porodice Azabagić u periodu od 1929-1944. g.

1. 27.septembra 1929.godina 20
Murat Azapagić
Roditelji Salih Azapagić trgovac
Džemila Hadžiefendić-Azapagić
Adresa: Vaiz Dolska ulica 32, Tuzla

2. 27.april 1931. godina 86
Azabagić Amira
Roditelji Azabagić Muhamed *rudarski zvaničnik*
Azabagić Zumruta *rođena Mandžić*
Ime dao Damadžić Sulejman, imam
Adresa: H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
Primjedba: zaključila brak 25.03.1950. god. sa Čehajić Enverom,
Tuzla 26.01.1954.
Matičar: Stefanović

3. 10. august 1932. god. 144
Azabagić Esad
Roditelji: Azabagić Sulejman *bankovni činovnik*
Azabagić Hatidža *rođena Bajraktarević*
Ime dali roditelji.
Adresa H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
Primjedba: umro 09.09.1949.god. i zaveden u matičnoj knjizi umrlih,
str. 57, tekući broj 42

4. 28. septembar 1932. god. 171
Azabagić Mevzeta
Roditelji: Azabagić Muhamed *radnik špir. fabrike*
Azabagić Zineta *rođena Ahmedić*
Ime dao hafiz Sulejman Damadžić.
Adresa: H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
Primjedba: umrla 03.01.1933. god. vidi u knjizi umrlih, broj 2 / 33

5. 29. septembra 1932. god. 174

Roditelji Azabagić Muhamed *telefonist*
Azabagić Zumruta *rođ. Mandžić*
Ime dao hafiz Osman Mujezinović
Adresa H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
Primjedba: zaključio brak 22.09.1956. g. u Tuzli sa Grbić Sadikom

6. 08.decembar 1933. god. 190
 Azabagić Fevzija
 Roditelji Azabagić Muhamed radnik šprit. fabrika
 Azabagić Zineta rođena Ahmedić
 Adresa: H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
 Primjedba: umro 02.01.134. god. knjiga umrljih broj 4/34
7. 23.novembar 1934. godina 437
 Azabagić Enver
 Roditelji Azabagć Muhamed radnik špirit. fabrike
 Azabagić Zineta rođ. Ahmedić
 Ime dali roditelji.
 Adresa H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
8. 16.decembra 1936. godina 61
 Azabagić Sead
 Roditelji Azabagić Mehmed radnik
 Azabagić Rozalija rođ. Kovač
 Adresa: H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
 Primjedba zaključio brak Tuzli 25.11.1959. god. sa Aličić Sadikom,
 vidi matičnu knjigu vjenčanih 362/59
9. 01. jula 1937. godina 250
 Azabagić Šemso (Husejin)
 Roditellji Azabagić Šemso obućar
 Azabagić Janja rođ. Štuka
 Adresa Goli Brijeg Tuzla
 Primjedba: Rješenjem SUP-a Sreza Tuzla br. 6487 od 05.07.1956. g.
 ispravlja ima Šemso na ime Husejin, Tuzla, 09.07.1956. g.,
 matičar Stefanović
10. 11. april 1938. godina 155
 Azabagić Nevzeta
 Roditelji Azabagić Muhamed radnik
 Azabagić Zineta rođ. Ahmedić
 Adresa H. Mehmedbegova ulica, Tuzla
 Primjedba: zaključila brak 09.06.1956. god. sa Jahić Sulejmanom,
 vidi matičnu knjigu vjenčanih na strani 146, tekući broj 146/56,
 Tuzla 24.07.1956.god.
11. 15. septembar 1938. god. 356
 Azabagić Halida
 Roditelji: Azabagić Mustafa trgovac

Azabagić Hajrija *rođ. Pašalić*
Adresa: Ulica Kraljice Marije, Tuzla
Primjedba: zaključila brak u Tuzli 04.11.1961. g. sa Mehkić Sadikom.

12. 24. 03. 1941. god 146

Azabagić Aziza
Roditelji: Azabagić Hamdija šeriatski sudija
Azabagić Subhija rođ. Kulenović
Ime dali roditelji
Adresa: H.Mehmedbegova ulica, Tuzla

13. 13. 05. 1941 god. 217

Azapagić Nusreta
Roditelji: Hamdija *šeriatski sudija*
Subhija *rođ. Kulenović*
Ime dali roditelji.
Adresa: H.Mehmedbegova ulica, Tuzla

14. 21.09. 1941.god. 427

Azabagić Sead
Roditelji: Azabagić Šemso obućar
Azabagić Janja rođ. Štuka
Ime dali roditelji.
Adresa: H.Mehmedbegova ulica, Tuzla

15. 6.12. 1942.god. 522

Azabagić Nura
Roditelji: Azabagić Adem *električar*
Azabagić Rajfa *rođ. Mandžić*
Ime dali roditelji.
Adresa: H.Mehmedbegova ulica, Tuzla
Primjedba: Umrlo 10.11.1943. g., Matična knjiga umrlih 237/43

16. 13.6. 1943. god. 220

Azabagić Muhamed
Roditelji: Azabagić Hamdija *šeriatski sudija*
Azabagić Subhija *rođ. Kulenović*
Adresa: H.Mehmedbegova ulica, Tuzla

17. 1.2.1938.god. 422

Azapagić Behidža (Behara)
Roditelji: Azapagić Ferid *pekar*
Azapagić Hajrija *rođ. Tokmak*

Adresa: Dolska ulica, Tuzla

Primjedba: prijavljena 25.11.1938. god. Rješenjem SUP-a Tuzla, broj 4922/57 od 5.06.1957. god. ispravlja se porodično ime Behara u Behidža. Tuzla, 06.06.1957.g., matičar Subašić

18. 21.12- 1938. god.

448

Azapagić Halid

Roditelji: Azapagić Sulejman

činovnik

Azapagić Paša

rođ Ćilimković

Adresa H.Mehmedbegova ulica, Tuzla

19. 22. 8. 1939. god.

288

Azapagić Šefik

Roditelji : Azapagić Adem

Azapagić Rajfa

rođ. Mandžić

Adresa: Aleksandrova ulica, Tuzla

20. 06.05. 1942.

249

Azapagić Hanumica

Roditelji: Azapagić Mustafa

trgovac

Azapagić Hajrija

rođ Pašalić

Adresa: M. Budaka ulica, Tuzla

VAKUFNAMA TUZLANSKE DOBROTVORKE (VAKIFE)
TAHIRE-hanume TUZLIĆ¹

U gradu Tuzli i njenoj okolini ima dobar broj, kako manjih, tako i većih objekata i uopšte nekretnina darovanih u dobrotvorne i opšte korisne svrhe, ali se o njihovim darovateljima zna vrlo malo ili nikako. Zato ću ja, na temelju dokumenta do koga sam došao, makar i u najkraćim crtama, ukazati na jednog od takvih dobrotvora i vakifa, te iznijeti original i prevod vakufname u kojoj je sadržan popis uvakufljenih nekretnina kao i odredba o utrošku određenog dijela prihoda tog vakufa (šarti-vakif).

Iako ovaj dokumenat potiče iz novijeg doba (1907. g.), on, obzirom na dalekovidost i patriotizam pri određivanju šarti-vakifa, svakako zaslužuje da bude objavljen.

Vakifa ovog velikog vakufa je, kao što se iz naslova vidi, Tahire-hanuma Tuzlić, jedna od ženskih članova porodice Tuzlića, a udova iza Bećirbega Gradašćevića. Vakufnama je napisana na turskom, a kur'anski i hadiski citati na arapskom jeziku i to po uzoru kako su pisane vakufname i slične povelje još prije više stoljeća, a nakon toga je izvršen sav potrebni proceduralni postupak u svrhu provociranja sudske presude o stalnosti i neopozivosti vakufa. Nakon svega toga vakuf je predan muteveliji (upravitelju), sarajevskom gradonačelniku Esad ef. Kuloviću, na upravu pod uslovom da se strogo pridržava odredaba vakufname.

PREVOD VAKUFNAME

“On je pomagalc”

Vakufnama

Broj :

Sidžila: 231/9	Djelovod. Protokola: 4701/1907	U njemu je uvakufljenje i upisivanje u sidžil.
-------------------	-----------------------------------	---

Bezbrojne i najviše hvale i nebrojene zahvale svemogućem i uzvišenom Bogu, koji zna sve ljudske tajne kao I sve ljudske misli, Onome koji zna sve dobre i bogougodne ljude i koji ih nagrađuje iz neiscrpnih riznica svoje darežljivosti, Onome koji nužno opstoji i koji na najljepši način stvori sve što na svijetu postoji i svuda i u svemu uspostavi najbolji red, Onome koji ističe ljudski rod između svega stvorenog i koji svojim

¹ Prevod Vakufname i komentar uradio je Prof. Šaban Hodžić i nalazi se u biblioteci “Behrambeg” u Tuzli, pod inventarnim brojem 628.

riječima: "Učinio sam časnim ono što on ostavi za poslije", učini ovaj svijet usjevom budućeg svijeta, - Svemogućem Bogu, opštem dobroćinocu. Neka je najveći blagoslov onom koji je prvi uzrok božijeg poslanstva i posljednji nosioc božije objave, vođi i imamu svih božijih poslanika, onome za kim pristaju svi odličnici, božijem miljeniku koji će na Sudnjem danu imati pravo zauzimanja, odabranom Muhamedu, čijom plemenitošću i dobrotom je osvjetljen njegov prečisti grob, bašča od rajskih bašča, onome zbog koga je stvoren cijeli ovaj svijet i uspostavljeni pero i knjiga. Nek Svemogući obaspe svojim zadovoljstvom i počasti časne grobove njegove porodice i njegovih plemenitih drugova, koje smo svi dužni poštivati i od kojih je svaki bio riznica uzvišene vjere i cvijeće divne bašče uzvišenog šerijata, da je Bog zadovoljan sa svima.

A nakon toga povod pisanju i sastavljanju ove na šerijatskim propisima zasnovane i valjane isprave i vakifje je slijedeći:

Na molbu ugledne građanke i dobrotvorke grada Donje Tuzle (Okružje tuzlansko, Bosna) mahala Polje, udove iza rahmetli Bećirbega Gradašćevića, Tahire-hanume, kćeri umrlog Osmanbega, sina umrlog Mahmudpaše, došao je ispred Šeriatskog suda šerijatski sudija Jusuf Zijauddin Midžić sin Mehmed šukri efendije u mjesto Bukinje, ljetnjikovac sarajevskog gradonačelnika, uglednog Mustafa-Esad efendije Kulovića, sina Hadži Sulejman-Rušdi efendije, u blizini Tuzle, u svrhu sastavljanja vakufname kao i donošenja šeriatsko-sudske presude o vakufu, te je s tu prisutnom dvojicom poznatih donjotuzlanskih građana Vilović hf. Osman efendijom, sinom umrlog Mustafa efendije i Ajanović Ahmed efendijom, sinom umrlog Beganage, sastavio šeriatsko-sudsko vijeće. Nakon toga su spomenute dvojica predstavila spomenutu Tahire-hanumu, koja je šeriatskom sudu i od ranije poznata, poslije čega je ona u tako formiranoj sjednici Šeriatskog suda u svrhu upisivanja niže nevedenog vakufa u šeriatsko-sudske knjige, odredila vakufu i muteveliju, ranije spomenutog Esad efendiju i u njegovu prisustvu dala potpuno valjanu i po šeriatskim propisima priznatu izjavu da kao potpuni vlasnik i valjani posjednik uvakufljava niže navedene nekretnine, čije se vlasništvo i posjed nalaze upisani i u popisu nekretnina donjotuzlanske gruntovnice i to:

- 1.) U ulošku br.337, k.č. br. 5/65, u čaršiji, jedan dućan-magaza s milćom;*
- 2.) U ulošcima br. 446 i br. 2139, k.č. br 5/117, 5/337, 5/59 jedna velika zidana zgrada sa svim što je uz nju, koju drži pod zakupom i u njoj je smješteno Kotarsko predstavništvo, Poreska uprava, Gruntovnica i Katastar i u njenom susjedstvu u Trg ulici jedna magaza sa svim što je uz nju i iznad magaze kuća;*

- 3.) U ulošku broj 939, k.č. br. 9/131 i 9/130, u mahali Polje, pored rijeke Jale, uz niže navedenu novu zidanu kuću, jedan kućni milac sa bašcom i avlijom;
- 4.) U ulošku broj 962, k.č. br. 9/128, 9/142 i 9/141, opet u mahali Polje jedna nova zidana kuća sa svim što se uz nju nalazi i posebnim putem, te k.č. 6/333 jedan milac zvani "Čajr" u Džindić-mahali;
- 5.) U ulošku br. 2083, k.č. br.5/13, jedan dućan zajedno s milcom;
- 6.) U ulošku br. 1368 u Hudeču, k.č.2518/3, 2510/3, 2517/1, 2517/2, 2519/2 sa svim što je u njima, te k.č. br. 1348 dvije kuće s milcem i 4 parcele vrtova i šljivik tzv. "Hudeč";
- 7.) U džematu Pascima u donjotuzlanskom kotaru, upisano u navedenoj gruntovnici u z.k.ulošku br.31, k.č.940/2, 940/1 sa svim što te čestice obuhvataju, te k.č. 90 i 91 dvije kuće i jedan milac "Šljivik bašča";
- 8.) Zatim u ranije navedenom z.k. ul.br.1368, u ranije spomenutom "Hudač" mjestu, k.č. 2509/2, 2510/1, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2518/1, 2518/2, 2520, 2521, 2526, 2527 i 2509/1 sedam poznatih njiva, 5 čestica šikare, 2 čestice gaja;
- 9.) U ranije spomenutim Pascima u navedenom z.k. ulošku 91, k.č.br. 925, 926/1, 937, 938, 939, 941, 914, 915, 916, zvano Polje, Ada i Pridor i kod kuće osam poznatih čestica njiva i 1 suvat;
- 10.) U z.k. ulošku br. 236, k.č. 927, 928/1, 928/3, 931, 934, takođe zvane Pridor i Ada i to poznate 3 njive i 2 suvata;
- 10.) Zatim u džematu Husino, takođe u srezu Tuzla i upisane u spomenutoj gruntovnici u z.k.ulošku br.277, k.č.br.500, 1576, 1639, 1643, 1826, 1881, 639, 1844, 1837, 1874, 1424, 1835, 1577/6, 1577/7, 1577/8, 1788, 1577/2, 1577/9: zvane Palučak, Slatine, Bare, Maline, Krušici i Krčevine 6 njiva, 2 livade, 6 pašnjaka, 3 suvata i 1 kuća i ostalo što se uz nju nalazi;
- 11.) U istom kotaru u džematu Bistarac, upisane u z.k. ulošku br. 80, k.č.956, 957, 976 i 977: dva šljivika zvana "Sadnice", te pored kuće i šljivik i avlija sa svim što se tu nalazi.

Nakon što sam od Zemaljske vlade u Sarajevu dobila odobrenje pod br. 173155 od 2. novembra 1907. g. (n.e.) za vakufljenje erazimirije, uvakufljujem, shodno šeriatskim propisima, vječnim vakufom i vječnim izuzimanjem iz kupoprodajnog prometa sve nabrojene nekretnine određujući tom vakufu slijedeće uslove:

- 1.) Da se taj vakuf zove "Evladijet vakuf Tahire-hanumeTuzlić", čijim će prihodima sa svih nekretnina, bile to kirije, poljoprivredni proizvodi, česim ili drugi prihodi, raspolagati mutevelija, koji će iz tih prihoda izdvajati jedan određeni dio i trošiti ga u dobrotvorne, bogougodne i prosvjetne svrhe i ustanoviti rezervni fond;

- 2.) Mutevelija spomenutog vakufa će, dok sam ja živa, davati 800 kruna godišnje jednom slušaocu islamskih nauka (islamske logetike, filozofije šeriatskog prava i islamske tradicije) i 600 kruna godišnje jednom slušaocu prava, medicine ili tehnike i građevinarstva;
- 3.) U dobrotvorne i bogougodne svrhe za časnu i plemenitu dušu božijeg miljenika, uzora dobrote i savršenstva Muhameda, Bog ga blagoslovio, zatim za duše mojih časnih predaka i djedova Hasan-kapetan, Salih-paše, Sulejman-kapetana, Ahmed-kapetana i Mahmud-paše, te mog plemenitog oca Osman-bega, njihove poštovane majke Fatime-hanume, moje cijenjene majke Zibe-Alije-hanume, mog plemenitog muža Hadži Bećir-bega, cijenjenog mi brata Hadži Šemsi-bega, moje drage tetke Rašide-hanume i poštovane Hafize-hanume, a i za moju dušu takođe, da se kolje ukupno 14 kurbana i da se sevap poklanja navedenim. U tu svrhu će se trošiti godišnje 280 kruna;
- 4.) Da se još za duše sviju nas prouče godišnje po dvije hatme iz Kur'ana. U tu svrhu trošiće se godišnje 20 kruna. Svega 300 kruna;

Poslije moje smrti mutevelije će iz prihoda navedenog vakufa trošiti godišnje:

- 5.) Za izdržavanje dvojice slušalaca islamskih vjerskih nauka (islamske apologetike, filozofije šeriatskog prava i islamske tradicije) po 700 kruna godišnje;
- 6.) Za izdržavanje četvorice slušalaca prava, medicine ili tehnike i građevinarstva godišnje po 700 kruna;
- 7.) Uslov je da navedeni slušaoci budu muslimani Bosne, da budu sa vjerskog stanovišta lijepih osobina i lijepa vladanja i da su bez sredstava za studiranje, da se ne mogu izdržavati. Za davanje stipendije onima koji će studirati islamske nauke (islamsku apologetiku, filozofiju šeriatskog prava i islamsku tradiciju) uslov je još da su završili višu gimnaziju ili šeriatsku sudačku školu i da imaju završene diplome;
- 8.) Mutevelijsku dužnost kao i dodjeljivanje stipendija i isplatu istih vršiće prvenstveno muško potomstvo spomenutog mutevelije Mustafa-Esad efendije Kulovića s pokoljenja na pokoljenje. Isto tako će poslije moje smrti mutevelije trošiti u dobrotvorne svrhe, za klanje kurbana i učenje kur'anskih hatmi godišnje 300 kruna;
- 9.) Osim toga, od prihoda nekretnina navedenog vakufa ulagat će se po 5% u predviđeni rezervni fond i taj novac će davati da s njim radi i da raste. Tim novcem će vršiti opravke uvakufljenih zgrada, a ako su previše trošne ili se ruše da njim podigne nove zgrade;
- 10.) Dok sam ja živa mutevelijska dužnost nad spomenutim vakufom, a prema navedenim uslovima (šartovima) vakifa, pripada meni, a poslije moje smrti pripada navedenom sarajevskom gradonačelniku

Mustafa-Esad efendiji Kuloviću, a poslije njegove smrti njegovu najstarijem sinu itd., tako da muteveliluk pripada uvijek najstarijem sinu. U slučaju da mutevelije ne bude imao sina, onda pravo muteveliluka pripada njegovu najstarijem i najbližem muškom članu rodbine;

- 11.) A ako od ovako predviđene rodbine ne bude bilo nikog, ko bi preuzeo muteveliluk, u tom slučaju će Vakufska direkcija (Vakufska vilajetska uprava) preuzeti upravu nad ovim vakufom. Vakufska direkcija će u tom slučaju za upravljanje navedenim vakufom, a prema mišljenju i prijedlogu šeriatskog sudije, postaviti muteveliju kome će za vršenje mutevelijske dužnosti odrediti takođe i platu;*
- 12.) Vakufska direkcija će u takvom slučaju, nakon što se iz prihoda navedenog vakufa izdvoji i podmiri ono što je predviđeno mojom odredbom i vakufnamom i nakon što se izdvoji još i mutevelijina plata, višak prihoda trošiti u one bogougodne i prosvjetne svrhe, koje sama odredi (prema svom nahođenju).*

Kad je vakifa sve to izložila i utvrdila sve uslove i rasporedila utrošak prihoda i nakon što je predala spomenuti vakuf muteveliji, mutevelija Mustafa-Esad efendija je potpuno svjestan i priseban, po šeriatu priznatom izjavom potvrdio da to sve kao vakufski mutevelija prima s tim da tim vakufom, kao i mutevelije ostalih vakufa, potpuno raspolaže.

Nakon što je, dakle, stvar uvakufljenja bila svršena i predaja izvršena, spomenute vakifa Tahira-hanuma je opozvala i odustala od navedenog vakufa, zbog čega je s mutevelijom pokrenula spor izjavljujući da je prema uzvišenom pravcu i časnom mišljenju velikog imama, velikog svjetionika naroda i vjere, vođe i učitelja imama –mudžtehida, Ebu Hanife Numan ibni Sabita iz Kufe, uvakufljenje nekretnina valjano, ali da je ono samo kao pozajmica i da ne iziskuje njegovu nužnost i neopozivost, te je, prema tome, od uvakufljenja dozvoljeno i odustati, tako da ona na temelju toga ponovo vraća u svoje vlasništvo i posjed sve ranije nabrojane i uvakufljene nekretnine.

Postavljeni mutevelije u svom odgovoru i prigovoru ustaje protiv gornjeg traženja i veli: “Tačno je i bez sumnje da je prema mišljenju Imami–azama stanje tako kako je izloženo, ali prema uzvišenom mišljenju poznavaooca vjere Ebu Jusufa, poznatog pod pseudonimom “drugi imam”, ako vakif izgovori samo riječi “uvakuflh”, a prema visokom stanovištu rejskog imama Muhamed ibni Hasana Šejbanije ako kod uvakufljenja izgovori riječ “vječno” i ako preda muteveliji, vakuf postaje valjan i neopoziv.

Izjavivši to i odbivši tvrdnju vakife, odbio je da joj preda navedene nekretnine u potpuno vlasništvo, zbog čega su kod suda pokrenuli

parnicu. Svako od njih tražio je da se spor raspravi i da se donese presuda. Spomenuti sudija je, Bog ga obasuo svojim dobrotama, nakon što je razmotrio dokaze i protudokaze obiju parničnih stranaka, a čuvajući se postupaka kojim se kvare neko dobro djelo i poznajući različita mišljenja među prvim imamima kao i vodeći računa o svemu onom o čemu se mora voditi računa pri knjiženju vakufa, donijeo presudu o valjanosti i neopozivosti navedenog vakufa, poslije čega je taj vakuf postao valjan i neopoziv, te se tim zabranjuje i onemogućuje svako kvarenje, izmjena i preinaka njegova, a “ko ga i nakon što je to čuo, bude mijenjao, grijeh pada na te koji ga mijenjaju, a Bog sve čuje i sve zna” (Kuran), a vakifa će za to dobiti nagradu od Onog, koji vječno živi i koji je najdarežljiviji i najplemenitiji.

Ovo je dovršeno i napisano 8. Džumadel-ula-a 1326. godine po hidžri (preseljenju časnog i plemenitog).

Svjedoci gornjeg su:

Šeriatsko-sudski pravnik donjotuzlanskog Šeriatskog suda: Hf. Salih ef. Atiković, sin umrlog Ibrahim efendije,

Šeriatsko sudski pravnik donjotuzlanskog Šeriatskog suda: Mustafa Hilmi ef. Berbić, sin umrlog Mula Osmanage,

Donjotuzlanski gradonačelnik Mujaga Hadžiefendić, sin umrlog Hadži Mehmedage,

Član opštinskog vijeća i vakufski mutevelija Azabagić Mustafa Behdžetbeg, sin Hadži Osmanbegov,

Član opštinskog vijeća, trgovac Osman Nuri-aga Prčić, sin umrlog Hadži Mehmeda,

Član opštinskog vijeća Hadžijašaragić Ibrahimbeg, sin umrlog.....

Opštinski blagajnik i vakufski mutevelija Abdi ef. Dubravić, sin umrlog Sulejmanage,

Član vakufske komisije Ahmedaga Bešlagić, sin umrlog Osmanage,

Hf. Osman ef. Vilović, sin umrlog Mustafe ef.,

Ugledni trgovac Abdaga Hadži Ponjavić, sin umrlog Hadži Osmanage,

Imam I hatib Jalske džamije Muhamed ef. Čenen, sin Osman ef.,

Vakufski mutevelija Hašimaga Numanović, sin Numanov,

Predsjednik Ahmed ef. Ajanović, sin umrlog Beganage,

I drugi Šeriatski sudija donjotuzlanskog Šeriatskog suda.

Pored ostalih odredaba čisto socijalnog i vjerskog karaktera vakufnama određuje da se iz velikih prihoda tog vakufa svake godine izdržava po šest studenata muslimana besprekornog vladanja i to dva studenta sa prethodno svršenom Šeriatskom sudačkom školom ili Velikom gimnazijom, koji će studirati islamske teološke nauke na Istoku i četiri studenta koji će studirati one grane nauke čiji su stručnjaci neophodno potrebni zajednici: medicinu, pravne i tehničke nauke na Zapadu. Ove

odredbe nam jasno svjedoče o dalekovidosti vakife, a uslov da studenti moraju biti Bosanci (a ne Turci i dr.) o njenim jakim patriotskim osjećanjima prema svojoj grudi i svome narodu.

Samo, nažalost, mogućnosti koje su ovom vakufnamom otvorene našim studentima, nisu iskorištavane, jer su, koliko je meni poznato, samo dva studenta (jedan na zapadu i jedan na istoku) koristili ove stipendije.

Original Tahire-hanumine vakufname nisam uspio pronaći, a nisam mogao ni ustanoviti da li je vakufnama uopšte posebno napisana ili je napisana samo u sidžilu tuzlanskog Šeriatskog suda. Na osnovu toga što se u sidžilu ne nalaze originalni potpisi svjedoka i što je broj vakufname u sidžilu 231/1909, a broj djelovodnog protokola označenog na vakufnami 4701/1907, pretpostavljam da je ona morala biti i posebno napisana. U vakufskom povjerenstvu u Tuzli nalazi se samo ovjeren prijevod. Vakufnama obuhvata nepune tri stranice sidžila veličine 38,5x24 cm. Na sredini u vrhu prve stranice nalazi se uobičajeni znak invokacije "huvel-muin", a ispod toga natpis "Vakufnama". Nešto niže, na kraju desne strane stoji broj sidžila i djelovodnog protokola, a na lijevoj strani koso prema gore: sadržaj.

BOSANSKI NAMJESNICI ¹

Ovaj spisak prezentujem iz dva razlga:

1.jer dokazuje da je Bosna jedna od rijetkih država koja u svojoj hiljadugodišnjoj tradiciji zna sve svoje vladare po imenu i vremenu vladanja,

2.jer dokazuje da je naš predak Topal Osman paša tri puta bio bosanski namjesnik (pod rednim brojem 159, 161, 163)

Od 817.-1294. ili 1418.-1878. bosanski namjesnici su bili (po redu):

- 1. Ishak beg 817. (1418.)*
- 2. Himmeti-zade Nusuh beg 843. (1439.)*
- 3. Gazi Isa beg ibni Ishak beg 858.(1454)*
- 4. Minnetbeg-zade Mehmed beg868. (1643.)*
- 5. Mihael-oglu Skenderbeg 871. (1466.)*
- 6. Abdulhaj-zade Ajas beg 875. (1469.)*
- 7. Mihael-oglu Skenderbeg 883. (1477.)*
- 8. Davud beg 887. (1483.)*
- 9. Gazi Isabeg-zade Gazi Mehmed beg 889. (1485.)*
- 10. Sinan beg (Hercegovac) 892. (1488.)*
- 11. Jakub beg 895. (1490.)*
- 12. Jahja beg 899. (1493.)*
- 13. Firuz beg 901. (1495.)*
- 14. Mihael-oglu Skender paša 904. (1498.)*
- 15. Gazi Husrev beg 912. (1506.)*
- 16. Hadim Sinan beg 918. (1512.)*
- 17. Junus beg 919. (1513.)*
- 18. Mustafa paša Skenderpašić 921. (1515.)*
- 19. Omerbeg-zade Hasan beg 922. (1516.)*
- 20. Mihael-oglu Mehmed beg 924. (1517.)*
- 21. Jahjpaša-zade Gazi Bali beg 925. (1518.)*
- 22. Ferhabdbeg-zade Gazi Husrev beg 927. (1520.)*
- 23. Ulama beg 949. (1524.)*
- 24. Sofî Ali beg 954. (1546.)*
- 25. Mehmed han 956. (1548.)*
- 26. Hadim Ali beg 957. (1550.)*
- 27. Sofî Mehmed beg 958. (1551.)*
- 28. Hadim Ali paša 959. (1551.)*
- 29. Osman beg Malkoc-Dugalic961. (1553.)*
- 30. Kara Osman han Karamustafapašić 962. (1554.)*

¹ S.beg Bašagić, Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine(od1463-1850), Sarajevo,1900. str.177-186

31. *Kara Mustafa beg Sokolovic* 963. (1555.)
32. *Hamza beg Biharovic* 965. (1557.)
33. *Hasan beg Sokolovic* 969. (1561.)
34. *Sinan beg Bajramagic* 970. (1562.)
35. *Mustafa beg Sokolovic* 972. (1564.)
36. *Mehmed beg Sokolovic* 974. (1566.)
37. *Ferhad beg Sokolovic* 982. (1574.) (*Za njegova vremena Bosna je postala beglerbegluk; on je posljednji beg i prvi paša* 991. (1583.)
38. *Kara Ali paša Kalauz* 992. (1584.)
39. *Sehsuvar paša* 995. (1586.)
40. *Ferhad paša Sokolovic* 997. (1588.)
41. *Halil paša* 998. (1589.)
42. *Sofi Mehmed paša* 999. (1590.)
43. *Gazi Hasan paša* 1000. (1591.)
44. *Ajaspaša-zade Mustafa paša* 1002. (1593.)
45. *Mihalidzi Ahmed paša* 1003. (1594.)
46. *Husejin paša Bajramagic* 1003. (1594.)
47. *Smajil paša* 1004. (1595.)
48. *Ajardi Mehmed paša* 1004. (1595.)
49. *Hafiz Ahmed paša* 1004. (1596.)
50. *Hodaverdi (Hodadad) paša* 1005. (1596.)
51. *Idris paša* 1005. (1596.)
52. *Gazi Hasan paša Tiro* 1006. (1597.)
53. *Ahmed paša Dugalić* 1007. (1598.)
54. *Derviš paša Bajezidagić* 1008. (1599.)
55. *Sufi Sinan paša* 1009. (1600.)
56. *Tatar Mehmed paša* 1010. (1601.)
57. *Derviš paša Bajezidagić* 1010. (1601.)
58. *Dželali Hasan paša* 1011. (1602.)
59. *Ahmed paša Dugalić* 1013. (1604.)
60. *Hadim Husrev paša* 1014. (1605.)
61. *Gjurdzi Mehmed paša* 1015. (1606.)
63. *Mustafa paša Olovčić* 1017. (1608.)
64. *Ibrahim han Sokolović* 1018. (1609.)
65. *Mustafa paša Olovčić* 1019. (1610.)
66. *Karakaš Mehmed paša* 1021. (1612.)
67. *Skender paša Pecujlija* 1022. (1613.)
68. *Abdul-Baki paša* 1024. (1615.)
69. *Skender paša Pecujlija* 1025. (1616.)
70. *Mustafa paša Olovčić* 1027. (1617.)
71. *Ibrahim han Sokolović* 1029. (1619.)
72. *Mehmed paša Sikrić* 1030. (1620.)
73. *Bajram paša* 1030. (1620.)

74. *Sarhoš Ibrahim paša Memibegović* 1031. (1621.)
75. *Bajram paša* 1032. (1622.)
76. *Murteda paša Novošeherljanin* 1033. (1623.)
77. *Gazi Mustafa paša* 1036. (1626.)
78. *Arnaut Ali paša* 1037. (1627.)
79. *Bećir paša* 1037. (1627.)
80. *Abaza Mehmed paša* 1038. (1628.)
81. *Murat paša* 1039. (1629.)
82. *Mehmed paša Popović* 1040. (1630.)
83. *Karajzidži Hasan paša* 1041. (1631.)
84. *Arnaut Mustafa paša* 1042. (1632.)
85. *Karajzidži Hasan paša* 1043. (1633.)
86. *Sulejman paša Mostarac* 1044. (1634.)
87. *Salih paša Mostarac* 1045. (1635.)
88. *Silahdar Mehmed paša Vuco* 1047. (1637.)
89. *Šahin paša* 1049. (1639.)
90. *Mehmed paša Olovčić* 1050. (1640.)
91. *Deli Hasan paša* 1051. (1641.)
92. *Vojnik Ahmed paša* 1054. (1644.)
93. *Ali paša Varvar* 1054. (1644.)
94. *Šahindži Omer paša* 1055. (1645.)
95. *Ibrahim paša Gabeljak* 1055. (1645.)
96. *Mustafa paša Tekelija* 1057. (1647.)
97. *Omerpaša-zade Derviš Mehmed paša* 1058. (1648.)
98. *Hasan paša Memibegović* 1058. (1648.)
99. *Mustafapaša-zade Mehmed paša* 1060. (1650.)
100. *Fadil paša Maglajac* 1061. (1650.)
101. *Jadigar Mustafa paša* 1061. (1651.)
102. *Fadil paša Maglajac* 1061. (1651.)
103. *Sijavuš paša* 1062. (1652.)
104. *Fadil paša Maglajac* 1062. (1652.)
105. *Dellac Mustafa paša* 1065. (1654.)
106. *Ermeni Sulejman paša* 1066. (1655.)
107. *Fadil paša Maglajac* 1067. (1656.)
108. *Ahmed pašaa Sejidiija* 1067. (1656.)
109. *Melik Ahmed paša* 1069. (1658.)
110. *Serdar Ali paša* 1070. (1659.)
111. *Smajil paša Čengić* 1074. (1663.)
112. *Arnaut Mustafa paša* 1075. (1664.)
113. *Muharem paša* 1075. (1664.)
114. *Sohrab Mehmed paša* 1075. (1665.)
115. *Cose Ali paša* 1077. (1666.)
116. *Ibrahim paša Tešnjak* 1078. (1667.)

117. *Mufetiš Mehmed paša* 1080. (1669.)
118. *Mahmud paša Maglajac* 1082. (1671.)
119. *Džanpolad-zade Husejin paša* 1082. (1671.)
120. *Kodža Ibrahim paša* 1084. (1672.)
121. *Hisardžikli Kemankeš Sulejman paša* 1083. (1672.)
122. *Kara Mehmed paša* 1084. (1673.)
123. *Hadži Bećir paša* 1087. (1676.)
124. *Defterdar Ahmed paša* 1088. (1677.)
125. *Kodža Ibrahim paša* 1089. (1678.)
126. *Kodža Halil paša* 1089. (1678.)
127. *Dehterdar Ahmed paša* 1090. (1679.)
128. *Abdurahman paša* 1092. (1682.)
129. *Hizir paša* 1093. (1682.)
130. *Osmanpaša-zade Ahmed paša* 1094. (1683.)
131. *Osman paša (Erdzenli)* 1095. (1684.)
132. *Funduk Ahmed paša* 1096. (1684.)
133. *Sijavuš paša Abaza* 1097. (1685.)
134. *Mehmed paša Atlagic* 1098. (1686.)
135. *Topal Gazi Husejin paša* 1099. (1687.)
136. *Jeregen Osman paša* 1099. (1687.)
137. *Topal Gazi Husejin paša* 1099. (1687.)
138. *Bujuk Džafer paša* 1102. (1690.)
139. *Mehmed paša Korca* 1104. (1692.)
140. *Sari Mehmed paša Osječanin* 1109. (1697.)
141. *Daltaban Mustafa paša* 1109. (1697.)
142. *Defterdar Cose Halil paša* 1110. (1698.)
143. *Sejfulah paša* 1114. (1702.)
144. *Dogramadži Mehmed paša* 1115. (1703.)
145. *Elci Hadži Ibrahim paša* 1115. (1703.)
146. *Sirke Osman paša* 1117. (1705.)
147. *Mustafa paša Sokolović* 1120. (1708.)
148. *Sefer paša Maglajac* 1121. (1709.)
149. *Karajilan Ali paša* 1121. (1709.)
150. *Sari Ahmed paša Osječanin* 1123. (1711.)
151. *Arnaut Ali paša* 1124. (1712.)
152. *Mehmed Numan paša Cuprilić* 1125. (1713.)
153. *Sari Mustafa paša Mostarac* 1127. (1714.)
154. *Uzun Hadži Jusuf paša* 1128. (1715.)
155. *Kabakulak Ibrahim paša* 1128. (1715.)
156. *Kara Mustafa paša* 1128. (1715.)
157. *Mehmedi Numan paša Cuprilić* 1129. (1716.)
158. *Defteremini Osman paša* 1130. (1717.)
159. *Topal Osman paša* 1132. (1719.)

160. *Muhsin-zade Abdulah paša* 1133. (1720.)
161. *Topal Osman paša* 1140. (1727.)
162. *Gazi Ahmed paša Rustempašić* 1140. (1727.)
163. *Topal Osman paša* 1143. (1730.)
164. *Sirke Osman paša* 1143. (1730.)
165. *Hadži Ibrahim paša* 1143. (1731.)
166. *Muhsin-zade Abdulah paša* 1145. (1732.)
167. *Hećim-ogli Gazi Ali paša* 1157. (1744.)
168. *Muhsin-zade Abdulah paša* 1153. (1740.)
169. *Ajvaz Gazi Mehmed paša* 1154. (1741.)
170. *Gjumrukči Jergen Mehmed paša* 1155. (1742.)
171. *Hećim-ogli Gazi Ali paša* 1159. (1746.)
172. *Bostandži Sulejman paša* 1158. (1745.)
173. *Hećim-ogli Gazi Ali paša* 1159. (1746.)
174. *Muhsin-zade Abdulah paša* 1161. (1747.)
175. *Kodža Hadži Bećir paša* 1162. (1748.)
176. *Sejjidi Abdulah paša* 1164. (1750.)
177. *Šerif Halil paša* 1165. (1751.)
178. *Ahmed paša Čuprilić* 1165. (1751.)
179. *Mehmed paša Kukavica* 1166. (1752.)
180. *Sopasalan Ćamil paša* 1169. (1755.)
181. *Mehmed paša Kukavica* 1171. (1757.)
182. *Muhsin-zade Mehmed paša* 1174. (1760.)
183. *Maldovan Ali paša* 1177. (1763.)
184. *Kapudan Mehmed paša* 1178. (1764.)
185. *Ahmedi Seid paša Čuprilić* 1179. (1765.)
186. *Danedži Silahdar Mehmed paša* 1180. (1766.)
187. *Muhsin-zade Mehmed paša* 1184. (1770.)
188. *Topal-oglu Gazi Osman paša* 1186. (1772.)
189. *Dagistanli Ali paša* 1187. (1773.)
190. *Ajvaz-zade Hadži Halil paša* 1188. (1774.)
191. *Danedži Silahdar Mehmed paša* 1189. (1775.)
192. *Dagistanli Ali paša* 1191. (1777.)
193. *Danedži Silahdar Mehmed paša* 1192. (1778.)
194. *Nišandži Mustafa paša* 1193. (1779.)
195. *Abdulah paša Defterdarović, Sarajlija* 1194. (1780.)
196. *Karahaseći Mehmed paša* 1199. (1784.)
197. *Smajil paša* 1199. (1784.)
198. *Morali Ahmed paša* 1199. (1785.)
199. *Selimi Sirri paša* 1200. (1785.)
200. *Egribuzli Becir paša* 1202. (1787.)
201. *Arslan Mehmed paša* 1203. (1788.)
202. *Mehmed paša Miralem* 1204. (1789.)

203. *Hadži Salih paša* 1204. (1789.)
204. *Jusuf paša* 1205. (1790.)
205. *Hadži Salih paša* 1205. (1790.)
206. *Husamuddin paša* 1207. (1792.)
207. *Perišan Mustafa paša* 1211. (1796.)
208. *Gjurdži Hadži Osman paša* 1213. (1798.)
209. *Vanli Mehmed paša* 1213. (1798.)
210. *Hadži Hasan paša* 1214. (1799.)
211. *Vanli Mehmed paša* 1214. (1799.)
212. *Hadži Mehmed paša* 1215. (1800.)
213. *Vanli Mehmed paša* 1215. (1800.)
214. *Bećir paša* 1217. (1802.)
215. *Gjurdži Hadži Osman paša* 1217. (1802.)
216. *Bećir paša* 1217. (1802.)
217. *Smajil paša-zade Mustafa paša* 1219. (1804.)
218. *Husrev Mehmed paša* 1221. (1806.)
219. *Ibrahimi Hilmi paša* 1222. (1808.)
220. *Darendeli Ali paša* 1228. (1812.)
221. *Huršid Ahmed paša* 1230. (1814.)
222. *Sulejman paša Alipašić* 1230. (1815.)
223. *Morali Bećir paša* 1233. (1818.)
224. *Derviš Mustafa paša* 1233. (1818.)
225. *Mehmedi Rušidi paša* 1234. (1818.)
226. *Ali Dželaludin paša* 1235. (1819.)
227. *Ornosbeg-zade šerif sirri Selim paša* 1238. (1822.)
228. *Hadži Mustafa paša* 1241. (1825.)
229. *Abdurahman paša* 1242. (1826.)
230. *Morali Namik Ali paša* 1244. (1828.)
231. *Vidinli Ibrahim paša* 1247. (1831.)
232. *Husejin kapetan (paša?) Gradašćević* 1247. (1831.)
233. *Kara Mahmudi Hamdi paša* 1248. (1832.)
234. *Davud paša* 1243. (1833.)
235. *Mehmedi Salihi Vedžihi paša* 1252. (1835.)
236. *Samakovli Mehmedi Husrev paša* 1256. (1840.)
237. *Muhendis Mehmedi Ćamil paša* 1259. (1843.)
238. *Osmani Nuri paša* 1260. (1844.)
239. *Hadži Halili Ćamili paša* 1261. (1845.)
240. *Cenkel-zade Mehmedi Tahir paša* 1263. (1846.)
241. *Hafiz Mehmed paša* 1266. (1850.)
242. *Hajrudin paša* 1267. (1851.)
243. *Giridli Velijuddin paša* 1268. (1853.)
244. *Huršid Mehmed paša* 1268. (1853.)
245. *Rešid Mehmed paša* 1273. (1856.)

- 246. *Ćani Mehmed paša* 1274. (1857.)
- 247. *Akif Mehmed paša* 1275. (1858.)
- 248. *Ćani Mehmed paša* 1275. (1858.)
- 249. *Osman Mahzar paša Sulejmanovic* 1275. (1858.)
- 250. *Topal Šerif Osman paša* 1277. (1860.)
- 251. *Englez Omeri Fevzi paša* 1285. (1868.)
- 252. *Topal Šerif Osman paša* 1285. (1868.)
- 253. *Savfet paša* 1286. (1869.)
- 254. *Akif Mehmed paša* 1288. (1871.)
- 255. *Asim Mehmed paša* 1288. (1871.)
- 256. *Rašid Mehmed paša* 1289. (1872.)
- 257. *Asim Mustafa paša* 1289. (1872.)
- 258. *Akif Mehmed paša* 1290. (1873.)
- 259. *Derviš Ibrahim paša, Lopcali* 1299. (1874.)
- 260. *Ahmedi Hamdi paša* 1292. (1875.)
- 261. *Čerkez Reuf paša* 1292. (1875.)
- 262. *Jenjišeherli Ibrahim paša* 1292. (1876.)
- 263. *Manastirli Mehmedi Nazif paša* 1293. (1877.)
- 264. *Uščudarli Ahmedi Mazhar paša* 1294. (1878.)¹

¹ S.beg Bašagić -Radžepagić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine*(od1463-1850), Sarajevo,1900. str.177-186

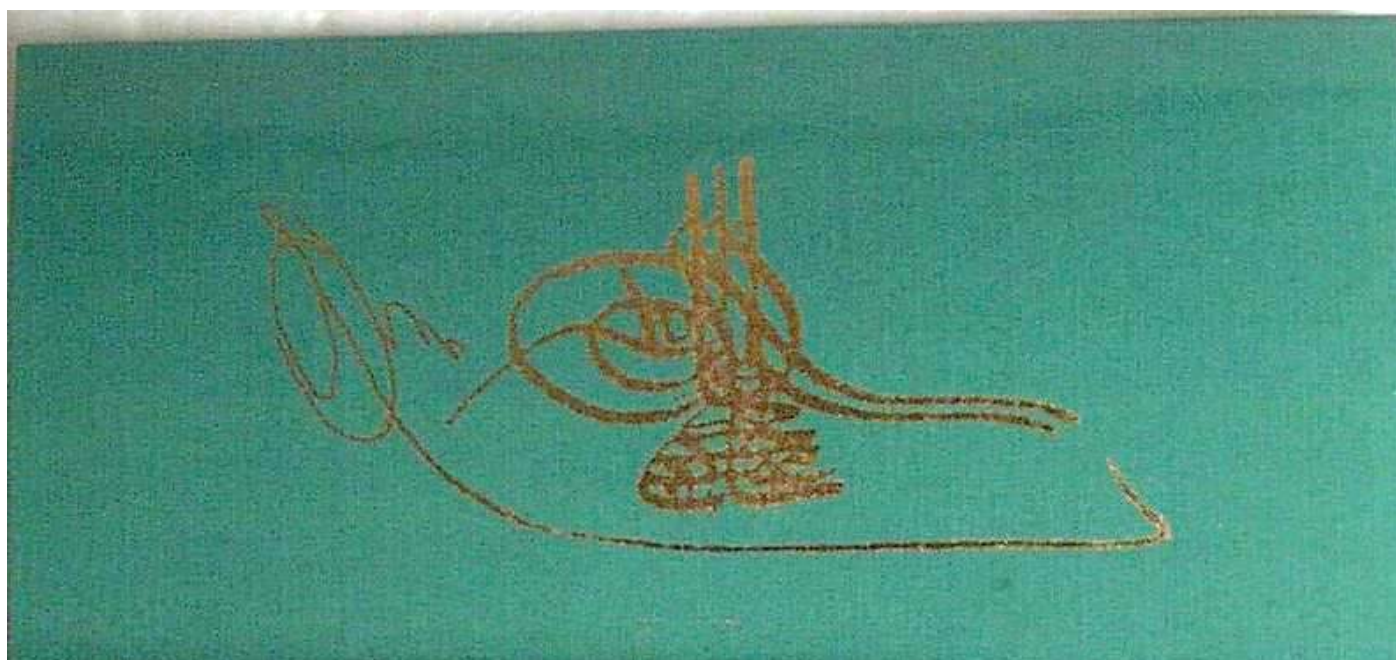
U ljeto 1997. god. u prostorijama restorana "Sloboda" na Sonom trgu skupilo se nekoliko članova naše familije. Tada je aktuelizirana potreba za čvršćom unutarfamilijarnom kohezijom i organizacijom. Ova ideja je već duže vremena latentno bila prisutna među članovima kompletne familije i ubrzo se oko ove ideje oformila jedna grupa koja je prerasla u organizacioni odbor. Zahvaljujući radu ovih ljudi prekinuta je unutarfamilijarna disolucija, koja se već, pogotovu među mlađim generacijama, počela osjećati, dat je jedan novi impuls u javnoj prezentaciji i afirmaciji familije.

Iste godine, 06.12. organizovan je i prvi porodični skup koji se održao u hotelu "Bristol", a odaziv je bio preko 90%. Ovi susreti se od tada održavaju jednom godišnje i imaju tendenciju da postanu tradicionalni. Svake godine su sve brojniji i na njima su, osim članova familije sve češći i gosti- prijatelji iz drugih tuzlanskih porodica. Svi do sada održani susreti bili su praćeni predstavnicima elektronskih medija: TV TK, TV Tuzla, Radio Tuzla i koristim ovu priliku da im se zahvalim na tome.

*Na slici članovi Organizacionog odbora (s lijeva, na desno):
 sjede: Ahmed, Šefik, Husein, Mehmed, Enver
 stoje: Amir, Muharem, Muhamed, Fikret, Salih, Eldar, Azur*

Ovako su bile dizajnirane pozivnice za Prvi, Drugi i Treći porodični skup

Pozdravni govor kojim je otvoren Prvi porodični skup

Poštovana gospodo časnog imena Azabagić, čast mi je pozdraviti vas i zaželjeti vam riječi dobrodošlice na Prvi porodični skup jedne od najstarijih familija ovoga grada. Familije koja je u svojim 280 do sada istraženih godina postojanja utisnula svoj pečat u istoriju Bosne od vremena Otomanske imperije do današnjih dana. Ovo naše današnje druženje zamišljeno je kao jedan intimni porodični skup na kojem ćemo lično upoznati jedni druge i saznati nešto o ljudima koji su ime Azabagića nosili kroz istoriju, Azabagića koji su svojim radom i zalaganjem zavrijedili poštovanje i dan danas.

Na večerašnjem skupu ćemo vas upoznati sa inicijativom da se porodica poveže i ujedini kako bi što uspješnije odgovorila izazovu vremena koje je ispred nas.

Nadamo se da će nam večerašnje druženje postati tradicionalno i da ćemo se svi lijepo i ugodno zabaviti.

Dobro došli na Prvi porodični skup Azabagića!

Zajednička fotografija sa Prvog i drugog porodičnog skupa

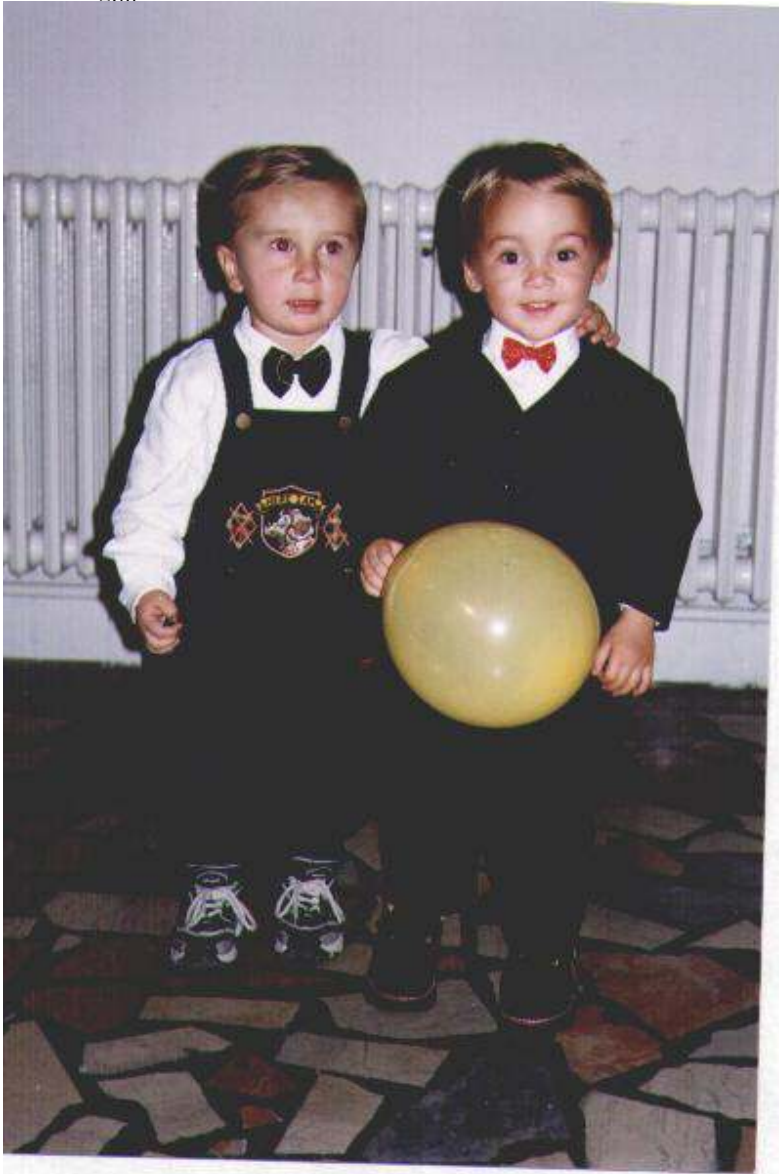

Nekoliko predhodnih i naredne stranice mogle bi nositi naziv "Bilten sa porodičnih skupova". Organizacioni odbor (prikazan na sranici 254) potrudio se da se skupovi održe u prikladnom ambijentu, a svi učesnici su pozivani zvaničnim pozivnicama. Svi skupovi su imali svoj protokolarni dio koji se sastojao od pozdravnog obraćanja i otvaranja skupa, zajedničkog fotografisanja, svečane večere, prikladnih govora različite tematike a to sve nenametljivo uklopljeno u finu toplu atmosferu porodičnog druženja.

Svaki dobar bal počinje taktovima valcera a nastavlja se tradicionalnim kolom

Na njima svijet ostaje. Dva mlada gospodina Amar i Harun Azabagić.

1997.g.skupu se obratio i gradonačelnik Tuzle Selim Bešlić sa nekoliko biranih riječi i otpjevao pjesmu Žute dunje čime je pobrao brojne simpatije i pokazao neporeciv politički senzibilitet.

Stihovima iz svoje zbirke pjesama "Na kraju vremena" pjesnikinja Najla Sušić-Azabagić oplemenila je atmosferu porodičnog skupa.

Sasvim spontano, biranim sevdalinkama, bogatstvo ugođaja upotpunili su i naši rođaci-iz familije Mulaosmanović-pokazavši porodičnu sklonost muzici.

BIBLIOGRAFIJA

Asbot, J., Bosnien und die Hercegovine. Raiserbilde und Studien, Wien, 1838.

Azabagić, M., Risala o hidžri, Sarajevo, 1884.

Babić, N., ZAVNOBiH i izgradnja bosanskohercegovačke državnosti, Sarajevo, 1956.

Bašagić, S., Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovne, Sarajevo, 1900.

Bašagić, S., Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini, Zagreb, 1938.

Čurčić, V., Starinsko oružje u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Glasnik Hrvatskog državnog muzeja, 1943.

Hadžijahić, M., Jedan nepoznati tuzlanski hagiološki katalog, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Tuzla, 1980.

Hadžimehanović, R., Tuzlanski hafizi, Takvim, Sarajevo, 1983.

Hammer, J., Historija Turskog Osmanskog carstva, Zagreb, 1979.

Handžić, A., Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Sarajevo: Svjetlost, 1975.

Hodžić, Š., Stari turski dokmenti sa tuzlanskog područja, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, Tuzla, 1957.

Hodžić, Š., Vakufnama tuzlanske dobrotvorke (Vakife) Tahirehanume Tuzlić, Tuzla, ...

Kemura, I., Dva patriotska apela bosanskih muslimanskih prvaka iz prvih godina austro-ugarske okupacije, Sarajevo: Glasnik vrhovnog Islamskog starješinstva u SFRJ, 1970.

Korkut, B., Prevod Kur'ana, Sarajevo: Svjetlost

Kožar, A., Tuzlansko-Podrinjski kanton, Tuzla: TPK, 1998.

Kreševljaković, H., Kapetanije u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Svjetlost, 1954.

Kreševljaković, H., Izabrana djela, Sarajevo: Veselin Masleša, 1991.

Kulenović, S., Etnologija sjeveroistočne Bosne, Tuzla: Muzej istočne Bosne, 1995.

Lavić, O., Iseljavanje Bošnjaka muslimana iz BiH za vrijeme austro-ugarske vladavine i risala Mehmeda Teufika Azabagića,

- Anali Gazi Husref begove biblioteke, Sarajevo, 1990.*
- Mujezinović, M., Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1954.*
- Prelog, M., Povijest Bosne u doba osmanske vlade, Sarajevo, 1910.*
- Rizvić, M., Književno stvaranje muslimanskih pisaca u Bosni i Hercegovini u doba austro-ugarske vladavine, Sarajevo, 1971.*
- Sadiković, A., Hafiz Abdulah-ef Azabagić, Glasnik IVZ, Sarajevo, 1986.*
- Selimović, M., Sjećanja,*
- Spahić, V., Svijetli likovi, Zmaj od Bosne, Tuzla, 1993.*
- Šabanović, H., Bosanski pašaluk, Sarajevo: Svjetlost, 1982.*
- Šehić, S., Zmaj od Bosne, Tuzla, 1991.*
- Šeta, F., Reis-ul-uleme u Bosni i Hercegovini i Jugoslaviji od 1882. do 1991. godine, Sarajevo, 1991.*
- Terzić, S., Romeo i Julija na Tešanjski način, Svijet, Sarajevo, 1996.*